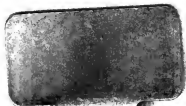

more 743

62

8.7
21.

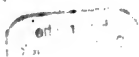

PROBABILISMUS
METHODO
MATHEMATICA
DEMONSTRATUS
AUCTORE PATRE
PITHANOPHILO.

LUGDUNI.

1747.

**Bayerische
Staatsbibliothek
München**

A D
LECTOREM.

Ausæ sunt omnino duæ, quæ de Probabilismo me ad scribendum impulere. Altera Probabilioristarum persuasio est, qui de eo hoc tempore jam esse actum arbitrantur. Ex quo enim eorum Sententia, novis in dies fautoribus aucta, pugna ex adverso aliquantum per hæc tempora remittente, magis invalescere visa est, existimant Probabiliorismum jam obtinuisse, ac triumphasse, Probabilismum omnino vero, devictis, atque

*

2

pro-

*De Serm.
Domini
in Monte
Lib.2.cap.
20.*

profligatis ejus Assertoribus, corruisse.
Quibus sane occurrendum est, ne
falsa hac existimatione decepti, tan-
quam de parva victoria glorientur,
neve saltem Probabilistæ de causa
ipsa desperantes ab ea amplius re-
tinenda, aut defendenda deterrean-
tur. Qui novit quid respondeat,
(præclare S. Augustinus) debet res-
pondere vel propter alios, quibus
desperatio suboritur, si propositam
quæstionem solvi non posse credi-
derint.

Altera porro causa, eaque profecto
princeps maxima hujusce Controversiæ
definiendæ utilitas est. Cum enim
Quæstio hæc ingentem Theologiæ Mo-
ralis partem complectatur, ab eaque
tanquam a capite solutio pendeat mul-
tarum peculiarium quæstionum, quæ
de moribus agitantur; sitque præte-
rea origo, & fons, unde Doctorum
dissidentia, ipsiusque Scientiæ Moralis
in-

inconstantia , dubietas , incertitudo ,
periculum , atque ideo contemptus
emanat ; si ea certo expediri , ac prorsus
terminari possit , sperandum est
fore , ut ii in concordiam redacti
unum dicant omnes , nec sint amplius
inter illos de moribus schismata : ipsa vero Theologia Moralis , eliminata
sententiarum diversitate , certa denique , constans , segura ; honorabilis in lucem prodeat : quo nihil profecto Scientiæ ipsi præclarius , Ecclesiæ autem , cunctisque Fidelibus conducibilius esse potest .

His duabus præsertim rationibus compulsum sum , ut Controversiam tam amplam , tam necessariam , tam difficilem , tam famosam , tamque a seculi sæculo , & amplius summa animi contentione ab innumeris doctissimis Viris agitatam rursus ex professo pertractarem . Cumque diu in illam diligentissime oculos intendissem ,
peni-

penitiusque introspexissem , denique
comperi , si ex immensa eorum far-
ragine , quæ tum a Probabilioristis ,
tum a Probabilistis in hanc rem ha-
ctenus dicta sunt , & vero dici pos-
sunt , clara duntaxat , ac certa , at-
que ab utrisque concorditer admissa ,
rejectis dubiis , obscuris , confusis ,
ambiguis , incertis sumerentur , mul-
taque alia supplerentur , quodque ma-
gnopere refert , methodo omnium ma-
xime scientifica , hoc est mathema-
tica (hæc enim solis licet rebus per se
mathematicis propria , nihil attamen
prohibet , quo minus etiam in aliis ,
præsertim difficilioribus , celebrioribus ,
atque implicationibus cum laude ad-
hiberi possit) tractarentur , eam tan-
dem aliquando pro Probabilistis , nullo
amplius relicto cuilibet ambigendi lo-
co , finire , atque terminari , verbo
demonstrari posse . Hac opinione ma-
gis identidem confirmatus calamum
sum-

*sumpsi , ac manum tabulae admovi ,
itaque multigenam quidem tantum
certitudinem mutuatus a rebus ipsis ,
ordinem vero , ac methodum a Ma-
thematicis , nisi me fallit animus ,
demonstravi . An vere scopum teti-
gerim , quidve de meo præ aliis
contulerim , & quam denique etiam
arduum opus assumpserim , periti ,
& æqui Lectores judicabunt .*

Opus

Opus tribus Partibus continetur .
Prima Ratione . Secunda veluti
Traditione , seu potius Scholæ
Auctoritate , ac Praxi . Tertia evi-
denti omnium Argumentorum
solutione Probabilissimum licitum
demonstrabit .

PRO-

PROBABILISMUS
METHODO
MATHEMATICA
DEMONSTRATUS.

PARS PRIMA.

NOTA est MATHEMATICORUM METHODUS. Ea enim his veluti instrumentis perficitur, nempe Definitionibus, Axiomatis, Postulatis, Propositionibus, Corollariis, & Scholiis.

Definitio est alicujus explicatio. Cum explicatur quid significat nomen aliquod, definitio nominis, cum vero quid sit res ipsa, definitio rei dicitur. Nominum definitiones sunt arbitrariae, non minus tamen indubitatae, quia non potest alicui prohiberi, quin affingat voci objectum, atque notionem, quam maluerit. Nisi tamen necessitas postulet, standum est, sive in communi usu, sive in Scientia aliqua vocibus, aut ab omnibus, aut a Scientiae illius Professoribus usurpatis, neque peculiare iis significat-

A

fica-

ficationes affingendæ . Mathematicorum Definitiones vel omnino , vel quam maxime nominis sunt .

Axioma est sententia per se manifesta , seu propositio ita evidens per se , ut vel mediocriter attendenti , ex ipsa vocum perceptione , ejus statim veritas innotescat . Quoniam vero multiplex veritas est , ut infra apparebit , idcirco multiplex quoque Axioma esse potest . Nos in hoc Opere omnia Axiomata ad duplex veluti genus reducemus , & utrumque usurpabimus . Alterum illorum , quorum veritas vel leviter , uti diximus , expensis vocibus lucet illico per sese , cujusmodi illa : *Totum est majus sua parte : impossibile est idem esse , & non esse : cæteraque Metaphysica , & Mathematica Axiomata* . Alterum eorum , quorum veritas tamen ex verbis ipsis non innotescat , a Doctis tamen , & Sapientibus statim sine dubitatione admittitur , cujusmodi sunt : *Spiritualia non sunt in loco circumscriptive : Virtus in medio consistit : In dubio pratico de peccato tutior pars est eligenda* : aliarque permultæ in facultate qualibet certæ , exploratæque sententiæ . Priora Axiomata primi , posteriora secundi , doctrinæ causa , a nobis generis vocabuntur .

Postulatum est id , quod facile fieri posse est per se manifestum , seu quod assumitur tanquam factum , quia constat effici posse . Postulatis in hoc Opere locus proprie esse non potest , ut liquet . Quare illis Suppositiones , quæ Postulatis non multum absimiles sunt , quæque in omni re locum habere possunt , substituemus .

Porro hæc tria , nempe Definitiones , Axiomata , Postulata apud Mathematicos principiorum

rum

rum rationem, ac vicem habent, quibus omnis eorum demonstratio innititur. Nam his indemonstratis, cætera omnia eorum ope demonstrantur. Id quod etiam apud nos observabitur.

Propositio est alicujus enunciatio. Estque triplex, Theorema, Problema, Lemma.

Theorema est propositio demonstrabilis, quæ in sola sistit contemplatione, nihilque faciendum proponit.

Problema est propositio aliquid faciendum proponens, quæ est demonstrabilis, cum resolutum est quod proponitur. Neque istud in præsentī Opere locum, ut patet, habere potest.

Lemma est propositio demonstrabilis, quæ obiter præmittitur ad aliquod præcipuum, ac principale Theorema demonstrandum, quæque supponitur; & ibi non poneretur, nisi ea opus esset ad cæteras propositiones demonstrandas.

Corollarium est propositio, quæ sequitur ex aliis, seu propositio exponens aliam veritatem ex alia veritate primo detecta sponte, & necessario profluentem.

Scholium proprie est fusior quædam animadversio, qua aliquid ad rem pertinens uberius exponitur, & explicatur.

His igitur instrumentis res universa apud Mathematicos demonstratur.

Demonstratio vero est ratiocinatio, in qua ex principiis certis, & evidentibus aliquid certo concluditur. Duplex statui potest, *negativa*, & *positiva*, & hæc itidem duplex, *rigorosa*, & *minus rigorosa*. *Positiva rigorosa*, in qua principia sunt causa, & origo rei, quæ detegitur. *Positiva minus rigorosa*, ubi principia sunt tantum signa, quibus veritas conclusa innotescit.

scit. Prima in Scholis vocari solet: *Demonstratio per causam: propter quid: a priori*. Secunda *ab effectu: quia: a posteriori*. *Negativa*, quæ etiam *ex absurdo*, & *ad impossibile* dici solet, est ratiocinatio, qua concluditur res aliqua ita se habere, propterea quod si aliter esset, aliqua alia certa veritas necessario corrueret.

Utraque demonstratio æque certa est, sed negativa imbecillior, & imperfectior positiva, quia in ea res non concluditur clare, & directe, sed veluti oblique, & subobscurè. Hujusmodi demonstratione Geometria vetus abundat, quam tamen recentiores Mathematici repurgarunt, dum Elementis aptiori ordine concinnatis, per positivas demonstrationes brevius, perspicuis, & evidentius Geometrica demonstrarunt. Cur autem etiam negativa certa sit, ex Canone decimo Dialectico mox afferendo apparebit.

Solent autem Mathematici eandem propositionem multimodis demonstrare, non quidem ad necessitatem, cum una tantum demonstratio ad intellectum convincendum, ideoque ad veritatem assequendam plane sufficiat, sed ad doctrinæ varietatem, & abundantiam. Quod in hoc Opere potiori ratione fiet, cum res hujusmodi Mathematicæ minime sint.

Atque his breviter de Methodo Mathematica ad imperitorum commoditatem delibatis, Controversiam ipsam ingrediemur, ubi nonnullos Canones ad legitimam disputandi rationem pertinentes, & quasdam Præmonitiones pro maiori eorum, quæ dicenda sunt, intelligentia præmiserimus.

CANONES DIALECTICI

RECTÆ DISPUTATIONIS.

I.

OMNIS quæstio certum aliquid supponit, & aliquid dubium quærit.

Hoc idem est, quod vulgo dici a Logicis solet. Unum supponere, & aliud quærere. Porro certum dicitur, quod vel hujusmodi est ex natura rei, vel saltem ex Disputantium suppositione. Qui enim via, ac ratione disceptationem aliquam vult instituere, aliquid tanquam certum sibi assumere necesse est; alioquin procederetur in infinitum, nihilque fixi, ac firmi constitui posset. Hinc in unaquaque Schola propria initio principia statuuntur, iisque ceu fundamentis præpositis, ac præstitutis, cæteræ deinceps quæstiones inædificantur.

I I.

Omnis quæstio propriis debet principiis determinari.

Scilicet unaquæque pro rei, qua de agitur, natura. Quo circa quæstio directæ directis, reflexa reflexis principiis definienda est. Est autem quæstio Directa, cujus objectum est res ipsa, de qua primo quæritur: Reflexa, cujus objectum est quæstio ipsa directæ. Ex. ca. Quæstio. *An Eleemosyna corporalis sit meritoria*: Directa est. Ita vero. *An spiritualis sit magis meritoria corporali*: Reflexa est. Nam hæc reflectit supra primam. Ex quo liquet, in reflexa

(a) per
Can. præ-
ced.

quæstione supponi directam, ideoque supponi quidquid ad eam pertinet, atque in illa determinatum est. Omnis namque quæstio unum supponit, & aliud quærit. (a)

I I I.

In quæstionibus de licito, & illicito ei potissimum incumbit probatio, qui stat pro illicito, seu qui negat operis permissionem, & asserit prohibitionem.

Non quod etiam qui asserit permissionem, licitam suam operationem probare non soleat, sed quod proprie id negantis munus sit. Rigorose enim nemo tenetur probare antecedentem permissionem actionis suæ, sed solum eam ab impediens defendere. Nam qui obligationem negat, veluti Rei, qui vero astringit, veluti Actoris, seu Accusatoris vicem gerit, in quem probandi onus jura omnia transfundere notum est.

I V.

Qui aliquid in alio aggreditur, & oppugnat, eum oportet id, juxta illius sensum, & mentem oppugnare.

(b) per
Can. I.

Profecto etenim nemo in alio oppugnare vere potest, nisi quod ille defendit. Quapropter Aggressor omnibus suppositionibus, præscriptionibus, determinationibus, quibus Defensor suam sententiam tuetur, standum est, cum in una qualibet quæstione, quibusdam præsuppositis, aliud quærat, ac defendatur. (b) Quod si Oppugnator his stare nolit, vel omnino a disputatione desistendum, vel aliter a capite quæstio ipsa instituenda est. Qui enim secus facit, rem nusquam existentem impugnat; & hostem haud

ve-

verum, sed phantasticum persequendo, Andabatarum more aerem verberat. Atque huc refertur illud fallaciæ genus, quod a Dialecticis *Ignoratio Elenchi* dicitur, nempe ignoratio ejus, quod in Adversario reprehendendum est. In quæstionibus de illicito qui affirmant, Aggressores, qui inficiantur, Defensores sunt. (a)

(a) per
Can. 3.

V.

Disputanti cavendum supponere quod in quæstione est.

Hoc est alterum Sophismatis genus, quod *Petitio principii* in Scholis dicitur. Quod rectæ rationi adversari clarissimum est, cum in omni ratiocinatione id, quo quis probat, eo, quod probare contendit, notius, atque certius esse debeat. Principium autem petere dicimur, non tantum cum supponimus, quod manifesto quæstione continetur, (quis enim nisi prorsus ineptus argutator ita se gerere potest?) sed etiam cum supponimus, quod in quæstione ipsa quomodolibet involvitur. Quo omnia continentur, in quæ quæstio ipsa resolvi potest. Nam omnis quæstio de facie simplex, & una, plerumque multiplex est, atque ideo plures alias quæstiones in sinu complicatas habet, quæ nisi analytico artificio evolvantur, filum ipsum sæpe subtilissimum disputationis oculos fugit, proindeque omnino recidi non potest. Hoc vitio magna quæstionum pars maxime laborat, quæ sicut pacto tractarentur, statim constaret, eas vel de solo nomine esse, ac propterea in fumum abire, vel neminem habere dissentientem.

V I.

Contrariorum eadem est lex, ac disciplina.

V I I.

Negatio, aut privatio *formaliter* in indivisibili consistit.

Additum est *formaliter*, quia *materialiter*, ut ajunt Scholæ, non consistit in indivisibili, sed major, aut minor esse potest. Hoc modo, ut Scholasticis exemplis utar ad explicationem, Lapis dici potest magis negatus scientia, quam Simia, quia ille tanquam res inanimis ab instructionis capacitate adhuc magis recedit, quam hæc, quæ est animata, & solers. Similiter magis privatus visu dici potest qui nascitur sine oculis, aut oculis coopertis, quam qui oculos apertos, & apte dispositos, sed tamen cæcos habet, quia magis iste, quam ille ad visus habitudinem, cujus capax est, accedit, ut liquet. Cæterum negatio, vel privatio *formaliter*, seu ut purum, putumque rei defectum, sive carentiam significat, indivisibilis est.

V I I I.

Definitum, & Definitio convertuntur, idemque essentia sunt.

I X.

Ex vero falsum legitima ratiocinatione sequi non potest.

X.

Argumentatio *ab Absurdo* certa, atque demonstrativa est.

In-

Intelligitur Canon modo absurdum necessaria, & evidenti consecutione colligatur. Cujus ratio est, quia cum absurdum sit certo falsum, & falsum ex vero sequi non possit, (a) (a) *per* conficitur, id quoque necessario falsum esse, *Can. præced.* ex quo absurdum evidenti illatione deducitur. Quod tamen non absolute, sed comparate intelligendum est, scilicet pro natura certitudinis, qua absurdum consistit. Multiplex est enim veritas, ac certitudo, ut infra planum fiet. Unde argumentatio *ab Absurdo* certa erit in genere suo.

X I.

Argumentatio *ad Hominem*, ut Schola loquitur, certa pariter, atque apodictica est.

Nempe saltem ex suppositione. Estque inter omnes validissima. Fit autem, cum ab hostibus propria arma e manibus extorquentur ipsisque jugulantur, hoc est, cum propriis principiis convincuntur. Quo vincendi genere nullum validius, atque gloriosius esse potest.

X I I.

Sive a positivo, sive a comparativo ad positivum in diversis, oppositisque subjectis *simpli-*
citer, & *per se* non valet consecutio.

1. Hoc est non valet ex. causa hæc illatio.
Opinio A est probabilis, tuta; probabilius, tutior.
Igitur Opinio B contradictoria est probabilis, tuta.
Cujus ratio est, quia quamvis ex vi verborum id significari, atque interri videatur, tamen neque in rigore philosophico, neque in grammaticali rigore ipso verum omnino est. Non est verum in rigore philosophico, quia fieri potest, ut una pars sit probabilis, aut probabilior, quin
con-

contradictoria sit probabilis, quia fieri potest, quod pro una parte sint rationes graves, nulla vero ratio pro altera, vel si quidem adsit, ab alterius partis tamen rationibus enervetur, & elidatur ita, ut nihil ei roboris remaneat ad constituendam probabilitatem. Sic probabile, vel probabilius esse potest, hanc v. g. hostiam esse consecratam, non tamen hinc probabile oppositum, nempe non esse consecratam. Neque verum est in rigore ipso grammaticali, quia ne dum nomina positiva, sed etiam comparativa usurpari in sermone possunt, ac solent (sive id fiat proprie, sive figurate nihil attinet) relate ad diversa supposita cum exclusione positivi: cujus rei exempla etiam apud Latinos aureæ ætatis Scriptores inveniuntur. Vere enim dici potest. *Abel est sanctior Cain: Jacob lenior Esau*: etsi Cain non fuerit sanctus, sed malus, & Esau lenis, sed pilosus.

2. Dictum est *in diversis subjectis*, quia in eodem collectio legitima est. Recte etenim ratio cinamur hoc pacto. *Opinio A est probabilior, minus probabilis; tutior, minus tuta. Igitur Opinio A est probabilis, tuta. Homo est sanctior. Ergo est sanctus*: cum constet, augmentum, vel decrementum formæ, quod fit in subjecto, quodque comparativo nomine exprimitur, supponere formam ipsam jam in eodem subjecto prius positivè existentem.

3. Porro additum est etiam *simpliciter, & per se* ad significandum, id verum esse præcisè, seu minime consideratis aliis circumstantiis. Nam si aut aliquod aliud verbum in antecedente adjiciatur, aut aliqua circumstantia accedat, unde ex positivo, vel comparativo positivum in alte-

ro extremo deduci posse videatur, illatio legitima esse poterit. Sic si dicatur. *Opinio A est probabilis: vel est tantum probabilior: vel est probabilior: est tamen motivum grave, ac solidum etiam pro opinione opposita B: recte inferri poterit. Igitur Opinio B contradictoria est probabilis.* Hoc enim modo æquipollenter dicitur. *Opinio A est probabilis, aut probabilior: Et opinio B opposita est probabilis.* Idem multo magis, vel saltem dicito, si, cum opiniones oppositæ scholasticæ a Doctoribus discutiuntur, simulque comparantur, vel expresse ab iisdem affirmatur, vel ex modo censendi, ac judicandi de ipsis, vel ex verbis relativis, quibus utuntur, vel ex natura materiæ, vel ex alio capite colligi potest, eas opiniones probabiles esse. Tunc enim a positivo, aut comparativo ad positivum etiam in separatim, oppositisque subjectis procul dubio tenet consecutio. Plura hujus doctrinæ exempla Parte secunda a nobis afferentur.

P R Æ M O N I T I O N E S.

I.

NONNULLÆ definitiones ad ipsius quæstionis substantiam propius pertinentes potissimum ad Probabilitarum sensum formatæ sunt. Ad illos etenim, quippe Defensores, spectat veræ quæstionis intelligentiam determinare, ideoque omnia ad eam pertinentia supponere, atque præscribere, inter quæ præcipue sunt Definitiones; ad Probabilioristas vero, quippe Aggressores, his acquiescere, & stare, atque Adversarios juxta propriam illorum sententiam impugnare. (a)

In

(a) per
Can. 4.

I I.

In Definitionibus rerum non semper utimur stricto, ac rigoroso definiendi more, cum id necesse minime sit, neque definitiones subtilius usurpamus, sed dumtaxat, ut ad rem præsentem opus est, id unum præcipue attendentes, ut veræ, ac certæ sint.

I I I.

In Axiomatis secundi generis minus communibus, ac notis, in quibus lux major aliqua, aut firmitudo desiderari potest, ea licet non necessaria, ad doctrinæ tamen cumulum, ac Lectorum eruditionem, completamque persuasionem, ex Principum Scholasticorum auctoritate, quantum fieri poterit, adjicietur. Quod etiam in aliquibus peculiaribus Corollariis, & in Suppositionibus fiet, tametsi & illa ex evidente deductione, & istæ ex hypothese certæ sint.

Jam vero Scholarum Principes sunt præsertim D. Thomas, D. Bonaventura, Scotus, Ægidius Romanus, Henricus Gandavensis, Joannes Bachonus, Okamus, Suarius, Vasquius. Sed hi duo omissi sunt, quia constat Probabilistas esse. His Doctoribus adjecimus Albertum Magnum, Alexandrum Alensem, S. Raymundum. Verum de his hic satis. Nam in secunda Parte brevis istorum historia ad Lectorum utilitatem, Operisque illustrationem pertextetur, simulque declarabitur, quamobrem horum tantum veterum auctoritate potissimum usi sumus.

I V.

Nihil non certum, & exploratum adhibebitur. Constat enim aliter demonstrationem esse non posse. Porro cum certum dicimus, non de uno tantum certitudinis genere intellectum volumus, sed de multiplici, ut patitur natura diversarum rerum, quæ in hujus disputationis censum necessario ingrediuntur, quemadmodum apparebit. Cui etiam certum ex suppositione, vel nostra, vel Adversariorum addendum est. Et intelligitur potissimum in iis, in quibus demonstrationis fundamentum, ac robur continetur; nam in aliis, quæ ex abundantiafferuntur, nonnulla fortasse incerta esse nihil refert.

V.

In toto Opere omnes quidem Probabilioristarum responsiones, evasiones, oppositiones præoccupatæ, & explosæ sunt, ut Lector animadvertet, non tamen omni modo, quo potest, & quo in vulgaribus Libris fieri solet (quid enim confert? cum præsertim multa inibi incerta sint?) sed tantum demonstrative, idque ne a rigore Mathematico recedamus. Quod etiam in causa est, cur in confutandis multiplicibus Adversariorum hallucinationibus neminem speciatim indigitemus, aut exagitemus. Non enim cum aliquo res nobis peculiariter est, quippe non Critici, aut Scholastici, sed Mathematici sumus.

V I.

In hoc Opere multa fortasse a nobis dicta, aut sæpius, quam oportebat, replicata sunt, quæ propterea omnino omitti poterant. Sed hoc factum,
tum

tum ad Doctrinæ Methodum, amplioremque rei demonstrationem, tum ne minus periti aliquid ad perfectam quæstionis intelligentiam, ac solutionem desiderare possent. Hæc omnia Doctiores poterunt præterire. Quod si vero contra aliquibus quippiam desiderari videatur, id in altera Operis Editione apponi poterit.

CONTROVERSIÆ STATUS.

QUÆRITUR. An cum de sola actionis bonitate, aut pravitate, seu de licito, vel illicito agitur, liceat inter duas opiniones in conspectu positas, quarum altera legi, altera libertati favet, & vel utraque sit æque probabilis, vel favens libertati tantum probabilis, favens vero legi probabilior: an inquam liceat, ac sine peccato eligi, & ad praxim deduci possit tum probabilis libertati favens, relicta æque probabili favente legi, tum etiam tantum probabilis favorabilis libertati, dimissa favorabili legi probabilior.

Hic est verus, & genuinus quæstionis sensus, quem hic in limine universe proposuisse sufficiat, ut iis, quæ dicenda sunt, aditus aperiatur. Nam in calce primæ Partis iterum cum omnibus necessariis modificationibus, exceptionibus, limitationibus diversimode proponetur, atque evolutis prius analytice omnibus aliis peculiaribus quæstionibus, in quas resolvi potest, ad purum, præcisumque contentionis filum revocabitur.

Itaque Probabilismus duas partes habet, seu duas Quæstiones involvit.

Altera. An liceat sequi opinionem probabilem libertati faventem in conflictu æque probabilis faventis legi, seu tutioris.

Al-

Altera . An liceat sequi probabilem stantem pro libertate , etiam in conflictu probabilioris stantis pro lege , seu securioris .

Qui utrumque affirmant licitum Probabilistæ , qui negant licitum Probabilioristæ vocantur . Quare isti in hac lite Aggressores , & Oppugnatores , illi Defensores sunt . (a)

(a) per
Can. 4.

Jam vero Argumenta Probabilistarum ex his universim locis eruuntur ,

- 1 Ex Permissiva Ecclesiæ approbatione .
- 2 Ex Scholæ Doctrina , ac Praxi .
- 3 Ex Prudentia operationis .
- 4 Ex Operationis securitate .
- 5 Ex Incertitudine Præcepti , quæ in rebus ad Probabilismum spectantibus continetur .
- 6 Ex Defectu in his rebus existentia Legis obligantis .
- 7 Ex Defectu saltem sufficientis promulgationis .
- 8 Ex Ignorantia invincibili .
- 9 Ex Possessione libertatis .
- 10 Ex Sufficientia moralis persuasionis .
- 11 Ex Submissione proprii Judicii alieno judicio .
- 12 Ex Paritate in speculativis .
- 13 Ex Paritate in rebus Fidei .
- 14 Ex Defectu existentia Præcepti ad Probabiliorismum obligantis .
- 15 Ex Defectu saltem sufficientis promulgationi ejusdem Præcepti .
- 16 Ex Onere certæ probationis , ejusque tamen defectu in Adversariis .
- 17 Ex Absurdis .

Hæc omnia negant , & contraria statuunt Probabilioristæ , ac multis tum ab Auctoritate ,
tum

tum a Ratione Argumentis rem conficere nituntur, uti in tertia Parte apparebit, ubi universa, nullo dissimulato, brevissime demonstrative diluentur.

Atque hæc in vestibulo indicasse sit satis, (nam in quæstionis Analyfi in fine, ut innuimus, reponenda, iterum exponentur) ne ea, quæ in Definitionibus, Axiomatis, & Suppositionibus fufe dicenda sunt, Lectoribus disparata, atque impertinentia videri possint, sicque tædio in legendo, atque impatientia afficiantur. Etenim ita admoniti eo respicere, atque collineare universa, & singula cognoscent, ut omnia laudatorum Argumentorum Capita, eorumque singula, istorum ope, ad justam demonstrationem promoveantur.

Eosdem porro Lectores omnes, sed præsertim Mathematicæ Methodi ignaros etiam, atque etiam precor, primum ne his Argumentis auditis, quibus Probabilistæ passim utuntur, quæstionem de Probabilismo, quo modo vulgo fieri solet, statim a me agitatam putent. Ita namque illam in hoc Opere transformatam invenient, ut vix ejus faciem agnoscant. Deinde ut pacato animo, atque ab omni partium studio prorsus vacuo attente, ac patienter legant. Tandem ut judicium sustineant, donec totum Opus a capite ad calcem, collatis inter se se omnibus, & quidem sæpius, evolvant. Nisi enim ita faciant, æquam procul dubio sententiam ferre non possunt.

DEFINITIONES.

I.

VERUM est id , quod est conforme rei , ut est in se .

II.

Falsum contra , quod est difforme rei , ut est in se , seu non conforme .

Unde falsitas in conformitatis negatione consistit .

SCHOLIUM.

1. **V**ERITAS duplex assignatur , *Metaphysica* , & *Logica* .

Prima est rei conformitas cum suo Exemplari , quod nihil est aliud , quam Idea rei Archetypa , quæ extat in mente DEI . Itaque *Metaphysice* , ex. ca. verum aurum est , quod est hujusmodi in re ipsa , cujusmodi in suo Exemplari repræsentatur . Res omnes hoc pacto , & veræ , & æqualiter veræ sunt , cum unamquamque suo Exemplari æque perfecte congruere necesse sit .

2. *Veritas Logica* est conformitas actus mentis , seu cognitionis (nam alia *Veritas* signi , & propositionis hic ad rem non facit) cum objecto cognito . Itaque si actus conformatur objecto , ut in re existit , verus , secus falsus est . Et hæc dicitur *veritas objectiva* , de qua loquitur Philosophus 4. *Metaphys.* cap. 7. quando dicit , *verum esse , cum dicitur esse , quod est , vel non esse , quod non est* . Est & alia *Veritas* , quæ tantum

B

subje-

subjectiva, & *apparens* dici potest, & hæc sistit in conformitate actus mentis cum re, non quidem ut est in se, sed ut esse judicatur secundum motiva rationabilia. Prima continet certitudinem, secunda potius probabilitatem, de qua, infra loco suo. Veritas, & certitudo rerum etiam *objectiva* sumpta *formaliter*, scilicet pro nuda conformitate actus mentis cum re, non in re ipsa, sed potius in mente est. Definitiones præfatæ non de *Metaphysica*, sed de *Logica Veritate*, ac *Falsitate objectiva* intelligendæ sunt.

- Cox. Hinc veritas, & falsitas *formaliter* in indivisibili consistit: Nam falsitas in negatione consistit: (a) Negatio vero in indivisibili: (b) & Oppositorum eadem est Lex, ac Disciplina. (c) Quapropter *formaliter* aliquod non est magis, vel minus verum, aut falsum alio.
- (a) per Def. 2.
(b) per Can. 7.
(c) per Can. 6.

S C H O L I U M.

ADDITUM est *formaliter*, quia *materialiter*, & *radicaliter*, ut Schola loquitur, aliquid alio magis, vel minus verum esse potest, quia veritas hoc modo sumpta, præter explicatam conformitatem, continet etiam quamdam exigentiam infallibilitatis, & immutabilitatis, ob quam res una alia verior esse potest. Ita magis verum est DEUM existerè, quam Creaturam, magis veræ sunt Fidei veritates, quam Mathematicæ ipsæ. Cæterum veritas *formaliter* considerata, nempe pro sola illa actus conformitate, in indivisibili consistit.

I I I.

Evidens est, quod suammet claritate ita lucet per se se, ut aliter apparere, aut percipi non possit.

Ger-

I V.

Certum, quod aliter se habere non potest, cuique mens firmiter adhæret, eoque perfecte determinatur.

Omne evidens est verum, & certum, non vero vicissim omne verum, aut certum est evidens, quia Fidei dogmata verissima, & certissima, sed non evidentia sunt. Item omne verum est certum, & vicissim. Nam verum aliter se habere non potest, eique mens firmiter inhæret, & eo determinatur,

V.

Incertum, quod determinationem non causet, quodque aliter se habere potest, seu quod neque est certo verum, neque certo falsum.

Unde etiam incertitudo in negatione consistit.

S C H O L I U M.

VERUM, *certum*, *evidens* quandoque pro eodem sumuntur, quamquam inter se duplici discrimine discernantur. Nam primo se habent ut superius, & inferius, quia omne evidens est verum, & certum; non vicissim.

(a) Deinde Verum stricte significat conformitatem actus cum re: (b) Evidens rei claritudinem: (c) Certum mentis adhæSIONem, atque determinationem. (d)

(a) per
Def. 4.

(b) per
Def. 1.

Porro *Veritas*, *Certitudo*, & *Evidentia obiectiva* logice sumpta multiplex est, nempe *Fidei*, *Theologica*, *Metaphysica*, seu etiam *Mathematica*, *Physica*, & *Moralis*.

(c) per
Def. 3.

(d) per
Def. 4.

1. Certum *Divina-Fide* est, quod a DEO est.

revelatum, & ab Ecclesia ad credendum propositum. Hoc modo certa sunt omnia, quæ Divinis Litteris, ac Traditione clare continentur, & quæ expresse declarata sunt per Ecclesiam, itemque quæ ex Scriptura, vel Traditione, vel ex expresse declaratis per Ecclesiam evidenter deducuntur. Atque hoc est supremum certitudinis genus, quo majus excogitari nequit. Innititur enim Divinæ infallibili veritati, qua major esse non potest. Quod huic certitudini opponitur, proprie Hæreticum dicitur.

2. Certum *Theologicæ*, quod non est a DEO revelatum, nec ab Ecclesia definitum, sed partim ex revelatis, partim ex naturaliter certis, ac notis legitima consecutione deducitur. Hoc est proximum certitudinis genus ordinis supernaturalis. Quod opponitur illi certitudini, proprie dicitur Erroneum:

3. Certum *Metaphysicæ*, aut *Mathematicæ*, quod ita essentialiter se habet, ut aliter nullo modo, nullaque potestate, aut esse, aut concipi possit. Hujusmodi sunt omnia Metaphysica, & Mathematica Principia, omnesque Conclusiones ex illis necessario, ac evidenter deductæ. Ad hoc certitudinis genus reducuntur omnes Regulæ Logicales, omniaque alia cujuscumque Scientiæ Principia, quæ per Metaphysica, aut Mathematica Principia demonstrari possunt. Metaphysica enim præsertim est prima Scientia, seu Sapientia, ex qua certitudo in alias derivatur, cujusque ope certa earum Principia demonstrantur. Hæc est suprema certitudo ordinis naturalis.

4. Certum *Physicæ*, quod etsi non habeat essentia sua, ut aliter esse non possit, ideoque absolute aliter esse queat, secundum tamen ordi-

na-

natam potestatem aliter se habere non potest .
 Hoc modo certum est: *Solem cras oriturum: Ec-*
clypsim suo tempore futuram: Materiam sine acci-
dentibus non esse: Ignem comburere: aliaque Phy-
 sica sexcenta, quæ ita esse debent juxta statu-
 tas naturæ leges, ordinatumque cursum, quam-
 quam absoluta DEI potestate aliter contingere
 possit. Ad hanc certitudinem reducitur quid-
 quid sensuum testimonio clare percipitur, quod-
 que facto ipso certum est. Quare quod Conscien-
 tiam, & Mores spectat, certo illicitum erit
 quidquid ita distincte, & clare præceptum, aut
 prohibitum est, ut ignorari non possit. Quo cer-
 titudinis, & Evidentiæ genere certa sunt Divi-
 na, aut Humana præcepta, Decalogi, Ecclesiæ,
 aliaque aut generalia, aut specialia, quando ita
 proponuntur, ut eorum intelligentia, ac obli-
 gatio ignorari nequeat. Nam quod spectat rigo-
 rosa præcepta Legis naturæ, ea potius ad Meta-
 physicam certitudinem pertinere dicendum est,
 ut alias apparebit.

5. Certum *moraliter*, quod neque suapte natu-
 ra, neque ordinario cursu habet, ut aliter esse non
 possit, atque ideo aliter esse potest, hoc tamen
 difficillime, & perraro contingit esse. Hæc certi-
 tudo duplex assignari potest, *perfecta, & imperfecta.*

Perfecta, quæ nullam obscuritatem, aut du-
 bium deliberatum etiam imprudens relinquit,
 cujusmodi certe est hæc propositio: *Existit Roma.*
 Hanc enim Urbem existere ita *moraliter* certum
 est iis, qui eam nunquam viderunt, ut nullum
 omnino dubium relinquatur, idque ob univer-
 sale, & constans hominum testimonium, & hi-
 storix auctoritatem; quamquam ii absolute &
 falli, & fallere possint.

Imperfecta, quæ potest relinquere aliquam obscuritatem, & admittere dubium aliquod saltem imprudens, ut aliquando contingit in objectis Fidei, de quorum credibilitate *moraliter* tantum certi sumus.

Ad hoc secundum genus moralis certitudinis reduci potest quidquid omnibus, vel fere omnibus in sua facultate verum videtur. Difficillimum est enim, quamquam possibile, falli, ac decipi omnes. Item quod multis magnis rationibus innititur, licet earum nulla certa, & cogens sit, ut contra nulla solida, ac gravis ratio inveniatur.

Certitudo moralis, præsertim *imperfecta*, esse potest tantum respectiva. Unde fit, ut aliquid sit certum a quod multis, non apud omnes. Quamquam hæc comparativa certitudo, mera potius probabilitas, quam vera certitudo, rigoroſe dici debet.

6. Quod opponitur certitudini, aut Mathematicæ, aut Metaphysicæ, aut Physicæ, aut Morali proprie error dicitur: licet error, & falsitas in omni re locum habeat. Itaque omne hæreticum, & erroneum est falsum, non vicissim omne falsum est erroneum, aut hæreticum, neque omne erroneum hæreticum, modo superius explicato. Nam error his omnibus latius patet. Atque error huiusmodi, ut est in rebus, error *objectivus*, & *materialis* dici potest; ut autem est in mente *subjectivus*, & *formalis*. Error etenim huiusmodi est assensus mentis scienter approbantis falsum pro vero, vel verum pro falso.

1. Cor. Hinc etiam incertitudo *formaliter* in indivisibili consistit, proindeque non datur ali-
quid

quid magis, vel minus incertum alio. Nam incertitudo in negatione consistit. (a) negatio vero in indivisibili. (b)

(a) per
preced.
(b) per
Can. 7.

S C H O L I U M.

DICTUM est *formaliter*, quia *materialiter* idem de incertitudine, atque de falsitate sentiendum est. Cum etenim hoc modo res queant esse aliæ aliis certiores (c), iis oppositæ erunt quoque magis, vel minus incertæ, quia Oppositorum eadem est disciplina (d) Verum *formaliter* in eodem genere una magis, aut minus incerta alia esse non potest. Ex. ca. Unum in genere certitudinis physicæ, aut moralis perfectæ, vel imperfectæ nequit esse magis, vel minus physice, aut moraliter incertum alio, sed omnia incerta in eodem genere *formaliter* æque incerta sunt.

(c) per
Schol.
Cor. Def. 2.
(d) per
Can. 6.

2. Certum *moraliter* saltem *imperfecte* est quid omnes, vel fere omnes Theologi, Philosophi, Moralistæ &c. in sua facultate concorditer docent. Quod non ex sola auctoritatis consensione desumendum est, sed etiam ex ratione, & eo sensu, quo in Schol. def. 29. n. 1., & in Schol. Supp. 3. magis explicabitur. Nam omnes non nisi certis rationibus in aliquid conspirasse præsumuntur. Item loquendo de interpretatione alicujus Legis, vel mente Doctoris alicujus, quod ab omnibus magnis Interpretibus eodem modo intelligitur, & explicatur. Quod si contra in intellectu, vel explicatione Legis, aut Loci alicujus Interpretes etiam dissentiant inter se, illa Lex, vel Locus ille non certus, & clarus, sed obscurus, & ambiguus reputandus est.

3. Hinc ea sententia de moribus certa est, quæ vel manifestis Scripturis, vel Traditione, vel Ecclesiæ declaratione, ac definitione, vel evidenti ratione, vel concordi fere omnium Theologorum, aut Moralistarum; aut Canonistarum &c. sensu probatur, vel etiam ita multis gravibus momentis nititur, ut contra nulla magna ratio reperiatur: vel quæ ex aliquo istorum evidenter deducitur. Quæ autem alicui ex his fundamentis certitudinis certo opponitur, certo falsa, ideoque error est. Similiter id certo est illicitum, quod vel claro, & expresso præcepto his fundamentis contento prohibetur, vel præcepto ex istorum aliquo evidenter deducto. Quod si contingat secus, certo illicitum non est.

V I.

Dubium est suspensio intellectus circa utramque partem contradictionis.

Nempe cum Mens inter duo opposita ita fluctuat, ut in neutram partem determinet se, neutrique assentiat, vel dissentiat.

Apud Veteres, *dubium*, & *ambiguum* aliter varie sumtum est, & præcipue pro formidine, ut penes Doctores videre licet.

S C H O L I U M.

MULTIPLEX assignatur, *Speculativum*, *Præticum*, *Positivum*, *Negativum*, *Juris*, *Facti*.

Speculativum, quod versatur circa rem secundum se tantum consideratam, & omnibus eutam circumstantiis, neque ad operationem refertur.

Pra-

Practicum, quod versatur circa rem affectam omnibus praxeos circumstantiis, seu exercendam hic, & nunc.

Positivum, quod inter æquales, vel inæquales rationes utriusque partis versatur.

Negativum, quod pro una parte sufficientem rationem non habet.

Juris, quod circa licitum, vel illicitum, vel etiam validum, aut invalidum operis occupatur.

Facti, quod circa aliquod contingens, num scilicet actum, vel non, hoc modo, vel alio sit &c.

Potissimum dubii *Juris Speculativi*, & *Practici* in hac quæstione habenda ratio est.

V I I.

Opinativum, quod uni contradictionis parti adhærens, cum formidine de opposita, determinate neque est verum, neque falsum, sed potest esse verum, vel falsum.

Formido autem est, ne opposita contradictionis pars re ipsa vera sit.

Cor. 1. Hinc omne *Opinativum* est incertum, quia hoc non est certo verum, aut falsum, sed potest esse verum, vel falsum: (a) & æqualiter incertum, quia incertitudo in indivisibili consistit. (b) Unde *Opinativi* objectum est contingens, ideoque potens aliter se habere; non quod re ipsa debeat esse tale, cum etiam de objecto necessario opinio dari possit, sed quod ut contingens Intellectui repræsentetur.

2. Adhæsiō hæc *Opinativi* non est firma, & perfecta, sed infirma, & imperfecta, cum constet, mentem ei parti contradictionis firmiter, & perfecte adhætere non posse, cujus oppositam posse

(a) per
Def. 5.

(b) per
Cor. 1.
ejusd.

(a) *per* posse esse veram putat. Vel etiam, quia id, cui
Def. 4. Mens firmiter adhæret, certum est. (a)

VIII.

Probabile, quod nititur fundamento solido, ac magno.

IX.

Probabilius, quod fundamento majore, ac solidiore.

X.

Probabilissimum, quod fundamento maximo. Nempe ut inter probabilia principem locum obtineat.

Atque hæc de natura, & divisione *probabilis*, hic ad Doctrinæ Methodum dixisse sufficiat. Nam eadem de re iterum infra redibit sermo, cum opinionum probabilitatem exacte describemus.

XI.

Improbabile, quod vel solum destituitur fundamento gravi, vel etiam contra se habet motivum certum.

Primum est *improbabile negativum*, secundum *positivum*, seu certo falsum, cum sit hujusmodi, quod alicui certo fundamento opponitur. (b)

(b) *per*
Schol. Def.
 §. n. 6.

S C H O L I U M.

NONNULLI Probabilioristarum definiunt *probabile*, quod sit *verosimile*: minus *appropinquans veritati*: minus *conforme Rationi recte*: *probabi-*

babilius autem *verosimilius* : *magis appropinquans veritati* : *magis rectæ Rationi conforme*. Immodicunt , *probabile probabiliore* comparatum absolute rectæ Rationi conforme non esse . Addunt , hoc *probabile* idem illud esse , quod Academici defendebant , eoque omnia scelera sibi licita reputabant , quodque propterea in iis Augustinus Lib. 3. contra Academicos præsertim cap. 16. tam acriter insectatus est.

Sed quod primum attinet , si intelligatur de reali veritate , aperte falsum est . Cum etenim veritas in indivisibili consistat , (a) liquet , non posse aliquid re ipsa esse minus , aut magis simile veritati , eidemque minus , ac magis appropinquare . Idem de conformitate ad Rationem rectam dicendum est , cum etiam hæc conformitas major , aut minor esse non possit , quandoquidem etiam ista in indivisibili consistit . Difformitas enim consistit in negatione (b) : negatio vero in indivisibili (c) & Contrariorum eadem est lex . (d)

(a) per
Cor. Def.
2.

(b) per
Def. 2.

Illud vero , quod additur de *probabili* comparato , pariter falsum est , ut infra demonstrabitur . Itaque tota ista major , aut minor similitudo , vel propinquitas ad veritatem , aut conformitas ad Rationem rectam , non *absoluta* , *realis* , & *objectiva* , sed *apparens* , *subjectiva* , & *respectiva* est , locum tantum habens in mente opinantis .

(c) per
Can. 7.
(d) per
Can. 6.

An denique *probabile* Academicorum idem fuerit ac nostrum , etsi manifeste falsum est , determinare nihil attinet . Nobis enim nunc est satis , illud niti fundamentis vere solidis , ac magnis , ut definitione constituimus : quibus utrum omnia scelera licere possint , nec ne , Lectores Opere decurrente cognoscent . Cæterum definiatur a Probabilioristis *probabile* , & *probabi-*

babilius, ac utrumque habeatur ut libet, per Nos licet. Tantum ut definitiones nostræ ab iis admittantur. Ad nos enim spectat definire, ad illos vero nostris definitionibus stare. (a)

(a) per
Can. 4.

X I I.

Licetum, quod nullo Præcepto prohibetur.
Hoc est, aut non prohibetur, ne fiat, aut non injungitur, ut fiat.

X I I I.

Illicitum, quod aliquo Præcepto inhibetur.
Videlicet, aut prohibetur, ne fiat, & fit, aut jubetur, ut fiat, & non fit.
Licetum ut tale est bonum, sicuti illicitum ut tale est malum.

X I V.

Bonum morale, quod est conforme rectæ Rationi, quodque vel est a Virtute, vel aptum generare Virtutem.

X V.

Malum contra morale, quod est difforme, seu non conforme rectæ Rationi, aut Virtuti.
Unde malum in negatione conformitatis ad rectam Rationem consistit.

S C H O L I U M.

BONI hujus definitio ex Scoto, & Okamo sumpta est. Scotus enim in 4. dist. 14. quæ. 2. §. In ista quæ. docet; *quod bonitas actus moralis consistit in hoc, quod sit actus conformis rectæ*

recta rationi, & quod sit a virtute, vel aptus generare virtutem.

Okamus vero in 3. Sent. . q. 13. lit. B docet : quod actus rectus, & virtuosus voluntatis necessario conformatur rationi rectæ ; quodque sine ratione recta hujusmodi esse non potest ; & quod talis actus conformatur actui prudentiæ ; quodque ad rectitudinem actus voluntatis requiritur prudentia actualis inherens actualiter illi , cujus est talis actus rectus .

Jam vero dictum est quod sit a virtute , vel aptum generare virtutem ad designandos actus morales a virtute tum elicitos, tum imperatos, ut inferius constabit .

Cor. 1. Hinc actus moraliter bonus, virtuosus, prudens, conformis Rationi rectæ idem est, sicuti idem est bonitas moralis, virtus, prudentia, Ratio recta ; ideoque agit bene, virtuose, secundum rationem rectam, qui agit prudenter, & vicissim . Quod magis alias patebit .

2. Hæc boni conformitas, & mali difformitas formaliter in indivisibili consistit, quia negatio, cujusmodi est mali difformitas, in indivisibili consistit (a) : & Oppositorum eadem est disciplina (b) . Quare unus actus moraliter bonus nequit esse magis, vel minus conformis virtuti, prudentiæ, Rationi rectæ alio . Etenim si esset minus conformis, foret non conformis, sed difformis, hoc est non bonus, sed malus .

(a) per
Can. 7.
(b) per
Can. 6.

X V I.

Melius, quod in eadem virtutis specie magis ad illam accedit.

Scilicet quod intra limites virtutis ad ejus medium plus appropinquat . Quo sensu unus actus

actus virtutis dicitur melior alio . Nam hoc loco *melius* ita sumitur .

(a) *per*
Cor. *præ-*
ced. Cor. 1. *Melius* non est conformius rationi rectæ, virtuti, prudentiæ, quam *bonum*, cum ista conformitas in indivisibili consistat (a) . Unde si *bonum* esset minus conforme rationi rectæ, quam *melius*, esset absolute difforme, ideoque non *bonum*, sed *malum* . Quare *melius* in eadem indivisibili conformitate ad rationem rectam consistens cum *bono*, magis quam *bonum* ad virtutis medium appropinquat, ut Ax. 17. apparebit .

2. *Bonum*, & *melius* per se est licitum, cum constet, nullo præcepto per se prohiberi posse . Dicitur autem *per se*, quia aliunde fieri potest, ut prohibeatur . Sic *bonum*, & *licitum* est die Veneris Ova comedere, *melius*, & *licitum* Vovere: sed si quis voverit eo die comedere Pisces, aut Superior vovere prohibeat, neque Ovorum comestio, quæ est *bonum*, neque Voti emissio, quæ est *melius*, licita amplius, sed illicita, & mala est.

X V I I.

Temerarium, quod nullo motivo magno, ac gravi nititur.

X V I I I.

Prudens contra, quod motivo gravi, ac solido nititur.

X I X.

Prudentius, quod motivo majore, ac solidiore.

Pru-

X X.

Prudentissimum, quod motivo inter limites Prudentiæ maximo.

S C H O L I U M.

ADVERTAT Lector, nos hoc loco sumere *Prudens*, ac *Temerarium* tantum quod spectat ad rationem judicii de bonitate, vel malitia operationum, seu de licito, & illicito per investigationem rationum, quibus aliquid permissum, vel inhibendum judicatur. Quo modo sumitur *temerarium* a D. Antonio Par. 2. Sum. tit. 12. cap. 5. in materia Fidei, & Morum necessaria ad salutem, nempe cum asseritur tanquam certum, *quod non potest ratione, vel auctoritate probari efficaciter*. Non vero sumere quod spectat impetum passionis, vel contemptum regulæ dirigentis: quomodo sumitur *temerarium* a D. Thoma 2. 2. quæ. 53. art. 3. ad. 2.. Quod pertinet ad eas prudentiæ partes, quæ Consilium, & Judicium dicuntur, in quibus motiva de actionis honestate, vel pravitate inveniuntur, & expenduntur, ut magis infra constabit.

Cor. Hinc evidenter liquet, *temerarium*, seu *imprudens* hoc pacto sumptum esse idem, ac *improbabile*, *prudens* idem, ac *probabile*, *prudentius* idem, ac *probabilius*, *prudentissimum* idem, ac *probabilissimum*, seu hæc esse Synonyma: atque propterea judicare de licito, aut illicito, & agere *prudenter* qui *probabiliter*, *prudentius* qui *probabilius*, *prudentissime* qui *probabilissime*, *temere* vero, & *imprudenter* qui *improbabiliter* judicat, & operatur: quandoquidem
etiam

(a) per etiam *improbabile* nullo gravi motivo (a),
 Def. 11. *probabile* gravi, & magno (b), *probabilius* ma-
 (b) per jore (c), *probabilissimum* maximo fundamento
 Def. 8. nititur (d).

(c) per
 Def. 9.

(d) per
 Def. 10.

S C H O L I U M.

(e) per
 Can. 4. **P**ROBABILIORISTÆ constanter negant, *pro-
 babile* esse idem, ac *prudens* cum *proba-
 biliori* comparatur, ideoque judicare, & agere
prudenter, qui in conflictu probabilioris opinio-
 nis stantis pro Lege secundum minus probabi-
 lem libertati faventem judicat, & operatur.
 Sed id ab iis nondum exigimus. Satis est nunc,
 ut admissis his definitionibus, ut debent (e),
 concedant, *probabile* absolute, & separatim ac-
 ceptum esse idem, ac *prudens*. Quod si neque
 hoc dare velint, nos cum illis non magnopere
 contendemus. Nam quod nunc, ut ordo Doctri-
 næ postulat, definitionibus traditur, infra suis
 locis multipliciter demonstrabitur. Qua propter
 allatas definitiones nunc accipiant ut lubet.
 Alias hæc omnia invenient demonstrata.

X X I.

Tutum, quod removet a periculo, *tutius* quod
 magis removet.

S C H O L I U M.

I.

CUM autem triplex periculum distingui
 possit, nempe errandi, peccandi, & damni
 incurrendi, hinc *tutum* triplex esse potest, *tu-
 tum*

tum ab errore , tutum a peccato , & tutum a damno . Error vero , sicut & peccatum potest considerari dupliciter , *materialiter* , & *formaliter* .

1. Error *materialis* dicitur , qui re vera opponitur certæ veritati , (a) tamen non cognoscitur , nec cognosci debet , aut potest .

(a) per
Sch. Def.
5. n. 6.

Peccatum *materiale* est actio , quæ aliquo præcepto vere prohibetur , seu opponitur certæ Legi , hoc tamen non cognoscitur , nec cognosci debet , aut potest . Quæ verba in his definitionibus addita sunt ad excludendam ignorantiam vincibilem veritatis , & præcepti , in qua error , aut peccatum tantum *materiale* dari non potest .

2. Error *formalis* dicitur assensus mentis scienter approbantis verum pro falso , vel falsum pro vero (b) . Quod etiam locum habet , cum id , quod est verum , ab errante tamen falsum reputatur .

(b) per
idem .

Peccatum *formale* est actio contra præceptum , quod vel vere existit , simulque scitur existere , vel debet , & potest sciri existere , vel existere reputatur . His verbis continentur omnes casus , quibus ex Conscientia , vel recta , vel erronea , vincibili , aut invincibili , *formaliter* errari , & peccari potest , ut consideranti liquet .

SCHOLIUM II.

SUNT ex Probabilioristis , qui præfatam peccati distinctionem rejiciunt , eamque a nobis ad quæstionem involvendam excogitatam arbitrantur . Existimant enim , actionem Legi vere existenti oppositam peccatum *formale* esse ,

C

ut-

utcumque Legis illius existentia ignoretur, tamen ad culpam non imputari.

Sed primum ejus distinctionis vel ipse meminit D. Thomas Quodl. 3. art. 27. , & usus est. Deinde hoc nihil refert, cum dissidentia hujusmodi non rei, sed puri nominis sit. Nam nec nos ipsi peccati *materialis* nomine aliud, quam culpam non imputabilem intelligimus. Ex quo patet, utri quæstionem ipsam involvere dicendi sint, an nos, qui ad eam solvendam utimur plana quadam rei distinctione, an illi, qui pura quadam nominali subtilitate.

XXII.

Tutum ab errore, & a peccato, quod removet a periculo erroris, & peccati, vel materialis simul, & formalis: vel solius formalis. Tutum primo modo, tutum simpliciter; tutum vero secundo modo, tutum secundum quid, doctrinæ causa, possumus appellare.

XXIII.

Tutius ab errore, & a peccato, quod a periculo erroris, & peccati tam formalis, quam materialis magis removet.

XXIV.

Tutum a damno, quod a gravi malo incurrendo removet, tutius, quod magis removet.

Hæc ita subtiliter, & minute distinguere, ac definire placuit ad tollendas omnes ambiguitates.

S C H O L I U M.

PORRO hæc Doctrina exemplis magis explicabitur.

1. Quod in Speculativis est *certo* verum, & in Practicis favens libertati *certo* licitum, est *simpliciter tutum ab errore*, & peccato, & *tutum* etiam *a damno*, quia sentiendo, quod *certo* verum, & operando, quod *certo* licitum, nullum est periculum, aut *formaliter*, aut *materialiter* errandi, vel peccandi, vel grave aliquod malum per se incurrendi, ut liquet.

2. Quod vero est tantum *opinative* verum in Speculativis, vel favens libertati *opinative* tantum licitum in Practicis, si sit *tutum*, non potest esse *tutum* nisi *secundum quid*; quia cum *opinativa* sint incerta, (a) possunt esse a parte rei illicita, ac falsa; ideoque qui sentit, quod *opinative* solum est verum, vel facit, quod solum *opinative* est licitum, periculo se exponit *materialiter* peccandi, & errandi, aut etiam gravis mali incurrendi.

(a) per
Cor. 1.
Def. 7.

3. Quod autem in Speculativis favet certæ veritati jam notæ, vel consonat communitati Magistrorum, & pietati, ac humilitati Sanctorum (verba sunt D. Bonaventuræ in pr. dist. 26. art. 1. qu. 2.), videlicet quod pietatem fovet, ac pium est: in Practicis vero favet Legi, *tutius* est, siue sit in se verum, siue *opinativum*, siue etiam falsum; quia ita sentiendo, & operando, adhuc magis recedimus a periculo erroris, & peccati tum *formalis*, tum *materialis*, & damni alicujus incurrendi, ita ut impossibile sit, ut hoc modo vel *formaliter*, vel

materialiter erremus, aut peccemus, aut grave malum aliquod incurramus. Quoniam de peccato, & damno res facilis intellectu est, afferamus exemplum aliquod de errore in Speculativis, ut hæc Doctrina de eo, quod est *tutius* in istis, in quibus difficilius intelligitur, magis innotescat.

Docet Fides generalem Carnis resurrectionem. Hæc veritas jam cognita & certa est. Inquiritur a Theologis, num aliqui sint non morituri, ideoque non resurrecturi. Nonnulli affirmant, nonnulli negant probabiliter, aut probabilius. Sententia negans, sive statuatur probabilis, sive probabilior affirmante *tutior ab errore* est, & ita vocatur a D. Thoma, ut alibi apparebit; quia etsi reipsa falsa esset, eam tamen tenendo, nullum est periculum amittendæ illius certæ veritatis de universali resurrectione, quinimmo per illam magis confirmatur, ac stabilitur: tenendo vero contrariam affirmantem, est periculum amittendæ hujusce veritatis, si nempe ea forte reipsa falsa est. Simile de multis aliis esto judicium.

4. *Tutius* semper, & quacumque comparisonem est id, quod vergit in favorem certæ veritatis, Legis, & carentiæ cujusque mali, quia si teneatur, aut fiat, impossibile est, ut adsit periculum aut *formale*, aut *materiale* veritatis amittendæ, vel violandæ Legis, vel mali aliquis incurrendi.

5. Quod si ex utraque parte sit periculum peccati, id est *tutius*, quod removet a majori periculo *simpliciter*, vel a periculo majoris peccati. Exemplum sit in Sacerdote inveniente Juvenem moribundum dubie dispositum ad abso-

absolutionem : quem si absolvat , forte Sacramentum irritum facit , si non absolvat , forte peccat contra charitatem , illum exponendo periculo æternæ damnationis . In hoc casu *tutius* est absolvere , ut cogitanti liquet .

6. *Minus* vero *tutum* in Practicis comparatum *tutiori* semper est id , quod libertati favet . Nam minus removet a periculo vel *materialiter* simul , & *formaliter* , vel saltem *materialiter* peccandi ; quamquam possit esse in se *tutum* , *tutissimum* , ut patet in licito *opinative* , in quo periculum reperitur peccati saltem *materialis* , & potissimum in *certe* licito , in quo periculum nullum reperitur . (a) Aliquando vero *minus tutum* est idem ac *non tutum* , seu non licitum , ac deducibile ad praxim . Quod ex sermonis contextu , aliisque circumstantiis desumendum est . Nam alioqui nomen comparativum , si usurpetur de eodem subjecto , per se infert formam *positive* in ipso existentem (b) : ideoque *minus tutum* per se infert securitatem .

7. *Tutius* proprie se tenet ex parte rei , seu objecti , *tutum* vero ex parte subjecti , seu operantis , hoc est *tutius* desumitur ex parte *materiæ* , ex. ca. ex parte veritatis in Speculativis , vel ex parte Legis , seu Præcepti in Practicis ; *tutum* vero a certitudine , vel opinione operantis . Nam sicut certitudo *formaliter* (c) , ita & opinio , ac probabilitas utpote assensus mentis , sicuti Def. 25. 26. videbitur , multo magis non in re , sed potius in mente est : & *tutum* est , quod vel *certo* , vel *opinative* verum , aut licitum est (d) ; *tutius* autem quod certæ veritati , aut legi favet . (e)

8. *Tutius* non est idem , ac *certum* , vel *probabilissimum* , vel *probabilius* , vel *probabile* :

(a) per
Schol. præ-
sens num.
1. & 2.

(b) per
Can. 12.
num. 2.

(c) per
Sch. Def.
2. num. 2.
(d) per
Sch. præf.
num. 6.

(e) per
idem n. 4.

(a) per
idem num.
præced.

tum quod illud se tenet ex parte objecti, hæc vero ex parte subjecti (a): tum quod *tutius* significat maiorem remotionem a periculo, ista vero maiorem, vel minorem mentis assensionem, & adhæSIONem, ut de *certitudine* jam patet ex Def. 4., & de *probabilitate* magis patebit Def. 26. 27. 28.: tum quod *tutius* potest esse etiam *falsum*, & *improbabile*. Plures enim opiniones tutiores sunt improbabilis, ut illa, quæ requirit Contritionem perfectam ad justificationem in Sacramento Pœnitentiæ. Itaque *tutius*, seu favens Legi potest esse *certum*, *probabilissimum*, *probabilius*, *probabile*, & *improbabile*, ac *falsum*: Contra vero *certum*, *probabilissimum*, *probabilius*, *probabile* potest esse *minus tutum*, seu favens libertati, modo superius explicato.

9. Quod est *bonum*, aut *melius* per se est *simpliciter tutum*, cum repugnet in eo peccatum vel *formale*, vel *materiale* esse posse. Immo *melius* comparate ad *bonum* in eadem specie potest, & solet dici *tutius*: quia constat, operantem quod est *melius* in eadem virtute, magis adhuc recedere a transgressione, quippe qui ad virtutem magis accedit. Quamquam in rigore id, non nisi improprie *tutius* dici possit, ut consideranti patet.

(b) per
Cor. 2.
Def. 16.

Dictum est *per se*, quia aliunde fieri potest, ut *bonum*, aut *melius* non sit licitum (b), ideoque neque *tutum*, ut ex n. sequenti liquet.

10. Quod est *certo falsum* in Speculativis, aut *certo illicitum* in Practicis, nullo modo potest esse *tutum*, quia illud sentiendo, aut faciendo, & *materialiter*, & *formaliter* erramus, ac peccamus. Quod autem est *opinative falsum* (ideoque & verum) vel illicitum, potest esse *tutum secundum quid*, quo modo supra n. 2. explicavimus.

Opi-

X X V.

Opinio est assensus mentis ad unam partem contradictionis cum formidine de opposita.

Hoc est ne opposita forte sit vera, ideoque ea, cui mens assentit, falsa.

Nomen Opinionis etiam aliis modis sumitur tum apud S.S. Patres, tum etiam apud antiquos Scholasticos, aliosque Doctores, nempe pro levi credulitate, pro apparenti persuasione &c.; sed hoc loco a nobis sumitur, ut definitum est.

Cor. 1. Hinc omnis *Opinio* est incerta, & æqualiter, quia hujusmodi est omne Opinativum (a).

2. Ille assensus non est firmus, & perfectus, sed imperfectus, & imbecillis. Perspicuum est enim, Intellectum perfecte assentire non posse ei parti, quam formidat esse falsam.

3. *Opinio* non est error, nec *materialis*, neque *formalis*. Non *materialis*, quia hujusmodi est, quod est certo falsum (b): *Opinio* autem non est certo falsa, sed incerta (c). Non *formalis*, quia ille est assensus mentis scienter approbantis verum pro falso, vel falsum pro vero (d): *Opinio* autem assensus uni parti tantum cum formidine de opposita.

Unde Alex. Alen. Par. pr. Sum. Theologiæ quæst. 68. art. 2. ad. 2. . *Ubi est opinio non est error. Nam error (nempe formalis) ponit per- tinaciam sententiæ, cum falsum asseritur verum, & verum falsum.*

4. *Opinio* non est dubium, neque cum illo coire potest, quia dubium proprie est suspensio assensus (e). Dicitur *proprie*, quia si dubium

(a) per
Cor. 1.
Def. 7.

(b) per
Sch. Def.
5. num. 6.
(c) per
Cor. 1. hu-
jus.

(d) per
Sch. Def.
5. num. 6.

(e) per
Def. 6.

(a) *per eandem* fumatur pro formidine (a), jam ex definitione ipsa patet, Opinionem etiam dubium esse.

(b) *per Sch.Def.* 5. Opinio potest esse tuta *secundum quid*, quia *opivative licita tuta* hoc modo esse possunt (b).
24. n. 2.

XXVI.

Opinio probabilis est assensus nixus fundamento vere *absolute*, & *respective* gravi, solido, ac magno, quod Virum Sapientem, ac Prudentem ad talem assensum per se movere, atque determinare potest.

XXVII.

Opinio probabilior assensus nixus fundamento vel *absolute*, vel *respective* majore, gravio-
re, ac solidiore, quod Virum Prudentem, ac Sapientem ad talem assensum magis per se movere, ac determinare potest.

XXVIII.

Opinio probabilissima assensus nixus fundamento maximo, quod Sapientem, ac Prudentem Virum ad talem assensum maxime per se movere, ac determinare potest.

S C H O L I U M.

ITAQUE *probabilissima* inter opiniones locum principem obtinet. Hæc a quibusdam dicitur *moraliter* certa; quod aliquo sensu verum esse potest. Cum enim supremum infimi attingat infimum supremi, quod est maximum in *probabilitate*, poterit esse infimum in *moralitertitudine*. Sed, ut ut vocetur. *Opinio probabilissima*, ad institutum nihil facit.

Opi-

X X I X.

Opinio aque probabilis, quæ æquali fundamento, atque opposita nititur.

S C H O L I U M.

1. **C**UM autem fundamentum sit duplex, a ratione, & ab auctoritate, hinc Opinonis probabilitas dupliciter desumitur, a ratione, & ab auctoritate. Primo modo sumpta dicitur *intrinseca*, secundo *extrinseca*.

Itaque *Opinio probabilis intrinsece*, quæ fulcitur rationibus solidis, ac magnis: probabilior, quæ solidioribus, ac majoribus: æque probabilis, quæ æqualiter gravibus, ac magnis.

Probabilis extrinsece, quæ auctoritate magna: probabilior, quæ majore: æque probabilis, quæ æquali nititur. Utrumque fere semper conjungitur in Scientia Morali, quamvis in Praxi unius sine alio sæpe ratio habeatur, uti in Idiotis Doctores consulentibus contingit. Etenim in Morali Scientia non inveniuntur rationes magnæ sine Doctore magno, & vicissim. *Intrinseca extrinseca* potior est, ut liquet, quia ista illam supponit. Nam humana auctoritas sine ratione universim aut nihil, aut modicum valet. Atque Doctores non nisi cum ratione asserere præsumuntur. Dicitur *universim*, quia in iis, in quibus res pendet ex solo testimonio hominum, vel judicio prudentum, sola auctoritas, etiam sine ratione, plurimum valere potest.

Sint opiniones A, & B contradiCTORIÆ. Altera sit D. Thomæ, D. Bonaventuræ altera, & ambæ simul æque gravibus rationibus nitantur. Hæ erunt

erunt & *intrinsece*, & *extrinsece* æqualiter probabiles, cum auctoritas Doctoris utriusque æqualis supponatur. Quod si A addiciantur aliæ rationes magnæ, vel auctoritas magna, v. g. S. Raymundi, S. Antonini, Scoti &c. A erit B, vel tantum *intrinsece*, vel tantum *extrinsece*, vel simul utroque modo probabilior. Porro cum hæc adjectio magis semper, ac magis, ut liquet, fieri possit, etiam probabilioritas ipsa major semper, ac major ad usque certitudinem esse potest.

2. Hæc porro Doctrina exemplo Physico magis adhuc declarari potest. Sint faces duæ æqualis molis, v. g. quattuor librarum, & itidem duæ magnitudinis inæqualis, v. g. altera quattuor, altera sex librarum. Illarum lumen æquale, istarum inæquale erit. Si tam primæ, quam secundæ in aliquo obscuro Cubiculo binæ, & binæ simul e regione ponantur, unius lumen alterius non obscurabit, aut absorbebit, sed utriusque in binis primis distincte æquale, in binis secundis inæquale esse percipietur. Quod si seorsum ponantur, ex primis utraque æqualiter, ex secundis altera quidem magis, altera vero minus, sed tamen sufficienter Cubiculum illuminabit. Ita se habent opiniones vel æqualiter, vel inæqualiter probabiles comparatæ. Etenim Opinio licet subobscurum, lumen tamen mentis est.

Advertat autem Lector, exemplum huiusmodi hic a me sumi, non ad probandum, sed ad illustrandum, quod tale est, ut aptius, opinor, excogitari non possit.

X X X.

Opinio probabilis speculative, quæ considerat actio-

actionis honestatem, vel malitiam in se non attentis omnibus Præceos circumstantiis.

X X X I.

Opinio probabilis practice, quæ cunctas Praxis circumstantias expendit, & perspectas habet.

An vere detur *Opinio* de moribus probabilis tantum *speculative*, & non *practice*, determinare ad rem præsentem nihil attinet.

X X X I I.

Opinio certo probabilis, de cujus probabilitate non dubitatur.

Hujusmodi sunt præsertim quæ ab Ecclesia tales declarantur, vel a Doctoribus eas ex professo examinantibus habentur, ut inferius apparebit.

Aliæ probabilitatis divisiones, quæ ab Auctoribus afferri solent, ad institutum inutiles sunt.

X X X I I I.

Opinio improbabilis, quæ vel solum caret fundamento magno, vel simul etiam habet contra se motivum certum.

Prima dicitur *improbabilis negative*, secunda *positive*. Illa non est certo falsa, at vero ista, quia quod certitudini opponitur certo falsum est (a).

SCHOLIUM I. ad Def. 26.

(a) per
Schol.
Def. 5.
n. 6.

ANTIQUORUM nonnulli Opinionis probabilitatem ita definierunt, ut aliter ac nos intellexisse videantur. Etenim Albertus Magnus, qui quinque ab hinc sæculis, & amplius scripsit, ita in Sum. de Creaturis par. 2. tract. 1. de ho-

homine quæst. 51. art. 1. ad quæst. incidentem describit. *Opinio est acceptio unius partis cum formidine alterius, ita tamen, quod ad illam, quam formidat, non habet rationem expressam; formidatur tamen propter debilitatem rationis alterius partis.* Hanc eandem definitionem ad verbum adoptavit etiam S. Antoninus par. 1. Sum. tit. 3. cap. 10. §. 9. De aliis autem quibusdam Doctoribus, quomodo probabilitatem acceperint, apud Scriptores videre est; atque de Augustino ipso jam ex Scholio Def. 15. liquet.

SCHOLIUM II. ad Def. 26., & 27.

QUONIAM Definitiones *probabilitatis*, & *probabilioritatis* principales in hac re sunt, ab iisque tanquam a fundamentis tota præsentis ædificii constructio pendet; idcirco exacte expendendæ, & dilucide explicandæ sunt, ne qua obscuritas, aut ambiguitas relinquatur, neve Probabilioristæ aliquid in illis reprehensione dignum merito reperire possint. Astutum enim eorum nonnulli dicunt, in iis a nobis committi Circulum, cum asseritur motivum illud solidum, ac grave, quod Sapientem Virum ad assensum movere potest, propterea quod sapiens, & prudens dicitur, qui non levibus, sed magnis motivis moveatur: atque ideo statui motivi gravitatem per approbationem Sapientum, & Sapientum approbationem per motivi gravitatem. Addunt, a Probabilistis nomine Sapientis non significari Doctores vere Magnos, sed etiam Proletarios, quorum proinde auctoritate, aut sapientia pondus probabilitatis opinionibus conferri non potest. Tandem dicunt, probabilitatem

tem probabilioritati comparatam, amittere vim movendi Sapientis animum ad assensum.

1. Quapropter quod Def. 26. attinet, dictum est primo *fundamento vere, absolute, & respective magno*. *Absolute*, ut significetur esse debere hujusmodi secundum se, & non tantum ex accidente, puta ex vehementi passione, ex pertinacia, ex inordinatione affectus, ex negligentia inquirendæ veritatis, ex inscitia, aut alio simili motivo. *Respective* ad significandum debere esse magnum, ac solidum etiam attentis oppositis, sive æqualibus, sive etiam majoribus motivis; ita ut ab his non elidatur, & enervetur, seu ejus magnitudo, ac soliditas non auferatur. Unde Probabilitas in conspectu Probabilioritatis non amittit vim movendi Sapientem ad assensum, sed utique movet, quamvis ista magis, illa minus.

2. Nomine Sapientis, & Prudentis non quicumque, sed Doctores scientia, ac probitate magni intelliguntur, v.g. S. Thomas, S. Bonav., S. Raymund., S. Antonin. (sunt ne isti Proletarii?) Scotus, Ægidius Romanus, cæterique Scholarum Principes, aliique innumeri, vel his similes, vel supiores (verbo a nobis ii intelliguntur, quos etiam Probabilioristæ intelligunt, vel intelligere debent) qui omnes sunt optime dispositi ad intelligendum, & judicandum, quique nisi post maturum examen, exactamque rei discussionem, suam assensionem opinionibus præbere non solent. His scilicet Doctoribus, & cum his conditionibus, motivum grave, magnum, solidum esse debet ad constituendam definitam probabilitatem.

3. Dictum est *quod potest movere per se Sapientem*

pientem, quibus verbis astringitur, motivum taliter solidum esse debere, ut suapte natura, ac vi aptum sit Viri jam Sapientis mentem permoveere ad assensum, non quod Vir sit Sapiens, propterea quia movetur eo motivo. Hujusmodi fuerunt motiva, quæ in *Opinativis* impulerunt ad assensum animum S. Bonaventuræ, & S. Thomæ. Ex quo liquet, Circulum a Probabilioristis nobis exprobratum omnino evanescere.

4. Quod vero spectat Def. 27. dictum est: *absolute*, vel *relative*, quia Probabilioritas duplex est, *absoluta*, & *comparativa*. Prima quæ nititur motivo re ipsa majori, ac solidiori, quam opposita. Secunda quæ motivo hujusmodi tantum apparenti, seu juxta mentem opinantis. Illa *realis*, & *objectiva*, hæc *apparens*, & *subjectiva* vocari potest. Neutra determinatum quemdam, ac fixum per se probabilioritatis statum habet, sed utraque per gradus magis semper, ac magis ad usque certitudinem crescere potest, cum tum ratio, tum auctoritas major semper, ac major esse possit (a). Tam Probabilitas, quam Probabilioritas *absoluta* cognoscitur præsertim ex his duobus capitibus, nempe ex Ecclesiæ declaratione, & ex Doctorum consensione. Nam si Ecclesia declarat aliquam opinionem esse, vel probabilem, vel probabiliorē, aut Doctores eam ex professo examinantes affirmant hujusmodi esse, *vere*, *realiter*, & *absolute* talis est, cum de hoc majus, & certius iudicium haberi non possit.

Multæ opiniones sunt universim ab Ecclesia declaratæ, & approbatæ tanquam absolute, & vere probabiles, ut suo loco constabit, paucissimæ vero peculiariter veluti probabiliores. Inter

(a) per
Sch. Def.
29. n. 1.

ter has duæ potissimum fuerunt speculativæ, altera de infusione Virtutum Theologicarum in Parvulis per Baptismum, altera de immediata conversione aquæ in Vinum in Calice, quarum alteram veluti probabiliorē (nunc id de fide est, ut ex Trid. sess. 6. cap. 7. liquet.) Clemens V., alteram Innocent. III., ut Docti norunt, declaravit. Quare probabilioritas universim non *realis*, *absoluta*, & *objectiva*, sed *apparens*, *subjectiva*, & *respectiva* est. Quamvis enim motiva graviora, ac solidiora præ oppositis vere in se esse possint, hic tamen excessus ob mentium diversitatem, variamque dispositionem vix cognoscitur. Quo fit, ut non solum diversi contradictoria habeant probabiliora, sed etiam unus, idemque nunc idem probabile, nunc probabilius putet.

Atque ita Definitiones nostræ his explicationibus a Probabilioristarum calumnia quodammodo vindicatæ nunc omnino factæ tectæ sunt. Quamquam neque defensione opus erat. Primo enim hæ Definitiones potius nominis, quam rei sunt, ut acrius consideranti liquet: definitiones autem huiusmodi arbitrariæ sunt (a). Deinde cum Definitiones omnes maxime ab illis necessario admittendæ sunt, quo modo a nobis concipiuntur (b), tum hæ præsertim, a quibus verus quæstionis sensus pendet, quibusque illius cardo, ut Scholii initio diximus, continetur. Neque etenim Probabilistæ alium Probabilismum admittunt, aut defendunt, quam qui a nobis definitus est. Quod si diversam nihilominus ab exposita illius naturam, ac notionem statuentes, & Lectoribus, uti solent, obtrudentes, eum impugnare contra nos pergant, pergant porro.

Nos

(a) per
Method.
Mathem.
(b) per
Can. 4.

Nos enim Definitionibus præfatis innixi, nihil cum illis rei in hoc certamine deinceps habentes, quieti sedebimus, eosque egregie Andabatas imitantes, cum joco, & risu spectabimus.

COROLLARIA 26., & 27. Def.

1. **H**INC assensus Opinionis tam probabilis, quam probabilioris non est firmus, & perfectus, sed imperfectus, & infirmus, quamvis istius major, illius minor, quia nullius Opinionis assensus perfectus est (a).

(a) per
Cor. 2.

Def. 25.

(b) per

Cor. 1.

ejusd.

2. Tam Opinio probabilis, quam probabilior est incerta, & probabilior æqualiter incerta, ac probabilis, quia omnis Opinio hujusmodi est (b). Unde aliter definiri potest *Probabilitas*, quod sit fallibilis, & magna; *Probabilioritas* vero fallibilis, & major apparentia veritatis circa aliquod objectum.

(c) per

Cor. 3.

Def. 25.

(d) per

Def. 33.

(e) per

Sch. Def.

5. n. 6.

(f) per

Schol. 2.

Def. 26.

27. n. 1.

(g) per

Sch. Def.

29. n. 2.

3. Nec probabilior, nec probabilis est error neque *materialis*, neque *formalis*: tum quia nulla Opinio est ullo modo error (c): tum quia sic non esset probabilis, sed improbabilis, aut *positive*, aut *negative* contra hypothesim: (d) tum denique quia hoc pacto animum sapientis ad assensum movere non posset, qui sane errore non permovetur. Unde neutra opponitur alicui principio certo, seu est certo falsa, & neutra approbat falsum pro vero, vel verum pro falso: cujusmodi error est (e).

4. Opinio probabilis in conflictu probabilioris non amittit suam probabilitatem: & quia ita non esset etiam *respective* probabilis contra hypothesim (f): & quia minus lumen in hypothesi a majore non obscuratur (g): & quia hoc

mo-

modo non esset incerta, sed certo, saltem *negative* improbabilis, & falsa (a). Ex quo primo liquet, quam egregie hallucinentur vel in ipso Disputationis limine Probabilioristæ, dum passim respondent, opinionem probabilem in probabilioris conspectu propriam amittere probabilitatem, quamquam id evidenter se deducere putent ex quodam textu S. Augustini contra Cresconium, quem nos Supp. 29., tanquam opportuniore loco, expendemus. Quæ hallucinatio hic primo leviter indicata, quippe gravissima, & essentialis, sæpius in decursu Operis a nobis illis identidem exprobrabitur.

5. Probabilis opinio est per se rectæ Rationi conformis, & non difformis. Nam si foret difformis, non fulciretur motivo gravi, neque Sapientis animum ad assensum movere posset, cum repugnet esse rectæ Rationi difforme, quod fulcitur rationibus magnis, & Sapientem contra Rationem rectam consulto assentiri posse. Et est æqualiter conformis, ac opinio probabilior, quia hæc conformitas in indivisibili consistit (b). Quare vel neutra, vel utraque rectæ Rationi conformis est.

Atque ecce primum demonstratum, *probabile* esse conforme Rationi rectæ, & non difforme, sicuti in Scholio Def. 11. polliciti sumus.

6. Hinc opinio probabilis, non solum *absolute*, sed etiam *relative*, seu in conflictu probabilioris, est assensus prudens. Alioquin quomodo Sapientis, & Prudentis animum, etiam in eo conflictu, permovere, atque determinare, licet minus quidem, quam probabilior, poterit, ut Definitionibus constituimus? An enim erit Prudens, si temere, & imprudenter assentiatur?

D

Ad-

(a) per
Def. 33.(b) per
Cor. 2.
Def. 15.

Adde, quod hujusmodi assensus est per se conformis Rationi rectæ (*a*), ideoque actus virtuosus, bonus, rectus, prudens, cum hæc omnia idem sint (*b*). Quapropter si Opinio probabilis talis remanet, etiam in conspectu probabilioris (*c*), jam necessario erit vel in eo conspectu prudens. Atque hinc primo evidenter patet, *probabile* esse idem, ac *prudens*, ac proinde *probabilius* idem, ac *prudens*, quemadmodum in Scholio Def. 20. affirmavimus.

7. Utraque opinio potest esse tuta: tum quod Opinativa hujusmodi esse possunt (*d*): tum quod utraque in comparatione ipsa est prudens, licet probabilior prudentior (*e*): *prudens* vero, quod est idem ac *bonum* (*f*), & *prudens*, quod est idem, ac *melius* (*g*), per se est licitum, & tutum (*h*). Immo minus probabilis favens libertati in conspectu probabilioris faventis legi, quantum spectat ad naturam opinionis, potest esse æqualiter tuta, ac probabilior favens libertati in conspectu minus probabilis faventis legi, quia æqualiter Opinio est. Itaque utraque potest esse tuta *secundum quid*, quamquam probabilior, considerata ut aliquid *melius*, possit esse tutior minus probabili, modo supra in Scholio Def. 24. n. 9. explicato.

S C H O L I U M .

P R O B A B I L I O R I S T Æ negant, Opinionem minus probabilem pro libertate, in conspectu probabilioris pro lege, esse conformem Rationi rectæ, prudentem, & tutam, affirmant vero de probabiliore favente libertati, in conspectu minus probabilis faventis legi. Rationem assignant, quod

quod cum in obscuris, & incertis certitudo haberi non possit, prudenter, recte, & tute agit, qui operatur id, quod verius licitum putat, secus vero, qui agit, quod verius existimat illicitum, quia in primo casu facit quantum potest, secus autem in secundo.

1. Sed cum opinio minus probabilis sit æqualiter opinio, & incerta ac probabilior (a), simulque in eo conflictu sit rectæ Rationi conformis (b), & prudens (c), & *Opinativum* possit esse tutum (d), *Prudens* vero reapse sit tutum (e), quia bonum (f), ut ostendatur, eam non esse tutam in eodem conflictu, ostendi debet, adesse aliquod præceptum prohibens ejus electionem, seu injungens electionem probabilioris, cum quod est per se tutum, nonnisi hoc modo minime tutum evadere possit (g). Hoc autem præceptum neque esse, neque esse posse, suis locis demonstrabitur.

2. Quod vero præfatam Probabilioristarum rationem attinet, ea nihil est. Etenim ad Conscientiæ securitatem, & ut faciat quantum potest, vel tenetur quis investigare veritatem, & hac deficiente, vitare periculum utriusque peccati tum *formalis*, tum *materialis*, vel satis est vitare periculum peccati *formalis*. Si primum: igitur nec opinio probabilior favens libertati tuta est, quia cum neque in ea, post investigationem veritatis, habeatur certitudo de actionis honestate, illa semper incerta, & æqualiter incerta, ac opinio minus probabilis est (h), atque ideo exponit æqualiter operantem periculo peccati *materialis*. Unde operans, ut faciat quantum potest pro suæ Conscientiæ securitate, debet tutiorem partem eligere, seu partem minus

(a) per
Cor. 2. *huj.*

(b) per
Cor. 5. *huj.*

(c) per
Cor. 6. *huj.*

(d) per
Schol. Def.

24. n. 2.

(e) per
Schol. Def.

24. n. 8.

(f) per
Cor. 1.

Def. 15.

(g) per
Schol. Def.

24. n. 8.

(h) per
Cor. 2.

hujus.

probabilem legi faventem. Si secundum: igitur etiam minus probabilis potest esse tuta, cum utpote pariter incerta, & æqualiter, ac probabilior (*a*), simulque etiam prudens (*b*), possit operantem similiter liberare a periculo peccati (*a*) *per idem* (*b*) *per formalis*.

Cor. 6. Atque hæc, quæ de opinionis minus proba-
hujus. bilis conformitate ad rectam Rationem, prudentia, securitate, etiam in ipso probabilioris conflictu, his tribus. 5. 6. 7. Corol. deduximus, quamquam certissima, & evidentia sunt, utpote ex Definitione ipsa sponte profecta, atque ideo quæstionem ipsam statim dirimentia; tamen ne Probabilioristæ a nobis vel in ipso limine *peti principium* causari possint, quomodolibet nunc accipiant. Nam hæc omnia alias offendunt iterum multipliciter demonstrata.

8. Denique discrimen opinionis probabilis a probabiliori in minori, vel majori quadam Intellectus permotione, inclinatione, atque determinatione ad assensum, & in quadam minori, (*c*) *per* vel majori veritatis apparentia tantum consistit, Cor. 2. *huj.* (*d*) *per* quæ major, vel minor determinatio, ac appa- Cor. 5. *huj.* rentia ex minori, vel majori rationum pondere, quibus opinio utraque continetur, procedit. (*e*) *per* Itaque cæteræ omnes proprietates, affectiones, Cor. 6. *huj.* & attributa, excepta hac sola majori veritatis Def. 26. apparentia, ac mentis permotione, utrique opinioni prorsus communia sunt. Utraque enim 27. (*g*) *per* est incerta, & æqualiter (*c*): utraque rectæ Cor. 7. *huj.* Rationi conformis, & æqualiter (*d*): utraque (*h*) *per* assensus prudens (*e*): utraque Prudentis, ac Sapientis animum ad assensionem permovet (*f*): *idem*, & Sch. Def. utraque esse potest æqualiter tuta *secundum* 25. n. 2. *quid* (*g*): neutra est tuta *simpliciter* (*h*): neutra est

est determinate vera, aut certa (a): neutra est error five *materialis*, five *formalis* (b): neutra firmum, & perfectum assensum habet (c). Quare quidquid uni convenit, vel non convenit, atque de una affirmari, aut negari debet, vel potest, excepta ea sola differentia, convenit, vel non convenit etiam alteri, ac de altera affirmari, vel negari etiam debet, aut potest.

(a) per
Cor. 2. *huj.*
(b) per
Cor. 3. *huj.*
(c) per
Cor. 2.
Def. 25.

Hæc omnia Corollaria diligenter a Lectoribus notari, atque alta mente reposta teneri velim.

XXXIV.

Intellectus Speculativus est, qui considerat verum, vel falsum in se tantum..

XXXV.

Intellectus Practicus, qui considerat verum, vel falsum relate ad opus.

Cor. 1. Hinc objectum *Intellectus* tam *Speculativi* quam *Practici* est verum, sed illius verum ut verum, istius verum ut licitum, seu bonum. Ille enim sistit in pura contemplatione veritatis, iste in contemplatione veritatis directæ ad honestatem operationis. Itaque ille rationes excogitat, & expendit, num aliquid sit verum, vel falsum tantum, iste num sit verum, vel falsum, aliquid esse bonum, vel malum, licitum, vel illicitum. Quare error, seu falsum ut falsum pertinet ad considerationem *Intellectus Speculativi*; error vero, seu falsum ut malum, & illicitum ad considerationem *Intellectus Practici*, cum Oppositorum eadem sit disciplina (d). Cum autem verum sit vel reale, vel apparens (e): & Opinativum probabile, vel pro-

(d) per
Can. 6.
(e) per
Schol.
Def. 11.

(a) *per* *Cor. 8. Def.* *26. 27.* babilius sit verum minus, vel magis appa-
rens (a), hinc objectum Intellectus veluti du-
plex statui potest, nempe *verum reale*, & *verum*
apprehensum, & *apparens*. Utroque etenim vero
Intellectus, post lapsum ob sui debilitatem, &
rerum obscuritatem, ac incertitudinem, suo
modo perficitur. Unde non assentit aliquo mo-
do, hoc est vel perfecte, vel imperfecte, nisi
vero aut reali, aut apparenti, quia nequit de-
terminari nisi ab objecto suo, ut melius Axiom.
9. 10., eorumque Corollariis patebit.

2. Hinc *Speculativus* ad Scientias pure Theo-
ricas pertinet, *Practicus* ad Artes, & Practi-
cam, seu Moralem Scientiam. Hæc etenim,
cum mores dirigat, ad eos ordinatur, ideoque
propter operationem exercendam, vel non exer-
cendam traditur.

XXXVI.

Actus directus, seu cognitio directa est, quæ
immediate in suum objectum fertur.

XXXVII.

Actus reflexus, seu cognitio reflexa, cujus
objectum est ipsa cognitio directa, seu quæ su-
pra directam reflectit.

S C H O L I U M.

I NTELLECTUS est maxime reflexivus. Potest
enim supra res, atque suas cognitiones mul-
tipliciter reflectere, & ita suis reflexionibus
multa certo cognoscere. Sic dum directa co-
gnitione aliquid scit, vel opinatur, vel dubi-
tat, reflexa certo scit, se scire, vel opinari,
vel

vel dubitare . Unde Scotus in Reportatis Parisiens. part. 1. quæst. 2. Prolog. num. 7. dicit: *quod omnis sciens , si reflectatur super suum actum , scit se scire , immo & omnis credens , si reflectatur super suum actum , scit se credere .*

Et Okamus in 2. quæst. 21. : *quod quando homo habet opinionem de aliquo , potest certitudinaliter scire se opinari : & quod scire se opinari est actus reflexus , & opinari actus rectus , & quod si quis dubitaret Regem sedere , potest scire , vel cognoscere , se dubitare , & ista certa cognitio est actus reflexus , & alius actus rectus .*

Et Bacchonus in Primo Dist. 1. quæst. 2. art. 2. §. 2. *cum enim quis considerat , se opinari per medium probabile , tunc assentitur aliquo modo saltem probabiliter , & tunc scit , se rationabiliter opinari .*

Quare actus directus reflexo perfectior quidem est , sed non semper certior , quia directus ferri potest in objecta , quæ certa non sunt , ut Opinabilia (a) : actus vero reflexus , licet directo imperfectior , semper illo certior est , quia ejus objectum sunt proprii , & intimi mentis actus , de quibus per conscientiam certa est .

(a) per
Def. 7.

XXXVIII.

Synderefsis est habitus primorum Principiorum practitorum .

Hoc est habitus , quo Intellectus judicat generatim , & universe , quid sit amplectendum , vel fugiendum .

XXXIX.

Conscientia est habitus , seu dictamen Conclusionum peculiarium practicarum .

Videlicet Judicium , quo mens judicat hic , & nunc , quid sit bonum , vel malum , licitum , vel illicitum , ideoque amplectendum , vel respuendum .

S C H O L I U M .

ITAQUE *Syndereſis* notitia univerſali Juris , ſive naturaliter indita , ſive per doctrinam aquſita , continetur : *Conſcientia* vero notitia , qua idem Jus in particulari ad opus applicatur .

Poteſt autem hoc Judicium assignari duplex *directum* , & *reflexum* . *Directum* , quod immediate cadit ſupra objectum , de quo aliquid enunciat : vel quod enunciat de rei veritate , ut eſt in ſe .

Reflexum , quod cadit ſupra *directum* ipſum , ſeu cujus objectum eſt Judicium *directum* , ſupra quod refleſtit : vel quod enunciat de rei veritate , ut apparet in Intellectu .

Primum poteſt eſſe incertum , ſecundum vero certum . V. G. Hoc judicium : *Pingere in die Feſto probabilius licitum eſt* : eſt incertum , utpote opinativum . Iſtuc autem : *Licitum eſt , quod probabilius eſt licitum* : eſt certum , & communiter admittitur . Cujusmodi exempla paſſim in Moralibus occurrunt . Sic certo pium eſt adorare Hoſtiam conſecratam , quamvis ſit incertum , conſecratam eſſe : certo pium erogare eleemoſynam pauperi obvianti , licet ſit incertum , eſſe vere pauperem : certo pium quemlibet probum , & inſontem habere , eſſi ſit incertum , eſſe talem : & alia ſexcenta . Cujus ratio eſt , quia fieri poteſt , ut judicium *directum* prin-

principiis tantum opinativis, *reflexum* vero certis nitatur.

X L.

Actus Virtutis *elicitus*, & *immediatus* est, qui immediate ab ejus habitu jam formato, & in anima existente procedit.

X L I.

*Actus mediatu*s, seu *imperatus*, qui ab habitu immediate non procedit, sed a Virtute imperatur, aptusque est generare virtutem.

Hujusmodi est, qui fit a Voluntate ex objecto, & fine Virtutis, v.g. Temperantiæ, Fortitudinis &c..

S C H O L I U M.

PRIMUS actus est semper verus, secundus potest esse falsus. Sic actus, quo Judex judicat v. g. reum Sortem, postquam reus probatus est, potest esse falsus, quia fieri potest, ut Sortes vere reus non sit, sicuti aliquando contingit; est tamen actus virtuosus, & prudens. Contra hic actus, quo dicimus. Judicandum est secundum allegata, & probata; est semper verus. Hic elicitur *immediate* a Prudentiæ Virtute, ille immediate ab habitu Opinioni, *mediate* vero, seu *imperative* a Prudentia *actuali*, hoc est a Regulis Prudentiæ, quibus homo in judicando secundum rectam Rationem ita se gerere debet. Ex quo liquet, incerta posse esse prudentia, prudentissima.

Ignor-

X L I I.

Ignorantia est pura, ac simplex nescientia veri, vel falsi.

Ignorantia non est idem, ac error, neque *materialis*, neque *formalis*. Nam *formalis* est falsum scienter, *materialis* nescienter, seu in se pro vero approbatum (a). Unde apparet, in quo error ab ignorantia discernatur, quid addat iste super illam, & quomodo illa sine isto esse possit.

(a) per
Sch. Def.
5. n. 6.

Cor. Hinc tam in Opinione minus probabili, quam probabiliori ignorantia continetur, quia cum utraque æqualiter incerta sit (b), veritas, aut falsitas in illis ita latet, ut certo sciri non possit.

(b) per
Cor. 2.
Def. 26.
27.

X L I I I.

Ignorantia vincibilis est nescientia ejus, quod quis scire potest, & debet.

X L I V.

Ignorantia invincibilis nescientia ejus, quod quis vel non tenetur scire, vel si tenetur, nullo modo scire potest.

Utraque solet dividi in varias species, quæ ad rem non faciunt. Hoc loco potissimum Ignorantiæ Juris ratio habenda est, quæ nescientia Legum necessariarum continetur.

S C H O L I U M.

DICTUM est in prima Definitione: *scire potest, ac debet*; in secunda vero: *scire non tenetur, vel si tenetur, scire non potest*, quia ut Igno-

Ignorantia sit *vincibilis* duo requiruntur, nempe sciendi possibilitas, & sciendi obligatio, ut autem sit *invincibilis* alterutrum sufficit, scilicet vel defectus obligationis sciendi, vel sciendi impossibilitas.

1. Porro hæc sciendi impossibilitas dupliciter contingere potest, vel ex parte Operantis, vel ex parte rei. Primo modo habetur, cum quis aliquam actionem ita existimat licitam, ut de illius malitia nulla ei occurrat, nedum gravis ratio, sed ne quidem ulla formido, aut suspicio, aut dubietas, aut simplex cogitatio. Secundo modo, cum ei obversatur quidem vel gravis ratio, vel saltem timor, dubium, scrupulus, suspicio, simplex apprehensio de malitia actionis illius, facta tamen diligenti veritatis perquisitione, atque investigatione, ad certam malitiæ cognitionem pervenire nequit. Unde D. Thom. 1. 2. q. 76. a. 2. ait, *invincibilem Ignorantiam eam esse, quæ studio superari non potest*. Cum in primo casu malitia actionis sit omnino imprævisa, in secundo vero aliquo modo prævisa, ut liquet; ideo Ignorantia *invincibilis* esse potest vel *prævisa*, vel *imprævisa*.

2. Ignorantia orta ex impossibilitate sciendi utroque modo dicitur *invincibilis physice*, cum constet esse absolute impossibile, ut quis perveniat ad veritatem ejus, de quo nullam præcedentem habet vel simplicem cogitationem; aut cujus veritas absolute reperiri non potest. Ignorantia vero orta ex defectu obligationis sciendi, dici potest *invincibilis moraliter*, quatenus non tenetur quis illam profecto vincere, si vincendi non habeat obligationem.

3. Jam vero Ignorantia *invincibilis* de impro-

probitate alicujus actionis tripliciter in universum vinci potest . 1. per certam scientiam improbitatis illius , si ea haberi potest . Quod contingit , cum vere adest prohibitio illius operationis , quæ tamen ab Operante ignoratur . Sic qui ex ignorantia certæ malitiæ ex.ca. de Fornicatione suspicatur , vel dubitat &c. , fornicationem esse malam , potest hanc ignorantiam vincere per certam notitiam veritatis , consulendo Libros , vel Doctores , aut Pastores , a quibus hauriet certam pravitatem operationis illius . 2. Per electionem opinionis (an minus probabilis , an probabilioris , nunc nihil attinet , cum id modo solum in exemplum sumatur) de honestate , seu bonitate actionis illius . Quod contingit , cum de ejus malitia , vel bonitate sunt contrariæ opiniones , (æqualiter , vel inæqualiter probabiles , nunc non refert) , propterea quia ejus certa prohibitio non reperitur . Hoc pacto qui ex ignorantia suspicatur &c. v. g. , Electuarii sumptionem in die jejunii esse illicitam , postquam de hoc diligenter inquirendo , cognovit esse contrarias opiniones , potest hanc ignorantiam vincere eligendo opinionem (an probabilem , an probabiliorem , nunc ad rem non est) quæ eam sumptionem statuit licitam . 3. Per reductionem ad dubium practicum , in quo pars tutior eligenda est , ut in Axiomatis apparebit . Ita in exemplo allato , qui suspicatur &c. ex ignorantia , illicitam Electuarii sumptionem , potest eam ignorantiam vincere constituendo se in dubio practico , ideoque per electionem partis tutioris ab ea sumptione abstinere .

4. Quando Ignorantia *invincibilis* est *imprævisa* Operans neque potest , neque obligatur eam

vi n-

vincere ullo ex tribus modis assignatis, cum id sit ei omnino impossibile, ut patet. Quando vero est *prævisæ* potest, & debet eam vincere aliquo ex illis modis. Et quidem potest, & tenetur in primis diligenter inquirere veritatem modo superius explicato. Quod si certo comperiatur malitiam actionis per existentiam certi præcepti eam prohibentis, debet, ut constat, ab ea abstinere. Si vero non inveniatur quidem certam malitiam defectu certæ legis eam statuentis, inveniatur tamen rationes graves de pravitate illius, nullas vero, vel tantum leves de ejus bonitate, debet itidem ab ea abstinere. Cum enim nullum, vel leve habeat fundamentum de licito, magnum vero, ac solidum de illicito usu actionis illius, ea actio illi certo illicita est (a). Si denique inveniatur rationes graves pro utraque parte, seu contrarias opiniones (æqualiter, vel inæqualiter probabiles, modo nihil interest) debet vel formare sibi Conscientiam de honestate operationis per electionem opinionis (probabilis, vel probabilioris, nunc ad institutum non facit) eam honestatem statuentis: vel in hoc opinionum conflictu, debet se reducere ad dubium practicum, atque ita, partem tutiorem eligendo, ab ea actione pariter abstinere. Itaque Ignorantia malitiæ *prævisæ* in Opinativis, & incertis vinci semper debet uno ex his duobus modis, nempe vel per electionem opinionis de honestate operationis, vel per electionem partis tutioris in dubio practico; & qui aliter facit, certo semper peccat.

5. Ex quo liquet, ad incurrendam malitiam alicujus actionis, ideoque ad culpam contrahendam non oportere, ut ea probetur certis argu-

(a) per
Cor. 3.
Def. 5.

men-

mentis, sed satis esse, ut probetur gravibus rationibus, immo etiam levibus, aut nullis, immo ut habeatur solum formido, aut suspicio, aut dubium, aut scrupulus, aut simplex aliqua cogitatio de ea; dummodo per inquisitionem veritatis non perveniatur ad certam notitiam de bonitate actionis illius, vel saltem etiam per contrarias graves rationes probetur honestas ipsius. Etenim cum adsunt rationes magnæ de operationis bonitate, ut ea operatio ostendatur mala, & criminosa, requiruntur certa omnino argumenta, ut alias apparebir.

X L V.

Lex, vel *Præceptum* est voluntas Legislatoris de eo, quod vult, vel non vult fieri, verbis manifestata.

S C H O L I U M I.

Lex, & Præceptum aliquibus accidentariis differentiis distinguuntur. Sed hic Lex, & Præceptum pro eodem sumitur. Nam sumitur tantum, ut significat id, quod a Legislatore injungitur, & observandum est.

1. Porro Lex multiplex est, nempe *Naturalis*, *Divina*, & *Humana*.

Naturalis, quæ congenito nobis naturæ, seu Rationis lumine continetur.

Divina, quæ a DEO lata est, cujusmodi Lex vetus lata per Moysen, nova, seu Evangelica per CHRISTUM.

Humana, quæ a Superioribus sive Ecclesiasticis, sive Sæcularibus fertur.

2. Rur-

2. Rursus Præceptum multifariam accipi potest, & primo, sicuti de peccato in Scholio Def. 21. diximus, præceptum aliud est *materiale*, aliud *formale*.

Materiale voco, quod revera existit, & latum est, sed existere ignoratur. Quod sive contingat defectu promulgationis, sive obligationis, vel impotentiae ad cognoscendum, sive alia quadam ratione perinde est.

Formale voco, quod vere existit, simulque existere cognoscitur, vel debet cognosci: vel quod, licet vere non existat, ab homine tamen existere reputatur. Quibus ultimis verbis significatur existentia præcepti tantum in mente hominis ex erronea conscientia obligantis.

Primum *Reale, objectivum, & in se existens*; secundum *apparens, subjectivum, & in nobis solum existens* dici potest.

3. Ne hanc pariter distinctionem Probabilioristæ carpere possint, ea juxta Doctrinam Scholii 2. Def. 21. intelligitur. Nempe nomine Legis, seu Præcepti *materialis*, illa Lex intelligitur, quæ vere existit, sed ejus tamen transgressio nobis ad formalem culpam non imputatur, quacumque id tandem ratione contingat, ut ibidem admonuimus.

4. Item Præceptum est vel *actuale, & explicitum*, vel *implicitum, & virtuale*.

Explicitum voco, quod expressis, & formalibus verbis continetur. Hujusmodi sunt, quæ vel formula aliqua Legis comprehenduntur, ut in Decalogo, in Doctrina Christiana; vel quæ sparsim in Scripturis, in Conciliis, in Jure Canonico, aut Civili, in Constitutionibus, aut Edictis &c. clare, & *expresse* traduntur: ut

Di-

Diligite inimicos vestros &c. Nisi quis renatus fuerit &c.

Implicitum, seu *virtuale* voco, quod virtute in alio continetur, quodque propterea per ratiocinationem ex illo deduci potest. Hujus generis sunt, quæ ex locis quibusdam obscurioribus Scripturæ, Conciliorum, Juris Canonici &c. colligi possunt. Hæc *virtualia per se* Doctrinæ gratia appello. Item quæ ex ipsis *formalibus*, & *explicitis* præceptis deducuntur. Hæc appello *virtualia per accidens*. Quo pertinent omnes illi casus, de quibus, utrum præcepto comprehendantur, seu utrum ad eos extendatur, rationabiliter dubitari potest. Cum enim Legislator, præsertim humanus, omnes casus, qui propemodum infiniti sunt, prævidere non possit, præceptum (nisi sit de aliqua singulari circumstantia, & uni tantum intimatum) in plures latum, verbis universalioribus conceptum tradit. Quo fit, ut quamvis videatur simplex, & unicum, sit tamen virtute multiplex, & contineat in se tot alia peculiariora, & nova præcepta, quot sunt casus, ad quos extendi potest. Quæ præcepta, & ab universali, ac principali præcepto, & inter se adeo distincta sunt, & novum onus imponunt, ut unum ab alio minime pendeat, sed separatim unum sine alio & esse, & impleri possit. Unde cum hi casus evolvuntur, & ab universali præcepto eruuntur, jam non amplius *præcepta virtualia*, & *implicita*, sed *actualia*, & *explicita* evadunt, ac sunt, non minus, quam principale, atque perinde est, ac si de novo distincte, & expresse a Legislatore traderentur. Exemplo hoc magis declarabitur.

CHRI-

CHRISTUS Fidelibus præcipit Sacramentalem peccatorum Confessionem. Hoc est *formale*, & *expressum* præceptum, quo antea non tenebatur. Cum autem sint peccata venialia, & mortalia; interna tantum, & simul externa, certa, & dubia; ad hæc variæ peccatorum circumstantiæ, nempe vel speciem mutant, vel in eadem specie vel solum leviter, vel notabiliter aggravantes, & hæc pariter sint vel dubiæ, vel certæ &c. Rursus cum Confessio ipsa multimodis fieri possit, scilicet vel tantum generatim, vel speciatim, nempe explicando, vel peccatum in specie, vel etiam in individuo, vel omnia, vel solum pauca, vel solum externa; non interna &c.; idcirco quia hæc omnia *expresse* non præcipiuntur, rationabiliter dubitari potest, num universali Confessionis præcepto comprehendantur. Itaque dubitari potest 1. an sint etiam confitenda venialia. 2. an solum mortalia, eaque omnia. 3. an etiam solum interna: 4. an etiam dubia. 5. an circumstantiæ mutant speciem. 6. an etiam notabiliter, vel leviter aggravantes. 7. an etiam dubiæ &c. Quæ omnia, si confitenda decernantur, jam constat, præceptum universale Confessionis non esse amplius unum, sed tot præcepta, quot sunt quæstiones præfatæ: quorum quodlibet diversum, ac distinctum ab alio est; novumque onus, & quidem gravius, ut liquet, inducit, ideoque seorsum sine aliis, & imponi, & impleri potest. 1. 2. 3., & 5. jam certa, & a Concilio Tridentino sess. 14. cap. 5. determinata; cætera, nempe. 4. 6., & 7. absolute incerta, & opinabilia sunt. Idem dicto de eadem Confessione quoad circumstantiam temporis &c., ac de materiis aliis quibuscumque.

5. Quoniam autem unum ex alio deduci potest vel certo, & *evidenter*, seu *scientificæ*, vel *obscuræ*, & *incerto*, seu *opinative*, ideo

Præceptum item duplex est, *clarum*, *certum*, *evidens*, vel *obscurum*, *dubium*, *incertum*.

Primum voco, quod adeo clare latum est, ut de ejus existentia, promulgatione, intelligentia, obligatione dubietas rationabilis oriri non possit.

Secundum voco, de cujus existentia, promulgatione, sensu, obligatione, rationabile dubium oriri potest.

Primi generis sunt omnia præcepta *expressa*, & *formalia*, nec non omnia *virtualia* tum *per se*, tum *per accidens* evidenter deducta.

Secundi generis omnia *virtualia*, quæ tantum *opinative* colliguntur. Nam Opinativa dubia, obscura, incerta semper sunt. (a).

(a) *per*
Cor. I.
Def. 7.

SCHOLIUM II.

PROBABILISTÆ alias plures Legis divisiones, seu potius denominationes excogitant & usurpant. Distinguunt enim: *Legem æternam in DEO*, seu *in se*, & *in nobis*: *in actu primo*, seu *signato*, & *in actu secundo*, seu *exercito*: *antecedentem*, & *consequentem*: *universalem*, & *particularem*: *per se*, & *per accidens*: *directam*, & *reflexam*: *objectivam*, & *subjectivam*: *materialem*, & *formalem*: quæ superius jam explicata est. Probabilioristæ vero has primum divisiones, seu nomenclaturas irridere, tum rejicere, multa denique immania absurda ex earum positione elicere solent, ut in eorum Operibus videre est.

Sed

Sed immerito, & extra chorum, si quidem in re inter utrosque consensus est. Quid enim prohibet excogitare technicas voces ad explicandas, cum opus est, mentis Ideas, si in Ideis ipsis conveniamus? Sciant ergo Probabilioristæ, omnibus hisce vocibus non aliam rem esse subjectam, quam dari posse Legem, sive naturalem, sive divinam, sive humanam vere existentem, ac etiam sufficienter promulgatam, quæ tamen aliquando non habeat veram vim obligandi ad culpam formalem, seu cujus transgressio non imputetur Operanti ad peccatum formale, quocumque tandem modo, & quacumque id ratione contingat, etenim perinde est. Hoc unum intendunt Probabilistæ per eas voces, hoc unum cupiunt significatum, & in hoc sensu his vocibus in Probabilismi explicatione, atque defensione utuntur. Neque enim abnuunt, regulam morum ab æterna Lege, ac veritate, seu Dei voluntate, quæ certa, & infallibilis est, quæque omnem rectitudinem ab ea dimanantem antecedit, non a nostra opinione, aut voluntate desumendam esse, non abnuunt, operationem quamlibet huic Legi difformem esse in se malam, & criminofam, sed affirmant, eam nihilo secius peccatum formale non esse, seu ad culpam formalem non imputari. Idem autem ipsissimum re, licet non verbis, sentire, & affirmare etiam Probabilioristas, jam peritis constat, & suis locis apparebit. Quare nisi nugari velint, nihil est in his vocibus, aut divisionibus, earumque usurpatione, quod carpere, multo minus quod ex iis contra systema Probabilisticum elicere merito possint.

X L V I.

Promulgatio Legis est publicatio, seu denunciatio, per quam ejus existentia, & obligatio innotescere possit.

S C H O L I U M.

DUPLEX assignari potest, *authentica*, seu *publica*, & *non authentica*, seu *privata*.

1. *Authenticam* voco externam denunciationem, quæ aliquo authentico Instrumento fit. Quod dupliciter contingit, nempe *scriptura*, & *voce*. Utrumque autem multimodis fieri potest. Nam Lex Divina vetus per Moysen, nova vero per CHRISTUM, per Apostolos, per Pastores, per authenticam Scripturarum Canoniarum propositionem, ac propagationem promulgata est. Lex vero Humana Canonica per Concilia, per Jus Canonicum, per Pontificum Constitutiones, per Pastorum Decreta: Civilis autem per Principum Edicta, per Juris Civilis Corpus, per authenticos approbatos, atque propositos Libros, per Præcones, &c. promulgatur.

Non authenticam voco internam denunciationem, quæ fit per privatum discursum, per quem notitia de Legis existentia, atque obligatione propriæ cujusque Conscientiæ applicatur.

Cum autem hæc ratiocinatio esse possit vel
 (a) per certa, & evidens, vel incerta, & obscura (a);
 Schol. 1. idcirco hæc *non authentica* promulgatio duplex
 preced. statui potest, nempe *certa*, & *evidens*, ac *du-*
 n. 5. *bia*, & *incerta*.

2. Primam voco applicationem Legis quæ certa,
 ta,

ta, & evidenti; secundam, quæ tantum opinativa collectione deducitur.

In *Lege divina*, & *Humana* promulgatio *authentica* diversa ab ejus institutione, seu existentia est. Nam Lex utraque prius instituitur, postea promulgatur, ut patet de *Lege veteri*, quæ prius a DEO cum Moyse, & de nova, quæ prius a CHRISTO instituta, postea Populo promulgata est: & de *Legibus Humanis* tum *Canonicis*, tum *Civilibus*; quæ prius instituuntur, postea promulgantur. Immo in *Lege Humana* quandoque Legis institutio sine promulgatione est, uti contingit in *Curiis* sive *Ecclesiasticis*, sive *Sæcularibus*, ubi *Leges* aliquæ aliquando instituuntur, quæ tamen ob causam aliquam post minime promulgantur.

3. In *Lege* vero *naturæ* existentia Legis diversa a promulgatione non est. Nam cum hæc congenito lumine contineatur (a), non indiget, ut per promulgationem innotescat, quoniam ipsa existentia innotescencia est. Unde D. Thomas 1. 2., & 2. 2. quæ. 90. de *Legibus* art. 4. ad 1. *Ad primum* ergo, inquit, dicendum, quod promulgatio Legis naturæ est ex hoc ipso, quod DEUS eam mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam.

4. Hinc promulgatio *authentica* locum tantum habet in *Lege Divina*, & *Humana*, non in *Lege naturæ*, & solum in præceptis *formalibus*, ac *explicitis*. Utraque vero non *authentica* etiam in *Lege naturæ*; & in *solis*, ac *omnibus* cujusque Legis præceptis *virtualibus*, & *implicitis*. Cum namque in unaquaque *Lege* dari possint casus, de quibus, an *Lege* comprehendantur, rationabiliter dubitari potest (b): ea notitia, per

(a) per
Schol. 1.
preced.
n. 1.

(b) per
idem n. 4.

quam cognoscuntur hi casus in Lege, ejusque obligatione sive *certo*, sive *opinative* contineri, promulgatio quædam de illius existentia, ac obligatione, seu nova etiam quædam (si ita dicere mavis) alterius præcepti existentia est. Quapropter in his præceptis *virtualibus* in omni Lege existentia præcepti, & promulgatio, seu eorum notitia pro eodem sumi potest. In qua tamen re illud advertendum est, quod mens his casibus assentiri non tenetur, & voluntas Legis existentiam, & promulgationem, ideoque obligationem admittere, nisi postquam cognovit vel evidentem, vel opinativam connexionem illorum ad Legem, hoc est nisi postquam cognovit vel *certo*, vel *opinative* in ea Lege contineri. Quod affirmat D. Thomas par. 1. quæ. 82. art. 2., ubi docet, quod *intellectus naturaliter ex necessitate inhaeret primis principiis, & conclusionibus inde demonstratis, non ante, sed solum postquam cognoscit necessariam connexionem istarum ad principia*. Itaque notitia præceptorum *formalium* semper clara, & certa, quia *authentica*; notitia vero præceptorum *virtualium* quandoque certa, & evidens, quandoque obscura, & incerta, quia *non authentica* est.

5. Ad vim Legis non est necesse, ut singulis subditis, seu privatis *authentice* promulgetur, sed sufficit, ut hoc modo promulgetur Communitati. Et tunc non solum illi, *coram quibus promulgatur, sed etiam illi, coram quibus Lex non promulgatur*, obligantur ad Legem observandam, ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 90. art. 4. ad. 2. . Non quod sine sufficienti Legis notitia obligari possint, sed *in quantum in eorum notitiam devenit per alios, vel devenire potest*
pro-

promulgatione facta. Unde obligantur omnes, qui vincibiliter Legem ignorant, videlicet ii, qui vel noluerunt, vel neglexerunt facere, quod in iis erat ad sciendum, ut explicat hic Commentator: non vero qui ignorant invincibiliter, seu qui scire voluerunt, sed non potuerunt, ii nempe, ad quos Legis notitia, promulgatione facta, per alios non devenit, vel devenire non potuit. Itaque ii invincibiliter ignorantes Legem, a culpa formali immunes sunt, ut omnes admittunt. An autem ita res se habeat, quia in hoc casu respectu horum Lex dici debeat vere, & proprie non existens, aut promulgata; vel quia, licet sit existens, aut promulgata, tamen non obliget, vel quia si obligat, ejus tamen transgressio ob invincibilem ignorantiam ad culpam non imputetur; vel id ratione quacumque alia dicatur contingere, ad puram quæstionem nominis pertinet, nam re perinde est. Etenim utcumque sit, sufficit, ut qui invincibiliter ignorat Legem, nedum existentem, verum etiam promulgatam, immunis a culpa formali sit. Neque enim aliud communiter intelligitur. Ex quo statim liquet, verum esse, & communiter usurpatum, quod de multiplici Legis denominatione, aut divisione in Scholio 2. præcedenti tradidimus.

XLVII.

Virtus moralis est habitus electivus in mediocritate consistens, determinata ratione quoad nos, ut Sapiens determinabit.

SCHOLIUM.

HÆc Definitio est D. Thomæ 2. 2. quæ. 47. art. 5. & 7.; & traditur a Philof. 2. Ethic. cap. 6., ac ab omnibus jam admittitur, quamquam alii aliter quodammodo definire videntur. Scotus enim brevius ita definit. *Virtus* est habitus electivus secundum rectam Rationem.

1. Porro principales, seu Cardinales Virtutes quattuor sunt jam notæ, Prudentia, Justitia, Temperantia, Fortitudo, quarum quælibet plures Species habet. Earum actus sunt vel *elicti*, & *immediati*, vel *imperati*, & *mediati* (a). Primi semper veri, & certi sunt, minime secundi (b).

(a) per
Def. 40.
41.

(b) per
Schol. ea-
rund.

2. In qualibet Virtute, ejusque Specie quattuor gradus inveniuntur, ut docet Philof. 3., & 7. Ethic. 1. gradum vocat *Perseverantiam*: 2. *Continentiam*: 3. *Temperantiam*: 4. *Heroicam*. Unde in Virtute quacumque, ejusque Specie potest quis, etiam excepta Heroica, recte, rectius, rectissime, seu bene, melius, optime agere, ut in Axiom. etiam magis innotescet.

(c) per
Can. 8.

Cor. 1. Hinc Virtus Moralis, & recta Ratio idem est, quia definitio, ac definitum convertuntur, idemque essentialiter sunt (c). Nisi quod recta Ratio quid superius est, habetque rationem generis, & ipsam Virtutis in primo gradu generationem præcedit, cum Virtus ex actibus *imperatis* generetur (d); & actus virtuosus, non nisi ad conformitatem rectæ Rationis esse possit. (e)

(d) per
Def. 41.
(e) per
Sch. Def.
15.

2. Virtus in medio consistit, & hoc medium determinari debet per Rationem rectam, idque

ut

ut Sapienti videbitur. Quapropter quod Sapienti rectum, & bonum videtur, rectum est, & quod rectum est, Sapienti rectum videri debet. Sed de hoc melius Axiom. 16.

Atque etiam ex hoc loco patet, probabilem opinionem esse conformem Rationi rectæ, seu Virtuti, quia Viro Sapienti, & Prudenti probari potest (a); ipsi autem non posset placere, si rectæ Rationi conformis non esset. (b)

(a) per
Def. 26.

(b) per
Cor. 5.
ejusd.

XLVIII.

Prudentia est habitus cum recta Ratione factivus, seu recta Ratio agendorum.

SCHOLIUM.

HOc est vis recte judicandi de bonitate, vel malitia actuum humanorum, de mediis ad eam bonitatem assequendam, vel pravitatem tugiendam. de recto agibilium fine, & de mediis utilibus ad eum consequendum.

1. Est Virtus Cardinalis, immo Regula, & Forma omnium moralium Virtutum; & habet actus sive *elicitos*, sive *imperatos* (c). Primi semper veri sunt, non secundi (d).

(c) per
Def. 40.

2. Porro tria sunt Prudentiæ munera, quæ Scholastici Actus solent appellare, nempe *Consilium*, *Judicium*, *Præceptum*, seu *Consiliari*, *Judicare*, *Præcipere*. *Consilium* est inquisitio de agibilibus, an sint bona, vel mala, licita, vel illicita, utilia, vel noxia &c., ideoque facienda, vel omittenda. Itaque *Consilium* rationes agibilium excogitat, & invenit.

41.
(d) per
Sch. earund.

Judicium est Intellectus Sententia, qua post consultationem positivè judicat, agibilia esse bona,

bona,

bona, vel mala, licita, vel illicita, nociva, vel conducibilia &c..

Præceptum est applicatio Consiliorum, & Judicatorum ad operandum. Primi duo actus proprie ad Intellectum *Præcticum* pertinent, tertius potius ad Voluntatem. Hinc Prudentia, utpote residens in Intellectu *Præctico*, rigoroſe est Virtus partim intellectualis, partim moralis, seu media inter utramque, quamquam communiter dicitur intellectualis. Id quod acute observavit Ægidius Quod. 2. Disput. de Potentiis Animæ quæſt. 19.

3. Jam vero Partes potentiales Prudentiæ tres assignari ſolent, videlicet *Eubulia*, *Syneſis*, & *Gnome*: quæ dici poſſunt quædam Virtutes adjunctæ, quia ordinantur ad aliquos ſecundarios Prudentiæ Actus, seu Materias.

Eubulia ad *Conſilium* ſpectat, bonam enim conſultationem ſignificat: *Syneſis* autem, & *Gnome* ad *Judicium*. Hæ duæ tantum differunt ſecundum diverſas regulas, quibus judicatur. Nam *Syneſis* eſt judicativa de agendis, juxta communem Legem; *Gnome* autem juxta rationem naturalem in iis, in quibus deficit communis Lex: hoc eſt *Syneſis* judicat ſecundum principia, & regulas communes, *Gnome* vero ſecundum principia altiora, & nobiliora.

- (a) per
Can. 8.
(b) per
Sch.præ-
ſens n.1.
(c) per
Cor. 1.
præced.
(d) per
idem.

Cor. 1. Hinc Prudentia, & recta Ratio ſunt idem: tum quod definitio, & definitum idem eſſentialiter ſunt (a): tum quod Prudentia eſt Virtus (b): & Virtus ac ratio Recta ſunt idem (c). Immo recta Ratio Prudentiam præcedit in primo gradu, quia Virtutem præcedit (d).

2. Prudentia eſt non de rebus certis, ſed de incer-

incertis, & contingentibus, quia agibilia non certa, sed contingentia sunt. Unde residet in Parte Topica, & Opinativa mentis, non in Scientifica, quandoquidem Opinativa incerta sunt (a). Philos. hoc affirmat 6. Ethic. cap. 5., & D. Thomas 1. 2., & 2. 2. quæst. 57. art. 4. ad 2. *Utrumque enim*, inquit, (nempe Prudentia, & Ars) est in Opinativa Parte animæ, & circa contingens aliter se habere.

(a) per
Cor. 1.
Def. 7.

S C H O L I U M.

Hoc autem intelligitur de Prudentia *actuali*, & quoad actus *imperatos*, qui falsi esse possunt (b), non vero de Prudentia *habituali*, & quoad actus *elicitos*. Nam cum hi actus semper veri, & certi sint (c), Prudentiam quoad istos actus, non in Opinativa, sed in Scientifica potius animæ Parte residere dicendum est. Utrique tamen actus prudentes sunt (d).

(b) per
Sch. Def.
40.41.
(c) per
idem.
(d) per
idem.

Ex quo iterum liquet, etiam probabilem opinionem esse actum imperatum a Prudentia *actuali*, ideoque prudentem, quandoquidem etiam ipsa opinio probabilis in eadem animæ Parte residet, in qua Prudentia *actualis*. Unde etiam hinc patet, *Probabile* esse idem ac *Prudens*, sicuti in Corollario Def. 20. indicavimus.

X L I X.

Approbatio Ecclesiæ circa aliquam Doctrinam est admissio, ac receptio illius, seu testimonium de ejus veritate, bonitate, securitate &c.

L.

Improbatio est rejectio illius, seu testimonium de

de

de ejus falsitate , pravitare , periculo , perniciē &c.

SCHOLIUM.

POTEST autem approbatio statui triplex ,
Definitiva, Electiva, Permissiva.

1. *Definitivam* voco , qua aliqua Doctrina *positive* approbatur tanquam absolute immunis ab omni prorsus errore , tum ex iis , quos nunc Ecclesiæ constat errores esse , tum ex iis , quos in posterum per novas Definitiones errores esse constare potest .

2. *Electivam* voco , qua Doctrina aliqua *positive* approbatur tanquam absolute immunis ab omni errore ex iis tantum , quos nunc Ecclesiæ constat errores esse , minime vero ex iis , quos in posterum novæ Definitionis ope errores esse constare potest .

3. *Permissivam* voco , qua Ecclesia mere *negative* se habet circa eam Doctrinam , ita ut nec *positive* constet in ea esse errorem , nec *positive* constet non esse errorem . Etenim si eam proprio judicio discutiat , constetque *positive* inesse errorem , illam *positive* reprobatur ; si vero *positive* constet non inesse errorem , non tamen semper illam *positive* probatur . Itaque permittendo *negative* se habet , & neque probatur , neque improbat .

4. Rursus alia est approbatio *generalis* , *indefinita* , *confusa* , alia *determinata* , & *specialis* . Hanc voco , qua v. g. aliqua propositio specialiter approbatur . Illam voco , qua v. g. Liber aliquis , quo multæ propositiones continentur , approbatur , ita tamen , ut nulla propositio in particulari aliqua Censura approbetur .

5. Præ-

5. Præterea alia dici potest *formalis*, & *explicita*; alia *virtualis*, & *implicita*.

Formalem voco, qua approbatur id, quod ex vi verborum primo significatur, seu quo obvius propositionis sensus continetur. Quod si fieri contingat in terminis *formalibus*, siue *aquipollentibus* perinde est.

Virtualem voco, qua approbatur quidquid in ea propositione virtute comprehenditur; hoc est quidquid exinde necessaria consecutione deduci potest. Hoc pacto cum Ecclesia approbat v. g. Librum aliquem Canonicum, approbat generali approbatione non solum omnia, quæ in eo expresse continentur, verum etiam omnia, quæ ex iis evidenter deducuntur. Quæ propterea ab ea definiri possunt, & identidem definiuntur.

AXIOMATA PRIMI GENERIS.

I.

CONTRADICTIONARIA de eodem, secundum idem, respectu ejusdem, non possunt esse simul vera, aut certa, aut evidenter.

II.

Contradictoria de eodem, secundum idem, respectu ejusdem, non possunt simul esse probabiliora.

III.

Contradictoria de eodem, secundum idem, respectu ejusdem, possunt simul esse, & æqualiter, & inæqualiter probabilia.

Con-

I V.

Contradictoria de eodem , secundum idem ,
respectu ejusdem , possunt esse simul tuta .

V.

Tuta absolute , & per se sunt licita , & vi-
cissim .

S C H O L I U M .

DICITUR autem *absolute & per se* , quia
aliunde fieri potest , ut quod est tutum
non liceat ob peculiare aliquod impedin-
tum Operantis , v. g. ob Votum , Juramen-
tum , Contractum , Dubium practicum , Supe-
rioris præceptum , Legem aliquam peculiarem ,
& hujusmodi . Quo pacto ei , qui vovit , ex.
cā. Sabbatum transigere Pane , & Aqua , non
licet ea die comedere Ova , aut Pisces , quos
comedere *per se* licet , & est tutum .

Cor. Hinc liquet impossibile esse , ut repe-
riatur Lex universalis *absolute* , & *per se* ve-
tans eorum praxim , quæ sunt tuta . Etenim
licitum est , quod nullo præcepto prohibe-
(a) *per* tur (a) . Unde hoc modo tutum esset simul
Def. 12. licitum , & non licitum , ideoque duo Con-
(b) *per* trascriptoria simul forent vera , quod fieri ne-
Ax. 1. quit . (b)

AXIOMATA SECUNDI GENERIS.

V I.

PROXIMUM Conscientiæ Judicium de honestate operationis debet esse certum.

Nempe saltem *moraliter*.

Cor. Hinc ultimum Conscientiæ Dictamen non potest esse opinativum, cum hoc sit semper incertum (a): ideoque nequit esse probabile, vel etiam probabilius, aut probabilissimum, quia hæc omnia opinativa sunt (b). Quare si in casu alicujus opinionis faventis libertati probabilioris, vel probabilissimæ (has enim licite sequi posse apud Probabilistas, & Probabilioristas certum est) adest Conscientiæ certitudo, ea non a Dictamine *directo*, sed a *reflexo* desumenda est. Itaque hoc Judicium *directum*: *Pingere in die festo probabilius, vel probabilissime licitum est*: est incertum, unde Conscientiam de honestate hujus operationis certam, ac securam reddere non potest. Hoc autem *reflexum*: *Est licitum quod probabilius, vel probabilissime licitum est*: est certum, atque ideo proxime Conscientiam certam, & securam reddit de bonitate operationis. Illud ad Prudentiam *actualem* pertinet, & potest esse falsum: Istud ad *habitualement*: etsi utrumque sit prudens (c). Immo Judicium *reflexum* supponit *directum*, & idcirco illud est verum, & certum, quia hoc est prudens. Nam ideo est certo licitum quod *probabilius*, aut *probabilissime* tale est, quia certo licitum est, quod est *prudens*, *prudens* autem certo est, quod *probabilius*, aut *probabilissimum* est.

Ex

(a) per

Cor. 1.

Def. 7.

(b) per

Def. 26.

27. 28.

(c) per

Sch. Def.

40. 41.

Ex quo liquet, Probabiliorisimum ipsum *reflexo* Dictamine contineri; atque propterea nonnisi per varias mentis reflexiones tractari, ac determinari posse: quod tamen Probabilioristæ in nobis, si Superis placet, improbare solent.

S C H O L I U M.

V IDEBITUR fortasse Probabilioristarum nonnullis hoc Axioma non certum, sed incertum esse. Sunt enim ex iis, qui putant, ad Conscientiæ securitatem non requiri *proximi* Dictaminis certitudinem, sed sufficere etiam probabilioritatem.

Sed primo in hoc Axiomate nullius demonstrationis fundamentum, ac robur consistit, quemadmodum Opere procedente apparebit; unde potius ad Doctrinæ methodum, atque abundantiam, quam ad necessitatem positum est. In hujusmodi autem aliquid incerti esse nihil refert. (a)

(a) per
Præmon.
4.

Deinde quod Probabilioristæ hoc tanquam certum admittant, sua magis interest, quam nostra. Nam sive Judicium ultimum Conscientiæ certum, sive probabilius esse debeat, sive *directum*, sive *reflexum*, jam inter nos, & illos convenit, quod est probabilius, licite, ac tuta Conscientia sequi posse. Cæterum si velint secus, nos libenter accipimus, & gratias habemus. Cum enim *probabilius* sit æqualiter incertum, ac *minus probabile* (b), si illud itatuatur sufficiens, hoc non obstante, pro ultimo Conscientiæ dictamine ad ejusdem securitatem, nihil erit reliquum; quam quod etiam istud pariter sufficiens statui possit.

(b) per
Cor. 2.
Def. 26.
27.

Qua-

Quapropter ut illud accipiant quomodo libet ,
per nos illis integrum est.

V I I.

In dubio pratico de peccato , dubitatione
manente, semper tutior pars est eligenda.

Nempe ea pars, quæ Legi favet, si quidem
operandum est.

D. Thomas in 4. Dist. 21. quæst. 2. art. 3. ad
3. *Quando aliquis dubitat de aliquo peccato, an
sit mortale, tenetur illud confiteri, dubitatione
manente, quia qui aliquid committit, vel omit-
tit, in quo dubitat, esse mortale peccatum, pec-
cat mortaliter discrimini se committens.*

D. Bonaventura in 4. Disput. 17. Par. 3. art.
2. quæ. 1. ad 4. *sicuti si Conscientia ali-
cujus probabiliter dicitur de aliquo, utrum sit mor-
tale, tenetur amplius illud non facere, manente du-
bitatione, sed amota tali Conscientia, non tenetur.*

S C H O L I U M.

PORRO dictum est, *dubitatione manente*, quia
dubium multimodis amoveri potest. Unde
eo amoto, tutiorem partem ex capite dubii
eligere non tenemur.

Jam vero mens multis de causis dubitare po-
test, nempe ob incitiam, ob pusillanimitatem,
potissimum ob rationum ex utraque parte æqua-
litate, & universim propter rerum incertitu-
dinem. Quo fit, ut sæpe dubitemus de hone-
state operationis, non solum positi inter opinio-
nes æque probabiles, sed etiam inter probabilem,
& probabiliorem, immo aliquando, non obsta-
te morali certitudine, ut contingit in rebus

Fidei, aliisque hoc modo certis, idque ob quamdam speculativam, licet imprudentem, formidinem, cujus certitudo moralis præsertim (a) *per imperfecta* immunis non est (a). Item dubitemus de ipsius opinionis probabilitate. Sunt enim complures opiniones mere dubie probabiles, seu de quarum probabilitate merito a Doctoribus dubitatur. Quapropter ex quacumque causa dubitemus, quamdiu vero dubio quocumque dubitamus, & instat operatio, semper tutior pars eligenda est.

(a) *per*
Sch. Def.
5. n. 5.

V I I I.

Non est per se obligatio sequendi *meliora*, aut *tutiora*, sed satis est amplecti *bona*, seu *licita*, aut *tuta*.

Itaque meliora, ac tutiora *per se* sunt in consilio, non in præcepto.

S C H O L I U M.

TUTIORISTÆ sunt, qui defendunt in opinativis, & incertis sequenda esse tutiora, quos tam Probabilioristæ, quam Probabilistæ communi certamine adoriuntur. Ubi etiam advertendum est, illos iisdem omnibus argumentis uti adversus Probabilioristas, quibus isti contra Probabilistas utuntur, ut appareat, vel neutrum, vel utrumque systema iisdem armis æqualiter profligari posse.

Additum est vero in Axiomate *per se*, quia *per accidens* obligatio esse potest, puta Juramento, Voto, Contractu &c. (b)

(b) *per*
Sch. Ax.
5. Cor. Hinc non potest esse per se obligatio sequendi opinionem probabiliorem pro Lege in con-

conflictu minus probabilis pro libertate, neque ex parte ipsius Legis, quia hoc est tutius (a), neque ex parte ipsius probabilioritaris, quia etiam hoc, vel est tutius (b), vel melius, quia prudentius (c). Quare si adest obligatio, aliunde desumenda est.

S C H O L I U M.

PROBABILIORISTÆ existimant esse imprudens eligere bonum in comparatione melioris freti autoritate D. Thomæ 2. 2. quæ. 53. art. 5., ubi ait : quod *desistere a meliori pertinet ad imprudentiam*. Cui addi potest Henricus Quodl. 1. quæst. 6., ubi proposita in terminis quæstione : *An propositis majori, & minori bono possit voluntas eligere minus* : manifeste resolvit, si virtuose eligere debeat, debere præferre, & eligere illud, quod per rationis Judicium melius judicatum est.

Sed Divus Thomas in eo art. de inconstantia persistendi in bono proposito concepto, ac præfinito loquitur, ut ex art. Corpore, & vel ipsa quæstionis propositione liquet. Quæstio enim hujusmodi est. *Utrum inconstantia sit vitium sub imprudentia contentum*. Porro locus integer indicatus talis est. *Sed contra est, quod ad Prudentiam pertinet præferre majus bonum minus bono : ergo desistere a meliori pertinet ad imprudentiam*. Sed hoc est inconstantia : ergo inconstantia pertinet ad imprudentiam. Sensus igitur genuinus hujusce textus est, desistere a bono proposito concepto esse inconstantis, hoc est imprudentis, quia hoc fieri non potest, nisi inordinate, ut in Corpore dicitur. Ait enim : *Non enim aliquis recedit a priori bono proposito,*

(a) per
Sch. Def.
24. n. 7.
(b) per
idem n. 9.
(c) per
Cor. Def.
20., &
Cor. 6.
Def. 26.
27., &
Cor. 2.
Def. 48.

nisi propter aliquid, quod sibi inordinate placet: sed iste recessus non consummatur, nisi per defectum rationis, quæ fallitur in hoc, quod repudiat id, quod recte acceptaverat.

Ad Henricum vero quod attinet, ille intelligitur, cum *bonum* ex quodam contemptu *melioris* eligitur, cumque utrumque eadem facilitate, cæteris paribus, eligi potest, uti clarius se explicat ipsemet quæ. 32., quæ est hujusmodi. *Utrum in equali facilitate exequendi utrumque, teneatur homo semper ad melius faciendum.* Concludit enim. *Idcirco dico absolute, quod quilibet, cæteris paribus, semper tenetur agere, & eligere melius.* Vide, si lubet.

Atque hoc sensu omnes hujusmodi auctoritates universim veræ sunt. Profecto enim ad aliquam mentis deordinationem, ideoque ad imprudentiam pertinet contemnere *meliora*, eaque sine gravi ratione repudiare. Quod in re nostra minime locum habet, ut liquet. Alioqui obligaremur semper ad tutiora, meliora, optima, & ideo etiam ad Consilia Evangelica &c. Quod sensui communi, atque Catholicæ Doctrinæ adversatur, neque ab Henrico, Doctore alioqui nimis universim vere scrupuloso, aut ab ipsis Probabilioristis, in multis cæteroqui non nimium scrupulosis, opinor, admittitur, quia aperte falsum est.

I X.

Intellectus est potentia naturalis, & necessaria, cujus objectum est verum.

(a) *per* Nempe vel principaliter *reale*, vel etiam secundario *apparens* (a).

Cor. I.
Def. 35.

Vo-

X.

Voluntas est potentia libera, ac domina sui, aliarumque Potentiarum, cujus objectum est bonum.

Scilicet vel *reale*, & *verum*, vel *apparens*. Illud est primarium, istud secundarium.

S C H O L I U M.

JAM vero dominium, quod habet Voluntas in alias Potentias, non est solum aut politicum, aut despoticum, sed partim politicum, partim despoticum, hoc est partim in bonum Potentiarum, partim in bonum sui, etiam cum damno Potentiarum, quibus uti potest, etiam in earum dispendium. Sic potest imperare Oculo, ut aspiciat intensam lucem, qua læditur, & Intellectui, ut determinet se ad hæresim, ad judicium temerarium, licet contrarium magis appareat.

2. Intelligitur autem Axioma de Potentiis internis & externis, quas notum est Voluntatis imperio subjacere, inter quas præcipuum locum tenet Intellectus, qui ei ad directionem potissimum datus est. Nam Potentia *Nutritiva*, *Internomotiva*, *Imaginativa*, *Phantasia* ei non subjacent, ut patet.

3. Potest autem Voluntas dominari præsertim Intellectui *directe*, & *indirecte*. *Directe*, cum immediate facit, ut Intellectus in actum prorumpat, vel non prorumpat: *Indirecte* cum facit, ut aliquid exequatur, unde fit, ut in actum prorumpat, vel non prorumpat. Exemplo res plana fiet. Sit v. g. Sortes gravior in-

sensus Sticho, qui potiatur fama de peritia literarum, potest Sortes ex imperio hujus voluntatis infensae male temere, seu sine ulla gravi ratione judicare de Stichi peritia, seu judicare esse illitteratum. Quod si etiam aliquod fundamentum grave habeat de Stichi peritia, potest nihilominus consimile judicium facere, vel divertendo Intellectum a consideratione istius fundamenti, vel minus considerando vim illius &c. 1. modo dicitur Voluntas imperare *directe*: 2. *indirecte*.

C O R O L L A R I A.

9. & 10. Ax.

1. **H**INC Intellectus necessario movetur, atque determinatur ad assensum juxta naturam, seu vim, & efficaciam motivi, unde movetur, veluti ad instar Speculi, quod secundum naturam luminis magis, aut minus illuminatur.

2. Hinc nativo pondere semper, & *per se* fertur in Verum *reale*, quia hoc est naturale, & principale ejus objectum, a quo nullo modo diverti potest, non autem in Verum *apparens*, quia ab hoc aliquo modo diverti potest, ut inferius patebit, & est solum secundarium ejus objectum, atque *ex accidenti*, non *per se*. Ac propterea necessario assentit Vero, & dissentit Falso, ita ut Falso nullo modo possit unquam assentiri, vel Vero dissentiri, cum hoc sit ejus objectum, & Oppositorum eadem sit disciplina (a). Unde quodcumque, & quomodo-cumque assentiat, semper assentit sub ratione veri alicujus.

(a) per
Can. 6.

3. Ne-

3. Necessario, & absolute non cogitur, nisi a Vero, & Evidenti. Cum autem Verum, & Evidens sit multiplex (a), idcirco diversimode eum cogi necesse est. (a) per Sch. Def.

4. Hinc absolute, & necessario non cogitur, nisi a Vero, & Evidenti *metaphysico*, aut *mathematico*, ideoque ab hujusmodi Principiis, & a Conclusionibus exinde evidenter demonstratis. Etenim Verum hujusmodi in naturalibus est supremum, quod aliter esse, aut concipi nullo modo potest (b). 5.

5. Cogitur etiam, licet non eodem prorsus modo, a Vero, & Evidenti *physico*, hoc est a Principiis *physicis*, & Conclusionibus inde necessario demonstratis: quia hoc Verum ex suppositione naturæ ordinario modo operantis, aliter esse nequit, quamquam absolute esse possit (c). Hoc pacto Intellectus firmiter assentit huic veritati, quod Sol cras tantum mansurus est supra Horizontem, quanta est declinatio Circuli ab Æquatore, quem peraget: tamen Deo jussu aliter fieri potest, ut Josue tempore contigit. Item suo modo cogitur a Vero *moralis perfectio*, quia etiam hoc suo modo aliter esse non potest (d). (b) per idem n. 3. (c) per idem n. 4.

6. Non cogitur a Vero, & Certo de Fide, aut *Theologicæ*, quia etsi Fidei veritates certissimæ sint, sunt attamen inevidentes (e): res vero *theologicæ* certæ, non nisi supposita Fide, veræ sunt (f). (d) per idem n. 5. (e) per Def. 4. (f) per Sch. Def.

7. Non cogitur a Vero, & Evidenti *moralis imperfecto*, quia hoc postremum in ordine certitudinis est, & multo magis, quam Verum alterius generis, aliter esse potest (g). Quo fit, ut hujusmodi Vero præsertim non sine formidine (g) per idem n. 5.

- dine aliqua saltem speculativa, licet imprudenti, assentiamus (*a*).
- (a) *per idem n. cod.* 8. Intellectus necessario quidem æqualiter movetur, ac determinatur ab æqualibus Opinativis, minus vero a minus, magis a magis Opinativis, cum juxta vim, & efficaciam motivi necessario moveatur (*b*): tamen absolute, & omnino ab Opinativis quibuscumque, neque cogitur, neque perfecte determinatur, quia Opinativa quæcumque nullo modo vera, aut certa, aut evidentia, sed absolute incerta, & æqualiter incerta sunt (*c*). Unde necessario æqualiter movetur, & determinatur ab opinionibus
- (b) *per Cor. 1. hujus.* oppositis æqualiter probabilibus, ita ut inter illas suspensus *per se* necessario manere debeat; magis vero necessario movetur, ac determinatur ab opinione probabiliori, minus ab opinione minus probabili probabiliori comparata: tamen ad assensum absolute, & *per se* non cogitur aut perfecte determinatur, neque in primo, neque in secundo casu, neque *simpliciter*, neque in *suppositione*, seu neque in *sensu composito*, neque in *sensu diviso*, ut Scholæ loquuntur: quia tam æqualiter, quam inæqualiter probabilia, non vera, aut certa, aut ullo modo evidentia, sed omnino incerta, & æqualiter incerta sunt (*d*).
- (c) *per Cor. 1. Def. 7.*
- (d) *per Cor. 2. Def. 26. 27.*

S C H O L I U M.

DICTUM est *neque in sensu composito, neque in sensu diviso* ad significandum, Intellectum a probabilibus quibuscumque quocumque modo inter sese comparatis, non cogi omnino, vel ad manendum in suspensione assen-

sensus in æque probabilibus, vel ad assentiendum probabiliori præ minus probabili invicem comparatis, neque *simpliciter*, neque in *suppositione*, quod etiam habeat opinari: itaque non cogi, quin possit sive divisim, sive coniunctim ad alterutram partem, sive in æqualiter, sive in inæqualiter probabilibus determinari. Id ut fieri possit, præsertim ex Suppos. 19. re ipsa innotescet; & quomodo fiat, mox ex afferendis Corollariis patebit.

9. Hinc Voluntas potest dominio suo movere Intellectum, eique imperare, non solum in practicis, sed etiam in speculativis, ut docet etiam D. Thomas in 2. Sent. Dist. 38. art. 3. ad 4.: non tamen in actibus omnibus, & eodem modo. Et quidem ad primos actus intelligendi eum movere non potest, quia utpote Potentia naturalis, & necessaria, vel congenito, vel adscititio lumine ad intelligendum necessario movetur: ad reliquos omnes actus movere potest.

10. Quod actus exercitium pertinet, potest in omnibus efficere, ut Intellectus reflectat super suos actus, super actus etiam suimetipsius (nempe Voluntatis) aliarumque Potentiarum: est enim maxime reflexivus (a). Ut aliquid consideret, vel non consideret: ut magis, vel minus: ut unum magis, quam aliud: ut proprium iudicium retineat, deponat, aut suspendat: ut excogitet rationes pro una parte magis, quam pro alia, & huiusmodi.

11. Non potest imperare Intellectui, neque ut assentiat Falso, neque ut dissentiat reali Vero, quia huiusmodi Verum est naturale ejus objectum, ad quod innato pondere fertur,

(a) *per*
Schol.
Def. 37.

- (a) per tur, (a) & Contrariorum est eadem Lex. (b)
 Cor.2.huj. 12. Non potest imperare dissensum Vero
 (b) per metaphysico, ac mathematico, neque physico in
 Can. 6. suppositione naturæ ordinario modo operantis,
 neque Vero Morali perfecto quia primo Vero
 absolute, & simpliciter, secundo Vero abso-
 lute ex suppositione, tertio Vero suo modo
 (c) per cogitur, ac determinatur (c). Itaque huic tri-
 Cor.4.5. phici Vero Intellectus ita necessario, quamvis
 hujus. diverso modo, assentit, ut non subsit dominio
 Voluntatis.

13. Potest physice imperare assensum, vel
 dissensum in rebus certis de Fide, & Theologi-
 ce; multo magis in certis tantum moraliter im-
 perfecte; & maxime in quibuscumque Opinati-
 vis. Nam neque a Vero de Fide, & Theolo-
 gice; neque a Vero moraliter imperfecte; neque
 ab Opinativis quibuslibet absolute cogitur, at-
 que determinatur, licet ab his magis, vel mi-
 nus, vel æque necessario moveatur (d). Quare
 (d) per Voluntas physice facere potest, ut Intellectus
 Cor.6.7. res Fidei credat, vel non credat; multa ad-
 8.hujus. mittat, vel neget, non obstante morali certi-
 tudine imperfecta; ut assentiat alterutri ex dua-
 bus opinionibus æqualiter probabilibus, vel
 opinioni tantum probabili, aut probabiliori in-
 vicem comparatis; ut nulli ex his assentiat,
 sed omnibus dissentiat, aut in omnibus saltem
 assensum suspendat. Quæ omnia experientia
 patent. Constat enim, Intellectum ex impe-
 rio Voluntatis posse prorumpere in hæresim,
 vel temerarium iudicium, non obstante prædi-
 cta morali certitudine, vel probabilitate, aut
 probabilioritate, atque ideo certo morali, &
 probabilibus, vel probabilioribus dissentire.

14. Hinc

14. Hinc in rebus certis *de Fide*, *Theologice*, *moraliter imperfecte*, & *Opinativis* Voluntas efficere potest, ut Intellectus minus, vel magis assentiatur, minus, aut magis adhæreat, quam pondus rationum mereatur.

1. Quod quidem, quantum ad res Fidei spectat, constat ex Propositione 19. damnata ab Innoc. XI; quæ hujusmodi est. *Voluntas non potest facere, ut assensus Fidei sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium*. Atque inde est, ut rebus Fidei, tametsi obscuris, & inevidentibus, firmissime tamen, & immobiliter assentiamus, iisque tenacius adhæreamus, quam evidentibus ipsis metaphysicis, ac mathematicis veritatibus. Hoc enim oritur ex pia affectione Voluntatis, ex gratiæ auxilio causata. De rebus certis *Theologicis* ferme eadem ratio est, quia hæ supposita Fide certæ sunt. (a)

2. Quantum vero res alias *moraliter imperfecte* certas, & *opinativas* attinet, patet experientia. Nam sæpe experimur iis nos assentire, & magis adhærere, quam eas mereantur, ut liquet potissimum exemplo eorum, qui alicui Scholæ addicti sunt, qui suis sententiis, ut summum probabilibus, assentiuntur veluti probabilioribus, ac etiam veluti certis, iisque adeo tenaciter adhærent, ut quidvis potius, quam ab iis se divelli patiantur. Quæ adhæsiō, & firmitudo non in Intellectum ipsum, aut motiva, quibus movetur ad assentiendum, cum juxta naturam motivi tantum moveatur (b), sed in Voluntatem refundenda est, quæ in eas sententias aliqua affectione ducitur. Unde in iis omnibus, in quibus Intellectus absolute non cogitur mo-

(a) per
Sch. Def.
§. n. 2.

(b) per
Cor. 1.
huj.

dis

dis superius explicatis, potest Voluntas ipsum *physice* determinare ad quamcumque partem maluerit ob aliquam rationem, seu causam, etiam se tenentem ex parte tantum suimetipsius, non vero ex parte Intellectus.

3. Itaque quod probabilitatem præsertim spectat, Voluntas *physice* efficere potest, ut Intellectus magis adhæreat, assentiatque opinioni minus probabili, quam probabiliori eidem comparatæ: ut rationes illius magis consideret, quam istius: ut rationes excogitet, quibus illa probabilior reddatur, ac videatur, quam ista: ut opinetur, vel probabiliter, vel probabilius, vel nullo modo opinetur, seu ab opinando desistat: ut deponat iudicium de probabilitate. Idemque multo magis potest in æquali opinionum probabilitate: quia potest alterutram eligere: magis considerare unam, quam alteram: magis uni, quam alteri adhærere: vividius rationes unius, & solutiones rationum alterius considerare, sicque animum attentius ad partem eandem applicare; quo casu non reddit unam partem ex æque probabilibus probabiliorē altera per inventionem rationum efficaciorum, sed tantum uni parti mentem vivacius applicat: relinquere Intellectum in dubio, vel dubium tollere per assensum partis alterutrius. In summa potest Voluntas *physice* eligere in opinionibus, vel æqualiter, vel inæqualiter probabilibus inter se comparatis partem, quam maluerit, ideoque efficere, ut mens in ea comparatione, cui libet, assentiat. Quorum omnium una ratio est, quia licet Intellectus suapte natura ab Opinativis, vel æque, vel magis, vel minus necessario moveatur, ac determinetur, absolute tamen,

men, & *simpliciter* non cogitur, neque determinatur. Unde in his omnibus *simpliciter* subjicitur physico dominio Voluntatis.

15. Hinc Voluntas in his Opinativis poterit, non solum *physice*, sed etiam *moraliter*, seu virtuose Intellectum ad quamlibet partem determinare, si id possit efficere prudenter, nam hæc idem sunt (a); vel saltem licite, seu sine crimine, si nullum extet præceptum ei vetans hanc liberam determinationem. Quod enim nullo præcepto prohibetur, licitum est (b). Quare hoc pacto poterit, nedum *physice*, sed etiam *moraliter*, hoc est virtuose, vel saltem licite eligere opinionem probabilem pro libertate in conflictu, vel æque probabilis, vel etiam probabilioris pro Lege, si hoc prudenter facere possit, vel si nulla extet Lex ei prohibens hanc electionem.

(a) per
Cor. 1.
Def. 15.
(b) per
Def. 12.

SCHOLIUM.

1. **P**ROBABILIORISTÆ acerrime defendunt, Voluntatem hoc prudenter, vel licite facere non posse, proindeque si fiat, ejus electionem esse imprudentem, & criminofam. Nonnulli vero etiam ex Probabilistis id concedunt in quæstionibus facti, negant autem in quæstionibus juris. Exemplum facti est de æqualibus Testibus v. g. testantibus contrarium in omnibus circumstantiis, vel de majoribus testibus magis testantibus factum ex una parte. In quo casu, ajunt, non posse mentem ex imperio Voluntatis prudenter assentire alterutri parti in primo exemplo, sed necessario manere debere in dubio; neque assentire prudenter parti

ei minus testatæ in secundo exemplo, sed debere necessario oppositæ parti majori testimonio fultæ assentiri.

Sed in quæstionibus facti sit sane, ut istis Probabilistis placet. Nam Probabilismus, de quo sermo est, non facti, sed Juris quæstionibus, ut ex ipsa Controversiæ propositione patet, continetur.

2. Ut autem ostendant Probabilioristæ, in æque probabilibus, etiam ad Juris quæstiones pertinentibus, dubium inde necessario ortum prudenter deponi; in probabilibus vero inæqualiter ad partem minus probabilem Intellectum determinari non posse, obvio Trutinæ (vel etiam Horologii, & Hominis in utramque partem impulsæ) exemplo, ob æquale utrinque pondus immotæ, ob inæquale vero ad partem alteram necessario declinantis utuntur, quam admittunt, posse quidem a Voluntate, v.g. digito in partem quamlibet determinari, sed pro sola libidine tamen, & imprudenter. Afferunt etiam in hujus rei patrocinium D. Thomam. Is enim 7. Ethic. cap. 2. affirmat, dubium minime solvi, nisi inventione veritatis. Ait namque. *Hæc est enim vera solutio dubii, cum invenitur, quid sit verum* (addunt quidam in applicatione hujus loci, *vel verosimilius*) *circa id, quod dubitatur.*

3. Sed quod Voluntas possit, & dubium hujusmodi prudenter, ac licite deponere, & in quibuslibet Opinativis ad partem quamlibet se determinare, suis locis demonstrabitur. Nunc Trutinæ (sicut & Hominis, & Horologii) exemplum ex æquo sollicitat etiam Probabilioristas, si omnino urgendum est. Hinc enim legitime etiam consequitur, Voluntatem opinionem, nec æque, nec minus probabilem Legi faventem,

tem, nec *moraliter*, nec *physice* eligere posse, sed semper vel in suspensione necessario remanere, vel cogi ad partem probabiliorem faventem libertati, ut speculanti liquet. Cæterum latissimum Trutinam inter, & Intellectum, ac Voluntatem discrimen esse quis non videt? Itaque nequit Voluntas Bilancem in hypothesis in quamlibet partem rationabiliter inclinare, quia ibi, sicuti & in aliis exemplis, operatio fit tantum per modum naturæ, non autem electionis; & quia ibi nihil invenit, unde hoc prudenter efficere possit. Quæ etiam, ne id in questionibus facti supra commemoratis fieri queat, ratio est. At in nostra hypothesis multas rationes habet, quibus hanc electionem prudenter facere potest, ut infra apparebit. Ut mirum sit, Bilancis exemplum, quo conficitur nihil, adhuc tamen in medium, non solum ab Adversariis afferri, sed etiam vehementer inculcari posse.

4. Quod autem D. Thomam attinet, primo aliud est dubii solutio, aliud depositio. Hoc nos affirmamus, illud S. Doctor. Præterea hoc pariter a Probabilioristis solvendum est. Cum etenim inter opiniones æque probabiles dubium necessario oriatur (*a*), inter vero inæqualiter oriri soleat, & possit (*b*), & veritas in istis nunquam inveniat (*c*) si dubium sola inventionem veritatis deponendum est, jam Voluntas fere nunquam posset opinionem aliquam eligere, sed semper in suspensione necessario remaneret. Quod & Doctorum sensui, & Praxi contrarium est, ut in præallegata Suppositione 19. videbitur.

Quid igitur vult eo loci D. Thomas? nempe dubii

(a) per
Cor. 8. huj.
(b) per
Sch. Ax.
7.
(c) per
hypothesis,
& Cor.
2. Def.
26. 27.

dubii veram, perfectam, completam, ultimam resolutionem, quæ quidem rei discussione peragitur, non nisi veritatis inventionem reperiri. Locus enim integer est huiusmodi. *Epilogando*, inquit, *concludit* (nempe Aristoteles) *quod tales quidem dubitationes accidunt circa prius proposita. Et quasdam harum dubitationum oportet interimere, quasi falsum intendentes, & quasdam relinquere, quasi concludentes verum. Hæc est enim vera &c.* Cui loco lucem affert alter, qui in 3. Sent. Dist. 17. quæst. 1. art. 4. habetur. Ibi enim ait. *Dubitatio dupliciter dicitur. Primo enim, & principaliter designat motum rationis super utraque parte contradictionis cum formidine determinandi alterum. Secundo Primo autem modo prædicta dubitatio contingit ex defectu mediæ sufficientis ad veritatem inveniendam, & ideo contingit ex defectu scientiæ. Sicut ergo dubitatio veritatis absentia per se oritur, ita ejusdem præsentia resolvitur.*

Quod tandem illud *vel verosimilius* pertinet, nihil mireris, Lector, quia a Probabilioristis, ut Sententiam suam ibi manifestam invenirent, ubi ejus ne quidem vola, aut vestigium reperitur, pro consueta sua liberalitate additum est.

16. Hinc denique sequitur, omnia superius explicata fieri ab Intellectu ex Voluntatis imperio actibus non primis, sed secundis, non *directis*, sed *reflexis*; quia ad primos actus Voluntas illum movere non potest (a). Itaque imperat illa Intellectui, ut supra suos actus reflectat, sicque multarum reflexionum ope ea omnia operetur, quæ hætenus deduximus. Unde etiam ex hinc patet, quæstionem de Probabilismo esse maxime subtilem, & retrusam, atque mul-

(a) per
Cor. 9. huj.

multiplicibus reflexionibus subjectam, ideoque non nisi per varios mentis reflexus, quod tamen in nobis passim improbare, aut irridere Probabilioristæ solent, extricari posse.

SCHOLIUM I.

HÆc omnia Corollaria certissima sunt, utpote evidenter ex his Axiomatis deducta, quæ tamen possemus etiam pluribus, ex singulis Scholarum Principibus, testimoniis apertissimis confirmare. Sed non est opus. Tantum aliquot loca ex D. Thoma afferamus, cujus in hanc rem sexcenta sunt, ut appareat, Voluntatem in Opinativis quibuslibet posse Intellectum ad partem quamlibet rationabiliter determinare, potissimum ob aliquam causam se tenentem dumtaxat ex parte sui, non vero ex parte Intellectus.

Itaque 2. 2. q. 1. a. 4. ait: *Assentit Intellectus alicui dupliciter, uno modo, quia ad hoc movetur ab ipso objecto, quod est per se ipsum cognitum, sicut patet in primis principiis, quorum est intellectus; vel est per aliud cognitum, sicut patet de conclusionibus, quarum est scientia. Alio modo intellectus assentit alicui, non quia sufficienter moveatur ab objecto proprio (nota bene) sed per quamdam electionem voluntarie declinans in unam partem magis, quam in aliam; & si quidem hæc sit cum dubitatione, & formidine alterius partis, erit opinio; si autem sit cum certitudine absque tali formidine, erit fides.*

Neque huic loco contradicit alter, qui habetur Q. 14. de veritate a. 3. ad 5., ubi S. Doctor oppositum manifeste affirmare videtur. Ait enim, quod *in scientia, & opinione non est ali-*

G qua

qua inclinatio ex voluntate, sed ex ratione tantum. Nam hoc intelligi commodè potest quoad specificationem, ut Schola loquitur, non quoad exercitium, sicuti Joan. a S. Thoma magnus Thomista 2. 2. q. 1. disp. 3. a. 2. n. 3. observavit.

Lib. 3. Ethic. Lect. 18. ante medium. *Quia operabilia, inquit, sunt contingentia, non cogitur ratio ad assentiendum huic, vel illi, sicut accidit in demonstrativis, sed in potestate habet homo, ut assentiatur uni, vel alteri parti contradictionis (nota bene) sicut accidit in omnibus opinativis, in quibus plurima attenduntur, secundum quorum quodlibet potest judicari bonum.*

Pr. 2., & 2. 2., quæst. 17. art. 6., qui est. *Utrum actus rationis imperetur.* Ubi postquam distinxit duplicem modum, quo hic actus considerari potest, nempe quantum ad exercitium, & quantum ad objectum, itemque duplicem actum rationis, nempe apprehensionem, & assensum; & affirmavit, quoad apprehensionem actum hujusmodi non esse in potestate nostra, neque imperari posse, de assensione vero ita subdit. *Si igitur fuerint talia apprehensa, quibus naturaliter Intellectus assentit, sicut prima principia, assensus talium, vel dissensus non est in potestate nostra Sunt autem quedam apprehensa, qua non adeo convincunt Intellectum, quin possit assentire, vel dissentire, vel saltem assensum, vel dissensum suspendere propter aliquam causam, (nota bene) & in talibus assensus ipse, vel dissensus in potestate nostra est, & sub imperio cadit.*

In quæst. disput. quæst. 14. de Fide. Intellectus determinatur per voluntatem, qua eligit assentire uni parti determinate, & præcise propter aliquid, quod est sufficiens ad movendam voluntatem,

tem, non autem ad movendum Intellectum, utpote quod videtur bonum, vel conveniens huic parti assentire. Et ista est dispositio credentis, ut cum aliquis credit dictis alicujus hominis, quia videtur decens, vel utile. Et sic etiam movemur ad credendum, in quantum nobis repromittitur, si crediderimus, premium aeternum. Et hoc premio movetur Voluntas ad assentiendum his, qua dicuntur, quamvis Intellectus non moveatur per aliquid intellectum.

Nec refert, quod hoc loco D. Thomas loquatur de Fide, non de Opinione, quia cum Intellectus neque a rebus Fidei, neque ab Opinativis absolute cogatur ad assensum (a), immo cogatur magis ab illis, quam ab istis, quandoquidem illæ morali certitudine credibiles sunt (b) legitime conficitur, illud, quod est sufficiens ad movendam Voluntatem, ut assensum imperet in rebus Fidei, sufficere etiam ad eam movendam, ut assensum imperet in Opinativis, immo in his multo magis. Unde quod est Voluntati utile, bonum, decens, conveniens, commodum, ad utrumque assensum simili modo imperandum, illam æqualiter movere potest.

2. Ex his clarissimis D. Thomæ testimoniis evidentissime liquet, esse falsum, quod nihilominus Probabilioristæ ad ea respondere solent. Reponunt enim, posse quidem Voluntatem in Opinativis determinare Intellectum ad assensum unius, vel alterius partis contradictionis, hoc est vel probabilioris, vel etiam minus probabilis in conflictu illius, sed indirecte, & in sensu diviso, minime vero directe, & in sensu composito; videlicet posse ei imperare, ut partem, quæ in eo conflictu sibi apparet minus proba-

(a) per
Cor. 6.

8. huj.

(b) per
Sch. Def.
5. n. 5.

bilis, per inventionem majoris fundamenti, reddat probabiliorem opposita, & hoc modo illi assentiatur: verbo posse imperare, ut uni, vel alteri possit quidem assentiri, sed alterutri tamen semper sub ratione probabilioris.

Hoc autem esse falsissimum, & ad eludendam adeo claram tanti Doctoris doctrinam dumtaxat excogitatum, vel ex sola forma loquendi primo liquet. Cum enim loquitur de demonstrativis, dicit *huic, vel illi*, cum autem de opinativis, dicit *uni, vel alteri*. Quibus diversis locutionis formulis vim inesse significandi, quod contendimus, etiam Pueri Grammatici vident.

Deinde nihil hoc pacto interesset quoad assensum inter demonstrativa, & opinativa, quia Intellectus in utrisque semper necessario cogeretur ad assensum unius determinatæ partis præ alia, nempe in demonstrativis partis demonstratæ, in opinativis vero partis probabilioris. Ait autem D. Thomas, quod *in demonstrativis cogitur ratio ad assentiendum huic, vel illi* (videlicet sub disjunctione ei parti, quæ demonstrata est); *in omnibus autem opinativis, quod habet homo in potestate, ut assentiatur uni, vel alteri parti* (nempe sub conjunctione, non uni determinate, sed alterutri); & quod *in talibus assensus ipse, vel dissensus in potestate nostra est, & sub imperio cadit*.

Præterea ait, Voluntatem in opinativis posse assensum huiusmodi imperare propter aliquam causam, hoc est propter aliquid sufficiens ad movendam Voluntatem, non autem ad movendum Intellectum; videlicet, quia videtur bonum; conveniens, decens, utile; & quamvis Intellectus non moveatur per aliquid intellectum; & non quia sufficien-

tet

ter moveatur ab objecto proprio, sed per quamdam electionem voluntarie declinans in unam partem magis, quam in aliam. Nunc si in Opinativis Intellectus semper determinaretur ad assensum unius partis præ alia ob solam causam probabilitatis, determinaretur semper per aliquid intellectum; & per aliquid sufficiens ad movendum Intellectum ipsum, non Voluntatem; & quia sufficienter moveretur ab objecto proprio, cum probabilitas se teneat ex parte Intellectus, utpote assensus illius (a), non Voluntatis: non vero determinaretur per quamdam electionem voluntarie declinans in unam partem magis, quam in aliam: & bonum, conveniens, decens, utile non esset causa movens Voluntatem, sed Intellectum contra id, quod affirmat D. Thomas.

(a) per
Def. 27.

Tandem hac ratione Voluntas ipsa semper subiceretur Intellectui, non Intellectus Voluntati, & nunquam assensus, vel dissensus proprie sub potestate nostra esset, ac sub imperio caderet, cum tam in Demonstrativis, quam in Opinativis (nihil autem est inter hæc medium, cui mens assentiri possit) semper uni determinatæ parti necessario teneretur assentire.

Cæterum hoc de *physica*, ac *moralis* potestate Voluntatis in Intellectum quoad assensum, in Supp. 19. iterum magis etiam demonstrabitur.

3. Ut causas hujus liberæ determinationis resumamus, eæ in universum duæ sunt, quarum altera ad Intellectum, altera ad Voluntatem pertinet.

Et quidem cur Voluntas possit eum *physice* determinare, una causa est, quia ille ab Opinativis quibuscumque absolute non cogitur, quamquam vel æque, vel magis, vel minus moveretur, ac determinatur. Cur autem possit

moraliter, seu prudenter, causa ex parte Intellectus est, quia cuiusque parti assentitur, semper rationabiliter assentitur, propterea quod assentitur ob rationes adeo solidas, & graves, ut possint illum ad assensum determinare; præsertim quia apte solvendo omnes rationes alterius partis, quod ad veram probabilitatem requiri in Cor. supp. 29. notabitur, easque propterea veluti in nihilum redigendo, liber, & expeditus omnino manet ad assentiendum alteri parti: ex parte vero Voluntatis, causa est, quia *bonum, conveniens, utile, decens*, verbo commodum illi est uni parti, incommodum vero alteri parti assentire. Hoc autem commodum, vel incommodum respectu Voluntatis ad electionem, vicem, & pondus novæ rationis, & quidem magnæ habet. Quis enim non videat, me subiturum incommodum gravissimum, si v. g. reddam mille aureos, sequendo opinionem probabilioris imponentem hoc onus mihi, quod non subibo, sequendo minus probabilem ab hoc onere me eximentem? Unde cum Voluntas opinionem minus probabilem eligit in conflictu probabilioris, prudenter operari potest, quia non sine ratione, aut cum levi, sed cum magna, & quidem multiplici operatur.

Atque hæc duæ causæ generales sunt. Peculiares pro Voluntate esse possunt: ut fervet suæ Conscientiæ libertatem: ut ostendat suave esse Legis Christianæ Jugum: quia utilius est saluti Proximi sequi opiniones benignas: quia benigna opinio est propria v. g. suæ Scholæ: quia facilior ad captum, & exercitium: quia a Superiori, vel a Viris Doctis suadet: ne sibi, aut aliis inferat gravem molestiam, aut notabile in-

incommodum, ut exemplo ostendimus: & aliæ multæ huiusmodi, quæ in illis generalibus verbis *bonum, conveniens, decens, utile*, a D. Thoma usurpatis continentur.

SCHOLIUM II.

PLERIQUE, quod spectat libertatem assensus, vel dissensus in rebus Intellectum non convincentibus, existimant, illum non solum a Voluntate, sed etiam a semetipso ad quamlibet contradictionis partem determinari posse. Itaque posse & credere, & opinari ad libitum ex utraque parte sine imperio Voluntatis. Hoc autem putant fieri ope, & vi habitus intellectualis, seu ipsius luminis naturalis, vi habitus scientialis, & etiam habitus universalis, qui phantasmate continetur. Quod forasse a vero non abludit. Sed quoniam hoc certum non est, & a pluribus negatur, idcirco relictum est. Satis est, posse in huiusmodi pro libito *physice* a Voluntate determinari. Hoc ab omnibus admittitur, & omnino certum est.

AXIOMA XI.

INTELLECTUS Speculativus, & Practicus eadem omnino Potentia in re est, sola ratione diversa.

SCHOLIUM.

HÆC autem diversitas objecto, fine, ac denominatione continetur. Etenim Speculativi objectum est Verum ut verum, Pra-

(a) per
Def. 35.
ejusque
1. Cor.

Etici vero Verum ut licitum, seu bonum. Finis primi est pura, putaue speculatio veritatis, secundi speculatio veritatis ordinatæ ad opus (a): ob idque alter. speculativus, alter practicus nuncupatur. Unde illud tritum Proverbum ab omnibus tum Philosophis, tum Theologis post Aristotelem admissum: *Intellectus Speculativus extensione fit Practicus*: Nempe sola extensione ad opus, ad quod refertur.

Cor. Hinc omnia essentialia attributa, proprietates, & munera Speculativi etiam Practici communia sunt, & quidquid alteri convenit, alteri quoque necesse est convenire. Quocirca quidquid, & quomodo aut Ratio, aut Voluntas in Speculativum per se poterit, id etiam, eodemque modo poterit & in Practicum.

Dicitur *per se*, quia aliunde fieri potest, ut quod Intellectui tantum veritatem speculanti convenit, eidem speculanti veritatem relate ad opus convenire non possit, puta si Jureamento, Voto, Contractu &c. prohiberetur. (b)

(b) per
Schol.
Ax. 5.

X I I.

In moralibus non requiritur Certitudo demonstrativa, sed sufficit quæcumque ostensio persuasiva.

: Alb. Mag. lib. 1. Ethic. Tract. 4. cap. 1. 2. 3. ait: *quod in moralibus oportet grosse, & figurative veritatem ostendere, non demonstrativa necessitate, sed quacumque ostensione persuasiva.*

D. Thomas in 3. Sent. Dist. 35. quæst. 3. art. 3. ad 2. quæstiunculam; *quod prudentia non certitudinaliter, sed magis æstimatorie de agendis judicium habet.*

Et 2. 2. q. 60. ar. 3. ad 1. *In humanis actibus invenitur*

nitur aliqua certitudo, non quidem sicut in demonstrativis, sed secundum quod convenit tali materiæ.

Ægidius in 2. Sent. Par. 2. Dist. 39. quæst. 3. art. 2. . . . , & ideo Philos. 1. Ethic. dicit: quod de talibus (nempe agibilibus) oportet grosse, & figuratiter veritatem ostendere.

Scotus in 4. Dist. 27. qu. 2. §. Solutio istius; quod in actibus humanis non requiritur certitudo demonstrativa, sed sufficit probabilis, & ut in pluribus.

SCHOLIUM.

INTELLIGITUR autem Axioma, sicut & allata testimonia de Certitudine dictaminis directi, non reflexi, & de Prudentia actuali, ejusque actibus imperatis, non de Prudentia habituali, ejusque actibus elicitis; quia & judicium reflexum certum saltem moraliter est (a): & actus Prudentiæ eliciti semper veri, & certi sunt (b). Itaque pro dictamine directo, & pro actibus Prudentiæ imperatis, quæcumque ostensio persuasiva satis est: Pro reflexo, & actibus elicitis requiritur saltem moralis certitudo.

Cor. Hinc in moralibus sufficere poterit tum probabilitas, tum probabilitas ei comparata, quia utraque est *ostensio aliqua persuasiva* (c); quia utraque *grosse, & figuratiter veritas ostenditur* (d); quia per utramque *æstimative de agendis, & ut in pluribus judicamus*. (e)

XIII.

Ubi non cogit evidentia veritatis, proprium judicium alieno submittere, non solum per se licitum, ac laudabile, sed etiam valde laudabile est.

Hoc

(a) per
Cor. Ax.
6.
(b) per
Sch. Def.
48. n. 5.

(c) per
Def. 26.
27.

(d) per
Cor. 1.

Def. 36.
37.

(e) per
Cor. 2.

Def. 48.

Hoc docent omnes Magistri Spirituales, est-
que indicium magnæ virtutis, & humilitatis.
Quis enim dubitet, te posse laudabiliter pro-
prium iudicium submittere iudicio v.g. S. Au-
gustini, aut S. Thomæ? Præsertim quod phi-
lantia, seu amor proprius excæcat mentem,
ut persuadeat homini, iudicium proprium præ-
ferendum esse alieno; & quod inter Viros pru-
dentes vituperatur ille, qui nimium tenax est
iudicii proprii, quod solet esse indicium su-
perbiæ.

S C H O L I U M.

- D**ICTUM est, *ubi non cogit evidentia verita-
tis*, quia ubi hæc adest, Intellectus aliter
sentite, ne quidem ex imperio Voluntatis, pro
suo modo non potest (a): & si quidem posset,
non prudentis id, sed imprudentis, & stulti Ho-
minis esset. Additum est *per se*, quia aliunde
contingere potest, ne laudabiliter proprium ju-
dicium alieno subiciatur, v.g. Juramento, Vo-
to, Contractu &c. Hoc pacto, qui voveret v.
g. aliquam sententiam, licet non certam, &
evidentem alicujus Doctoris, ex. ca. S. Thomæ
tenere, deberet ei assentire, neque sententiæ
contrariæ proprium posset iudicium submittere.
- Cor. Hinc in omnibus opinabilibus potes
iudicium proprium alieno submittere, cum in
istis non cogat evidentia veritatis (b): ideoque
potes laudabiliter relinquere proprium judi-
cium probabilius, te accommodando alieno mi-
nus probabili, cum utrumque sit opinativum,
& æqualiter (c). Præsertim quia utrumque
aliqua opinio certo tibi probabilior videatur,
falli

(a) *per*
Cor. 11.
12. *Ax.*
9. 10.

(b) *per*
Cor. 8.
corund.
(c) *per*
Def. 26.
27.

falli tamen in hoc facillime possis, quia probabilioritas non *realis*, *absoluta*, & *objectiva*, sed *apparens*, *subjectiva*, & *respectiva* est (a): ideoque etiam opposita, quæ tibi videtur minus probabilis, aliis probabilior *respectively* est, ut Supp. 10. apparebit, imo & *absolute* esse potest (b). Porro dictum est, *potes*, non quod etiam non possis sequi iudicium tuum, quod censes probabilius, sed quod potes sequi etiam alienum, quamquam tibi minus probabile, quia hoc non solum licitum, & sine crimine, verum etiam laudabile est.

(a) per
Sch. 2. ca-
rund. n. 4.

(b) per
Sch. Def.
29. n. 1.

X I V.

Ignorantia *invincibilis* excusat a peccato formali.

Nempe ubi datur. Hic namque nihil refert determinare, ubi dari possit.

Hoc autem constat vel ex secunda propositione damnata ab Alex. VIII, quæ est. *Tametsi datur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat a peccato formali.*

S C H O L I U M.

JAM vero Axioma intelligitur 1. de Ignorantia *invincibili* tam *physice*, quam *moraliter*. Nam ignorantia non est culpabilis, si non potest homo *physice* illam vincere; neque potest esse culpabilis, si non habet obligationem illam vincendi. Est enim certissimum, excusari hominem a peccato, tam per defectum obligationis, quam per defectum *physicæ* possibilitatis.

Intelligitur 2., etiam de Ignorantia *prævisâ*, dum.

dummodo vinci non possit, aut debeat per cer-
 tam scientiam veritatis, neque sit obligatio
 eam vincendi per reductionem ad dubium pra-
 cticum, sed vinci possit per electionem opinio-
 nis (a). Etenim sicut ea verba *scire non po-*
Sch. Def. *test* in definitione *invincibilis* Ignorantiæ intel-
 44. n. 3. liguntur de impossibilitate habendi scientiam,
 vel resolvendi ignorantiam in dubium pra-
 cticum, quod contingit potissimum, cum ignoran-
 tia est *invincibilis physice*, & *imprævisa*: ita
 illa, *vel scire non tenetur*, intelliguntur de de-
 fectu obligationis, vel ad habendam scientiam,
 vel ad resolvendam ignorantiam in simile du-
 bium practicum; quod contingit, cum ignoran-
 tia *prævisa* est. Nam alterutrum ad Ignoran-
 tiam *invincibilem* satis est, nempe vel defectus
 obligationis sciendi, vel sciendi impossibili-
 tas (b).

(b) *per* Cæterum Ignorantiam *invincibilem*, tametsi
idem n. 5. *prævisam*, re vera excusare a culpa formali suis
 locis adhuc magis data opera demonstrabitur.

X V.

Quilibet tenetur sub culpa scire necessaria
 ad salutem pro statu, & conditione sua.

S C H O L I U M.

HÆC autem & ad Fidem, & ad Mores
 pertinent, & par utriusque obligatio est.
 Nisi quod nobilior est respectus, & necessitas
 major veritatis speculativæ revelatæ v. g. de
 Trinitate, de Incarnatione, quam veritatis pra-
 cticæ, v. g. de usura, de fornicatione &c., &
 periculosius in rebus fidei, præsertim capitali-
 bus,

bus, quam in rebus morum erratur, ut liquet, & quia in fide fundamentum salutis continetur, & quia fides sola nititur DEI veritate & infallibilitate; mores autem etiam conscientia, atque persuasione operantis.

Et quidem, quod attinet Fidem, omnes tenentur scire Myſteria Fidei, & Articulos, qui ſaltem Symbolo continentur; quod vero Mores, præter univerſalia naturæ præcepta, quæ congenita ſunt (a), tenentur ſcire præcepta Sacramentorum neceſſariorum, præcepta Decalogi, & communia Eccleſiæ; ſinguli vero præcepta peculiaria ſtatus ſui; Paſtores autem, & Doctores, quibus docere alios incumbit, multo ſane plura.

(a) per
Sch. 1.
Def. 45.
n. 1.

Cor. 1. Hinc de huiusmodi vel *absolute*, vel *relative* neceſſariis non datur ordinarie ignorantia *invincibilis* excuſans a peccato formali; cum hæc ſit tantum de iis, quæ quis ſcire non tenetur, aut non poteſt (b). Additum eſt *ordinarie*, quia contingere poteſt, ut quis, quod ſcire obligatur, ſcire non poſſit, quo caſu non peccabit. Cæterum Fideles ordinarie non excuſantur, quia ſcire poſſunt, ut ſupponitur.

(b) per
Def. 44.

2. Hinc non excuſatur a culpa, qui ſequitur opinionem alicuius, eſſi celebris, ac famoſi Magiſtri, contrariam iis, quæ ſcire tenetur, & poteſt, ſive ad Fidem pertineant, ſive ad Mores & ſunt vel manifeſta in Scriptura, vel publice tenentur ſecundum Eccleſiæ auctoritatem, ut docet etiam D. Thom. Quodl. 3. a. 10., ut ſi quis edoceret, v. g. Purgatorium non eſſe, fornicationem non fore peccatum, non eſſe communicandum in Paſchate &c. Hæ enim, non opiniones, ſed errores, & hæreſes ſunt.

ad (a)
1. 1. 2.
1. 2. 84
1. 1. 1.
1. 1. 1.
1. 1. 1.

Vir-

XVI.

Virtus in medio consistit.

SCHOLIUM.

INTELLIGITUR de actibus virtuosis tum *elicis*, tum *imperatis*, qui ut tales sint, debent in medio consistere.

1. Est autem *medium* duplex, *Rei*, & *Rationis*. 1., quod in rebus ipsis reperitur, ideoque sine rationis ope determinari potest, 2. quod in rebus non invenitur, sed pendet a iudicio rectæ Rationis, cuius auxilio reperitur, & præscribitur.

2. Sola *Iustitia* commutativa habet *medium Rei*, quia circa res exteriores occupatur; *Iustitia* vero distributiva, cæteræque Virtutes Cardinales cum suis Partibus, & Speciebus, tam quæ moderantur passiones, ideoque proprie vocantur *morales*, ut *Temperantia*, & *Fortitudo*, tam præsertim intellectuales, ut *Prudentia*, & *Iustitia* ipsa potissimum distributiva habent *medium Rationis*, seu *medium*, quod a Ratione determinatur, & præscribitur. Non enim actus aliquis potest esse temperans, fortis, prudens, nisi fiat quomodo secundum rectam rationem fieri debet.

3. *Medium* Prudentiæ est recta Ratio, Prudentia vero *medium* cæterarum Virtutum, quia hæc est earum forma, & Regula (a): unde ad eam spectat *medium* cæteris determinare, ac præscribere; immo spectat ad Rationem rectam ipsam, quia Prudentia, & recta Ratio idem essentialiter sunt (b). Quare Scotus in 4. Dist. inct.

(a) per
Sch. Def.
48. n. 1.
(b) per
Cor. 1.
ejusd.

finct. 14. quæst. 2. ff. *In ista Quaestione*, dicit ; quod actus conformis rectæ Rationi est medium actus virtutis.

Et D. Thomas 1. 2., & 2. 2. quæst. 66. art. 3. ad 3. *Est autem finis uniuscujusque virtutis moralis attingere medium in propria materia: quod quidem medium determinatur secundum rectam Rationem Prudentiæ in 2., & 5. Ethicorum cap. 8., & ultimo.*

Et quæst. 64. art. 3. ait quod idem medium, quod est virtutis moralis, etiam est ipsius Prudentiæ, scilicet rectitudo Rationis, sed Prudentia quidem est istud medium, ut regulantis, & mensurantis, virtutis autem moralis, ut regulata, & mensurata.

Alb. Mag. Sum. Theol. Par. 1. Tract. 16. quæst. 103. Memb. 5. *Omnis virtus medium est, sed moralis duarum malitiarum medium est, intellectualis vero Ratio recta.* Et Memb. 2. ait ex Aristotele 7. Ethic., quod in omnibus virtutibus intellectualibus, cujusmodi est Prudentia, medium est Ratio recta.

Et in 3. Sent. dist. 9. art. 2. *Secundum Philosophum non omnes virtutes habent unius Rationis medium, sed habent quoddam medium, quod est recta Ratio, sicut illa, quæ sunt in Ratione, ut Prudentia, & Justitia cum suis Partibus.*

Et dist. 33. art. 1. *Intellectualis autem Virtus, ut ipse dixit (nempe Aristoteles), non habet medium hoc modo, sed inest ei Ratio recta per medium, sicut Prudentia cum suis, quæ sunt secundum eum Phronesis, Scientia, & Intelligentia, & hujusmodi.*

Et Lib. 6. Ethic. Tract. 1. cap. 1. *Patet igitur, quod omnis mediis inventio a Ratione est,*
 & o

Omnis mediū determinatio est ex principiis Rationis; & sic omne medium in eo, quod medium, in Ratione est.

Cor. 1. Hinc actus Prudentiæ sive elicitī, sive imperatī in quacumque ejus Parte in medio consistunt; ideoque ut ejus Consilium v.g., & Judicium sit prudens, debet in medio, secundum quod a recta Ratione præscribitur, consistere.

2. Etiam recta Ratio in medio consistit, hoc est actus Rationis rectæ in medio consistere debent, quia hæc est, quæ medium regulat Prudentiæ (a), & cum ista idem essentialiter est (b).

3. Hinc Opinio probabilis est actus Prudentiæ, quia est actus rectæ Rationi conformis (c), & hujusmodi actus ex Scoto supra est medium actus Virtutis (d), hoc est Prudentiæ (e).

XVII.

Medium Rationis non est indivisibile.

D. Thomas in 4. sent. dist. 15. quæst. 3. art. 1. ad 2. quæstiunculam ad. 1. Tamen sciendum, quod medium virtutis non consistit in indivisibili, sed habet aliquam latitudinem, in qua virtus salvatur, quamvis termini illius latitudinis non possint sermone determinari; & ideo qui dimittit, quo licite potest uti, non oportet, quod statim a medio virtutis discedat.

Et dist. 46. quæst. 1. art. 2. ad 4. quæstiunculam. Sed tamen, quia in nobis non requiritur ad virtutem, ut semper medium attingamus, sed sufficit quandoque juxta medium esse propter difficultatem inventionis mediū, ut dicitur 2. Ethic. Inde est, quod apud nos unus justius alio agere dicitur, secundum quod magis, vel minus accedit ad medium, non perveniente utroque ad ipsum.

Et

- (a) per
Schol.
huj. n. 3.
(b) per
Cor. 1.
Def. 48.
(c) per
Cor. 5.
Def. 26.
27.
(d) per
Sch. huj.
num. 3.
(e) per
Sch. Def.
48. n. 1.

Et in Quæst. disput. quæst. unica de Virtutibus art. 11. ad 16. Sufficit enim ad virtutem, quod appropinquet ad medium, ut dicitur. 2. Ethic., & propter hoc unus actus virtuosior altero dicitur.

Et 1. 2., & 2. 2. quæst. 66. art. 1. Si vero consideratur virtus ex parte subjecti participantis, sic contingit virtutem esse maiorem, vel minorem, sive secundum diversa tempora in eodem, sive in diversis hominibus; quia ad attingendum medium virtutis, quod est secundum Rationem rectam, unus est melius dispositus, quam alius, vel propter maiorem assuetudinem, vel propter meliorem dispositionem naturæ, vel propter perspicacius iudicium, aut etiam propter majus gratiæ donum & in hoc deficiebant Stoici æstimantes, nullum esse virtuosum dicendum, nisi qui fuerit summe dispositus ad virtutem. Non enim exigitur ad rationem virtutis, quod attingat rectæ Rationis medium in indivisibili (nota bene, Rationem rectam non esse indivisibilem) sicut Stoici putabant, sed sufficit prope medium esse, ut in 2. Ethic. dicitur. Idem etiam indivisibile signum unus propinquius, & promptius attingit, quam alius, sicut etiam patet in sagittatoribus trahentibus ad certum signum (aptius exemplum a D. Thoma afferri non poterat). Et ad 2. dicit. Ad secundum dicendum, quod illud ultimum, quod pertinet ad virtutem, potest habere rationem magis, vel minus boni secundum prædictos modos, cum non sit ultimum indivisibile, ut dictum est.

Scotus in 3. dist. 34. quæst. unica Arg. 2. contra Henr. Præterea, inquit, circa terribilia convenit, virtutem humanam recte tenere medium:

H

igitur

igitur rectius, & rectissime, quantum possibile est tali natura &c. Et in respons. ad Argum. ad 2. ait, quod circa multa contingit errare, & vitiose agere, sed circa tantum unum (nempe in specie, & in individuo) scilicet perfecte circumstantionatum contingit recte agere, rectius, & rectissime. Hoc est circa aliquod in medio Virtutis consistens, quia recta, seu virtuosa actio non nisi in medio consistere potest (a).

(a) per
preced.

Alb. Mag. loco superius laudato, post ea verba, quæ attulimus, statim subdit. In prudentialibus autem per se patet. Prudentialia enim omnia consiliativa sunt, consiliativa vero omnia per intensionem, & remissionem ad medium veniunt.

Et in 4. dist. 33. art. 18. Ad illud dicendum, (loquitur de Gula) quod propter hoc, quod latet medium, sufficit esse prope medium, quantumcumque aliquo modo disceditur a medio, sed quando perfecte disceditur ab ipso in contrarium. Hic deest aliquid, quod tamen a Lectoribus, ut sensus constet, facile suppleri potest, ut consideranti patet.

Et in 1. dist. 23. art. 2. ait: quod Cardinales dicuntur recte ex actu, vel appropinquatione ad medium &c.

Ægidius in 1. dist. 17. Par. 2. quæst. 2. ad 2. docet: quod unus est virtuosior alio, & una virtus major alia, ideoque actus unus melior alio.

Et in 2. Par. 2. dist. 21. quæst. 1. art. 4., postquam docuit, vitium in extremo versari, subdit. Quantum ergo esse debeat ista declinatio a medio, vel ad alterum extremum, non potest secundum quantitatis equalitatem sumi, sed secundum equalitatem rationis, ut illud, quod sapiens judi-

judicabit in hac parte, sit pro regula, & pro æqualitate . . . & quia est valde difficile, & forte impossibile tenere punctualiter medium . . . melius est declinare ad illud vitium, quod virtuti minus opponitur &c. Punctuale igitur, & indivisibile medium non est.

S C H O L I U M.

PRO complemento hujus Doctrinæ de *medii* divisibilitate, advertat Lector, non idcirco, quod *Rationis medium* statutum est divisibile, inferri propterea oportere, *Rei medium* semper indivisibile esse. Nam hoc falsum est. Justitia enim ipsa commutativa, quæ sola hujusmodi *medium* habet (a), non semper illud attingit indivisibiliter, ut patet exemplo triplicis pretii, summi nempe, medii, & infimi, quod in certis mercibus locum habet, quorum quolibet servatur justitia ad æqualitatem. Itaque *medium* ipsum *Rei* aliquando *indivisibile*, aliquando *divisibile* est. *Indivisibile*, cum ex rei ipsius natura indivisibiliter notum est; & determinate assignari potest. Sic qui v. g. mutuatur, vel paciscitur pro opere dare centum, tenetur accipere a mutuatorio, vel operario tribuere centum, non plus, minusve. *Divisibile* vero, cum non est notum indivisibiliter, neque determinate assignari potest, ut superiori pretii triplicis exemplo liquet. *Medium* autem *Rationis* semper *divisibile* est.

Cor. 1. Hinc *medium* Prudentiæ non est indivisibile, quandoquidem est *Rationis* (b): atque ideo continget prudenter, prudentius, & prudentissime agere in omnibus suis Partibus, ut in

(a) per
Sch. Ax.
preced.
n. 2.

(b) per
idem n.
cod.

Consiliativa, seu *Eubulia*, & *Judicativa*, seu *Synesi*, & *Gnome*.

2. Etiam *recta Ratio* non consistit in indivisibili, sicuti quarto loco supra allegato supponit D. Thomas, ubi Lectorem admonuimus. Unde non contingit tantum uno modo bene, & virtuose agere in unaquaque Virtute secundum rationem rectam, sed pluribus modis, videlicet magis, & minus agere juxta rationem rectam. Nam ad eam spectat *medium* Virtutis determinare, & præscribere, ipsaque *medium* virtutis est (a). Hinc actus virtutis in eadem specie, & individuo perfecte circumstantionatus potest esse rectus, rector, rectissimus, ut agebat Scotus.

(a) per
Sch. Ax.
præced.
n. 2.

3. Illud est *medium* secundum rationem rectam, quod Sapiens hujusmodi esse judicabit, ut supra dicit Ægid., & ex definitione virtutis patet (b). Quam explicans D. Thomas 2. Ethicæ Lect. 7. quoad ea verba *determinata ratione*, prout *Sapiens determinabit*, subdit; & ad hoc inquit, *explicandum subdit* (nempe Aristoteles), *ut utique Sapiens determinabit*, &c., *scilicet medium*. Qui enim secundum rationem rectam judicat, profecto Sapiens est, neque Sapiens esse potest, nisi judicet juxta rectam rationem.

(b) per
Def. 47.

4. Hinc in Parte Prudentiæ *Consiliativa*, & *Judicativa* erit prudenter agere *Consiliari*, & *Judicare* esse agendum ex rationibus magnis, prudentius ex majoribus, prudentissime ex maximis. Cum enim Prudentia *actualis* sit in parte animæ non scientifica, sed opinativa, in qua certitudo non reperitur (c): & præter rationes certas, necessarias, & cogentes, quibus certitudo

(c) per
Sch. Cor.
2. Def. 48.
& Cor. 2.
ejusd.

in

in suo genere continetur (a), non dentur nisi rationes aut magnæ, aut majores, aut maximæ; conficitur, non posse esse in Parte *Consiliativa*, & *Judicativa* prudentem, prudentiorem, prudentissimam operationem, nisi quæ magnis, majoribus, maximis rationibus continetur.

5. Hinc igitur *probabile* esse idem, ac *prudens*, *probabilius*, ac *prudens*, *probabilissimum*, ac *prudens*: atque ideo probabiliter agere, esse agere quidem minus, sed tamen secundum Rationem rectam, probabilius, magis, probabilissime maxime agere secundum Rationem rectam; cum *probabile* rationibus magnis, *probabilius* majoribus, *probabilissimum* maximis contineatur (b): & *prudens* nonnisi secundum Rationem rectam esse possit (c), quæ in indivisibili non consistit (d).

Atque ecce iterum demonstratum Cor. Def. 18. 19. 20., ut in Scholio earundem promissimus. 6. Hinc *probabile* est absolute conforme rectæ Rationi, immo æque conforme, ac *probabilius*. Est conforme, tum quod illud est hujusmodi, quod tale esse Sapiens judicabit (e): *Probabile* autem est, quod Sapientem ad assensum inducere potest (f): tum quod *probabile* est idem, ac *prudens* (g): *Prudens* autem non nisi conforme Rationi rectæ esse potest (h). Jam vero est etiam æqualiter conforme, ac *probabilius*, quia conformitas hæc in indivisibili consistit (i).

S C H O L I U M.

EX hoc patet, quantum a veritate distent Probabilioristæ, dum asserunt, *probabile*, vel non esse absolute conforme Rationi rectæ,

(a) per
Sch. Def.
5.

(b) per
Def. 26.
27. 28.

(c) per
Cor. 1.

Def. 48.

(d) per
Cor. 2. huj.

(e) per
Cor. 3. huj.

(f) per
Def. 26.

(g) per
Cor. præc.

(h) per
Cor. 1.

Def. 48.

(i) per
Cor. 2.
Def. 15.

vel minus conforme, quam probabilius. Etenim si non esset conforme, esset difforme, proindeque non prudens, & rectum, sed imprudens, ac malum, cum difformitas in negatione conformitatis (a), malum vero in conformitatis, seu rectitudinis negatione consistat (b). Et si esset minus conforme, conformitas in indivisibili non consisteret. Aliud est (notet bene Lector) actus magis, vel minus, seu major, aut minor secundum Rationem rectam, aliud actus magis, vel minus conformis Rationi rectæ. Illud esse potest, quia *Ratio recta* non consistit in indivisibili (c), istuc non potest, quia conformitas in indivisibili consistit (d). Cæterum si Probabilioristæ hoc magis, vel minus conforme intelligant non *realiter*, sed *apparener*, ultro, quod cupiunt, concedemus, ut in Scholio Def. 11. tetigimus. Id enim nihil obest. Tantum, ut minus conforme hoc sensu, seu probabile sit prudens, magis conforme, seu probabilius prudentius, ut superiori Cor. 5. deduximus. Hoc contenti sumus.

7. Hic tandem liquet, posse Voluntatem prudenter imperare Intellectui, ut assentiat in *sensu composito* Opinioni probabili faventi Libertati in conflictu oppositæ faventis Legi, sive æque probabilis, sive probabilioris, eamque in hoc conflictu prudenter eligere, etiam ablata alia quacumque causa ex parte Voluntatis ipsius; quia illa Opinio etiam in hoc conflictu, seu in *sensu composito* actus Prudentiæ, Virtutis, & rectæ Rationis est: quod Cor. 15. Ax. 9. 10. indicavimus.

S C H O L I U M.

EX 4. loco D. Thomæ evidenter colligitur, Probabilioritas in questione præsentī egregie Stoicos imitari. Hi enim putabant, non esse actum virtutis, nisi qui attingeret Rationis rectæ summum, seu ejus *medium* in indivisibili; ideoque Rationem rectam, Prudentiam, Virtutem consistere in indivisibili. Idem prorsus affirmant Probabilioristæ. Etenim cum ad Prudentiam spectet videre, ac judicare de licito, vel illicito, bono, vel malo (a); & in hac questione de Probabilismo, hoc est de Opinativo, in quo Prudentia *actualis* dumtaxat locum habere potest (b), non habeantur nisi rationes magnæ, aut majores, quibus licitam, aut illicitam judicatur (c), nihilque certi ullo certitudinis genere constitui possit (d): affirmare, non esse prudens Consilium, & Judicium, quod probabili Opinione continetur, sed solum, quod probabiliore, atque ideo eam Opinionem in noto conflictu prudenter eligi non posse, est idem, ac affirmare, actum prudentem, nonnisi in *indivisibili* positum esse, proindeque de medio tollere Prudentiæ, Virtutis, rectæ Rationis a Philosopho, a D. Thomâ, cæterisque tum Philosophis, tum Theologis omnibus assertam divisibilitatem. Nam iterum dico. In re, de qua quæritur, nonnisi duo actus, seu gradus Prudentiæ, Virtutis, rectæ Rationis esse possunt, nempe Judicium nixum rationibus magnis; & nixum majoribus ex parte Intellectus; & hinc consequens electio alterutrius ex parte Voluntatis. Etenim;

(a) per
Sch. Def.
48. n. 1.
(b) per
Sch. Cor.
2. ejusd.
(c) per
hyp. &
per Def.
26. 27.
(d) per
Cor. 2.
earund.

& nulla vel *moralis* hic certitudo reperitur, sed omnia incerta æquahiter sunt, & nonnisi in his incertis Prudentia *actualis* esse potest. Nunc si in hoc conflictu sit semper obligatio eligendi Judicium probabilius, hoc est, quod majoribus rationibus continetur, & hoc duntaxat sit prudens, virtuosum, rectum, bonum, Judicium vero probabile, seu quod continetur rationibus magnis, imprudens, improbum, malum, jam in tota Prudentiæ *actualis* Consiliantis, & Judicantis, seu in tota Rationis rectæ, & Virtutis Ditione non dabitur, nisi unus gradus virtutis, & consequenter nec actus unus, nec homo unus virtuosior, prudentior, melior alio: quod est ipsissimum, quod Stoici affirmabant, & in quo cum iisdem Probabilioristæ egregie a D. Thomæ, & a tota Philosophorum, ac Theologorum Schola demonstrative confutantur.

XVIII.

Lex, seu Præceptum est *Regula*, & *Mensura* externa, Conscientia vero interna moralis operationis.

Scilicet per Legem quid sit faciendum, vel fugiendum innotescit, per Conscientiam id actualiter homini applicatur.

D. Thomas 1. 2., & 2. 2. quæst. 90. de Legibus art. 1. *Dicendum, quod Lex quedam Regula est, & mensura actuum, secundum quam inducitur aliquis ad agendum, vel ab agendo retrahitur.*

Cor. 1. Hinc Præceptum debet esse clarum, determinatum, certum, non obscurum, incertum. Alioquin quomodo Regula, & Mensura
erit,

erit, atque Conscientiam regulare poterit? Unde Philos. 10. Metaph. docet, *Mensuram* debere esse certissimam: & ex illo Ægidius in 1. Sent. P. 2. Dist. 8. qu. 1. ar. 1. ait, *quod mensura debet esse quid certum*. Hinc illud C. *Erit autem* 4. Dist. ex observatione Isidori. *Erit autem lex . . . manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem contineat*. Et illud C. fin. de Constit. *Constitutio Sedis Apostolicæ nihil debet obscurum, vel ambiguum continere*. Et Glos. v. *ambiguum*. Lex nullam obscuritatem continere debet, ne per obscuram constitutionem in laqueum incidamus, nemini enim debemus laqueum incidere 27. qu. 1. de Viduis, *nec debet nos inducere per legem obscuram, vel dubiam ad id, a quo nos cohibere debet*. Quæ de re videri possunt etiam Glos. C. un. de post. Prælat. in 6. v. *De cætero*, Imola, & Abbas C. fin. de Constit. n. 2., & alii Canonistæ in hoc locum.

Quod autem dicit Aristoteles, *Mensuram* debere esse certissimam, id non intelligitur semper in genere summo, ex gr. mathematico, metaphysico &c. sed in genere suo, nempe pro natura rei. Quapropter D. Thomas 1., 2. & 2. 2. qu. 91. art. 3. *Utrum sit aliqua Lex humana: ad tertiam rationem, quæ ex Philos. mox allegato objiciebatur, ex humana ratione nullam Legem procedere posse, quia Lex, utpote ætuum Mensura, & Regula debet esse certissima, humana autem ratio incerta est, ita respondet. Ad tertium dicendum, quod ratio practica est circa operabilia, quæ sunt singularia, & contingentia, non autem circa necessaria, sicuti ratio speculativa; & ideo Leges humane non pos-*

mq (a)
C. 1. d. 2.
d. 11. 2.

mq (b)
C. 1. d. 2.
d. 11. 2.

mq (c)
C. 1. d. 2.
d. 11. 2.
mq (b)
C. 1. d. 2.

possunt habere illam infallibilitatem, quam habent demonstrativa Conclusiones Scientiarum. Nec oportet, quod omnis Mensura sit omnimodo infallibilis, & certa, (nota bene) sed secundum quod est possibile in genere suo. Hoc est certa non demonstrative, sed practice, hoc est hoc loco moraliter, ut fert ipsa agibilia natura. Idem docet 2. 2. qu. 60. art. 3. ad 1., quem locum attuli supra Ax. 12.

Cor. 2. Hinc sufficit, Præceptum esse certum moraliter. Nam in practicis major certitudo sæpe non datur. (a)

(a) per
Sch. Def.
5. n. 6.

3. Hinc Præceptum probabile, aut probabilius, seu quod probabiliter, aut etiam probabilius astringitur, non erit Regula, & Mensura certa moralium operationum, quia huiusmodi nec moraliter certum, sed dubium, & incertum æqualiter est (b); ideoque non poterit certo Conscientiam regulare, & obligare.

(b) per
Cor. 2.
Def. 26.
27.

4. Hinc liquet in Probabilitate, ac Probabilitate dari Ignorantiam invincibilem physice præcepti certo regulantis, & obligantis, quia in his certitudo Legis, nequidem moraliter, haberi potest.

X I X.

In Lege Divina, & Humana ad Conscientiæ obligationem requiritur existentia Legis, ejusque authentica promulgatio.

Etenim sine existentia esse non potest, & sine promulgatione nequit certo innōtescere, & primum sine secundo esse potest (c). Intelligitur autem Axioma de præceptis formalibus, & explicitis, quia hæc sola authentice promulgari possunt. (d)

(c) per
Sch. Def.
46. n. 2.
(d) per
idem n. 4.

Di-

Dictum est autem in *Lege Divina*, & *Humana*, quia in *Lege naturali* existentia ipsa etiam promulgatio est, unde promulgatione hujusmodi *authentica* non eget (a).

Cor. Hinc existentia præcepti, & promulgatio, ut Conscientiam obliget, clara, & certa esse debet. Nam, & *Lex Regula*, ac *Mensura* est (b), quæ certa esse debet (c), & quod est *authenticum*, clarum, & certum est (d).

(a) per
idem n.
3.

(b) per
Ax. præ-
ced.

(c) per
Cor. 1.
ejusd.

(d) per
Sch. Def.
46. n. 1.

Lex naturæ proprie, & *strictè* nonnisi moralibus principiis, & conclusionibus inde necessario, & evidenter deductis continetur.

Scotus in 4. par. 2. dist. 17. quæst. unica, §. In ista questione, docet, quod illud est verum de *jure naturali*, cujus veritas est nota in terminis, & tale est principium in *lege naturæ*, sicut & in *speculabilibus* notum est ex terminis, sive quod sequitur evidenter ex tali vero sic noto, cujusmodi est conclusio practica demonstrata. Et *strictè* loquendo nihil aliud est de *lege naturæ*, nisi principium, vel conclusio demonstrata.

Idem repetit dist. 26. quæst. unica, §. Ad solut. quæst. Et dist. 33. quæst. 1. §. De secundo articulo.

Idem innuit etiam D. Thomas 1. 2., & 2. 2. quæst. 94. art. 4. 5. Et quæst. 100. art. 1., & 3.: quamvis ejus verba non afferantur, quia non ita formalia, ac præcisa, sicuti Scoti, sunt. Consule sis.

SCHOLIUM.

Dictum est *strictè*, & *proprie*, quia latius alia etiam de *Lege naturæ* esse possunt.

Quæ

Quæ autem sint, idem Scotus aperte docet locis laudatis. Nam statim subdit. *Sic tamen extendendo, quandoque dicitur illud esse de Lege nature, quod est verum practicum consonum principiis, & conclusionibus Legis nature, in tantum, quod statim notum est omnibus, illud convenire tali Legi.* Hæc vero consona in Report. Paris. par. 2. dist. 17. quæst. unica, §. *Circa solutionem*, affirmat esse duplicis generis. Primi ea, quæ multum sunt consona illis principiis, nempe illa, quæ ab omnibus sunt visa multum rationalia, & bona, & ab omnibus iuste servanda. Hujusmodi sunt præcepta Decalogi, vel alia similia. Secundi illa, quæ sunt quidem iis principiis consona, sed ita, ut eorum opposita sint eis ita consona, sicut illa.

Itaque ut Doctrinam Scoti in summam redigamus, Lex naturæ dupliciter sumi potest, nempe *strictè*, & *simpliciter* (nam & hac voce Scotus utitur), & *late*, ac *extensivè*. Primo modo comprehendit tantum practica principia, & conclusiones demonstratas (intellige sive proximas, sive remotas: nam perinde est, modo demonstrentur). Secundo comprehendit communiter evidenter consona illis principiis, atque conclusionibus: & peculiariter consona. Nos Doctrinæ causa priora consona, *absolute consona*, secunda *relative consona*, possumus appellare.

In Axiomate idcirco posita est Lex naturæ tantum primi generis, quia id ab omnibus admittitur, & certum est. Cæterum liberaliter nunc damus, non solum practica principia, & conclusiones demonstratas, sed etiam iis consona, & *absolute*, & *relative* ad Legem naturæ pertinere.

Cor.

COR. I. Hinc Lex *strictè*, & *late* primo modo est nota, & communis omnibus, uniformis apud omnes, & in omni statu, & invariabilis, saltem ut in pluribus. Quod additur, ut casus aliquis excipiat, in quo fortasse aliqua Natio contra hanc Legem aliquid facit, uti loco primo supra laudato exemplificat D. Thomas de Germanis, qui olim latrocinium licitum reputabant. Sed addit, hoc oriri ex depravatione rationis, orta ex passione, seu mala consuetudine, seu ex mala habitudine naturæ. Cæterum communiter hujusmodi Lex naturæ nota omnibus, apud omnes uniformis, & invariabilis est. Nam nonnisi hujusmodi esse possunt, quæ vel ex terminis nota sunt, ut principia, vel evidenter eruuntur, ut conclusiones demonstratæ, vel communiter evidenter his sunt consona, ut ex Scoto dictum est.

Hoc asseruit D. Thomas locis allegatis, præsertim quæstione illa 94. art. 5., ubi agit de Legis naturalis immutabilitate.

Henricus Quodl. 12. quæst. 13. Dico, quod illud, quod secundum rectam rationem debet fieri; apud omnes æqualiter debet fieri, & ab omnibus rectam rationem habentibus debet judicari debere fieri; nec in hoc diversificari judicia Philosophorum, & Catholicorum. Sicut enim quod verum est apud quosdam, verum est apud omnes, neque est aliquid verum secundum Philosophiam veram, quod non sit verum secundum Theologiam, nec e converso; sic est de eo, quod rectum est, aut faciendum secundum rectam rationem.

Bachonus in 4. diff. 25. quæst. 8. art. 2. Nam optima Legum intelligentia est, cum Leges intelliguntur, prout Lex naturæ dictat. Nam illa semper

per dictat, quod æquum est, & naturale apud omnes, & est commune omni nationi, & quod ubique instinctu naturæ, non institutione, aut humanæ ratione primatum tenet inter omnia jura, semperque immutabilis permanet. &c.

2. Hinc quod multæ Nationes, compluresque Sapientes, potissimum post exactissimum examen, acutissimamque discussionem existimant non esse de Lege naturæ, ad eam Legem perfectio non pertinet.

Okamus in 1. dist. 30. quæst. 1. Litt. D, ait: *quod illud non est per se notum, quod multi subtiles, & exercitati hoc negant.*

3. Quæ tantum opinative ex practicis Principiis colliguntur, vel consona iis, eorumque Conclusionibus demonstratis existimantur, non sunt de Lege naturæ, neque stricte, neque late primo modo, seu absolute consona. Etenim Opinativa omnia incerta, & æqualiter sunt. (a)

(a) per

Cor. 1.

Def. 7.

4. Hinc opposita esse possunt de Lege naturæ late secundo modo. Unde hoc pacto aliquid esse poterit de hac Lege, quod affirmatur hujusmodi esse a pluribus Sapientibus; simulque etiam aliud huic contrarium, quod ab aliis Sapientibus affirmatur ad eandem Legem pertinere.

5. Ad Legem naturæ non spectant Conclusiones ipsæ practicæ demonstratæ, antequam demonstrantur, seu antequam clare cognoscatur, ex Principiis evidenter deduci; hoc est ante Legis non authenticam promulgationem, quia hæc etiam in Lege naturæ locum habet. (b)

(b) per

Sch. Def.

46. n. 4.

6. Hinc denique liquet, non dari Ignorantiam physice invincibilem Legis naturæ in Principiis, & absolute consonis, at vero in Conclusionibus ex utrisque deductis, si, & donec evidenter

denter demonstrari non possit, illas ex ipsis deduci; quia de primis, utpote jam evidentibus, nescientia dari nequit, bene vero de secundis, antequam evidenter deducantur. Unde dari potest Lex naturæ etiam *strictè* revera existens *in se*, seu *materialiter*, quæ tamen non existat *in nobis*, & *formaliter*, seu non obliget ad culpam formalem, ut Scholio 2. Def. 45. innuimus. Nam hujusmodi sunt Conclusiones practicæ demonstratæ, si, & antequam demonstrari nequeant (a). Quod multo magis verum est si tantum *opinative* deducantur; quia hæ nequidem ad Legem naturæ pertinent (b).

(a) per
idem n.
eod.

(b) per
Cor. 3.
hujus.

X X I.

Lex opponitur Libertati, Libertas Legi.

S C H O L I U M.

INTELLIGITUR de Libertate non *physicâ*, sed *moralî*. Itaque Lex ligat hominem, aufertque illi *moralem* libertatem, ne ad libitum licite utatur operatione sua: Libertas vero eum veluti solvit. Quare Lex, & Libertas se habent ad instar Oppositorum, ad instar Aggressoris, & Defensoris, ad instar Actoris, & Rei. Nam Lex veluti aggreditur, & accusat Libertatem, Libertas vero veluti defendit se.

X X I I.

Libertas humana Legis Divinæ, & Humanæ existentiam, ac promulgationem; minime vero Legis naturalis *strictè* sumptæ existentiam; bene vero promulgationem ex parte præcedit.

SCHO-

S C H O L I U M.

U T hoc Axioma melius intelligatur explicandum est.

Primo igitur dictum est *Legis Divinae, & Humanae*. Ubi *Lex Divina* non sumitur pro æterna DEI voluntate, aut veritate, ut omnis honestatis Regula est, undeque omnes aliæ Leges emanant. Nam constat, Legem Divinam hoc modo acceptam humanam Libertatem præcedere. Sed sumitur pro ipsa Legis institutione, quæ homini proponenda est. Sumitur quo modo accipitur v. g. *Lex Mosis*, aut *CHRISTI*, quando de facto instituta est: quam Legem, antequam institueretur, Libertas humana proculdubio præcedebat. Idem intellige de *Lege humana*.

Secundo dictum est *existentiam*, ac *promulgationem*, quæ verba intelliguntur, ubi existentia diversa a promulgatione est: & de promulgatione *authentica*, ut in præceptis *formalibus*, & *explicitis* contingit. Item intelliguntur etiam de *non authentica*, ut accidit in præceptis *virtualibus*, & *implicitis*, si statuatur in his hanc promulgationem *non authenticam* diversum aliquid ab illorum existentia esse (a).

(a) per
Sch. Def.

46. n. 4.

(b) per
Ax. 20.

(c) per
Sch. 1.

Def. 45.
n. 1.

Dictum est tertio *Legis natura stricte sumptæ existentiam*. Quia cum hujusmodi *Lex* practicis tantum principiis, & conclusionibus demonstratis contineatur (b), quæ congenito naturæ lumine consistunt (c), cum ipsa Libertate humana coexistit.

Tandem dictum est: *bene vero promulgationem ex parte*. Quo conclusiones tantum demonstratæ significantur, earumque promulgatio *non authentica*.

tica. Cum etenim hæc ad Legem naturæ *formaliter* non pertineant, antequam evidens earum ex principiis deductio cognoscatur, & ista deductio promulgatio quædam *non authentica* sit (a), libertas humana priusquam eas cognoscat, illas præcedit. Id quod æquali, immo potiori jure verum est, si hujusmodi *non authentica* promulgatio pro existentia ipsa sumatur (b), ut liquet.

(a) per
Sch. Def.
46. n. 4.

(b) per
idem.

Itaque in præceptis *formalibus* Legis Divinæ, & Humanæ Libertas humana eorum existentiam, ac promulgationem præcedit: in præceptis *formalibus* Legis naturæ non præcedit. In præceptis *virtualibus* Legis tum Divinæ, tum Humanæ, tum Naturalis, vel etiam ipsam existentiam, vel saltem *non authenticam* promulgationem præcedit, modo explicato.

Cor. Hinc priusquam Lex Divina, & Humana existat, ac *authentice* in præceptis *formalibus*, *non authentice* vero in *virtualibus*; Lex autem Naturæ in conclusionibus demonstratis, aut existat, aut *non authentice* promulgetur, Libertas Humana in certa possessione est, seu homo liber certo est ab omni obligatione, ita ut sibi liceat actio sua. Nam ad obligationem requiritur Legis existentia, ac promulgatio (c): & Lex hominis aufert *moralem* Libertatem (d). Quare antequam Lex existat, aut promulgetur, homo liber certo erit. Quod multo magis verum est, loquendo de Lege Naturæ, si conclusiones tantum *opinative* promulgentur, hoc est ex principiis solum *opinative* deducantur, cum istæ non sint de Lege Naturæ, neque *strictæ*, neque *late* (e): unde obligare non poterunt Libertatem, quæ propterea in certa possessione remanebit.

(c) per
Ax. 19.

(d) per
Ax. 21.

(e) per
Cor. 5.
Ax. 20.

SCHOLIUM I.

PROBABILIORISTÆ passim negant, Legem, ejusque promulgationem consequentem humanæ libertati esse; proindeque hanc fore in certa possessione; atque hoc fundamento multa contra Probabilistarum sententiam moliantur.

Sed hoc ex sinistra *Legis, existentia*, ac *promulgationis* acceptione, verbo ex idearum involutione, confusione, æquivocatione oriri manifestum est. Nam quæ hoc modo deduximus, & explicavimus adeo clara, & vera sunt, ut a nemine negari possint.

SCHOLIUM II.

QUÆ de Naturæ Lege in Scholio Axiom. 20. diximus, ea etiam in præsentī locum habent. Itaque si ad Legem Naturæ late, & extensive pertinent *consona* non tantum absolute, sed etiam *respective*, quemadmodum ibidem liberaliter dedi, de his simili modo hoc loco ratiocinandum est. Atque ideo si utraque *consona* statuatur in lumine ipso Naturæ congenita, ea Libertas humana non præcedit, nisi quoad Conclusiones demonstratas, eo modo, quo in Cor. hujusce explicatum est: bene vero præcedit, si statuatur secus, ut consideranti patet. Quamquam de *consonis respective* diversa sanè ratio est, cum constet, Libertatem humanam certo certius præcedere eam Naturæ Legem, quæ *consonis oppositis* (a); ideoque non necessariis, sed indifferentibus continetur.

(a) per
Cor. 4.
Ax. 20.

Quæ

X X I I I.

Quæ de moribus, sive *definitiva*, sive *electiva* approbatione *expresse*, & *formaliter* approbat Ecclesia, ea per se tuta, & licita sunt.

X X I V.

Quæ de moribus utcumque damnat Ecclesia, ea illicita sunt.

S C H O L I U M.

DICTUM est *utcumque*, ut abstrahamus nunc a qualitate Censuræ, qua sententiæ afficiuntur, v. g. cum damnantur tanquam hæreticæ, falsæ, scandalosæ, & hujusmodi, uti damnare potest, & solet Ecclesia.

Porro nihil damnare solet, nisi per principia certa, quibus repugnat, uti liquet in tot propositionibus confixis. Nullam etenim reperire est, quæ alicui principio certo in suo genere non opponatur.

X X V.

Ecclesia certum, & cognitum errorem, neque *definitiva* neque *electiva* approbatione approbare potest.

Cum enim sit infallibilis, & columna, ac firmamentum veritatis, falsitatem nullo modo adoptare, aut propinare Fidelibus potest. Hoc autem faceret approbando errorem alterutra hujusmodi approbatione.

X X V I.

Ecclesia incertum, & incognitum errorem

minime *definitiva*, bene vero *electiva* approbatione approbare potest.

Nimirum nequit *definitive* approbare, quod absolute falsum esse potest, quia hoc pacto non foret infallibilis: potest autem *elective*, quia cum hoc modo eligendo, quod certo falsum non agnoscit, nihil proprie definiat, neque fallitur ipsa, nec alios fallit. Multa reipsa Ecclesiam hujusmodi approbatione approbasse in Supp. 21. 22. &c. apparebit.

(a) per
Def. 7. Cor. 1. Hinc *electiva* approbatione approbare potest non solum certo Verum, sed etiam Opinativum, nempe probabilissimum, probabilius, probabile, quia nihil horum est certo falsum, sed tantum potest esse falsum (a). Quare si quippiam approbat hujusmodi approbatione, conficitur evidenter, illud non posse esse manifeste falsum, sed esse debere, aut verum, aut opinativum; hoc est vel probabilissimum, vel probabilius, vel ut minimum probabile.

(b) per
Sch. Def. 24. n. 10. 2. Si eadem *electiva* approbatione approbet aliquid favorable libertati, tanquam in praxi tutum, fit primo, illud non posse esse manifeste falsum, sed aut verum, aut probabilissimum, aut probabilius, aut saltem probabile; cum præter falsum, quod in favorem libertatis tutum esse nequit (b), non detur aliud quidpiam, quod tutum esse possit. Deinde fit, illud esse per se licitum, tum quod quæ approbat Ecclesia (c), tum quod tuta per se licita sunt (d).

(c) per
Ax. 23.
(d) per
Ax. 5.

XXVII.

Ecclesia approbando aliquid *expresse*, & *forma-*

maliter, sive *definitiva*, sive *electiva* approbatione, eadem approbat etiam *virtualiter*, & *implicite* quidquid in eo virtute continetur.

Scilicet quod ex eo necessaria, & evidenti collectione deducitur. Hæc est enim natura *implicitæ*, & *virtualis* approbationis (a).

Cor. Hinc etiam quæ de moribus alterutro modo approbat Ecclesia *implicite*, & *virtualiter*, per se pariter licita sunt, cum sint hujusmodi, quæ approbat *formaliter*, & *expresse* (b).

(a) per
Sch. Def.
50. n. 5.

(b) per
Ax. 23.

S U P P O S I T I O N E S.

QUÆ sequuntur voco Suppositiones, non quod saltem aliqua non egeant demonstratione, aut probari non possint, sed quod tanquam certa, vel ex ipsa quæstionis natura, vel ex conventionem, vel aliunde sumenda sint a nobis, & Adversariis. Quoniam vero earum certitudo Mathematica non est, ideo Suppositiones magis singulares, & peregrinas leviter probabimus, aut illustrabimus, quemadmodum & in Axiomatis fecimus.

I.

Quæstio de Probabilismo, & Probabiliorismo reflexa est.

Nam inquiritur. An liceat Probabilitas favens libertati æquali probabilitati, vel probabilioritati faventi Legi comparata.

Hæc autem reflexa est, quia supra probabilitatem ipsam reflectit. (c)

Cor. Hinc reflexis principiis potissimum tractanda, atque definienda est, cum omnis quæstio propriis debeat principiis determinari (d),

(c) per
Can. 2.
(d) per
eund.

Et sane tum a nobis, tum a Probabilioristis ita pertractatur, nec aliter potest, ut quæstionis argumenta consideranti liquet. Ex quo patet, quam immerito ii improbare in nobis soleant plures reflexiones Intellectus, quarum in hac quæstione usus est, cum sine istis neque a nobis, neque ab illis apte determinari possit.

I I.

In quæstionibus moralibus de licito, vel illicito nihil aliud inquiritur, quam obligatio, vel non obligatio præcepti.

Hoc est ejus existentia, vel non existentia, & sufficiens, vel non sufficiens promulgatio. Etenim licitum est, quod nullo (a); illicitum, quod aliquo præcepto prohibetur (b): & ad Conscientiæ obligationem requiritur Legis existentia, & promulgatio (c).

I I I.

Contra certitudinem non datur probabilitas, neque contra probabilitatem certitudo.

S C H O L I U M.

INTELLIGITUR Suppositio in *sensu composito*, & quamdiu permanet probabilitas, & certitudo: & potissimum de certitudine orta ex principio sive intrinseco, sive extrinseco, quando id constat, ut contingit in certitudine *Metaphysica, Mathematica, Physica, Fidei, Theologica, & Morali perfecta*; minime vero de certitudine orta tantum ex principio extrinseco, v. g. ex Sapientum existimatione; vel etiam de certitudine orta ex principio intrinseco, tum
nem-

nempe, cum ex una parte adsunt multæ rationes magnæ, licet nulla earum cogens sit, ex alia vero parte nulla gravis ratio reperitur; quæ ad *moralem imperfectam* pertinet (a). Etenim contra primam dari nequit probabilitas, bene vero contra secundam, utroque modo, quia fieri potest, quod contra eximiationem Sapientum, vel contra rationes magnas unius partis ab aliis Sapientibus inveniantur aliquæ rationes probabiles pro altera parte, quæ eo ipso rem deturbent ab eo gradu certitudinis, in quo habebatur. Similiter fieri potest, ut contra rationes probabiles detegatur, aut accedat aliquod principium certum, v. g. Ecclesiæ declaratio, novum præceptum &c., quo eæ destruantur, atque ideo probabilitas auferatur. Itaque in *sensu composito*, ut ajunt Scholæ, contra certitudinem quamvis nullo modo datur probabilitas, neque contra probabilitatem certitudo, ex ea. si datur præceptum certum, pars opposita non est probabilis, & si ex una parte datur probabilitas, ex alia non datur præcepti certitudo, quia unum alterum tollit, at dari potest in *sensu diviso*, modo & casu explicato.

Cor. Hinc probabilitas nonnisi argumentis certis destrui potest, certitudo vero etiam argumentis probabilibus; unde qui vult impugnare probabilitatem, (intellige *positive*), debet principia certa adhibere: (nam *negative* sufficit ostendere, destitui eam fundamento gravi): qui vero certitudinem, satis est, ut afferat principia tantum probabilia. Ex quo rursus liquet, probabilitatem per probabilioritatem non elidi, ac enervari, ut Probabilioristæ putant.

I V.

Quæstio de Probabilismo, & Probabiliorismo locum habet tantum in Topicis, & Opinativis, in quibus nulla certitudo reperitur, & quamdiu non reperitur.

Hoc est nulla certitudo etiam *moralis* vel *imperfecta*. Nam si contra aliqua adsit certitudo, jam de hac quæstione actum est, cum adversus certitudinem quamcumque non detur vera, & realis probabilitas (a).

(a) per
Supp.
præced.

Cor. 1. Hinc evidenter etiam ex hoc liquet, præclare hallucinari Probabilioristas, dum affirmant, probabilioris opinionem in conflictu minus probabilis habendam tanquam veram, & certam. In quo, & se non intelligere quæstionem ipsam ostendunt, & peccare contra dialecticas regulas (b), neq̃ non contra communem de quæstionis ipsius natura Suppositionem. Nam

(b) per
Can. 1.

si ex una parte sit certitudo, ex alia vera probabilitas non est (c): atque ideo nulla amplius quæstio est.

(c) per
Supp.
præced.

2. Hinc in quæstionibus, in quibus versatur Probabilismus, & Probabiliorismus nullum *expressum*, & *formale* præceptum reperitur, sicuti neque *virtuale*, & *implicitum* evidenti, & necessaria consecutione deductum: verbo nullum adest clarum, & certum præceptum, nempe quoad eos casus probabiliter, & probabilius controversos. Si enim hoc adesset, operatio contraria esset certo illicita (d); proindeque nulla probabilitas de ejus honestate esse posset, cum hæc non detur contra certitudinem (e): unde quæstio locum amplius non haberet.

(d) per
Def. 13.
(e) per
Supp.
præced.

Itaque Controversia versatur in præceptis tantum

tum *virtualibus* opinativis, hoc est in rebus incertis; ac difficilibus, &, uti dici solet, in apicibus Juris.

3. Hinc tam in Probabilismo, quam in Probabiliorismo favente libertati datur incertitudo præcepti obligantis, & consequenter incertitudo ejus existentiae, aut sufficientis promulgationis, quia præcepti obligatio ejus existentia, ac promulgatione continetur (a). Et ideo etiam ejus ignorantia *invincibilis physice*; sed *prævisa*. *Physice*, quia præceptum certo non invenitur, neque in hypothese absolute inveniri potest. *Prævisa*, quia malitia operationis utrinque timetur, licet magis, & minus, nempe hinc probabilius, illinc probabiliter.

(a) per
Ax. 19.

4. Hinc cum præcepta *virtualia per accidens* supponant Legem jam existentem, & *authentice* promulgatam (b), tam in Probabilismo, quam in Probabiliorismo hujusmodi, loquendo de iidem præceptis, supponitur Lex reipsa existens, & *authentice* promulgata. V. G. in questione de circumstantiis notabiliter aggravantibus, supponitur existens, & *authentice* promulgatum universale præceptum Confessionis. Quapropter in questione hujusmodi datur incertitudo præcepti obligantis ad confitendas eas circumstantias, ejusque ignorantia *invincibilis physice*, & *prævisa*, non obitante existentia, ac *authentica* promulgatione Legis de Confessione.

(b) per
Sch. Def.
45. n. 4.

5. Hinc denique patet, quid intelligant Probabilitæ, cum asserunt in Probabilismo, Legem vel non existerè, vel non esse sufficienter promulgatam, & hoc argumento ad licitum ejus usum demonstrandum utuntur. Nam loquendo de præceptis *virtualibus per se*, intelligunt de
exi-

existentia, & promulgatione utcumque, quia hujusmodi præcepta clare neque existunt, neque promulgantur: loquendo vero de *virtualibus per accidens*, intelligunt de existentia, ac promulgatione quoad eos casus. Itaque intelligunt, Legem, quamvis universim existat, & sufficienter sit promulgata, tamen peculiariter non esse pro iis casibus. Quod si in illis existentia, & promulgatio pro eodem sumatur, multo magis Probabilistarum assertio vera est, ut consideranti patet. Atque inde est, quod quocumque modo istorum notitia sumatur, affirmant, quoad hos casus Legem esse *materialem*; *consequentem*, *per accidens* &c. (a); ideoque ad culpam non obligare, seu ejus transgressionem non imputari ad peccatum formale. Idem autem ipsum affirmare etiam Probabilioristas mox apparebit.

(a) per
Sch. 2.
Def. 45.

V.

Certo sequi potest probabilitas absoluta, vel probabilioritas favens libertati in conflictu minoris probabilitatis faventis Legi.

V I.

In Probabiliorismo favente libertati Ignorantia omnino invincibilis excusans a peccato *formali* continetur.

S C H O L I U M.

Hoc est invincibilis tum *physice*, tum *moraliter*.

Physice, quia absolute vinci nequit per inventionem certi præcepti, quod, non obstante quacum-

eumque inquisitione, absolute inveniri non potest. (a)

Moraliter, quia non est obligatio eam vincendi per reductionem ad dubium practicum, ideoque per electionem opinionis minus probabilis tutioris, sed vincitur sine culpa per electionem opinionis pro libertate probabilioris.

(a) per
Supp.4.

C O R O L L A R I A

5. & 6. *Supposit.*

1. **H**INC sive Probabilitas absoluta, sive Probabilioritas hujusmodi est tuta, quia quod non est tutum in moribus faventibus libertati sequi non potest (b).

2. Securitas in opinione probabiliori hujusmodi non oritur ex parte favoris Legis, quia illa pro libertate contra Legem est.

(b) per
Sch. Def.
24. n. 10.

3. Probabilioritas hujuscemodi non est tuta simpliciter, sed tantum secundum quid, quia Opinativa nonnisi hoc modo tuta esse possunt (c): & ideo securitas tantum secundum quid in incertis, & opinativis sufficit ad Conscientiæ securitatem.

(c) per
idem n. 2.

4. Etiam minor probabilitas favens libertati probabilioritati hujusmodi comparata poterit esse tuta secundum quid, hoc est æqualiter tuta, ac ipsa probabilioritas, quia est opinativa æqualiter, ac illa (d).

5. Hinc dari potest ignorantia, & physice, & moraliter invincibilis excusans a peccato formali, licet prævisa. Nam quæ Probabiliorismo favente libertati continetur, hujusmodi est (e).

(d) per
Cor. 2.
Def. 26.
27.

6. Hinc in hoc Probabiliorismo datur ignorantia invincibilis omnino excusans a peccato for-

(e) per
Cor. 3.
Supp. 4.

formali, loquendo de præceptis *virtualibus per accidens*, non obstante existentia, & *authentica* promulgatione Legis, v. g. in quæstione de circumstantiis notabiliter aggravantibus, non obstante existentia, ac *authentica* promulgatione Legis de Confessione. Etenim in his præceptis supponitur Lex extans, & *authentice* promulgata (a).

(a) per
Cor. 4.
ejusd.

7. Hinc denique datur securitas Conscientiæ in operatione contraria Legi jam esistenti, atque *authentice* promulgatæ, quandoquidem Probabiliorismus hujuscemodi tutus est. Quod quo sensu sit juxta Probabilioristas intelligendum, ex sequenti Scholio patebit.

SCHOLIUM.

PROBABILIORISTÆ tenent, sequentem probabilia faventia libertati idcirco esse tutum in Conscientia, & immunem a peccato *formali*, quia prudenter operatur, & ignorat invincibiliter actionis pravitatem; operari vero prudenter, & ignorare invincibiliter actionis malitiam, non quia Lex non sit in se existens, aut non sufficienter promulgata; vel quia actio illa non sit vere in se, & coram DEO mala, si forte opinio probabilior sit falsa; sed quia facit quantum potest, eo quod cum, post possibilem de operationis pravitate inquisitionem, nequeat invenire veritatem, facit quod verius, ac rationabilius licitum putat: secus vero sequentem minus probabilia. Itaque securitas Probabiliorismi libertati faventis oritur ex prudentia operationis, & ex ignorantia invincibili, quæ duo efficiunt, ut illum sequenti transgressio

sio Legis, si forte adest a parte rei, ad culpam *formalem* non imputetur.

1. Sed hæc esse falsa, vel recidere in eorum caput, manifestum est. Etenim quod operationis prudentiam spectat, primo cum Probabilioritas non sit *realis, absoluta, & objectiva*, sed *subjectiva* tantum, *apparens, & respectiva*, (a) an erit prudentis in incertis committere salutem animæ in manu consilii sui, & relinquere securitatem, quæ in certa observatione Legis continetur?

(a) per
Schol.2.
Def.26.
27.n.4.

2. Præterea vel est imprudentia se sponte committere periculo violandæ Legis, si forte adest, vel non. Si primum: igitur imprudenter agunt etiam Probabilioristæ, eligendo opinionem probabilioris libertati faventem, quia hac probabilioritate non obstante, ab hoc periculo non eximuntur, cum hæc non efficiat, quin ea opinio sit absolute incerta, ideoque possit esse falsa. Et profecto Tutioristæ negant, in his casibus ita se gerere, prudentis hominis esse. Si secundum: igitur neque Probabilistæ agunt imprudenter, dum per electionem opinionis minus probabilis eidem se æqualiter periculo committunt.

3. Tandem cum etiam in Probabiliorismo supponatur Lex existens, & *authentice* promulgata (b): quomodo erit prudentia amplecti opinionem ei Legi obersistentem? an non est manifestum peccatum se opponere Legi existenti, ac promulgatæ (c)? immo quomodo probabilior ea opinio esse potest? Ex.ca. in quæstione de circumstantiis notabiliter aggravantibus: quomodo prudenter operabitur, qui eas non confiteatur, ductus opinione probabiliori, quod ad illas

(b) per
Cor. 4.
Supp. 4.
(c) per
Def.13.
O' Ax.
19.

illas non tenetur, si supponitur existens, atque *authentice* promulgatum universale præceptum Confessionis? immo quomodo de hoc opinio probabilis, nedum probabilior, dari potest? Nam vel Lex huiusmodi existens, & promulgata extenditur etiam ad illas circumstantias, vel non. Si primum: quomodo ergo illæ probabilius confitendæ non sunt, si obligatio eas confitendi certa supponitur per Legis existentiam, ac promulgationem? & quomodo istud *probabilius* dari potest? hoc enim pacto esset, & non esset obligatio eas aperiendi, quæ contradictoria sunt. Si secundum: igitur prudenter agent etiam Probabilistæ, si eas non confiteantur, ducti opinione minus probabili, contra Legem jam existentem, & promulgatam. Quare vel utrobique Lex non est existens, & sufficienter promulgata quoad eas circumstantias, ideoque utrobique non obligat, & proinde utraque electio prudens est; vel si est existens, & promulgata utrinque, ideoque utrinque obligat, utraque electio imprudens est.

4. Ad Ignorantiam porro *invincibilem* quod
 (a) *per* attinet, quoniam ista est *prævisa* (a), & hæc
 Cor. 3. uno ex his tribus modis vinci debeat, nempe
 Supp. 4. vel per inquisitionem veritatis, vel per reductionem ad dubium practicum, ideoque electionem partis tutioris, vel per electionem opinionis de honestate operationis (b): cumque primo modo vinci nequeat, eo quod veritas absolute haberi non potest (c): ut electione partis minus probabilis faventis libertati sine culpa vinci non possit, debet esse obligatio vincendi ignorantiam per electionem partis oppositæ faventis Legi, vel ut tutioris, vel ut probabilioris:
 quod

(b) *per*
 Sch. Def.
 44. n. 4.
 (c) *per*
 Supp. 4.

quod est idem ac dicere, obligatio eligendi *melius*, aut *tutius*. At hæc obligatio per se neque est, neque esse potest (a).

(a) per
Ax. 8.

5. Deinde, ut possit hæc ignorantia sine peccato vinci per electionem partis probabilioris faventis libertati, non debet esse obligatio vincendi per reductionem ad dubium practicum, ideoque per electionem partis tutioris. At hujusmodi obligatio, vel utrinque est, vel utrinque non est.

Nam primo. Quomodo non est obligatio, si Lex utrinque supponitur existens, & promulgata (b)? Et quomodo est, si non supponitur, modo supra explicato?

(b) per
Cor. 4.
Supp. 4.

6. Deinde vel est culpa *formalis* se sponte committere periculo violandæ Legis, si forte adest, quando hoc periculum facile vitari potest electione partis tutioris, vel non est culpa *formalis*. Si primum: igitur peccant *formaliter* etiam Probabilioristæ, ignorantiam vincendo per electionem partis probabilioris, cum hæc pariter non sit immunis ab eo periculo; & ideo neque illorum ignorantia est omnino invincibilis, eos eximens a peccato *formali*. Si secundum: igitur neque Probabilistæ peccant *formaliter*, ignorantiam vincendo per electionem partis minus probabilis, quæ æqualiter continet id periculum, ac proinde etiam horum ignorantia est omnino invincibilis, eos pariter eximens a peccato *formali*. Quocirca vel utrique obligantur se reducere ad dubium practicum, & ita eligere partem tutiorem, vel neutri; & sic utrique sine peccato se possunt ad partem, vel minus probabilem, vel probabiliorem libertati faventem determinare.

Ex

Ex quo patet evidenter, omnia utrinque communia esse; seu utrosque idem sentire circa Legis existentiam, ac promulgationem; neutram opinionem esse securam, vel utramque; denique vel neutros facere quantum possunt, vel utrosque quantum satis ad vitandum peccatum *formale*, ideoque ad Conscientiæ securitatem.

V I I.

Non est præceptum neque Naturale, neque Divinum, neque Humanum *formale*, & *explicitum* de sequendis æque probabilibus, vel probabilioribus faventibus Legi.

Hoc est cujusmodi illa sunt; *Non juraberis: Non dices falsum testimonium; Diligite inimicos vestros* &c. . Nam si adesset, Doctores omnibus esset notum, neque propterea amplius haberetur tam acris disputatio de eo.

Cor. Hinc si adest, non potest esse nisi *virtuale*, & *implicitum*, cujusmodi sunt quæ per

(a) per collectionem deducuntur (a). Cumque quæ
Sch. Def. deducuntur, vel *evidenter*, vel *opinative* deduci
45. n. 4. possint, & quæ colliguntur evidenter, clara,
(b) per & certa sint (b), atque ideo omnibus Doctores
idem n. 5. bus nota (c), sequitur, si adest, esse tantum vel
(c) per certum *respective*, nempe apud multos, hoc est
Cor. 1. in hypothësi apud Probabilioristas, non apud
Ax. 20. omnes, cum certitudo *moralis* præsertim *imperfecta* possit esse solum *respectiva* (d): vel omnino
(d) per opinativum. Quamquam *respective* certum
Sch. Def. non est in se, nisi purum putum opinati-
5. n. 6. vum (e). Et profecto res Probabilismi adhuc
(e) per in opinione, & sub Judice posita est.
idem.

Si

V I I I.

Si adest præceptum de Probabiliorismo, illud ad Naturæ Legem potissimum pertinet.

S C H O L I U M.

CUM autem Lex Naturæ, & Ratio recta idem sit (a), Ratio vero recta idem ac Prudentia (b); si præceptum ad Legem Naturæ pertinet, ad Rationem rectam, seu Prudentiam pertinet.

1. Itaque quod Probabilioritatem spectat, si adest præceptum naturale eam sequendi, maxime in hoc consistit, quod Ratio recta, seu Prudentia dicat, ut sequamur in praxi id, quo rationabilius putamus nos obligari, etli rationabiliter etiam putemus non obligari, seu ut sequamur Legem rationabilius obligantem, licet etiam rationabiliter non obligantem. Nam cum in Probabiliorismo favente Legi duo tantum inveniantur (c), unde obligatio eum sequendi oriri potest, nempe Legis favor, ubi securitas peccati tum *formalis*, tum *materialis* (d), & ipsa Probabilioritas, ubi securitas solum peccati *formalis* reperitur (e); & ad tutiora, seu Legis faventia *per se* non teneamur (f), atque etiam Probabilioritas favens libertati tuta sit (g); conficitur, si Lege Naturæ ad probabiliora teneamur, teneri idcirco, quod prudentia dicat, nos ad id, quo teneri probabilius existimamus, obligari. Itaque hoc uno sensu præceptum hujusmodi, si adest, ad Naturæ Legem pertinebit.

2. Quod vero spectat probabilitatem æqualem,

(a) per
Sch. 1.
Def. 45.
n. 1. &

Cor. 1.
Ax. 20.

(b) per
Cor. 1.
Def. 48.

(c) per
hypoth.

(d) per
Sch. Def.
24. n. 4.

(e) per
Cor. 2.
Sup. 5. 6.

(f) per
Ax. 8.

(g) per
Cor. 1.
Supp. 5. 6.

- lem, illud non nisi ad obligationem sequendi tutiora in dubio practico reduci potest, quam non nisi a recta Ratione proficisci perspicuum est. Nam hæc ipsa clare dicitur, in practico dubio, in quo Intellectus necessario constituitur inter oppositas opiniones æque probabiles (a), tutiorem partem esse eligendum, ne animus discrimini peccandi se committat (b).
- (a) per Cor. 8. Ax. 9. 10. (b) per Ax. 7. Quapropter si demonstretur, rectam Rationem, seu Prudentiam non obesse, quin in utroque casu opinio probabilis favens libertati licite eligi possit, jam corruebat hujusmodi præceptum e Naturæ Lege mutuatum.

I X.

Multæ sententiæ probabiles evadunt probabiliores, & contra: quinimmo & probabiles, & probabiliores evadunt vel veræ, vel falsæ.

S C H O L I U M.

NEMPE detectis, vel adinventis majoribus, aut certis fundamentis, quibus earum probabilioritas, vel veritas, aut falsitas innotescit: quarum exempla obvia sunt. Hoc autem non intelligitur de mutatione vera, reali, & objectiva, quasi quæ opinio in se, & coram DEO est probabilis, aut probabilior, evadat in se, & coram DEO vel vera, vel falsa, cum hæc Metamorphosis, ut liquet, dari non possit, sed de putativa, & subjectiva. Itaque quod nunc Doctores habetur probabile, post fit ipsis probabilius, & contra; vel etiam verum, aut falsum, quando certa veritas, aut falsitas per certa principia iis innotescit.

Cor.

Cor. Hinc vel maxime liquet, majorem verosimilitudinem, appropinquationem ad veritatem, atque conformitatem ad rectam Rationem, quæ juxta Probabilioristas in opinione probabiliori præ minus probabili continetur, non posse esse realem, & objectivam, sed tantum subjectivam, & apparentem. Nam veritas realis, & recta Ratio in se mutari, aut omnino etiam deperdi non potest.

X.

Unaquæque Schola, & unusquisque Doctor in opinativis, sive speculativis, sive practicis defendit suas sententias de modo *probabilius*.

S C H O L I U M.

1. **H**OC constat ex Authorum usu, ac praxi, ut periti sciunt. Unde est, quod passim reperitur usurpata ea vox *probabilius est* æque apud illos, qui partem affirmantem, ac qui negantem defendunt. Et ubi non est, jam ex rei natura intelligitur. Quod si aliquando reflexe defendunt alicujus propositionis probabilitatem, vel absolutam, vel æqualem, vel majorem probabilitate sententiæ oppositæ, id quoque faciunt, vel de modo *certum*, vel de modo *probabilius*. Perinde enim tunc est, ac reflexe dicere: *certum*, vel *probabilius est*, hanc sententiam esse absolute probabilem, vel æque probabilem, vel probabiliorē opposita.

2. Intelligitur autem Suppositio, cum Authores mentem suam depromunt circa aliquam materiam; ac sententiam determinate edicunt, minime vero, cum circa illam problematici

sunt . Nam in hoc casu utramque partem defendunt , ac defendi posse permittunt ; unde non assumunt onus alterutram determinate defendendi , sicuti contingit , cum unam partem determinatam tuentur . Etenim qui aliquam sententiam absolute defendit veluti probabiliorem , assumit onus firmiter sustinendi eam propositionem , & ideo tunc sententiam mutare non potest .

3. Id vero oritur ex natura disputationis , & Intellectus ipsius . Cum enim hujus objectum sit verum , potissimum reale , (*a*) , in disputando illud quærit , & persequitur quantum potest , cumque in opinativis certo cognosci , seu inveniri non possit (*b*) , ad illud nititur quantum potest , ideoque nititur *probabilius* , quia inter modos quærendi in opinabilibus veritatem major esse non potest .

(*a*) *per*
Cor. 1.
Def. 36.
(*b*) *per*
Supp. 4.

4. An autem Doctores , & Magistri , sicut intendunt , ac solent semper defendere , ac docere probabiliora , ita etiam sub culpa teneantur , non adeo certum est . Nonnulli enim affirmant , nonnulli inficiantur . Et quidem quod universim non obligentur , patet . Constat enim eorum exemplo , & praxi ita solere defendere , ac tradere opiniones probabiliores , ut tamen passim affirmant , etiam oppositas minus probabiles sustineri posse , uti præsertim Suppositione 19. apparebit . Quamquam & istud *sustineri posse* defendi soleat de modo *probabilius* , sicuti supra tetigimus . Itaque Doctores , & Magistri generatim tenentur quidem , etiam in speculativis indifferentibus , semper tradere sententias aptiores , & securiores ad explicandam , ac defendendam Doctrinam Fidei , ne periculo erroris ex-

po-

ponatur, non vero probabiliores; speciatim autem tum solum, cum vel Præcepto, Contractu, Conventione, Voto, Juramento, aut alio vinculo astringuntur, vel cum communicare volunt, quod apud se determinate defendunt. Nam cum definite teneant probabiliora, ea ipsa etiam aliis debere tradere, ne eorum opus menti difformetur, ideoque sit mendax, perspicuum est. Unde fit, ut Doctores, Lectores, Magistri, Consultores cum propriam mentem super re qualibet aperiunt, probabiliora temper, immo & securiora sæpissime amplectantur. Cæterum si Probabilioristæ velint, hos omnes in docendo, respondendo, consulendo teneri semper sub culpa quovis titulo ad probabiliora, vel tutiora, etiam istud libenter dabimus, nani nullo modo nobis inestum est.

Cor. 1. Hinc ex duabus opinionibus probabilibus contradictoriis quælibet est probabilior apud eos, qui illam defendunt.

2. Hinc in opinativis unusquisque impugnat contrariæ sententiæ probabilioritatem, non vero probabilitatem, quia nemo impugnare potest in Adversario, nisi quod ipse defendit (a). Ex quo fit, ut Doctores in impugnandis aliorum sententiis de rebus opinativis utantur his locutionibus: *hoc non videtur: non convincit: non cogit: sine præjudicio: hoc melius, verius, rationabilius, convenientius, probabilius dicitur: &c.* ut exercitatis notum est. Quibus verbis nihil aliud significare volunt, quam se oppositam sententiam; ejusque probabilitatem nolle improbare, rejicere, condemnare, sed solum eam non esse probabiliorē ostendere. Nam cum aliquid tanquam improbabile rejicere, ac reprobare volunt, his contra voci-

(a) per
Can. 4.

bus utuntur; *sed hoc est falsum : est erroneum : est improbabile : repugnat scripturæ : definitioni Ecclesiæ : evidenti rationi : caret ratione, vel auctoritate efficaci : & hujusmodi, ut infra fufius dicetur. Quibus vocibus significantur principia certa, per quæ oppositum improbatur. Nam probabilitas, non nisi certis principiis, præcipue positive, destrui potest (a) ;*

(a) per
Cor. Sup.
3.

3. Atque etiam hinc liquet, opinionem probabilem opinioni probabiliori comparatam non evadere improbabilem, vel falsam, uti Probabilioristæ passim venditant. Etenim si hoc esset, primum nulla daretur unquam vera respectiva probabilitas, & probabilioritas, sed omnes sententiæ etiam in rebus topicis essent certæ contra hypothesim (b). Deinde Doctores oppositas sententias semper improbarent, & condemnarent tanquam improbabiles, & falsas; quod non faciunt (c).

(b) per
Supp. 4.

(c) per
Cor. præ-
ced.

4. Hinc iterum vel maxime liquet, (quod magnopere animadvertendum, & alta mente retinendum est) probabilioritatem non esse absolutam, & objectivam, sed subjectivam, & respectivam, cum fere semper ex duobus contradictoriis unum uni, alterum alii probabilius videatur.

X I.

Doctores etiam Sancti complures habent Sententias morales faventes libertati, ideoque minus tutas præ oppositis tutioribus faventibus Legi.

Hoc patet potissimum in D. Thoma, qui centenas de moribus opiniones libertati faventes contra Antiquos docuit, ac propugnavit.

Do-

X I I.

Doctores etiam Sancti in Topicis inter sese dissentiunt, atque multas sententias contradictorias de moribus defendunt.

Hoc patet in S. S. Raymundo, Antonino, Bonaventura, ac Thoma, in quibus complures hujuscemodi sententiæ vicissim reperiuntur, ut peritis notum est. Ne exempla præsertim pro imperitis desint, satis est unum aut alterum inter multa, ex his duobus postremis Doctoribus, afferre.

Itaque D. Thom. tenet pro lege, esse simoniam dare pretium Sacerdoti nolenti sine eo puerum in necessitate baptizare, sive ad emendum Sacramentum, sive etiam ad redimendam vexationem. In 4. Sent. Dist. 5. q. 2. a. 1. ad 5. q. ad 2.

Item non dari actus indifferentes in individuo, ideoque saltem virtuales omnium operum relationem in DEUM esse præceptum affirmativum. In 2. Sent. Dist. 40. q. 1. a. 5.

D. vero Bonav. tenet pro libertate his contradictoria, nempe non esse simoniam dare in casu hujusmodi pretium ad redimendam vexationem. In 4. Sent. Dist. 5. a. 2. q. 1. ad 6.

Item dari actus hujusmodi indifferentes, ideoque talem operum omnium relationem esse in consilio, non in præcepto. In 2. Dist. 41. art. 1. qu. 3.

Contra vero D. Thom. tenet pro libertate, peccantem lethaliter sive Laicum, sive Religiosum non teneri per se ad confitendum statim, data opportunitate. In 4. Dist. 17. q. 3. a. 1. ad 4. q.

K 4

Item

Item confessionem informem, ex capite aliqujus fictionis, non esse sub obligatione, fictione recedente, reiterandam. In 4. Dist. 17. q. 3. a. 4. ad 1. q.

D. vero Bonav. tenet pro lege his contradictoria, scilicet Laicum mortaliter peccantem teneri per se ad confitendum statim, habita commodiori oportunitate, Religiosum autem statim sine mora, data rationabili occasione. In 4. Dist. 17. p. 2. a. 1. q. 3.

Item confessionem hujusmodi, ex quocumque fictionis capite, esse sub peccato iterandam. In 4. Dist. 17. dub. 4. Et Dist. 21. p. 2. a. 1. q. 1.

X I I I.

Quod in moribus licite defendi, ac doceri potest, licite etiam per se potest ad praxim deduci.

Nam moralis Doctrina traditur propter operationem (a). Additum est *per se*, quia fieri potest, ut hoc prohibeatur Voto, Juramento, Contractu, dubio practico &c. (b)

(a) *per*
Cor. 2.
Def. 35.
(b) *per*
Sch. Ax.

X I V.

5.

Probabilismus non est ab Ecclesia in terminis reprobatus, & condemnatus, neque vetitum, ut doceatur, ac defendatur.

1. Hæc enim condemnatio, & prohibitio nusquam comparet; cum præsertim, quod secundum spectat, Libri hac de re passim edantur, & ab Inquisitoribus approbentur, vel Romæ sub ipsos Pontificis oculos: quod si esset vetitum, fieri non posset; & a nemine defenderetur, ac doceretur. Quod vero primum attinet, sunt quidem damnatæ multæ propositiones ad

Pro-

Probabilismi usum spectantes, ut omnibus notum est, sed in terminis nunquam damnatus est, licet semel, & iterum fuerit S. Sedi delatus, & accusatus, quemadmodum Moralistæ norunt.

2. Porro propositiones, quas damnat Ecclesia, sunt in se falsæ, tametsi antea probabiles a pluribus habeantur; quia nihil damnat, nisi per principia certa, quibus opponitur (a), hoc est nisi falsum (b). Cum autem quod habetur probabile, revera habeatur ut probabilius, tum quod probabilitas est *subjectiva*, & *respectiva* (c), tum quod unusquisque suas sententias tanquam probabiliores habere solet (d); hinc propositiones, quas proscribit Ecclesia, apud Defensores suos antea habentur probabiliores. Quare si ex condemnatione propositionum ad Probabilismi usum attinentium, Probabilismum ipsum condemnare dicatur, Probabiliorismum potius subjectivum, ac respectivum condemnare dicenda est. Sed, ut diximus, & ut inferius magis apparebit, non Probabilismum, sed falsum damnat.

Cor. Hinc licite in Scholis, & Libris a Doctoribus defendi, ac doceri potest. Licitum est enim, quod nullo præcepto prohibetur (e).

X V.

Est aliquando obligatio sequendi probabiliora, & tutiora.

Hoc patet in Ministro Sacramentorum, & Medico, qui tenentur ad tutiora, & Judice, qui ad probabiliora. Quod etiam de cæteris Officialibus Reipublicæ, & Magistris ipsis, &c. verum est, si, & quando vel Contractu, vel Stipendio, vel Lege lata, vel Ju-

(a) per
Ax. 24.
(b) per
Sch. Def.
5. n. 6.
(c) per
Cor. 4.
Supp. 10.
(d) per
cand.

(e) per
Def. 12.

ramento adstringuntur gerere Rempublicam modo meliore. Immo hoc etiam ad privatos quoscumque pertinet, cum Voto, Præcepto, Jurejuramento, &c. obligantur (a).

(a) per
Sch. Ax.

5.

X V I.

Sive in Speculativis, sive in Practicis, sive ad Eidem, aut Mores spectantibus, sive indifferentibus, quod est aperte falsum, seu error, licite teneri, defendi, ac doceri non potest.

D. Thomas in secundo Scripto in 4. Sentent. Lib. 2. Dist. 22., quæst. 2. art. 2. . *Error vero dicit assensum rationis firmatum in aliquid falsum, qui si firmatus non fuerit, non dicitur error secundum quosdam, sed falsa opinio sed quia qualiscumque applicatio rationis ad falsum habet rationem inconvenientis, & mali, & non solum defectus boni, ideo probabilius dicitur a quibusdam, quod nec error, nec falsa opinio in statu innocentie potuit esse.*

Et in Quæst. Disput. quæst. 3. de Causa peccati art. 7. *Error autem est approbare falsa pro veris, unde addit actum quemdam super ignorantiam. Potest enim esse ignorantia sine hoc, quod aliquis de ignotis sententiam ferat. Et tunc est ignorans, & non errans. Sed quando jam falsam sententiam fert de his, quæ nescit, dicitur errare, & quia peccatum in actu consistit, error habet manifeste rationem peccati. Non enim potest esse sine præsumptione, quod aliquis de ignoratis sententiam ferat, & maxime in quibus periculum existit.*

Ægidius in 2. par. 2. Dist. 22. quæst. 2. art. 2. Concl. 2. *Error ergo semper est peccatum, nam nullo*

nullo modo possumus asserere falsa pro veris in quacumque materia.

Henricus Quodl. 12. quæst. 25. Error autem omnis est, aut peccatum in errante, aut a proprio peccato errantis causatus.

Et S. Cyprianus apud S. Antoninum Par. 1. Summæ Tit. 10. cap. 10. Qui post veritatem manifestam perseverat prudens, & sciens, scilicet in errore de aliqua materia, jam non in venia ignorantie peccat. Præsumptione enim, atque obstinatione quadam nititur, cum a ratione superatur.

X V I I.

In Practicis non solum errari potest sicut in Speculativis, sed etiam magis.

Ægidius in 2. Par. 2. Dist. 39. quæst. 3. art. 2. Ideo omnibus modis, quibus possumus errare in speculabilibus, sic & in agibilibus; & adhuc magis, quia materia moralis, & agibilis, & conscientialis est minus certa, & magis variabilis, quam speculabilis. Et ideo vult Philosophus 5. Ethic., quod de talibus oportet grosse, & figuraliter veritatem ostendere.

Cor. Hinc in practicis minor certitudo, seu persuasio sufficit ad Intellectum persuadendum de veritate honestæ operationis, quam in speculativis de rei veritate. Et magis proprie, & accomodate contingit grosse, & figuraliter veritatem ostendere, seu persuadere in illis, quam in istis.

X V I I I.

Doctores non solum in Practicis, sed etiam in Speculativis sive iis, quæ possunt ad Fidem per-

pertinere, sive indifferentibus, verbis *securum*, & *securius* usi sunt.

Quod practica spectat res notissima est; quod speculativa non ita nota. Sunt tamen plura exempla penes Scholarum Principes D. Thom., D. Bonav., Ægidium, Bacchonum, nec non Alb. Magn., ac Alex. Alensem. Ne tædio Lectores afficiantur, nonnullis tantum ex D. Thoma, & D. Bonav. contenti erunt.

D. Thom. in 2. Scripto super 4. Sentent. in 4. Dist. 5. quæst. unica art. 3. afferens duas sententias in quæstione: *An potestas creandi Creaturis communicari possit*: de negante ait. *Sed prima opinio securior est, & communius tenetur.*

Quodl. 9. art. 2.. *Respondeo dicendum, quod secundum opinionem secundam, quam in 3. dist. 6. Magister ponit, quæ est communis opinio modernorum, & aliis multo verior, & securior.* Est autem quæstio: *An in Christo sint plures hypostases*: quam patet ad Fidem posse propius pertinere. Conclusio est negativa.

In 4. Sent. dist. 43. quæst. 1. art. 4. ad 1. quæstiunculam. *Tamen hæc est securior, & communior opinio, quod omnes morientur, & ex mortuis resurgent.* Ex verbis ipsis liquet, quænam sit quæstio, & quomodo ad Fidem spectare possit.

S. Bonavent. in 1. dist. 26. art. 1. quæst. 2. *Hanc autem positionem præferendam credo priori, tum quia securior, tum quia etiam rationabilior.* Quæstio est: *An quod in justificatione infunditur, sit aliquid creatum, vel increatum.* Conclusio est affirmativa, nempe infundi utrumque, scilicet *Spiritum Sanctum, ejusque gratiam.*

Et dist. 42. qu. 3. art. 1. *Tanquam rationabilius,*
& se-

& securius dicendum est cum Sanctis, quod DEUS de eo, quod fuit, non potest facere, quod non fuerit. Quæstio est: An DEUS possit quæcumque agenti creato impossibilia sunt. Conclusio est negativa.

Et in 4. Par. 1. dist. 12. art. 2. quæst. 1. Hunc autem modum dicendi credo probabilem, & securum. Quæstio est: An accidentia Eucharistiæ converti possint in alimentum. Conclusio est affirmativa.

X I X.

In Topicis speculativis, & practicis politicis opinio probabilis in conflictu vel æque probabilis, vel probabilioris etiam tutioris: verbo Probabilismus licite, & sine peccato teneri, & eligi potest.

Additum est *tutioris*, quia etiam in speculativis hujus rei, ac vocis usus reperitur (a).

(a) *per
Supp.
præced.*

S C H O L I U M.

HÆc Suppositio jam certissima est, præsertim quod attinet speculativa, omniumque Doctorum calculo, atque usu comprobatur. Nam eorum Opera exemplis hujuscemodi plena sunt, ubi Lectoribus optionem dant sequendi, & eligendi opinionem, quam maluerint, sive ex æqualiter, sive ex inæqualiter probabilibus inter se comparatis. Quamquam id sit supervacaneum, tamen ne exempla ad imperitorum instructionem etiam in hanc rem desint, aliquot ex D. Thoma, & D. Bonaventura afferenda sunt; potissimum quod inæqualiter probabilia spectat. Quod etenim æque probabilia pertinet, id etiam vel ex eo liquet, quod cum
in

in eo casu Doctores sint problematici, utramque partem defendunt, ideoque etiam posse se qui permittunt (a).

(a) per
Sch. Sup.
10. n. 2.

1. D. Thomas in Quæst. disput. quæst. 3. de Creatione art. 18. in quæstione: *Utrum Angeli sint creati ante Mundum visibilem*: ponit duas opiniones cum suis rationibus, alteram Augustini asserentem simul cum Mundo corporeo, alteram Basilii &c., affirmantem ante mundum fuisse creatos. Post subdit. *Hac autem opinio cum fuerit Magnorum Doctorum, scilicet Basilii, Gregor. Nazianz., & quorundam aliorum, non est tanquam erronea reprobanda. Sed si diligenter consideretur alia opinio, quæ est Augustini, & aliorum Doctorum, quæ etiam modo communiter tenetur, rationabilior invenitur. Unde dicendum, quod Angeli simul cum Creatura corporali sunt creati, (hanc sequitur de more tanquam probabilior) tamen sine alterius sententiæ præiudicio.*

Idem repetit 1. Par. Summæ quæst. 61. art. 3. *Dicendum, quod circa hoc invenitur duplex Sanctorum Doctorum sententiæ; illa tamen probabilior videtur, quod Angeli simul cum Creatura corporali sunt creati quamvis contrarium non sit reputandum erroneum, præcipue propter sententiæ Gregorii Nazianzeni, cuius tanta est in Doctrina Christiana authoritas, ut nullus unquam ejus dictis calumniam inferre præsumpserit, sicut Athanasii documentis, ut Hieronymus dicit.*

Ut autem ostendat, non obstante Augustinianæ sententiæ probabilioritate, contrariam teneri posse, in responsione ad tertium argumentum aperte ait. *Si vero contrarium teneatur &c.*

In

In 2. Sent. dist. 4. quæst. 5. art. 3. *Utrum Angeli fuerint creati in gratia*: hæc habet. Dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod Angeli non in gratia, sed in naturalibus tantum creati sunt: & hæc opinio est communior. Alii vero dicunt, Angelos in gratia creatos esse. Harum autem opinionum quæ vera sit, non potest efficaci ratione deprehendi..... tamen secundum convenientiam ad alia ejus opera potest una pars alia probabilius sustineri. Hæc autem pars probabilior est opinio secunda, de qua ait. *Quæ opinio mihi magis placet absque alterius partis præjudicio, quia huic positioni, præcipue quantum ad gratiam Angelorum, plures Sanctorum auctoritates consonare videntur.*

Ut autem indicet, oppositam nihilominus partem sustineri posse, in responsione ad quintum Argumentum ait. *Qui autem aliam opinionem sustinent, respondent ad auctoritates &c.*

2. D. Bonavent. in 1. Dist. 7. art. 1. quæst. 1., quæ est: *An posse generare in divinis dicat quid, vel ad aliquid*: hoc est an sit aliquid absolutum, vel relativum? ponit tres sententias. De secunda, quæ est Magistri, & affirmat, generare esse aliquid absolutum simul, & relativum, ait. *Et ista positio satis est probabilis, & satis bene videtur sustineri posse.* De tertia vero, quæ asserit, generare esse aliquid tantum respectivum, dicit. *Et positio ista sine præjudicio videtur probabilior*: quam propterea de more sequitur. Subdit enim. *Hanc ergo positionem sustinendo &c.*

Ut autem ostendat, Magistri nihilò secius sententiam teneri posse, in respons. ad 4. argument. inquit. *Si quis autem vult sustinere posi-*

positionem Magistri, de facili potest ad omnes rationes in oppositum respondere.

Et in 4. Dist. 43. dub. 4. in quæst. *An electorum peccata in die iudicii detegentur?* Dicendum, inquit, quod quamvis fas sit utramque partem opinari, rationabilior tamen est, quod omnia electorum peccata omnibus iustis tunc patebunt. Et hanc amplectitur.

Innumera alia specialia exempla adhuc magis expressa, nihilque omnino ambiguitatis præferentia, tum ex his duobus, tum ex aliis Scholarum Principibus afferri possunt; nam omnes his, ut diximus, pleni sunt. Sed hæc inter alia nunc potius attulimus, quia pro quibusdam Corollariis deducendis aptiora visa sunt, ut infra apparebit.

Porro dictum est *specialia, & nunc*, quia loca aliquot universalis, & præcisa, quibus astringitur, quamcumque opinionem probabilem etiam in conflictu generatim sequi posse, neque a Doctoribus improbari, in secunda parte asserentur.

3. Cur autem in Topicis speculativis neutri opinioni præjudicium inferri, & quælibet sive magis, sive minus probabilis licite ad libitum eligi possit, tres in universum rationes sunt. 1., quia in opinativis nihil ex parte qualibet certi reperitur. 2. quia quævis opinio magnis rationibus, atque Authoritatibus nititur. 3. hinc consequens, quia neutra opinio error est. Nam error non est, quod nulli principio certo opponitur (a), simulque magno fundamento fulcitur (b). Quod aliis quidem verbis, sed eodem sensu idem est, ac dicere, quia quælibet opinio, magis licet, aut minus, vere tamen, & absolute probabilis est, cum ntrumque ad veram probabili-

(a) per
Sch. Def.
5. n. 6.
(b) per
Cor. 3.
Def. 26.
27.

bilitatem requiratur (a). Has namque causas Doctores passim allegare solent.

4. Et quidem primam his, similibusque verbis. *Hoc non est usquequaque certum: super hoc non habetur certitudo, neque per auctoritates, neque per cogentes: necessarias: demonstrativas: evidentes: efficaces rationes: quia neque ratio, neque auctoritas, neque fides compellit: quia neque fide determinatur, neque ratione probatur: quia non est ab Ecclesia determinatum: quia veritas non est ita clara, & certa: quia Sancti in hoc nihil definierunt: quia hoc dicitur opinando, non asserendo, &c..* Unde D. Thomas loco 3. supra allegato dixit. *Harum opinionum quæ vera sit, non potest efficaci ratione deprehendi; & inde est, quod affirmat, quamlibet sustineri posse, etsi una probabilius sustineatur.* Et Scotus in 3. Dist. 23. qu. unica. *In questione ista, inquit, primo dicam quod certum est... secundo dicam aliud, quod non est ita manifestum... & eligetis partem, quam volueritis: quæ verba repetit pluribus aliis in locis.*

Et hæc quidem speciatim. Generatim vero in 4. dist. 1. quæst. 4., & 5. §. Ultimo arguitur ait. *Sicut sequenti rationem naturalem non sunt ponenda plura, nisi quæ ratio naturalis concludit; ita sequenti Fidem non sunt ponenda plura, quam veritas Fidei requirat.*

5. Secundam istis. *Hæc opinio Magnorum Doctorum est: (uti supra dixit primo loco D. Thomas): Hæc positio parvipendenda non est, Magnorum enim est: quoniam videtur Augustini auctoritas satis probabilem facere: propter auctoritatem Augustini: Magistri &c.: Ad hoc sunt rationes probabiles: ista positio satis est probabilis:*

L

est

(a) per
Def. 26.
27., &
Cor. 3.
earund.

est bona: catholica: consona pietati, &c. Contrariis vero verbis, cum judicare volunt, opinionem non esse probabilem. Quia hoc nulla ratione, aut autoritate nititur: probari potest: hac positio non est opinio, nec rationabilis sententia, sed error: quia repugnat Sacra Scriptura: determinationi Ecclesiae: evidenti rationi: contra hoc auctoritates Sanctorum sunt expressae: quia talis error nec fulcimentum habet ab autoritate, aut ab efficaci ratione: hac non habet Magnum aliquem authorem, nec defensorem, &c.

6. Tertiam denique istis. *Non est reputanda tanquam erronea: non est error: non est erroneum: non est praëjudicandum: sine praëjudicio: quae praësertim ultima formula Doctores frequentissime utuntur. Unde Alb. Mag. in 4. dist. 12. art. 10. ait sed tamen in rebus difficilibus nulli praëjudicandum esse videtur, nisi soli errori, ubi ille apertus cognoscitur.*

7. In summa a Doctoribus non reprobat, nisi error manifestus, cujusmodi est assertio, quae nulla gravi ratione, aut autoritate nititur, simulque praësertim certo alicui principio opponitur; non autem reprobat opinio quaecumque vere probabilis, sed defendi, teneri, atque eligi posse permittitur. Itaque cum Auctores affirmant aliquid, non asserendo, sed opinando, vel oppositum veluti errorem non reprobando, partem, quam malueris, tenere integrum est.

8. *Opinando* vero affirmant, cum utuntur vocibus tum in 1. potissimum, tum in 3. Causa allegatis, vel praësertim sequentibus. Nullam reprobo: si sustineatur opposita: qui vult oppositam sustinere: utraque sustineri potest: elige quam malis. Constat enim, his peculiaribus loquendi for-

formis ita clare, ac fortiter explicari electionis libertatem, ut clarius profecto, ac fortius explicari non possit. Item: *hoc videtur: non videtur: hoc non potest stare: videtur dubium: forte tenetur: forte aliter dici potest: vel dic: vel dici potest; & hujuscemodi.* Unde D. Thomas Par. 1. quæst. 100. art. 2. ad 2. in quæst. speculativa ait. *Ad secundum dicendum, quod Anselmus hoc non dixit asserendo, sed opinando. Quod patet ex ipso modo loquendi, cum dicit. Videtur quod, &c. Et quæst. 89. art. 8. Sed Augustinus hoc dubitando dicit. Unde præmittit, ut volet accipiat quisquam, quod dicam.* Similia habet q. 90. a. 4. Et in 2. Sent. dist. 4. q. 1. ff. *Sed hac magis.*

9. Item opinando, non asserendo affirmant, cum etiam sine istiusmodi locutionibus, duas Sententias cum suis rationibus, atque reciprocis solutionibus afferunt, quia hoc pacto problematici sunt (a).

10. Item cum duas, vel plures, sive cum, sive etiam sine rationibus afferunt, sive magnos, & approbatos Doctores, præsertim nominatim allegando, sive non allegando, & nihil præterea de iis sententiis censendo, vel de suo apponendo, sed eas hoc modo relinquendo; vel in alterutram partem sive expresse, sive tacite tanquam vel probabilem, vel probabiliorem quomodolibet inclinando. Quæ omnia tum ex disputationis ipsius natura, tum ex usu Doctorum, ac praxi certissima sunt, ut omnibus experiri licet.

Itaque sive uno, sive alio modo Doctores Sententias tractent in rebus incertis, & opinativis, partem quamlibet teneri, & sequi posse permittunt, quamvis ipsi de more probabiliorum amplectantur.

(a) per
Sch. Sup.
10. n. 2.

sentiendum absolute huic parti præ opposita minus probabili, ita ut nullo modo possit ad illius assensum determinari. Nam si ita foret, eisdem in conflictu assentiri, eamque eligere non posset.

5. In speculativis æque probabilibus Intellectus non remanet necessario simpliciter suspensus in dubio speculativo, quin possit in alterutram contradictionis partem determinari. Alias non posset alterutram eligere, eique assentire, sed semper in æquilibrio anceps, & sine assensu remaneret.

6. Hæc determinatio Intellectus ad partem probabilem in conflictu æque probabilis, vel probabilioris non fit a solo Intellectu, & actibus *directis*, sed ab Intellectu cum imperio Voluntatis, & actibus *reflexis*. Etenim cum ad actus *directos* suapte natura necessario, & non libere moveatur (a); & a probabilioribus magis, quam a probabilibus necessario determinetur, inter vero æque probabilia suspensus maneat (b); sequitur hanc determinationem ab eo fieri ex imperio Voluntatis eam opinionem eligentis. Quæ electio, an fiat uno, aut alio modo ex parte Intellectus, una, aut alia de causa ex parte Voluntatis ex iis, quas assignavimus Corollario. 14. Ax. 9. 10. n. 3., & Schol. 1. eorundem n. 3. nihil refert, quia perinde est.

7. Hæc electio in speculativis non est temeraria, & imprudens, alioquin fieri licite non posset, neque a Doctoribus permetteretur. Unde patet, Voluntatem in speculabilibus posse non solum *physice*, sed etiam *moraliter*, seu virtuose, prudenter, vel saltem non imprudenter Intellectum ad quamlibet contradictionis partem

tem

tem determinare. Prudens autem isthæc electio esse non potest, nisi quia est rationabilis; huiusmodi autem non est, nisi quia ex parte Intellectus adest iudicium probabile, hoc est nixum rationibus magnis; ex parte vero Voluntatis causa aliqua gravis ex alias assignatis. Quamquam etiam primum sine secundo satis est. Voluntas enim prudenter eligere potest, quod ei tanquam rationabile ab Intellectu proponitur. Unde illa Doctorum locutio: *quia utraque opinio rationabilis; probabilis; bona; Catholica* &c., quibus nonnisi prudens electio significatur.

Atque etiam exhinc patet, *probabile* per se esse idem ac *prudens*, ideoque *probabilius* idem ac *prudentialius*, ut in Schol. Cor. Def. 20. innuimus.

8. In speculativis a comparativo ad positivum; etiam in diversis subjectis, ex Doctorum mente, ac praxi valet consecutio. Ex. ca. valet: *hæc opinio est probabilior, & securior: ergo opposita est probabilis, & secura*. Dictum est autem ex Doctorum mente, ac praxi, quia *simpliciter*, & *per se* non valet (a). Itaque intelligitur, illationem præsertim valere, cum Authores quæstionem examinantes, atque pro utraque parte rationes, vel authoritates afferentes, *opinando*, non *asserendo* unam partem eligunt tanquam probabilior, utentes aliqua ex locutionibus in Scholio superiori commemoratis. Tunc enim ex his censendi formulis legitime deducitur, opinionem oppositam etiam probabilem, & securam esse, ideoque a Doctoribus non improbari, sed permitti, ut licite eligi possit.

(a) per
Can. 12.

9. In speculativis licet opinari sive probabilius, sive tantum probabiliter usque ad certam

cognitionem, seu usque ad scientiam veritatis; ac proinde ut Intellectus teneatur alicui parti determinate assentire, requiritur veritas, seu certitudo. Hoc enim colligitur ex locutionibus supra in prima causa allegatis. Quare Alb. Mag. In 1. Sentent. Dist. 2. a. 6. *Errare, inquit, est errorem defendere; sed opinari contingit usque ad scientiam contradictorii sine periculo.* Hoc autem affirmat in quæstione: *An in materia Trinitatis periculosius erratur:* qua nihil in Theologia delicatius, ut liquet, esse potest. Itaque scientia, quæ in speculativis debet Intellectum ad unam potius, quam ad aliam partem cogere, atque determinare, non est scientia, aut certitudo improprie sumpta, hoc est major probabilitas, sed vera, & propria scientia, aut certitudo, pro rei tamen natura, qua de agitur; atque ideo cum hæc adest, aliter sentire integrum non est, cum vero abest, cui parti malueris, sive probabiliori, sive minus probabili assentire integrum est.

10. Hinc in speculativis, etiam ad Fidem pertinentibus, licet opinari sive probabilius, sive probabiliter usquequo constet esse de fide: quod etiam Scotus supra generatim laudatus indicavit: ac propterea non est obligatio credendi, nisi quod certo, & explorato de fide est. Id quod etiam liquet ex formulis Fidei, quæ ab Ecclesia ad profitendum aliquando proponuntur, in quibus non nisi certa Fidei dogmata continentur.

11. In speculativis non idcirco eligi potest opinio minus probabilis in conflictu, quod ea per inventionem majorum rationum de statu puræ probabilitatis extracta, probabilior opposita

ta fieri possit: verbo quod possit eligi non simpliciter, & in sensu composito, sed in hypothesi, & in sensu diviso, scilicet quod appareat probabilior. Nam primo id nunquam vel somniarunt Doctores in sexcentis locis, ubi hujusmodi libera electio permittitur. Tum ea permittitur, cum simul asseritur opposita pars probabilior, eaque propterea eligitur. Ait enim D. Thomas. *Una pars potest alia probabilius sustineri*: & porro ab eo probabilior sustinetur. Et D. Bonav. *Quamvis fas sit utramque partem opinari, tamen rationabilior est, &c.* Et: *siquis vult sustinere* &c.: opposita autem simul probabiliora esse, aut apparere non possunt (a). Deinde quia eligi permittitur, quia rationabilis; bona; catholica; quamvis opposita rationabilior, melior affirmetur. Tandem quia a Doctoribus aperte dicitur, solum manifestum errorem eligi non posse, minus vero probabilem opinionem, etiam in conspectu probabilioris, manifestum errorem non esse. Quamquam si id etiam verum esset, nempe quod minus probabilis opinio in conflictu eligi possit, propterea quia probabilior fieri, & evadere potest, nihil obest, ut in calce subsequents Corollarii apparebit.

(a) per
Ax. 2.

12. Hinc in speculativis per eam locutionem: *sine præjudicio*: non significatur semper: *sine præjudicio sententia melioris*: (seu probabilioris, nam hac etiam expressione cum illo addito multoties Authores utuntur): quasi significetur, ideo non esse inferendum præjudicium sententiæ minus probabili in conflictu, quia fortasse in se, & absolute probabilior est, aut esse potest; sed significatur, ei non esse præjudi-

judicandum, qua probabilis est: hoc est non tantum in *sensu diviso*, verum etiam in *sensu composito*. Hæc enim vera Doctorum ea locutione utentium universim intentio est. Dicit enim D. Thomas: *sine alterius sententiæ præjudicio*: cum simul asserit de opposita: *rationabilior invenitur*: ac propterea addit: *Si contrarium teneatur*. Ad hæc dicat, ei non esse præjudicandum, quia *erronea* non est. Etenim si error, & non probabilis in eo conflictu haberetur, jam a Doctoribus positive reprobaretur. Quod generaliter Alb. Mag. asseruit, ut supra vidimus. Itaque ea frequens Doctorum formula: *sine præjudicio*: in *sensu composito* intelligenda est, ac proinde ex ea legitime colligi potest, opinionem minus probabilem in conflictu, vel æque probabilis, vel etiam probabilioris ab Authoribus non improbari, sed ejus electionem admitteri tanquam licitam, modo adsint conditiones Corollario. 8. assignatæ.

Quamquam etiam si significatio istius locutionis non esset hujusmodi, nihil refert. Nam si ve non sit præjudicandum sententiæ minus probabili, quia vere probabilis est, si ve quia probabilior fortasse in se est, aut per inventionem majorum rationum esse potest, ad institutum perinde est: neque Probabilitatæ amplius requirunt. Cujuslibet enim opinionis proprium est, ut probabilior aut absolute evadere possit, aut saltem apparere (a), cum probabilioritas non absoluta, sed respectiva sit (b), & unusquisque suas sententias defendere soleat tanquam probabiliores (c). Satis est, ut qui unam opinionem sequitur, quia sibi probabilior est, oppositæ, quæ simul probabilior apparere sibi non po-

(a) per
Cor. 1.
Supp. 10.
(b) per
Cor. 4.
ejusd.
(c) per
eand.

potest, propterea quod contradictoria nequeunt esse simul probabiliora (a), præjudicare nolit.

(a) per
Ax. 2.

13. In speculativis voces illæ: *verosimilius*: *probabilius*: *propinquius veritati*: *rectæ Rationi conformius*: (si etiam hæc ultima locutio usurpata inveniatur) non sunt usurpatae a Doctoribus de veritate reali, & objectiva, sed solum de veritate apparenti, & subjectiva; vel si etiam de veritate reali usurpatae sunt, hoc nihil obstat, quo minus id, quod est tantum *verosimile*: *probabile*: *propinquum veritati*: *rectæ Rationi conforme*: in conflictu vero *similioris*, &c. sequi possit. Etenim si *probabilius* in eo conflictu iis fuisset idem, ac reale verum, non reliquissent integrum, ut *minus probabile* eligi posset. Veritas enim realis indivisibilis est (b): & falsum cognitum, cujusmodi esset opinio minus probabilis in eo conflictu (c), licite sequi non potest (d). Unde etiam hinc liquet, probabilem opinionem probabiliori comparatam esse rectæ Rationi conformem, non difformem, alioqui a Sapientibus non daretur optio, ut ea eligi posset, sed potius reprobaretur.

(b) per
Cor. Def.
2.

(c) per
Sch. Def.
5. n. 6.

(d) per
Supp. 16.

14. In speculativis, etiam ad fidem pertinentibus, opinio probabilis in noto conflictu est tuta a periculo *formalis* erroris, non etiam *materialis*; & ideo licite possumus tenere, & sequi aliquid cum periculo erroris *materialis*. Nam cum ea opinio sit incerta (e), potest esse reipsa falsa: & si non esset tuta ab errore *formali*, sequi non posset, cum nequeat defendi error *formalis* (f). Immo est æqualiter tuta ab errore, atque opinio probabilior, licet hæc aliunde, nempe ex parte materiæ, securior supponatur, quia illa est æqualiter incerta, ac ista (g),

(e) per
Cor. 2.
Def. 26.
27.

(f) per
Supp. 16.

(g) per
Cor. 2.
Def. 26.

ac

27.

ac proinde æqualiter potest esse falsa: & major securitas ab errore se tenet ex parte materiæ, non opinionis (a).

(a) per
Sch.Def.
24. n.7.

15. Hinc in speculativis aliquid licite teneri, & eligi potest cum periculo peccati *materialis*, non *formalis*. Etenim cum tenere erro-

(b) per
Sup.16.

rem *formalem* sit *formale* peccatum (b); opinio vero probabilis non sit error *formalis* (c), sed

(c) per
Cor. 3.
Def.26.
27.

tamen esse possit, utpote incerta (d); conficitur, si ea in conflictu probabilis, vel probabilioris tutioris licite teneri potest, posse licite teneri aliquid cum periculo peccati *materialis*, non *formalis*, quandoquidem periculum er-

(d) per
Cor. 2.
earund.

roris *materialis*, & peccati *materialis* in hypothesis idem est, sicuti periculum erroris *formalis*, & peccati *formalis*, quia error *formalis*

(e) per
Supp.16.

peccatum est (e). Itaque in speculativis, etiam ad fidem pertinentibus, non tenemur sequi probabiliora, ac tutiora ad hoc, ut neque *materialiter* erremus, aut peccemus, sed sufficit sequi probabilia, ac tuta, ad hoc saltem, ut non erremus, seu peccemus *formaliter*.

16. Hinc non est Lex per se ulla universalis, neque Naturalis, neque Divina, neque Humana obligans ad sequenda in speculativis, etiam ad fidem spectantibus, vel æque probabilia, vel probabiliora securiora. Nam aliter non possent teneri tantum probabilia minus tuta iis comparata.

Dictum est *per se*, & *universalis*, quia fieri potest, ut peculiare aliquod præceptum reperiat vetans electionem huiusmodi minus probabilem (f).

(f) per
Sch.Ax.
13.

17. Hinc denique in speculativis, etiam ad fidem pertinentibus, datur ignorantia *invincibilis*

lis tum *physice*, tum *moraliter*, quia veritas neque sciri potest, neque est obligatio eam sciendi; ob idque ab errore *formali*, & a peccato *formali* probabilia sequentes excusantur. Nam si veritas certo a Doctoribus sciretur, aut facile disputando sciri posset, aut esset obligatio eam sciendi, contrarium teneri non posset; quia tunc foret, vel aperte falsum, vel falsum esse facile cognosci posset, & falsum sine culpa in qualibet materia (a), præsertim a Doctoribus rem ex professo discutientibus teneri non potest.

(a) per
Supp. 16.

Hæc omnia Corollaria, licet vel superflua, vel parum ad rem esse videantur, acriter tamen Lector mente retineat. Nam quanta iis inest vis, & quisnam eorum sit futurus usus, suo loco apparebit.

X X.

Omnes cujusque Scholæ opiniones sunt in se, & absolute probabiles, non vero probabiliiores.

Nam quod ad primum spectat, nituntur Doctore Magno, ac rationibus magnis: quo probabilitatis utriusque, nempe intrinsecæ simul & extrinsecæ natura, ac robur continetur (b). Immo multis Doctoribus nituntur. Sub unoquoque enim Principe complures militant, quos inter multi Sapientes sunt, ut Docti norunt. Quod præsertim verum est de Scholis D. Thomæ, & Scoti, quæ celebriores sunt.

(b) per
Sch. Def.
29. n. 1.

Quod ad secundum, primum Probabilioritas non absoluta, sed respectiva est (c). Deinde inter has Scholas complures sententiæ contradictoriæ sunt (d): contradictoria autem probabiliora simul esse non possunt (e).

(c) per
Cor. 4.
Sup. 10.
(d) per
Sup. 12.
(e) per
Ax. 2.

Cor. Hinc iterum liquet, probabilitatem,
five

sive absolutæ, sive respectivæ probabilioritati collatam non amitti, ac evanescere. Nam hoc pacto sententiæ contradictoriæ, quæ in Doctolibus reperiuntur, forent temerariæ, & improbabiles: ac propterea Schola quælibet posset alterius opiniones sibi adversantes, tanquam hujusmodi rejicere, ac reprobare. Unaquæque etenim Schola suas sententias defendit veluti probabiliiores (a): & nonnullæ ex contradictoriis possunt esse reipsa absolute probabiliiores (b).
 (a) *per* *Supp.* 10. Quod si hoc asserere, & facere nefas est, con-
 (b) *per* *Sch. Def.* 29. n. 1. ficitur, minorem probabilitatem per majorem
 sive absolutam, sive respectivam non enervari.

X X I.

Doctrina D. Thomæ, præsertim Theologica, est ab Ecclesia *electiva* approbatione, minime *definitiva*, aut mere *permissiva*, positive approbata.

X X I I.

Est approbata universim, & sigillatim, ita ut quælibet D. Thomæ sententia seorsum accepta sit positive approbata, & nulla sit, quæ non sit positive approbata.

X X I I I.

Est approbata absolute, & in se, non respectiva, seu ad mentem, ac judicium opinantis.

Primo enim hoc fieri non potest, ut consideranti liquet. Deinde hæc foret approbatio inutilis, derisoria, & ridicula.

X X I V.

Non est approbata universim, & sigillatim
 velu-

veluti speculative vera, ac certa, ita ut quælibet D. Thomæ sententia sit speculative vera, & certa, & nulla sit, quæ non sit hoc modo vera, ac certa.

X X V.

Est approbata universe, & sigillatim tanquam vera, & certa practice, ita ut quælibet D. Thomæ practica sententia practice vera, & certa absolute, & in se sit, seu tuta, tutissima in praxi, & nulla sit seorsim accepta, quæ non sit tuta, tutissima absolute, & in se.

X X V I.

Non est approbata generatim, & sigillatim veluti probabilior, ita ut quælibet ejus sententia peculiariter accepta sit absolute, & in se probabilior, ac de qualibet vere dici possit: hæc est absolute, & in se probabilior.

X X V I I.

Est approbata universim, & speciatim tanquam probabilis, ita ut quælibet D. Thomæ sententia seorsim accepta sit in se, & absolute probabilis, & nulla sit, de qua vere dici non possit: hæc est in se, & absolute probabilis.

X X V I I I.

Etiam D. Bonav. Doctrina ab Ecclesia *electiva* approbatione æqualiter quoad substantiam, non vero quoad modum approbata est.

Hæ octo Suppositiones tum apud Probabilistas, tum apud Probabilioristas certæ sunt. Vide sis Piccinardum de approbatione Doctrinæ S. Thomæ, ex cujus Doctrina, quæ est Thomistarum,

rum, hoc est nunc Probabilioristarum communis, formatae sunt.

Monumenta autem hujusce approbationis, praeter alia, sequentia sunt.

1. Quod attinet ad D. Thomam. Joannes XXII. in Bulla Canonizationis: *Redemptionem misit Dominus*: de ejus operibus dicit. *Non absque speciali Dei infusione perfecit.*

Urbanus V. in Brevi ad Tolosanor: *Laudabilis DEUS. Volumus insuper, & tenore praesentium vobis injungimus, ut dicti D. Thomae Doctrinam tanquam benedictam, (alii legunt veridicam) & Catholicam sectemini, eamque studeatis totis viribus ampliare.*

Pius V. in Bulla erectionis Canonicatus S. Petri in Vaticano pro Praebenda Theologica: *In eminenti. Attendentes D. Thomae Doctrinam Theologicam ab Ecclesia Catholica receptam, aliis magis tutam, & securam existere &c.*

Et in Bulla: *Mirabilis DEUS*: eam vocat certissimam Christianae Doctrinae Regulam.

Clemens VIII. in primo Brevi ad Deputatos Neapolitanos: *In quo nos: D. Thomam appellat Divinae voluntatis Angelicum Interpretem.*

Et in secundo Brevi ad eosdem: *Sicut Angeli*: de ejus Libris ait. Quod eos sine ullo prorsus errore conscripsit.

Paulus V. in Brevi: *Splendidissimi*: ait, ejus *Scriptorum Glypeo Ecclesiam haereticorum Tela feliciter elidere.*

Alexander VII. in Brevi ad Doctores Lovanienses: *Litteras*: eos exhortatur his verbis. . . . *de reliquo non dubitamus quin sanam, & incorruptam Doctrinam semper amplexuri, & adversus defensuri sitis; nec non*
præ-

præclarissimorum Ecclesiæ Catholicæ Doctorum Augustini, & Thomæ inconcussa, tutissimaque Dogmata sequi semper, ut asseritis, & impense revereri velitis, quorum profecto Sanctorum Virorum penes Catholicos universos ingenia, & omnem laudem supergressa nomina, novi præconii commendatione non egent.

Item Patribus Dominicanis anno 1655. in Capitulo congregatis significavit se cupere, ut a Theologis contra laxas opiniones tum præsertim emergentes remedium pararetur *per genuinam Doctrinam* (alii referunt *ex severiori, & tuta Doctrina*) D. Thomæ.

Ita testantur Vincent. Baron., & Gonet. in Procemio disput. de Probabilitate.

Idem fecisse etiam Clementem VIII. cum Patribus Societatis habetur, ut dicitur, in eorum Congregatione Generali quinta Decret. 56.

Denique Benedictus XIII. in Brevi: *Demissas preces*: 1724. superiores fere omnes approbationes, & elogia complexus, hæc de Doctrina S. Thomæ habet. *Quando quidem Omnipotentis DEI Providentia factum est, ut Angelici Doctoris vi, & veritate Doctrinæ, non solum innumera, quæ vel ipsius ætate, vel antea grassata sunt, sed multa etiam, quæ deinceps exorta sunt, hæreses confusæ, & convictæ dissiparentur . . . Sanctorum Augustini, ac Thomæ inconcussa, tutissimaque Dogmata . . . Pergite porro Doctoris vestri Opera Sole clariora, sine ullo prorsus errore conscripta, inoffenso pede decurrere, & per certissimam illam Christianæ Doctrinæ Regulam, Sacrosanctæ Religionis veritatem, incorruptaque Disciplinæ Sanctitatem tueri, ac vindicare.*

Vide si lubet has Bullas, & Brevia per exten-

M sum

sum (excepto hoc ultimo) apud eundem Piccinardum, aut Lucarinum, aut alios.

2. Quod vero spectat ad D. Bonaventuram.

Sixtus IV. in Bulla Canonizationis vocat ejus scripta *Divina*, aitque ita scripsisse, ut in eo *Spiritus Sanctus locutus videatur*.

Sixtus vero V. in Bulla, qua ipsum Doctorem Ecclesiae declaravit, repetit primum eadem verba, deinde prosequitur, dicens. *Doctrinam ipsius S. Bonaventurae a supradictis predecessoribus nostris Clem. IV. Greg. X., & Sixto IV. laudatam, in Concilio Lugdunensi maxime spectatam, in Florentino etiam ad res difficiles explicandas adhibitam, gravissimorum Virorum auctoritate testificatam, & commendatam, & eximio Doctore dignam, nos quoque in Domino laudamus, & commendamus, ac . . . ipsum S. Bonaventuram . . . inter precipuos, & primarios, qui Theologicae facultatis Magisterio excelluerunt, habendum, & reverendum esse decernimus, & declaramus . . . atque . . . Opera . . . omnia . . . ut aliarum Ecclesiae Doctorum, qui eximii sunt, non modo privatim, sed publice in Gymnasiis, Academicis, Scholis, Collegiis, Lectionibus, Disputationibus, Interpretationibus, Concionibus, Sermonibus, omnibus aliis Ecclesiasticis studiis, Christianisque Exercitationibus, citari, proferri, atque, cum res postulaverit, adhiberi volumus, ac decernimus.*

Præterea in eadem Bulla protestatur, se Collegium instituisse, in quo ex *hujus præcipue eximii, devotique Doctoris Operibus, & Commentariis sacra Theologia publice explicaretur.*

Hoc autem Collegium est Romæ in Conventu Sanctorum Apostolorum Patrum Conventualium.

Ut in summam horum duorum Doctorum
Elo-

Elogia, & approbationes colligantur.

Doctrina D. Thomæ *specialiter infusa, benedicta, veridica, catholica, ab Ecclesia recepta, aliis magis tuta, & secuta, certissima Christianæ Doctrinæ Regula, inconcussa, tuta, tutissima, sine ullo prorsus errore est.*

Ad hæc magnum Ecclesiæ desiderium, & exhortatio, ut eam Doctrinam amplectamur, revereamur, sequamur, ad praxim reducamus.

Sancti vero Bonav. Doctrina Divina, ac veluti a Spiritu Sancto dictata, ab Ecclesia pluries laudata, spectata, adhibita, digna eximio Doctore, & gravissimorum Virorum autoritate testificata, & commendata est.

Insuper authoritative usurpari decernitur ab Ecclesia in omnibus sacris Exercitationibus: ac proponitur, ut explicetur, ac doceatur.

SCHOLIUM I.

IN hac Ecclesiæ approbatione duo præsertim, quod ad institutum spectat, peculiari animadversione digna sunt.

1. Primum, horum Doctorum Doctrinam fuisse approbatam, antequam Probabilismus nasceretur, aut saltem radices ageret, ut patet de Joanne XXII., Urbano V., Pio V., & Sixto IV., ac Sixto V. Nam explicitus Probabilismus circa. 1577. ortus est.

2. Secundum, Doctrinam præsertim D. Thomæ, quæ sæpius, expressius, & solemnius approbata est, nunquam probabiliorē fuisse appellatam. Nullus enim Pontifex eam hoc nomine vocavit, nec illi quidem, qui in ipso Probabilismi vel jam nati, & undique gliscen-

tis, ut Clem. VIII., vel decrefcentis, ut Benedict. XIII., tempore, sed etiam in ipso calore, ut Alex. VII., eam approbarunt; quo tempore maxime e re erat ita illam appellare. Et præsertim Alex. VII., qui multas opiniones de moribus laxas confixit, contraque alias plures tum emergentes remedium parari magnopere cupiebat ex Doctrina S. Thomæ. Quod optimo consilio factum Lector infra cognoscet. Itaque *specialiter infusam, benedictam, tutam, tutissimam, veridicam, Catholicam, ab Ecclesia receptam, aliis magis securam, inconcussam, certissimam Christianæ Doctrinæ Regulam, sine ullo prorsus errore conscriptam* legimus, *probabiliorem* non legimus.

3. Neque vero Lectorem movere debent huiusmodi tam speciales, tamque efficaces loquendi formulæ, quibus approbata est, quasi vero inde inferri oporteat, illam majori approbatione, quam in Suppositionibus asserui, fuisse approbatam.

Nam omnium illarum formularum sensus, & significatio aliud in summa non est, quam quod, si de morum Doctrina loquamur, sit certa, & vera præctice, seu tuta, tutissima in præxi, atque sine ullo prorsus errore præctico; si vero loquamur de Doctrina speculativa, quod sit vera, certa, & sine ullo prorsus errore ex iis, quos nunc constat Ecclesiæ errores esse, non vero ex iis, quos errores esse constare potest, cum huiusmodi sit natura electivæ approbationis (a). Quod quamquam ab aliquibus in

(a) per
Sch. Def.
§o. n. 2.

dubium ponatur, qui existimant, aliquos speculativos errores, etiam ex nunc cognitis, in D. Thomæ Doctrina esse, nihil refert. Hoc loco enim ratio solum Doctrinæ moralis habetur: & quod de Doctrina speculativa dixi, sine difficultate

te tam a nobis, quam a Probabilioristis veluti Suppositio admitti potest.

Illud igitur significant potissimum hæ locutiones: *infusa, veridica, catholica, recepta ab Ecclesia, inconcussa, sine ullo prorsus errore conscripta, certissima Christianæ Doctrinæ Regula*: quibus absoluta, & infallibilis veritas astrui videtur. Quamvis hæc præsertim ultima formula etiam alium sensum aptiorem habet, nempe quod sit certissima Regula Christianæ Doctrinæ, hoc est, non Fidei, sed Doctrinæ scholastico, ac probativo modo procedentis. Quod verissimum est, & de D. Thomæ non solum, sed etiam de D. Bonav. Theologia Sixtus V. in superiori Bulla præfata asseruit. Quare D. Thomæ Doctrina quo modo tantum in Suppositionibus expressimus, non alio excellentiori, ab Ecclesia approbata est.

Consule Piccinardum eundem Opere laudato.

4. Sed quamquam hæ Suppositiones certæ sint, & ab omnibus tum Probabilioristis, tum Probabilistis non ægre, ut dixi, admittantur, ad commoditatem tamen illorum, qui in his rebus parum versati sunt, & ad Doctrinæ complementum libet earum aliquas, quæ difficultatem præ cæteris ingerere videntur, breviter demonstrare. Sunt autem. 21. 24. 26. 27.

Itaque quod spectat ad 21., D. Thomæ Doctrina tantum *elective* approbata est. Etenim si foret approbata *definitive*, ea esset Canonica, & infallibilis, omnesque ejus sententiæ tam practicæ, quam speculativæ essent definitæ, ac de Fide; quod constat esse non posse: tum quod omnes sententiæ his contradictoriæ, quas de-

(a) per
Supp. 12.

falsæ, sed etiam hæreticæ; cum Contradictoria simul vera (multo minus de Fide) esse non possint (*a*): atque ideo essent falsæ, & hæreticæ etiam sententiæ his contradictoriæ D. Bonaventuræ (*b*), quas tamen Ecclesia etiam approbavit (*c*); unde, & falsum, & hæreticum approbasset, quod esse non potest (*d*): tum denique, quod nulla sententia D. Thomæ versaretur in materia Topica, & opinativa contra hypothesim (*e*).

26. 5. Quæ Doctrina etiam ad demonstrationem Supp. 24. omnino facit, cum eadem absurda etiam sequantur, si ponatur Doctrina D. Thomæ esse approbata præ aliis tanquam speculative vera, & certa, ut consideranti patet.

6. Quod ad 26., non sunt approbatæ omnes sententiæ D. Thomæ universim, & sigillatim veluti probabiliores. Primo enim nullus Pontificum hoc expressit, etiam cum id maxime debuisset, ut supra diximus. Deinde probabilioritas non absoluta, sed respectiva est (*f*): Sententiæ vero D. Thomæ absolute, & in se approbatæ sunt (*g*). Tum nulla sententia contradictoria opinionibus ejus absolute probabilior fieri posset, ideoque sententiæ non immutarentur (*h*), cum contradictoria, præsertim in se, & absolute, simul prababiliora esse non possint (*i*). Rursus aliquæ opiniones revera probabiliores sunt opinionibus aliquibus D. Thomæ, ut docti sciunt. Tandem omnes tenerentur sequi sententias D. Thomæ; quod neque Probabilioristæ admittunt, vel admittere possunt: & nullus Doctor posset defendere, & multo magis praticare prudenter sententiam aliquam praticam contradictoriam sententiis D.

D. Thomæ tanquam probabiliorē, cum tamen omnes Doctores suas sententias veluti probabiliores tueantur (a). Fieret inquam primum, quia juxta Probabilioritas tenemur ad respectivā, & multo magis ad certo absolutā probabiliora; quod potiori jure verum erit, si hujusmodi sint declarata per Ecclesiæ judicium (b). Fieret secundum, quia post tale judicium nemo posset sine Ecclesiæ contemptu existimare propriam sententiam contradictoriam probabiliorē, cum contradictoria simul esse nequeant probabiliora (c).

(a) per
Sup. 10.

(b) per
Sch. 2.
Def. 26.
27. n. 4.

(c) per
Ax. 2.

Atque hinc liquet, cur Ecclesia Doctrinam D. Thomæ probabiliorē non dixerit, ut supra notavi.

7. Quod tandem ad 27., omnes Sententiæ D. Thomæ sunt approbatæ veluti in se, & absolute probabiles. Tum quod omnes opiniones cujusque Scholæ sunt in se probabiles (d). Tum quod præter certum, probabilissimum, probabilius, & probabile nihil aliud est, quod ab Ecclesia approbari possit (e); & tutum, cujusmodi D. Thomæ Doctrina approbata est (f), in moribus faventibus libertati, non nisi aut certum, aut probabilissimum, aut probabilius, aut ut minus probabile esse queat (g). Quare Doctrinæ D. Thomæ electiva, non definitiva approbatione, non tanquam certa, & vera speculative, aut tanquam probabilior, sed tantum ut probabilis universim, & sigillatim in se, & absolute approbata est. Quod erat demonstrandum.

(d) per
Sup. 20.

(e) per
Cor. 2.
Ax. 25.
26.

(f) per
Sup. 25.

(g) per
Cor. 1.,
O. 2.
Ax. 25.
26.

SCHOLIUM II.

ad Supp. 26. 28.

1. **T**HOMISTÆ apud eundem Piccinardum Lib. 2. quæst. 2. art. 3., & quæst. 4. art. 3., cum videant ex unâ parte Sanctos Thomam, & Bonaventuram pares esse in Ecclesiæ existimatione, nempe ambos declaratos Sanctos, ambos Patres, & Doctores Ecclesiæ, ambos Primarios, & Præcipuos inter eos, qui Theologica facultate excelluerunt, amborum Doctrinam approbatam; ex alia vero tot, tamque peculiare pro D. Thoma approbationes; unanimi consensu arbitrantur inter utrumque Doctorem, interque utramque approbationem discrimen aliquod esse oportere.

Itaque quod ad personam attinet, statuunt D. Thomam esse declaratum, & approbatum, non solum inter Primarios, & Præcipuos Scholasticæ Theologiæ Magistros, verum etiam omnium Theologorum Principem: quod vero ad Doctrinam, affirmant utriusque Doctrinam esse quidem *quoad substantiam* (ita enim ipsi loquuntur) non autem *quoad modum* æqualiter approbatam; ideoque si non in substantia, saltem in modo inæqualitatem aliquam inter utramque esse ponendam. Hanc autem modi inæqualitatem explicant in eo sitam esse, quod S. Thomæ Doctrina est specialiter approbata de defectu erroris, de certitudine, & veritate, de peculiari infusione, de majori securitate, sensu supra explicato: Doctrina vero S. Bonav. solum approbata est generaliter, sine ulla speciali expressione, unde desumi possit gradus certitudi-

titudinis, veritatis, securitatis. Adduntque propterea, Doctrinam D. Thomæ esse approbatam, non tantum veluti absolute probabilem, sed etiam tanquam probabiliorem, non quidem in universum *determinate*, ac *definite*; ita ut quælibet sententia sit peculiariter, & definite veluti probabilior approbata, sed in universum *indeterminate*, & *indefinite*, ac *plerumque* (hoc enim vocabulo utitur Piccinarus, aliis Joan. a S. Thoma, cæterique) ita ut majori ex parte sint revera approbatæ tanquam probabiles (sic enim illud *plerumque* intelligo, & explico), certo tamen sciri non possit, quæ sint *determinate* probabiles; ideoque sit nulla, de qua certo affirmari possit. Hæc est approbata ut absolute, & in se probabilior.

Hæc est concors, & unanimis de approbatione Doctrinæ S. Thomæ, præsertim comparata approbationi Doctrinæ S. Bonaventuræ, Thomistarum sententia.

2. Nos per ea verba, *quoad substantiam*, putamus esse intelligendam omnimodam substantialem approbationis æqualitem, scilicet in infusione, veritate, certitudine, securitate; per ea vero, *quoad modum*, quandam accidentariam inæqualitatem, sitam dumtaxat in ipsa forma commendationis, & approbationis, ideoque alteram ab altera in eo solo discriminari, quod D. Thomæ Doctrina expressiori, & specialiori sermonis forma, seu illustriori, ac solemniore, ut ita dicam, pompa approbata est, cætera utramque convenire. Quapropter utraque, vel tantum ut absolute probabilis, vel etiam ut probabilior eodem modo, eodemque plane superiori sensu approbata est. Id quod facile potest demonstrari.

3. Et-

3. Etenim primo etiam Doctrina D. Bonav. Divina & fere a Spiritu Sancto dictata dicitur (a) : quo immunitas ab errore, veritas, certitudo, securitas, licet non explicite, implicite tamen continetur.

(a) per Sch. 1. huj. n. 2.
4. Præterea est non mere *permissive* tantum, sed *elective* etiam approbata (b) : electiva autem approbatio hujusmodi est, qua immunitas ab omni errore jam cognito significatur (c). Igitur est æqualiter immunis ab errore, ac Doctrina D. Thomæ.

(b) per Sup. 28.
(c) per Sch. Def. 50. n. 2.
5. Rursus decernitur, ut ea defendatur, publicetur, propagetur, & in omnibus Ecclesiasticis functionibus cum authoritate citetur, & adhibeatur (d). Igitur *secura* est. Quis enim sibi persuadeat, Pontifices proposituros in Ecclesia ad docendum, arguendum, exhortandum Doctrinam, quæ *secura* non est? Quare hæc etiam *tuta*, ac illa S. Thomæ est, hoc est in praxi non minus *securus* est, qui amplectitur opinionem S. Thomæ, quam qui S. Bonaventuræ.

(d) per Sup. 20.
(e) per Cor. 1. Ax. 26.
(f) per Sch. Def. 24. n. 10.
(g) per Sch. Def. 29. n. 1.
6. Præterea hæc est etiam in se, & absolute probabilis. Tum quia omnis cujusque Scholæ Doctrina absolute talis est (e). Tum quia quod approbatur ab Ecclesia, ut minimum probabile est (f). Tum quia tutum debet esse saltem hujusmodi, cum falsum in favorem libertatis tutum esse non possit (g). Tum denique, quia Doctrina ista nititur authoritate magna, & rationibus magnis: quo universa, seu tam intrinseca, quam extrinseca probabilitas continetur (h). Neque vero quemquam esse puto, qui hoc inficiari velit, aut possit. Nam quis audeat asserere, etiam hujus tam eximii

Pa-

Patris, atque Ecclesiæ Doctoris Doctrinam non esse saltem probabilem?

7. Quod tandem spectat ad Probabilioritatem, qua S. Thomæ Doctrina præ ceteris, modo explicato, ut volunt Thomistæ, approbata est, non video, qui hoc intelligi, aut cum veritate stare, quidve ad peculiarem ejusdem commendationem, atque approbationem conferre possit. Si enim nunquam certo constare potest, quænam sententia speciatim accepta sit in se, & absolute probabilior, & ut talis ab Ecclesia approbata, quid interest? nam hoc pacto, non obstante adeo ingenti Ecclesiæ approbatione, nemo unquam securus est, se sequi, aut in speculatione, aut in praxi sententiam aliquam absolute probabiliorē D. Thomæ, ideoque in hoc Ecclesiæ approbatio sibi supervacanea est. Quare conficitur, vel D. Thomæ Doctrinam non esse tanquam probabiliorē, modo explicato, approbatam, sed solum veluti probabilem; vel etiam D. Bonavent. Doctrinam, utpote etiam *elective* approbatam, simili prorsus ratione veluti probabiliorē eodem modo approbatam esse. Quapropter in substantia utraque convenit quoad omnia, excepta accidentali approbationis forma; ipsaque approbationis substantia utrinque eodem prorsus modo intelligenda, & explicanda est. Q. e. d.

8. Dicet fortasse quispiam. Si ita est: quid igitur aliis præstat Doctrina D. Thomæ, & quamobrem ab Ecclesia tam frequenter, & tam solemniter approbata est?

Si de illa comparete ad D. Bonav. Doctrinam loquamur, jam diximus, in forma approbationis præstare, eique præ hac fuisse ab Eccle-

clesia adjectam majorem commendationis, & approbationis celebritatem. Si vero de aliorum Doctorum quorumcumque Doctrina non approbata sermo est, S. Thomæ, sicut etiam S. Bonav. Doctrina præstat in eo, quod Ecclesia suo judicio, ac auctoritate certos nos facit, omnes istorum duorum sententias esse absolute probabiles, & in praxi tutas, seu omni cujuscumque erroris tum speculativi jam cogniti, tum practici suspitione carere. Quod de aliis Doctoribus non approbatis certo, ac authentico Ecclesiæ testimonio nondum exploratum est.

9. Atque hæc obiter dicta sint, ut Thomistarum sententiam de majori approbatione Doctrinæ D. Thomæ præ S. Bonav. Doctrina, non sine examine aliquo exciperemus. Cæterum quia non nisi omnino certa, & a Probabilioristis ipsis admissa in hoc Opere sumenda sunt (a), idcirco in Supp. 28. diximus, D. Bonav. Doctrinam esse æqualiter *quoad substantiam* approbatam. Porro hanc substantialis approbationis æqualitatem libenter accipimus: in hoc solum esse positam, quod etiam ipsa sit in se absolute probabilis, & tuta (hoc enim contenti sumus): quod utrinque tanquam certum habendum est. Quod est autem ad Thomistarum sententiam, liberaliter iis damus, D. Thomam Theologorum omnium Principem esse: damus etiam, ejus Doctrinam præ Doctrina D. Bonav. etiam approbatam *indefinite, indeterminate, plerumque* veluti probabiliorem. Sat nobis est, ut dicebamus, etiam hanc saltem absolute probabilem, & in praxi tutam approbatam esse. Quod si hoc ipsum ægre ferant, & dare nolint, nihil refert. Nam neque istuc ab invitis extorquebimus.

Sit

(a) per
Præm. 4.

Sit igitur sola Doctrina D. Thomæ, ut libet, nempe ut liberaliter dedi, approbata, Doctrina vero D. Bonaventuræ nullo modo approbata. Vel hoc unum nobis denique satis est.

Cor. Hinc evidenter liquet, posse licite, & sine peccato ab omnibus per se amplecti, & ad praxim deduci omnes sententias de moribus D. Bonav., & D. Thomæ. Tuta enim per se sunt licita (a), & quæ approbat *elective* Ecclesia licita sunt (b). Quod præsertim de sententiis D. Thomæ verum est, quem esse in moribus sequendum Pontifices supra tam clare, tamque cupide voluere. Quis enim audeat vel suspicari non posse licite ad praxim deduci, quod deduci Ecclesia tam ardentem cupit, hortatur, injungit.

Dictum est *per se*, quia fieri potest, ut aliqua Sententia D. Thomæ, aut D. Bonav. ad praxim deduci nequeat ob peculiare vinculum Juramenti, Voti, Contractus, Præcepti (c) &c.

SCHOLIUM.

QUAMQUAM est incredibile, post tot luculentas Ecclesiæ approbationes, atque declarationes, ea præsertim a me ratione deductas, reperiri quemquam adeo præfractæ frontis, ut ausit, ut dixi, affirmare, non posse ad praxim deduci sententias omnes faventes libertati D. Bonav., & D. Thomæ ab eo, qui oppositas faventes Legi putet vel æque probabiles, vel probabiliore; tamen ut omnes obstinatæ mentis nimio partium studio in transversum actæ conatus elidantur, simulque omnis elabendi aditus præcludatur, ac præsertim, ut tam

imma-

(a) *per*
Ax. 5.
(b) *per*
Ax. 23.

(c) *per*
Sch. Ax.
5.

immanis assertionis hujus absurditas, ab imperitis potissimum, cognoscatur, libet in eorum utilitatem hoc Corollarium latius diducere, & explicare.

Esto igitur. Non possint semper, & ab omnibus *per se* practicari omnes sententiæ faventes libertati D. Bonav., & D. Thomæ, sed quæ solum, a quibus solum, tum solum, cum sunt vel absolute, vel respectively probabiliore.

Igitur si de absoluta probabilitate loquamur, nulla unquam ad praxim deduci potest. Nulla etenim sententia, vel ipsius D. Thomæ, est determinate, certo, absolute probabilior, & ut hujusmodi ab Ecclesia approbata (a). Et universim Doctrina aliqua ita approbari non potest, cum probabilitas non sit objectiva, & absoluta, sed subjectiva, ac respectiva (b).

(a) *per*
Sch. 2.
Sup. 28.
n. 1.

(b) *per*
Cor. 4.
Supp. 10.
(c) *per*
Supp. 23.

Si vero de relativa, igitur Doctrina horum Sanctorum non est approbata ab Ecclesia absolute, & in se, sed ad iudicium, & mentem opinantis (c): atque ideo non D. Thomæ, & D. Bonav. Doctrinam, sed iudicia, ac sententias opinantium Ecclesia approbaverit.

Igitur approbavit æqualiter, non solum horum Sanctorum Doctrinam, sed etiam cujusque alterius Scholæ, aut Doctoris, vel etiam privati cujuslibet, cum Schola quælibet, Doctor, aut privatus quilibet habeat sententias suas tanquam probabiliores (d): verbo Probabiliorisimum subjectivum approbavit.

(d) *per*
Supp. 10.

Igitur erit tutum, tutissimum, quod fallaci cujusque iudicio committitur, non quod certo Ecclesiæ iudicio continetur: ac proinde quod privatus quilibet habet ut probabilius, ab Ecclesia condemnari non posset, quandoquidem da-

mna-

mnari nequit, quod est tutum, tutissimum. Et immerito plures propositiones condemnaverit, utpote quæ a suis assertoribus veluti probabiles habentur (a).

(a) per
Sup. 10.

Igitur eadem Doctrina nunc eidem erit tuta, nunc non erit, cum opinanti idem nunc probabilius, nunc vero tantum probabile videri possit (b).

(b) per
Sch. Def.
26. 27.
n. 4.

Igitur Doctrina, præsertim D. Thomæ (nam idem etiam de dotibus, & Elogiis Doctrinæ D. Bonav. intelligendum est) erit Catholica, benedicta, aliis securior, tutissima, inconcussa, Christianæ Doctrinæ Regula, sine ullo prorsus errore, nempe quæ, cum, si, & quibus probabilior videbitur, quæ vero, cum, si, & quibus vel æque, vel minus probabilis videbitur, erit secus.

Igitur conditionatæ, & ideo frustraneæ, ac ridiculæ Ecclesiæ exhortationes, injunctiones, & vota. Quare cum Pontifices dixerunt. *Volumus . . . , & injungimus . . . ut dicti D. Thomæ . . . Doctrinam . . . sectemini, eamque studetis totis viribus ampliare. Et. Nec non S. Thomæ inconcussa, tutissimaque dogmata sequi semper, & impense revereri velitis. Et. Pergite porro . . .* &c. ita dixisse explicandi sunt. Heus vos. *Sectemini, ampliate, sequimini, reveremini D. Thomæ Doctrinam, scilicet non omnem, aut semper, sed solum eam, quæ, & quando vobis probabilior videtur; quæ vero, & quando probabilior non videtur, parvi facite, abjicite, derelinquite. O præclarum Doctrinæ Angelicæ Privilegium! O dignas Ecclesiæ exhortationes!*

Igitur cum D. Thomæ Doctrinam approbavit, & sequi hortata est, ac injunxit, vel præceptum universale sequendi Probabiliorismum
igno-

- ignoravit, ideoque ignoravit quod naturæ Lege
 (a) *per* notum est (a); vel si non ignoravit, omisit
Supp. 8. hortari, & injungere id præceptum, cum nun-
 (b) *per* quam dixerit eam Doctrinam probabiliorem (b);
Schol. 1. vel si illud præceptum injunxit, injunxit, ut
Sup. 28. omnes habeant cunctas D. Thomæ sententias
n. 2. tanquam probabiliores: quod tamen nec fecit (c),
 (c) *per* nec porro fieri potest, quia Probabilioritas ut-
idem n. 7. pote subjectiva, & respectiva (d), pendet non
 (d) *per* e rei natura, sed ex mente opinantis; vel de-
Cor. 4. nique hortata est ad peccatum, & peccatum
Sup. 10. injunxit, quia injunxit, ut universim, & sem-
 per reducamus ad praxim sententias omnes, &
 ita etiam faventes libertati D. Thomæ, inter
 quas sunt, *quæ*, & *aliquando* sine læthali pra-
 cticari non possunt, nempe *quæ* non videntur,
 & tum, *cum* non videntur nobis probabiliores.

Num hæc consecutionum monstra legitima
 sint, & necessario admittenda ab eo, qui affir-
 met, non posse ab omnibus, & semper per se
 practicari sententias omnes faventes libertati D.
 Bonaventuræ, & D. Thomæ, Lector ipse vi-
 derit.

X X I X.

Opinio probabilis in conflictu probabilioris
 non amittit suam probabilitatem.

Hæc est propria, ac principalis Suppositio
 Probabilistarum, supra quam totius vertitur car-
 do disputationis. Nam cæteræ utrisque com-
 munes sunt.

Cor. Hinc denique tanquam e proprio, ac
 nativo loco evidentissime liquet, turpius mul-
 to, quam credi possit, hallucinari Probabiliori-
 stas, cum Probabilistis contra illos disputanti-
 bus

bus passim negant suppositum, videlicet negant, opinionem probabilem positam in probabilioris conspectu probabilem remanere. Quos propterea toties in hoc Opere perstrinxi, quia valde miror, quomodo id ab iis negari possit. Nonne enim quæstio de Probabilismo reflexa est (a)? nonne reflexa quæstio directam supponit (b)? Nonne in omni quæstione unum supponitur, & aliud quæritur (c)? Nonne comparativum in eodem subjecto positivum supponit (d)? Quomodo ergo opinio, de qua quæritur, erit minus probabilis præ opposita magis probabili, si positive probabilis non est? Nonne tandem ad Probabilistas spectat quæstionis statum, ac sensum exponere, omniaque eo pertinentia supponere, ac determinare, ad Probabilioristas vero his omnibus acquiescere, & stare (e)? Et expositulabunt nobiscum, si illis exprobraverimus, neque quæstionem ipsam intelligere, nedum apte tractare posse? Quis enim ferre queat Viros contra dialecticas Leges adeo turpiter peccantes, & de causæ nihilominus victoria palam non solum, si Superis placet, gloriantes, verum etiam Probabilistas tanquam Moralis corruptores, animarumque seductores conviciis, atque scommatibus traducentes? Nam si probabilis opinio in conflictu probabilioris amplius probabilis non est, neque quæstio de Probabilismo amplius in mundo est. Tunc enim non erit ista quæstio: *an minus probabilis in conflictu probabilioris licite eligi possit*: Sed ista: *an minus probabilis in eo conflictu remaneat probabilis*. Quæ quantum ab illa diversa sit, etiam lippis, atque tonforibus liquet. Quæ profecto quæstio, si statim in limine determinata

(a) per
Supp. 1.(b) per
Can. 2.(c) per
Can. 1.(d) per
Can. 12.

n. 2.

(e) per
Can. 4.

N

juxta

juxta Probabilioristarum sententiam supponatur, nempe si supponatur, minus probabilem opinionem in probabilioris concursu non esse amplius probabilem, jam manus illico dabunt Probabilistæ. Nunquam enim somniarunt, posse licite eligi opinionem non probabilem in conspectu probabilioris; cum hoc ipsum etiam contradictionem includat, ut ex verbis ipsis patet.

At enim Augustinus contrarium aperte docet Lib. 3. contra Cresconium Grammaticum Donatistam cap. 73. 74. 75. 76. 77., & Lib. 4. cap. 55., ubi totus in eo est, ut ostendat, non ex eo, quod asseritur aliquid *probabilius*, oppositum quoque debere esse *probabile*, legitime inferri posse. Vide integrum locum in calce Operis, ubi, ne nimia ejus prolixitate cursus hic sermonis interrumpatur, cum aliis quibusdam monumentis commodius positus est. Atque iste locus is est a nobis Cor. 4. Def. 26. 27. specialiter indigitatus, quem Probabilioristæ insignem palmarem, decretorium, evidentem, ideoque insolubilem putant.

Sed hunc nihilo secius locum non modo infirmissimum, verum etiam ad rem minime esse, multis liquet. Ut enim omittam, *probabile* hic fortassis in alieno sensu accipi ab Augustino, ut cap. 75. indicare videtur: primo nomen *probabilius* pro *probabiliter*, hoc est non pro comparativo, sed pro positivo ipso a S. Doctore sumitur, ut cap. 74. ipse fatetur. Quid igitur mirum, si affirmet, ex to *probabilius* ex una parte, *probabile* ex parte altera, recte inferri non posse? In hac etenim usurpatione complexio ex uno extremo ad alterum oppositum illegitima est (a).

(a) per
Can. 12.
n. 1.

Præ-

Præterea agit Augustinus de Hæresi, & Schismate Donatistarum, & præcipue de causa Maximianensium, uti ex toto Opere, sed præsertim ex Lib. 1. cap. 4., ex Lib. 3. cap. 76., ex integro Lib. 4., & ex Lib. 2. Retract. cap. 26. constat: quæ omnia jam erant certa, comperta. publice contestata, finita. Unde nomen *probabilius* aut *probabiliter* in significatione potius certitudinis, ac veritatis, quam strictæ, & rigorosæ probabilitatis hoc loco sumitur, sicut exigit rei natura, & ex laudato cap. 75. etiam colligi potest. Contra autem certitudinem probabilitas dari non potest (a). Quid hæc ad quæstiones Probabilismo contentas, de quibus sermo est, obscuras illas quidem, & omnino incertas (b) attinent? Lege diligenter omnia, & perpende.

(a) per
Sch. Sup.
3.
(b) per
Sup. 4.

Deinde an hoc, etiam cum vel ex aperta Doctorum asseveratione, vel ex alio capite oppositum certo habetur, locum, aut vim habere potest? Nam *probabile* etsi *probabiliori* comparatum *probabile* tamen remanere, atque ex isto illud legitime deduci posse, cum aliis multis locis, tum præsertim tota Supp. 19. evidentissime demonstratur. Nisi si velimus, Doctores omnes, & potissimum Scholæ Principes, Augustino cætera addictos, eidem hac in re ad unum repugnare.

An denique etiam contra ipsius quæstionis naturam, atque disputantium suppositionem? Quippe iterum dico. Probabilistæ in hac quæstione jam supponunt, minus probabilem opinionem probabiliori collatam vere probabilem remanere. Quod si statuatur secus, profitentur se vel statim submittere fasces, vel nullam am-

plius cum Probabilioristis quæstionem habere.

Ex quo postremo rursus patet, cujusmodi sint vel eæ authoritates, ideoque argumenta, in quibus evidentiam Adversarii constituunt, ac insolubilitatem.

Apage igitur nugas. Minus igitur probabilis opinio, de qua famosa quæstio procedit, utcumque comparata semper vere, & absolute probabilis est, idque tanquam certissimum ab utraque parte supponendum est, siquidem disputatio non inepta, aut etiam nugatoria futura est. Ad hoc autem, ut vere sit probabilis, quattuor conditiones requiruntur. Ut ejus motiva sint magna: ut ab oppositis majoribus non elidantur, ac enerventur. Hoc enim contingere potest. Ut nullo certo principio opponatur: ut motiva oppositæ opinionis probabilioris apte solvantur. Quæ quattuor conditiones jam supponuntur locum habere in controversa minori probabilitate.

P R O P O S I T I O I .

PROBABILITAS favens libertati, sive absoluta, sive comparata, aut æquali probabilitati, aut probabilioritati, sive absolutæ, sive respectivæ faventi Legi, tuta, tutissima: immo æqualiter, ac probabilitas pro Lege, & probabilioritas ipsa sive absoluta, sive respectiva, sive pro Lege, sive pro Libertate, tuta, tutissima est.

S C H O L I U M .

INTELLIGITUR Propositio ita , ut sit æque tutus in Conscientia qui sequitur probabilem pro libertate, ac qui æque probabilem pro Lege , vel probabiliorem sive absolutam , sive respectivam, sive pro Libertate, sive pro Lege , nec ille isto minus tutus sit , quantum spectat ad rationem probabilitatis . Nam quod pertinet ad favorem Legis, jam patet, tutius semper agere , qui sequitur opinionem sive probabilem , sive utcumque probabiliorem Legi faventem .

Propositio quinque partes habet, quæ omnes ex approbatione Doctrinæ Sanctorum Thomæ, & Bonav. demonstrandæ sunt. Cum autem statui possint tres hypotheses circa hanc approbationem juxta ea , quæ supra docuimus , idcirco secundum omnes demonstrabuntur . Est autem prima, quod utraque Doctrina horum Doctorum sit æqualiter approbata, vel tantum ut absolute probabilis , vel etiam *plerumque* ut probabilior: 2. quod D. Bonaventuræ sit approbata dumtaxat veluti absolute probabilis, D. Thomæ vero etiam: *plerumque* ut absolute probabilior. 3. etiam in hypothesi, quod sola D. Thomæ Doctrina sit approbata, & ut absolute probabilis , & etiam *plerumque* ut absolute probabilior.

Demonstratur 1. , & 2. pars juxta priorem hypothesim in primo sensu .

Omnes Sententiæ D. Thomæ, & D. Bonav. (intellige nunc de practicis opinativis ; nam solum de istis quæstio est) sunt absolute probabiles, & ut tales approbatæ (a) : nulla est ap-

(a) per
Sup. 27.
28.

- (a) *per* probata ut absolute probabilior(a): ergo omnes
1.hypoth. absolute æque probabiles (inspecta scilicet Ec-
in 1.sen- clesiæ approbatione). Multæ sunt contradicto-
su. riæ, hoc est aliæ faventes libertati, aliæ Le-
 (b) *per* gi (b). Ergo multæ contradictoriæ sunt abso-
Sup.12. lute æque probabiles. Omnes sunt tutæ, tutissi-
 (c) *per* mæ absolute, & in se, & ut tales approbatæ(c).
Sup.25. Igitur multæ contradictoriæ absolute æque pro-
 28. babiles sunt per se tutæ, tutissimæ, & ita ap-
 probatæ. Ergo probabilitas pro libertate, sive
 absoluta, sive comparata æquali probabilitati
 pro Lege tuta, tutissima est.

Demonst. 3., & 4. pars juxta eandem hypo-
 thesim in 2. sensu.

- Omnes sunt approbatæ ut absolute probabi-
 (d) *per* les (d): plures ex utraque parte ut absolute
Sup.27. probabiliores(e): ita tamen ut certo sciri non
 28. possit, quænam determinate sint approbatæ, ut
 (e) *per* absolute probabiliores (f). Multæ sunt contra-
1.hypoth. dictoriæ, hoc est aliæ faventes Legi, aliæ Li-
in 2.sen- bertati (g). Igitur aliquæ ex utrinque appro-
su. batis tanquam absolute probabilioribus possunt
 (f) *per* esse ex iitis contradictoriis; cum nulla certo
Schol.2. assignari possit, veluti approbata tanquam pro-
Sup.26. babilior, ut diximus, & ideo quælibet ceu pro-
 28. n.1. babilior sumi possit. In qua hypothese illæ,
 (g) *per* quæ statutis ex una parte tanquam absolute
Sup.12. probabilioribus sunt ex altera parte contradi-
 ctoriæ, nequeunt esse absolute probabiliores,
 quia contradictoria absolute probabiliora simul
 (h) *per* esse non possunt (h). Illæ igitur in hac hy-
Ax. 2. pothesi erunt tantum absolute probabiles. Om-
 (i) *per* nes sunt tutæ, & ut tales approbatæ(i). Er-
Sup.25. go aliquæ tantum in se probabiles comparatæ
 28. cum contradictoriis absolute probabilioribus sunt

tutæ. Ergo Probabilitas favens Libertati comparata Probabilioritati absolutæ faventi Legi tuta est.

Idem facilius demonstratur de Probabilioritate respectiva.

Etenim unusquisque Doctor habet suas sententias tanquam probabiliores (a). Ergo omnes sententiæ D. Thomæ, & D. Bonav. sunt singulis respectivé probabiliores. Multæ sunt contradictoriæ, hoc est aliæ faventes Legi, aliæ Libertati (b). Hæ utrinque contradictoriæ non possunt esse singulis simul probabiliores, quoniam contradictoria nequeunt esse simul probabiliora (c). Igitur hæ contradictoriæ sunt singulis tantum probabiles. Istæ contradictoriæ tantum minus probabiles sunt in se tutæ, quandoquidem omnes tutæ approbatæ sunt (d). Ergo Probabilitas pro Libertate comparata probabilioritati respectivæ pro Lege tuta est.

Demonst. 5. pars juxta eandem hypothesim in utroque sensu.

Omnes sunt æqualiter tutæ, tutissimæ (e), (nempe attentæ Ecclesiæ approbatione). Omnes sunt vel absolute probabiles juxta primum sensum, vel etiam plures utrinque absolute probabiliores juxta secundum. Omnes utrinque respectivé probabiliores (f). Multæ contradictoriæ, hoc est aliæ faventes Libertati, aliæ Legi (g). Igitur fieri potest, ut nonnullæ vel ex utrinque æque probabilibus, vel etiam ex utrinque probabilioribus sint ex his contradictoriis, cum certo nequeat sciri, quænam sint peculiariter absolute probabiliores (h); ideoque quælibet veluti aut tantum æque probabilis, aut etiam ut probabilior sumi possit. In qua

(a) per
Supp. 10.

(b) per
Sup. 12.

(c) per
Ax. 2.

(d) per
Supp. 25.
28.

(e) per
easdem.

(f) per
Supp. 10.

(g) per
Sup. 12.

(h) per
Schol. 2.

Sup. 26.
28. n. 1.

- hypothesi illæ, quæ statutis ex una parte tanquam probabilibus sunt ex altera parte contradictoriæ, possunt esse vel æque probabiles, vel probabiliore, quia contradictoria, & æqualiter, & inæqualiter probabilia esse possunt (a); illæ vero, quæ statutis tanquam probabilioribus, neque absolute, neque respectively queunt esse probabiliore, quia contradictoria nec absolute, nec respectively possunt simul esse probabiliora (b). Illæ igitur ex altera parte contradictoriæ, erunt tantum absolute minus probabiles. Omnes, inquam, sunt æqualiter tutæ, tutissimæ, & ita approbatæ. Ergo contradictoriæ, sive probabiles æqualiter, sive inæqualiter, sive absolute, sive respectively, tutæ æqualiter, tutissimæ sunt. Ergo Probabilitas favorabilis Libertati est æqualiter tuta tutissima, ac æqualis Probabilitas, vel Probabilioritas sive absoluta, sive respectiva favorabilis Legi; nec non Probabilioritas, sive absoluta, sive relativa favorabilis Libertati.

Hæc omnia eodem modo demonstrantur juxta secundam hypothesim, nempe si statuatur D. Bonaventuræ Doctrina approbata tantum ut absolute probabilis, D. vero Thomæ etiam *plerumque* ut absolute probabilior.

- Cum enim in utroque sint sententiæ faventes tum Legi, tum Libertati (c): & plures inter illos contradictoriæ (d): atque ex his promiscue omnibus ex parte D. Thomæ possint esse multæ, vel ex absolute tantum probabilibus, vel etiam ex absolute probabilioribus, quia certo sciri non potest, quænam sint determinate absolute probabiliore (e); ideoque quælibet vel ut tantum absolute probabilis, vel etiam ut absolute probabilior sumi possit: & omnes sint respectively pro-

probabiliores (a) : ex parte vero D. Bonavent. (a) *per*
 omnes tantum absolute probabiles (b). Cum *Sup.* 10.
 que denique omnes ex utraque parte sint æqua- (b) *per*
 liter tutæ tutissimæ (c); si aliqua sententia *hypoth.*
 D. Bonav. favens Libertati comparatur cum op- (c) *per*
 posita D. Thomæ favente Legi, evidenter sequi- *Sup.* 25.
 tur, 1. Probabilitatem absolutam Libertati fa- 28.
 ventem esse tutam : 2. esse tutam, non solum
 comparatam æquali probabilitati, sed etiam pro-
 babilioritati faventi Legi : 3. absolutæ : 4. res-
 pectivæ : 5. tandem esse æqualiter tutam, ac
 æqualem probabilitatem faventem Legi, nec non
 probabilioritatem, sive absolutam, sive respecti-
 vam favorabilem sive Legi, sive Libertati.

Demonst. tota Propositio simul juxta 3. hypothef.
 Omnes sententiæ D. Thomæ sunt æqualiter
 tutæ, tutissimæ (d) : Omnes sunt absolute (d) *per*
 probabiles (e) : Multæ absolute probabilio- *Sup.* 25.
 res (f) : Plures faventes tum Legi, tum Li- (e) *per*
 bertati (g). Ex his multæ esse possunt ex ab- *Sup.* 27.
 solute probabilioribus, cum sciri nequeat, quæ- (f) *per*
 nam sint determinate absolute probabiliores, *hypoth.*
 ideoque quælibet ceu probabilior absolute sumi (g) *per*
 possit (h). Omnes respectivæ probabiliores (i). *Sup.* 11.
 Igitur multæ absolute tantum probabiles faven- (h) *per*
 tes Libertati sunt tutæ, & æqualiter tutæ, ac *Sch.* 2.
 absolute probabiles, & probabiliores sive abso- *Sup.* 26.
 lute, sive respectivæ favorabiles Legi, nec non 28. n. 1.
 probabiliores sive absolute, sive respectivæ favo- (i) *per*
 rabiles Libertati. Ergo 1. Probabilitas absoluta *Sup.* 10.
 pro Libertate est tuta : 2. æque tuta, ac æqua-
 lis probabilitas pro Lege, & Probabilioritas,
 sive absoluta, sive respectiva, sive pro Lege,
 sive pro Libertate. Sunt multæ aliis Doctoribus
 contradictoriæ (k); & fieri potest, ut nonnul-

(k) *per*
Sup. 12.

- læ ex his contradictoriis sunt ex faventibus Libertati, simulque ex tantum absolute probabilibus, cum non omnes faveant Legi (*a*), neque sint absolute probabiliores (*b*); ideoque quælibet ut solum absolute probabilis sumi possit, quia nescitur, quænam absolute probabilior determinate sit (*c*). In qua hypothese contradictoriæ ex altera parte sunt necessario faventes Legi (*d*) & vel æque probabiles, vel probabiliores sive absolute, sive saltem respectivæ, quia unusquisque suas sententias defendit tanquam probabiliores (*e*): & contradictoria sive æqualiter, sive inæqualiter probabilia simul esse possunt (*f*). Sunt autem etiam illæ sententiæ D. Thomæ faventes libertati, simulque tantum absolute probabiles comparatæ cum his oppositis faventibus Legi, sive æque probabilibus, sive probabilioribus, vel absolute, vel respectivæ, tutæ, quandoquidem omnes, inquam, æqualiter tutæ tutissimæ sunt (*g*). Ergo 3. est tuta probabilitas favens Libertati comparata probabilitati faventi Legi; nec non probabilioritati faventi pariter Legi, 4. sive absolutæ, 5. sive respectivæ.
- Er ut rem adeo subtilem, & implicatam clarius adhuc explicemus, & demonstremus, aliquod exemplum, potissimum juxta 3. hypothesis, quæ ad rem strictior est, assumamus.
- (*h*) per
Sup. 11. Constat inter sententias de moribus D. Thomæ plures esse faventes Legi, plures Libertati (*h*): Multas aliis contradictorias (*i*); & (*k*) per
Sup. 12. omnes absolute probabiles (*k*): & æqualiter tutas tutissimas (*l*). Ad hæc omnes respectivæ probabiliores (*m*). Ex his omnibus vel nulla est in se, & absolute probabilior juxta 1., vel plures quidem absolute probabiliores juxta 2., & 3. hypo-
- (*a*) per
Sup. 11.
(*b*) per
Sch. 2.
Sup. 26.
28. n. 1.
(*c*) per
idem.
(*d*) per
Sup. 12.
(*e*) per
Sup. 10.
(*f*) per
Ax. 3.
(*g*) per
Sup. 25.
(*h*) per
Sup. 11.
(*i*) per
Sup. 12.
(*k*) per
Sup. 27.
(*l*) per
Sup. 25.
(*m*) per
Sup. 10.

hypothesim; ita tamen, ut nesciatur, quænam sint determinate probabiliores (a). Sed nos liberaliter demus, omnes omnino esse certo absolute probabiliores præter duas, alteram faventem Legi, alteram Libertati, quæ sint tantum absolute probabiles: sitque hæc una favens libertati ea v. g., quæ negat obligationem confitendi circumstantias solum notabiliter aggravantes in eadem specie, quam liquet tenuisse D. Thomam. Quo posito, huic contradictoria favens Legi, seu asserens obligationem confitendi eas circumstantias necessario erit, vel æque probabilis, vel probabilior absolute, aut respective (b). Fac esse vel æque probabilem, vel probabiliorem, sive absolute, sive respective, ut lubet. Revera enim ista est, vel absolute probabilior, vel hujusmodi multo pluribus nunc videtur, ut notum est, qui propterea eam tuentur veluti probabiliorem. Nunc sic. Ista D. Thomæ sententia favet Libertati (c): ista est tantum absolute probabilis (d): ejus contradictoria favet Legi (e), & est vel æque probabilis, vel probabilior absolute, aut respective (f): ista cum hac contradictoria comparatur (g): ista est in se tuta tutissima (h): ista est æqualiter tuta, ac illa tantum absolute probabilis favens Legi, & reliquæ omnes D. Thomæ sententiæ faventes Libertati, & Legi sive absolute, sive respective probabiliores; quandoquidem omnes in se æqualiter tutæ tutissimæ approbatæ sunt (i). Ergo Probabilitas favens Libertati, sive absoluta, sive comparata, vel æquali probabilitati, vel probabilioritati, sive absolutæ, sive respectivæ faventi Legi tuta, tutissima est: immo æqualiter tuta, tutissima, ac æqua-

(a) per
Sch. 2.
Sup. 26.
28. n. 1.

(b) per
Ax. 3.

(c) per
hypoth.
(d) per
hypoth.
(e) per
hypoth.,
& Sup. 12.
(f) per
hypoth.,
& Ax. 3.
(g) per
hypoth.
(h) per
Sup. 25.
(i) per
candem.

æqualis probabilitas favens Legi, nec non probabilioritas vel absoluta, vel respectiva favens, sive Legi, sive Libertati. Quod erat demonstrandum.

A L I T E R

In Topicis, & Opinativis ad Conscientiæ securitatem Probabilitas satis est (a), cum veritas, & certitudo haberi non possit (b). Probabilitas debet esse vera, realis, & positiva (c): Probabilioritas universe non est realis, objectiva, & positiva, sed tantum apparens, subjectiva, ac respectiva (d). Ergo dempto hoc excessu tantum apparenti, ac respectivo, remanet sola Probabilitas positiva, ideoque ea sola & in se, & utcumque comparata tuta, & æqualiter tuta est, quippe quæ in re, non multiplex, sed una fere semper, eademque est. Q. e. d.

A L I T E R

Prudens, & prudentius est tutum, & æqualiter, cum proprie & rigoroſe sit huiusmodi bonum, ac melius (e), & prudens sit idem ac bonum (f), ideoque prudentius idem ac melius. Probabilitas sive absoluta, sive quomodolibet comparata est prudens, Probabilioritas prudentius (g). Igitur est per se tuta, & æqualiter. Q. e. d.

S C H L I U M I.

D I C T U M est de to bonum, & melius, quod proprie, & rigoroſe sitæ qualiter tutum, quia melius aliquo modo dici potest tutius to bonum, sicuti laudato Scholio Def. 24. n. 9. admonuimus. Ubi

Ubi etiam notandum est, cum dicimus *bonum* & *melius* proprie æquali securitate contineri, id intelligi de securitate in genere suo, hoc est de securitate vel *simpliciter*, vel *secundum quid*. Quare *bonum* & *melius* certo est proprie, & rigorose æqualiter tutum *simpliciter*; *bonum*, & *melius* opinative, sicuti est probabile, & probabilius, est proprie æqualiter tutum *secundum quid*. Unde patet, quo sensu intelligenda sint ea verba Schol. ejusdem n. 9. *quod est bonum, aut melius est per se simpliciter tutum*. Nam non de *bonum* aut *melius* opinative, sed de *bonum*, & *melius* certe intelliguntur. Porro jam liquet ex re ipsa, totam Propositionem de æquali securitate *secundum quid* esse intelligendam.

Aliis etiam modis Propositio demonstrari potest, uti ea, quæ in toto Opere antecederet diximus, expendenti, & conferenti liquet. Sed hæc demonstrationes etiam plusquam satis sunt.

SCHOLIUM II.

JAM vides, opinor, Lector, totam hujus Propositionis vim in hoc consistere, quod Probabilitas positiva sit in se tuta. Hinc enim consequitur, illam sive sit pro Lege, sive pro Libertate, sive uno, sive alio modo comparetur, semper hujusmodi esse. Unde tota Propositio sine tot ambagibus brevissime, & facillime demonstrari poterat ope trium tantum Suppositionum, nempe. 25. 27. 28. (vel etiam solum. 25. 27., loquendo de sola Doctrina D. Thomæ), quibus astringitur, omnes sententias D. Thomæ, & D. Bonav. absolute probabiles, & tutas tutissimas esse. Sed ut res tota veluti
sub

sub oculos poneretur, simulque omnes Probabilioristarum cavillationes, ac evasiones præcluderentur, libuit eam sub omnibus respectibus, quibus considerari potest, demonstrare. Hoc autem sine adminiculo aliorum principiorum, ideoque sine prolixitate, & obscuritate aliqua fieri non poterat, ut speculanti patet.

Cor. 1. Hinc evidenter liquet, nihil conferre ad Conscientiæ securitatem, an major, minorve sit Probabilitas, cum utraque sit æqualiter tuta, tutissima.

(a) per
Def. 26. 27. 2. Opinativa esse tuta, tutissima, quia Probabilitas quæcumque semper opinativa est (a).
3. Esse tutum in praxi tutissimum, quod exponit periculo materialis peccati; quia sententiæ faventes Libertati Sancti Bonav., & S. Thomæ, sive tantum probabiles, sive probabiliores, utpote incertæ, & æqualiter (b), huic periculo exponunt.

(b) per
Cor. 2. earumd. 4. Omnes sententias D. Thomæ, & D. Bonav. universim esse tutas, tutissimas, qua probabiles, non qua probabiliores; ideoque qua probabiles tantum ab Ecclesia esse approbatas.

(c) per
Sup. 20. 5. Omnes sententias de Moribus cujusque Scholæ Classicæ esse tutas, tutissimas, quia sunt probabiles (c). Et generatim esse hujusmodi opiniones cujusque Doctoris, quæ vere, & absolute certo sunt probabiles.

(d) per
Def. 15. (e) per
Sch. Def. 24. n. 10. 6. Esse tutum tutissimum, quod est *verosimile*; minus *appropinquans veritati*; minus *Rationi rectæ conforme*, præ vero *similiori*; magis *appropinquante veritati*; magis *rectæ Rationi conformi*, si ex Probabilioristarum sententia probabile illo, probabilius isto modo definiatur. Et probabile non posse esse difforme Rationi rectæ, quia cum hujusmodi sit malum (d), tutum esse non potest (e).
7. Ec-

7. Ecclesiam ipsam *virtualiter*, & *implicite* facto ipso approbasse *electiva* approbatione licitum usum Probabilismi. Etenim in approbatione Doctrinæ D. Thomæ, & D. Bonav., vel etiam solius D. Thomæ, juxta triplicem hypothesim a nobis statutam, & explicatam approbavit, & declaravit tutam, tutissimam Probabilitatem, sive positivam, sive quomodolibet comparatam; ad hæc illam ad praxim deduci se velle significavit, atque injunxit: quo Probabilismus evidenter ipsissimus continetur.

Sed quid sola *virtuali*, & *implicita* approbatione *electiva* opus est, cum etiam *electivam formalem*, & *expressam* habeamus? Nota est Epistola Encyclica summi Pontificis felicissime modo regnantis BENED. XIV. ad Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & Ordinarios Italiæ occasione controversiæ: *an quidam contractus* (ad usuras pertinet) *validus judicari debeat*: 1. Novemb. an. 1745. emanata. In hac exponens Pontifex, quid in hujusmodi quæstionibus resolvendis *executioni*, priusquam resolvantur, *demandari* velit, ff. *secundo loco* hæc habet... suis, inquit, *privatis opinionibus ne nimis adhaereant, sed priusquam responsum reddant, plures Scriptores examinent, qui magis inter ceteros prædicentur, deinde eas partes suscipiant, quas tum ratione, tum auctoritate plane confirmatas intelligent.* (Mirum sane, ac valde mirum, quod Pontifex adeo doctus, atque controversiæ de Probabilismo hoc præsertim tempore non solum recrudescentis, verum etiam Probabiliorismi nimium se extollentis, ac pene triumphantis omnino conscius, oblata maxime omnium opportunitate, non dixerit, *eas partes suscipiant, quas*

quas intelligent tutiores vel æque probabiles, vel utcumque probabiliores; aut etiam minus tutas, sed utcumque probabiliores: vel tutiores tum ratione, tum auctoritate vel æque, vel magis; seu etiam minus tutas, sed magis confirmatas; sed simpliciter dixerit, plane confirmatas). Quod si, pergit, disputatio insurgat, dum contractus aliquis in examen adducitur, nulla omnino contumeliæ iis configantur, qui contrariam sententiam sequuntur, neque illam gravibus censuris notandam asserant, si præsertim ratione, ac præstantium virorum testimoniiis minime careat &c.

Nunc iis verbis, plures Scriptores examinent, qui magis inter ceteros prædicentur: & eas partes suscipiant, quas tum ratione, tum auctoritate plane confirmatas intelligent: formalem, & expressam (non quidem in terminis, ut ajunt, formalibus, sed æquipollentibus) (a) Probabilismi ipsissimi nostri approbationem contineri perspicuum est, quandoquidem iis verbis Probabilismi non solum natura, ac definitio ipsa, verum etiam ejusdem cum Probabiliorismo comparatio approbata continetur. Quod tamen ut manifestius adhuc cognoscatur, exemplo aliquo explicandum est. Pro quo duo præmonenda sunt.

(a) per
Sch. Def.
50. n. 5.

Alterum, adverbium *plane*, in quo vis tota hujusce loci consistit, triplicem apud Latinos, ut Lexicographi advertunt, significationem habere. Usurpatur enim vel pro *aperte*, *manifeste*; vel pro *certe*; vel pro *penitus*, *omnino*. Alterum, adverbium *omnino* primo non esse *comparativum*, sed *absolutum*, & *positivum*, ut liquet, ideoque pro adverbiiis comparativis *æque*, *magis*, *minus* usurpari nullo modo posse: deinde nominibus *qualitatis*, aut similis rei, quæ in-

crementum, ac decrementum per se suscipere quomodolibet potest, applicatum, significare quidem formam in subiecto *totam*, sed non *totaliter*, ut Scholæ voce utar, ita nempe, ut vel in aliis subiectis æqualis, vel sive in aliis, sive in uno eodemque minor semper, aut major esse non possit. Sic v. g. *omnino dulce*, aut *sanctum*, primo non significat *comparative* vel *æque*, vel *magis*, vel *minus dulce*, aut *sanctum*, seu aliquem vel æqualem, vel majorem, vel minorem in subiecto gradum dulcedinis, aut sanctitudinis, sed solum *absolute*, & *positive dulce*, aut *sanctum*: deinde significat quidem dulcedinem, aut sanctitatem *totam* in subiecto, sed non *totaliter*, ita scilicet, ut vel æqualis in aliis subiectis, vel sive in aliis, sive in uno, eodemque dulcedo, aut sanctitas major, aut minor esse non possit. Unde *omnino dulce*, aut *sanctum* de omnibus tam æqualibus, quam quomodocumque inæqualibus *dulcibus*, aut *sanctis* invicem comparatis, sicuti de uno, eodemque in quolibet dulcedinis, aut sanctitudinis gradu *dulci*, aut *sancto* æque vere, & recte dici potest.

Quæ doctrina in re probabilitatis potiori adhuc ratione locum habet. Tum quod probabilioritas universe non *realis*, & *absoluta*, sed *apparens*, & *respectiva* est (a): tum quod nullum per se determinatum, ac fixum statum habet, sed major semper, ac major ad usque certitudinem esse potest (b). Itaque *omnino probabile*, multo magis primo non significat *comparative* vel *æque*, vel *magis*, vel *minus probabile*, seu aliquem relativum vel æqualem, vel majorem, vel minorem probabilitatis gradum, sed solum *absolute*, & *positive probabile*: tum significat quidem

(a) per
Sch. 2.
Def. 26.
27. n. 4.
(b) per
idem.

probabilitatem *totam* in subiecto, sed non *totaliter*, ita nimirum, ut vel æqualis in aliis subiectis, vel sive in aliis, sive in uno, eodemque major, aut minor esse non possit. Quapropter *omnino probabile*, multo magis de omnibus tam æqualibus, quam quomodolibet inæqualibus probabilibus invicem comparatis, sicuti de uno, eodemque in quovis probabilitatis gradu *probabili*, æque vere, ac recte dici potest.

Sit igitur ex. c. Stefichoro Confessario proposita quæstio: *num pœna conventionalis sit justus titulus ab usura labe eximens mutuantem*: & ipse privatim justum, licitumque putet.

Sintque plures Scriptores, qui magis inter ceteros prædicantur, ut veteres v. g. D. Thom. Bonav. Raym. Antonin. Scotum nunc omittam, & pro nostri temporis, quo etiam loquitur Pontifex, more agam, Genettus, Natal. Alex., Gonet &c., Sanchez, Laym., Navar., Bonac. &c. Hi enim procul dubio tum a Probabilioritis, tum a Probabilistis promiscue magis inter ceteros prædicantur.

Sint itidem eorum sententiæ, præcipue circa quæstionem, qua de loquimur, *tum ratione, tum auctoritate plane* (hoc est certo; aperte; omnino, seu absolute, & positive (a)) confirmata. Profecto enim magnorum Doctorum opiniones hujusmodi sunt (b). Hæ erunt, & intrinsece, & extrinsece plane (hoc est certo; aperte; omnino, seu absolute, & positive (c)) probabiles. Nam esse tum ratione, tum auctoritate plane (hoc est certo; manifeste; omnino, seu absolute, & positive) confirmatum: & esse tum intrinsece, tum extrinsece plane (hoc est certo; aperte; omnino, seu absolute, & positive) probabile idem est, cum

(a) per
præm.
hujus
(b) per
Schol. 2.
Def. 26.
27. n. 2.
(c) per
præm.
hujus.

cum ista sit definitio ipsa hujuscemodi probabilitatis (a); & definitio, ac definitum convertantur, idemque omnino essentialiter sint (b).

Ad hæc sint hi Doctores dissentientes in hac quæstione inter se se, hoc est alii quidem pro libertate eam pœnam justam, ac licitam, alii vero pro lege injustam, & illicitam faciant. Sane enim Doctores etiam magni contradictorias de moribus opiniones habent (c).

Sit denique sententia pro lege vel tantum *tum ratione, tum auctoritate* æque confirmata, hoc est & intrinsece, & extrinsece æque probabilis (d), ac opposita pro libertate; vel etiam five respective, five absolute magis confirmata, hoc est five respective, uti apud singulos opiniones jam esse solent (e), five etiam in se, & absolute probabilior (f).

His suppositis, quid Stesichoro, priusquam in hac quæstione *responsum reddat*, fieri, ut recte agat, *demandat Pontifex?* Primum *sua privata opinioni ne nimis adhæreat*. Tum ut hos *plures Scriptores examinet*. Ut igitur Stesichorus summo Antistiti obsequatur, *privata opinioni sua*, qua eam pœnam justam putat, *non nimis adhæret*, sed hos omnes *Scriptores diligenter evolvens examinat*. At cum inter se dissentientes inveniatur (g), quid ei *demandat?* Num ut quænam partes sint *tum ratione, tum auctoritate* vel æque, vel magis confirmata, hoc est vel æque probabiles, vel probabiliores (h), *intelligat?* minime. Num ut in dubio remaneat, si ambas partes *tum ratione, tum auctoritate* æque confirmatas, hoc est æque probabiles (i) *intelliget*: vel dubium deponat *suscipiendò tutiores*, hoc est legi faventes? nequaquam. Num

(a) per
Sch.Def.

29. n.1.

(b) per
Can.8.

(c) per
Sup.12.

(d) per
Sch.Def.

29. n.1.

(e) per
Sup.10.

(f) per
Sch.Def.

29. n.1.

(g) per
hypoth.

(h) per
Sch.Def.

29. n.1.

(i) per
idem n.
cod.

- ut saltem *suscipiat* tutiores, *quas intelliget tum ratione, tum auctoritate* magis confirmatas, hoc est quomodolibet probabiliiores (a)? multo minus. Num denique ut etiam minus tutas, seu faventes libertati, sed *quas intelliget tum ratione, tum auctoritate* magis confirmatas, hoc est quomodocumque probabiliiores (b)? ne id quidem. Horum etenim nihil *demandat*, imo *distinguit*, asserit, ac ne leviter quidem innuit Pontifex optimus maximus. Solum namque *demandat*, ac dicit, ut *suscipiat eas partes, quas tum ratione, tum auctoritate intelliget plane* (hoc est certo; aperte; omnino, seu absolute, & positive confirmatas (c)). Tales igitur Stefichorus, & non alias vult *partes suscipere*. Sed cum *partes* ambas, nempe tam tutiores, seu legi, quam minus tutas, seu libertati faventes *intelligat tum ratione, tum auctoritate plane* (hoc est certo; manifeste; omnino (d)) confirmatas (e), hoc est certo; aperte; omnino tum intrinsece, tum extrinsece probabiles (f); & omnino probabile non significet vel *æque*, vel *magis*, vel *minus probabile*, sed solum *absolute, & positive probabile*, ideoque de omnibus tam æqualiter, quam utcumque inæqualiter *probabilibus* invicem comparatis, atque de uno eodemque in quovis probabilitatis gradu *probabili*, æque vere, ac recte dici possit (g): quamquam tutiores *intelligat tum ratione, tum auctoritate* vel æque, vel magis confirmatas (h) hoc est vel æque, vel etiam magis tum intrinsece, tum extrinsece probabiles, seu probabiliiores (i); pro approbatione tamen, exhortatione, injunctione, ac licentia sibi a Pontifice facta minus tutas *suscipit*; ideoque approbante, injungente, exhortante, & annuente Antistite maximo

mo opinionem probabilem *suscipit* minus tutam opinionem tutiori sive æque probabili, sive vel absolute, vel respective probabiliori comparatam. Attente perpendat Lector totum hoc Corollarium, diligenter illud cum superiori Propositione conferendo, & obstupefcat.

S C H O L I U M I.

ETIAM ex hoc Pontificis maximi Bened. XIV. loco plura in rem nostram colliguntur. 1. Probari ab illo Probabilissimum potius certum, & absolutum, quam Probabiliorissimum respectivum, atque ideò conscientia, ac morum securitatem magis in illo, quam in isto consistere posse. *Demandat* enim, ut aliorum (nempe præstantium Doctorum) potius opiniones & ratione, & auctoritate plane confirmatas, hoc est certo, & absolute tum intrinsece, tum extrinsece probabiles (a) amplectamur, quam *privatis* nostris *adhereamus*, etsi videantur nobis probabiliore (b). Unde Probabiliorissimus potius huiusmodi, quam verus Probabilissimus in Scientia morali omnium laxitatum origo, & fons est. Ex eo etenim, quod Scriptores *privatis suis opinionibus nimis adherent*, sententiæ laxæ, & improbables exoriuntur. 2. Recte, & secure agere, qui magnorum Doctorum opiniones sequuntur, hosque esse, qui sententiis conferre solent probabilitatem. 3. Ad licite, tuteque aliquam opinionem amplectendam non oportere, ut cognoscas, esse vel æque probabilem, vel probabiliorem opposita, sed esse satis, si cognoscas, fore certo, absolute, & positive probabilem. 4. Inter opiniones æque probabiles non

(a) per
Sch. Def.
29. n. 1.
(b) per
Sup. 10.

constitui necessario Intellectum in dubio practico; aut inter inæqualiter probabiles ad probabiliorē determinari, ita ut in partem quamlibet & *physice*, & *moraliter*, seu licite flecti non possit. 5. Certam probabilitatem esse tutam, tutissimam regulam morum. 6. Perperam agere, & committere in Pontificis voluntatem, qui contumeliis traducunt Scriptores alioqui magnos, sibi adversantes, eorumque sententias gravibus censuris inurunt; quod Probabilioristæ, moralis scilicet rigidæ, sine ulla tamen religione erga Probabilitas, eorumque opinationes passim facere solent. 7. Denique non posse improbari opiniones vere probabiles, seu quæ nituntur legitima ratione, ac auctoritate, sed ut summum quomodocumque improbables, seu quæ idoneis rationibus, ac auctoritatibus omnino destituuntur.

8. Hinc Probabilismus nequit esse *virtualiter* ab Ecclesia condemnatus, vel in Proœmio Decreti Alex. VII, vel in Propositionibus. 1. 2. 4., potissimum 3. Innocentii XI, ut Probabilioristæ contendunt, ac se demonstrare arbitrantur; quia contra nedum *virtualiter*, sed etiam *formaliter* approbatus est.

9. Hinc denique patet, *modum opinandi*, qui Alex. VII tempore irrepserat, *alienum ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum Doctrina*, quique in præfatis, aliisque bene multis Propositionibus confixus est, non esse veram, realem, objectivam, positivam solidam probabilitatem, sed levem, subjectivam, & apparentem. Cumque probabilitas apparens, & subjectiva sit probabilitas (a); si Ecclesia Probabilismum condemnavit, ut Adversarii volunt, ref-

(a) per
Cor. 4.
Sup. 10.

respectivum potius Probabiliorismum condemnasse dicenda est. Damnavit enim eas Propositiones, quæ a suis Assertoribus probabiliores habebantur, cum unusquisque suas tueatur sententias veluti probabiliores (a). Ex quo etiam consequitur, veram, ac realem solidam probabilitatem, quam licitam astruunt Probabilistæ, probabilioritate ipsa subjectiva, & respectiva, quam tanti faciunt Probabilioristæ, & ad praxim innoxie deduci posse affirmant, tutiorem in moribus, ut etiam in superiori Scholio advertimus, viam esse, magisque ab ista, quam ab illa, laxitatis timeri posse.

(a) per
eand.

SCHOLIUM II.

ad Cor. 7. Proposit. 1.

QUONIAM hoc loco Lectorem ad stuporem commovi, volo, ut adhuc magis obstupescat. Ajo igitur, quod ad Ecclesiam spectat, illam non solum Probabilismum modo explicato approbasse, sed etiam, quod ad Thomistas, seu Dominicanos attinet, illos 1. teneri sub mortali amplecti, defendere, ac docere Probabilismum. 2. Probabilismum reipsa ad praxim deducere. 3. Sub mortali non posse sequi in praxi omnes sententias morales faventes Libertati D. Thomæ. Hæc tria paradoxica, sat scio, Lectoribus videbuntur, non minus quam quæ de Angulo semicirculi, & contingentia in Geometricis dicuntur, veteribus Geometris visa sunt. Sed esse tamen planas, & obvias, atque ex ipsamet Propositione prima sponte profluentes veritates, exsequentibus demonstrationibus certissime cognoscerent.

Hæ autem ope unius Lemmatis , & duarum Suppositionum absolventur .

L E M M A .

THOMISTÆ sub mortali tenentur sequi, defendere, ac docere omnes sententias D. Thomæ . Nam ad id Juramento astringuntur : Hoc autem Juramentum solent emittere, cum post emensa studia veluti inaugurantur, atque ad Doctrinale aliquod munus apti, & idonei instituntur; ac declarantur . Emittunt autem simul cum Professione Fidei, quæ ex forma, & jussu Pii IV. ab omnibus Magistris, Lectoribus &c. facienda est . Porro ipsa Juramenti formula hujusmodi est . Item (ajunt in calce) juro me nunquam discessurum a Doctrina D. Thomæ . Vel brevius . Item juro in verba D. Thomæ .

S U P P O S I T I O I .

HOc Juramentum fertur in Sententias D. Thomæ consideratas, ut absolute, & in se, ac potissimum ut ab Ecclesia approbatas, minime vero consideratas respectivè, seu juxta mentem opinantis .

S C H O L I U M .

NE Lector in intelligentia hujusce Supp. hallucinetur, sensus illius est, Thomistas jurare defensionem Doctrinæ D. Thomæ juxta gradum certitudinis, & securitatis, quem habet in se, & præsertim in Ecclesiæ approbatione, minime vero juxta gradum, quem habet, vel habere po-

potest in eorum mente. Ille enim gradus utpote realis, ac objectivus certus, firmus, ac immobilis est, iste verò utpote subjectivus, & respectivus incertus (a); varius, ac mutabilis esse potest. Fieri etenim potest, ut Sententiæ D. Thomæ Thomistis non solum vel tantum probabiles, vel probabiliores, vel etiam certæ, quinimo ut etiam aliqua aliquibus improbabilis, ac falsa; sed etiam eadem nunc probabiles, nunc probabiliores videantur (b). Tametsi cum eas exercite defendunt, defendant saltem de modo probabilius, propterea quia unusquisque suas opiniones hoc modo defendere soleat (c). Quod a Lectoribus non confundi, sed exacte distingui velim. Nam aliud est jurare defendere aliquid, vel tanquam probabilius, vel quia est in se probabilius, aliud defendere, cum defenditur, veluti probabilius. Illud enim ex natura ipsius Juramenti, ac vi; istud ex natura disputationis, atque Intellectus ipsius repetendum est (d). Itaque Thomistæ etsi, ut ceteri, habeant suas sententias, seu D. Thomæ saltem ut probabiliores, non tamen eas jurant sub hoc certitudinis gradu, quem ii habent in mente, sed sub illo, quicumque sit, quem ea habent in se.

Primo namque eorum Juramentum generale est, nihilque de probabilitate, probabilitate, aut certitudine distinguit, ut ex allegatis formulis patet. Tum hoc Juramentum respectivum nihil peculiare ad Thomisticæ Doctrinæ commendationem conferret, ut consideranti liquet. Deinde esset incertum, inconstans, ac varium, cum hujusmodi sit subjectivus certitudinis gradus, uti diximus. Præterea esse posset vinculum iniquitatis, tum nempe, cum aliqua sententia D. Thomæ Thomistæ alicui improbabilis, & falsa videretur, cum falsum sine cul-

(a) per
Cor. 4.
Sup. 10.

(b) per
Sch. 2.
Def. 26.
27. n. 4.

(c) per
Sup. 10.

(d) per
Schol.
ejusd.

(a) per *pa defendi non possit* (a). Denique ita insinuant
 Sup. 16. vel ipsa Patrum Dominicanorum Constitutiones ,
 Dist. 2. cap. 74. pag. 303., ubi Lectoribus injun-
 gitur, ut D. Thomæ Doctrinam sequantur. Injun-
 gitur etenim idcirco, quod ea sit excellentissima,
 sana, admirabilis, firmissima, ac solidissima,
 & ut talis a Sede Apostolica approbata, cujus-
 modi profecto esse non potest nisi in se, non in
 mente opinantis, ut toto Sch. Cor. Sch. 2. ad Sup.
 26. 28. demonstravimus, præsertim n. 4. Ajunt
 namque. Est enim excellentissima hæc Doctrina,
 sana præ cæteris, culta a Doctioribus Viris,
 Ordini Nostro utilis, salutaris universæ Eccle-
 siæ, & toti terrarum Orbi admirabilis, ac de-
 nique CHRISTI SALVATORIS Nostri judicio
 comprobata.

Et postea adhuc expressius. Cum præclarissima
 Doctoris Angelici S. Thomæ Aquinatis Doctri-
 na in toto Orbe terrarum tanquam lux Solis
 eluceat, & ut firmissima, ac solidissima Doctri-
 narum omnium a Sede Apostolica, & a prin-
 cipalibus Ecclesiæ Doctoribus cum testimonio
 Episcopi, atque Universitatis Parisiensis honori-
 fice approbata fuerit, & divinis laudibus orna-
 ta, imponimus, &c.

Ubi advertendum est, hæc dicta fuisse anno 1342.
 in Capitulo apud Carcassonam celebrato, quo tem-
 pore nondum erant emanatæ omnes ille speciales
 commendationes superius allegatæ. Quid vero de
 eadem Doctrina nunc dicendum est?

S U P P O S I T I O I I.

THOMISTÆ in praxi reipsa sequuntur senten-
 tias faventes libertati D. Thomæ tanquam
 tutas

tutas tutissimas absolute, & in se, ac præsertim ut tales ab Ecclesia approbatas, non vero ut tales in mente opinantis.

S C H O L I U M.

NON affirmat Suppositio ad id teneri, cum possint ad libitum etiam oppositas aliorum sententias faventes legi practicare, sed solum affirmat, cum juxta libertatem operantur in iis, in quibus sunt opiniones huic faventes D. Thomæ, illos de facto dirigere suam conscientiam, & operari secundum eas opiniones. Nam cum Doctrina moralis doceatur, ac tradatur propter operationem (a), fit consequenter, ut eam in praxi sequaris, quam in speculatione sequeris. Quapropter si Thomistæ docent, ac tradunt tanquam propriam doctrinam D. Thomæ, imo ad id etiam Juramento constringuntur, eandem etiam ad praxim deducunt: cum præsertim certi sint, se hac saniores, ac securiores practicare non posse.

(a) per
Cor. 2.
Def. 35.

Porro intelligitur Suppositio eodem modo, ac præcedens. Nempe eos re ipsa in praxi sequi illas sententias juxta gradum firmitatis, securitatis, ac certitudinis, quem habent in se, seu quia solide, tutæ in se sunt, præscindendo a gradu, quem in eorum mente habent, vel habere possunt, seu quia sibi videntur certæ, probabiles, vel probabiliore; & etiam præscindendo ab eo, quod a se defendantur tanquam, ut minus, probabiliore. Quod ita enim habeantur, ac defendantur oritur ex natura disputationis, & Intellectus ipsius (b), & etiam a Thomistis ipsis, sicut ab aliis, licite per se practitari possent, tametsi ut tales neque haberentur, neque defenderentur, quando-

(b) per
Sch. Sup.
10. n. 3.

qui-

quidem licite per se ab omnibus practicari possunt (a).

(a) per
Cor.Sch.
2. Supp.
26. 28.

PROPOSITIO I.

THOMISTÆ sub mortali tenentur amplecti, defendere, ac docere Probabilismum.

Demonstratur. Thomistæ sub lathali tenentur amplecti, defendere, ac docere omnes sententias morales faventes Libertati (de his enim questio intelligitur) D. Thomæ (b): & quidem absolute, & in se, ac præsertim ut ab Ecclesia approbatas (c): Sunt omnes absolute, & in se probabiles, & ut tales approbatæ (d): Non omnes universim, & sigillatim absolute, & in se probabiliores, ac veluti hujusmodi approbatæ (e); sed ut summum approbatæ quidem generatim, sed indefinite, & plerumque ita, ut quænam determinate sint absolute, & in se probabiliores, sciri omnino non possit (f). Igitur sub mortali tenentur amplecti, & defendere nonnullas sententias faventes Libertati tantum probabiles. Hæ cum faventibus Legi, vel æque probabilibus, vel probabiliioribus sive absolute, sive respectively comparantur (g). Ergo tenentur defendere, amplecti, ac docere aliquas sententias faventes libertati tantum probabiles comparatas æque probabilibus, vel probabiliioribus, sive absolute, sive respectively faventibus Legi; ideoque Probabilismum. Q. e. d.

(b) per
Lemma.
(c) per
Supp. 1.
Sch. huj.
(d) per
Sup. 27.
(e) per
Sup. 26.
(f) per
Sch. 2. ad
Sup. 26.
28. n. 1.
(g) per
Prop. 1.
Demonst.
5.

Recole exemplum opinionis de Circumstantiis notabiliter aggravantibus Prop. 1. Demonstrat. 5., quo res clare continetur.

PRO-

PROPOSITIO II.

THOMISTÆ reipsa Probabilismum in praxi sequuntur.

Demonstratur. Thomistæ de facto sequuntur in praxi omnes sententias D. Thomæ faventes Libertati, & quidem ut absolute, & in se, & ut ab Ecclesia approbatas (a). Inter has sunt aliqua tantum absolute probabiles comparatae oppositis faventibus Legi, sive æque probabilibus, sive probabilioribus, vel absolute, vel respective (b). Ergo de facto has in praxi sequuntur; proindeque sequuntur Probabilismum. Q. e. d.

(a) per
Supp. 2.
Sch. huj.
(b) per
Prop. 1.
Dem. 5.

PROPOSITIO III.

THOMISTÆ nequeunt sine mortali sequi in praxi omnes sententias D. Thomæ faventes Libertati.

Demonstratur. Thomistæ non possunt deducere ad praxim sententias faventes Libertati tantum probabiles oppositis faventibus Legi, vel æque probabilibus, vel probabilioribus, sive absolute, sive respective comparatas, sunt enim Probabilioristæ (c). Inter sententias faventes Libertati D. Thomæ sunt aliqua absolute, & in se tantum probabiles hoc pacto comparatae (d), easque cum in praxi sequuntur, sequuntur ut absolute, & in se (e). Igitur has sine lethali in praxi sequi non possunt. Q. e. d.

(c) per
hypoth.

(d) per
Prop. 1.
Dem. 5.

Cor. 1. Atque hinc sequitur, posse Thomistas, & non posse licite contradictoria, nempe praticare & non praticare sententias faventes libertati D. Thomæ. Possunt, quia quæ licite defendi, ac doceri in moribus per se possunt, possunt etiam per se

(e) per
Supp. 2.
Sch. huj.

- (a) per se licite praticari (a) : Thomistæ vero non solum
 Sup.13. licite defendunt, ac docent sententias præfatas D.
 (b) per Thomæ, sed etiam ad id Juramento tenentur (b).
 Lemma. Non possunt, quia præcepto obligantur ad æque
 probabilia, ac probabiliora faventia Legi, sive ab-
 (c) per solute sive respective, utpote Probabilioristæ (c).
 hypoth. 2. Ecclesiam eos hortari ad id, & injungere

quod sine peccato mortali facere non possunt. Hortatur enim, & injungit, ut sequantur omnes sententias D. Thomæ, inter quas aliqua sunt, quas sine peccato sequi non possunt, nempe faventes libertati tantum probabiles, modo supra explicato comparata.

Hæc immania absurda coguntur devorare, & concoquere Probabilioristæ.

3. An rem magis acu tetigerit, & melius egerit Bartholomæus de Medina primus assertor, ac propugnator Probabilismi, alique Thomistæ, qui per integrum ferme sæculum illum secuti sunt (nam per octoginta annos, & amplius omnes Doctores Thomistas, qui post Medinam hæc de re scripserunt, Probabilismum tenuisse, omnibus nunc in comperto est) : an vero ceteri Thomistæ, qui post id tempus ab ejus instituto, ac sententia recesserunt.

Ceterum hæc admirabilia, quæ toto hoc Scholio deduximus, nihil, si velit, moretur Lector, & ut lubet, accipiat. Nam ea ad causam principem nihil attinent, ut liquet, & a nobis, non vere ad astruendum, & persuadendum, quamquam id verum est, sed solum ad vim approbationis doctrinæ D. Thomæ, nec non ad efficaciam demonstrationis ostendendam tradita sunt.

PROPOSITIO II.

AD Conscientiæ obligationem requiritur in omni Lege certa Præcepti existentia, ac promulgatio.

SCHOLIUM.

QUOD ad promulgationem spectat, intelligitur Propositio ubi, & eo modo, quo illa diversa ab existentia reperitur juxta ea, quæ docuimus in Scholio Def. 46. n. 3.

Quod vero ad Præceptum intelligitur de præceptis sive *formalibus*, sive *virtualibus*.

Item intelligitur primum de præcepto in se, & a parte rei, ut nempe est externa Regula Conscientiæ, deinde etiam ex parte operantis, & ut est interna Regula, & applicatio illius, cum iis tamen conditionibus, & ea ratione, quam explicuimus in Scholio Def. 44., præsertim n. 5.

Et quidem de Præceptis *formalibus* in Lege Divina, & Humana Propositio liquet ex Cor. Ax. 19. . Etenim in his existentia, & promulgatio *authentica* est.

De *formalibus* vero, ac *virtualibus* in Lege naturæ ex Ax. 20., ejusque Corollario primo. Nam cum in hac Lege existentia, & promulgatio idem sit (a); Et hæc Lex principiis præctis, atque *absolute consonis* ad hæc principia, & conclusiones exinde evidentiter demonstratas tanquam præceptis *explicitis*, ac *formalibus*; Conclusionibus autem ipsis demonstratis tanquam præceptis *implicitis*, & *virtualibus* comprehen-

(a) per
Sch. Def.
46. n. 3.

datur : quæ omnia evidentia , & certa sunt ; perspicuum est , præceptorum tum *formalium* , tum *virtualium* in Lege naturæ existentiam , atque promulgationem certam esse.

Quare solum de *virtualibus* in Lege Divina , & Humana demonstranda est . Quod ex mox dictis facile , & breviter fieri potest .

Etenim in præceptis *formalibus* ad Conscientiæ obligationem requiritur certa existentia , ac promulgatio per primam partem . Ergo , & in *virtualibus* . Nam in utrisque par omnino conditio , & ratio est . *Virtuale* enim *formali* æquipollet , immo cum in lucem eruitur idem omnino , ac *formale* est , quia æqualiter ac illud obligat , & æqualiter novum onus , & quidem aliquando gravius inducit (a) . Verbo , quoad obligationem nulla inter utrumque differentia est . Quapropter utriusque certa existentia , ac promulgatio requiritur . Q. e. d.

(a) per
Schol. I.
Def. 45.
n. 4.

S C H O L I U M .

P R O B A B I L I O R I S T Æ respondere possunt , nimium ex hac demonstratione probari . Probatur enim , sicut præceptorum *formalium* promulgatio *authentica* est , ita præceptorum quoque *virtualium* *authenticam* ponendam esse : quod per Nos tamen falsum est (b)

(b) per
Sch. Def.
46. n. 4.

Sed demonstrationis vis non cadit etiam supra promulgationis *authenticitatem* , sed solum supra certitudinem . Unde sicuti certa est præceptorum *formalium* promulgatio , ita & *virtualium* esse debet , cum par utrorumque sit obligatio (c) , licet non certa eodem modo . Eo prorsus pacto , quo Ax. 18. ex D. Thoma docuimus , Mensuram

(c) per
Schol. I.
Def. 45.
n. 4.

ram debere esse quidem certam, non tamen *omni modo*, sed *secundum quod est possibile in genere suo*. Itaque utriusque præcepti tum formalis, tum virtualis promulgatio certa esse debet ob rationem similis obligationis allatam, sed non omni, eodemque modo: unde formalis quidem *authentica*, quia ibi ita rei natura patitur, virtualis autem *non authentica*, quia hic rei natura non patitur, est.

Cor. Hinc in quacumque Lege ad Conscientiæ obligationem non sufficit quantumvis probabilis vel probabilior præcepti existentia, aut promulgatio, quia hujusmodi nequidem certa moraliter (a), sed omnino incerta, & æqualiter incerta est (b).

(a) per
Supp. 4.
(b) per
Cor. 2.
Def. 26.
27.

PROPOSITIO III.

LIBERTAS, ejusque certa possessio non tollitur per incertam possessionem præcepti; bene vero certa possessio præcepti per incertam possessionem libertatis.

SCHOLIUM.

SENSUS est, non tolli moralem hominis libertatem circa usum licitæ, ac permissæ alicujus operationis per quamcumque probabilitatem de pravitate operationis illius: tolli vero certam præcepti obligationem per quamcumque veram probabilitatem libertatis de licito usu operationis ipsius.

Intelligitur autem prima pars juxta eandem doctrinam, & conditiones traditas in Scholio Def. 44. & secunda pars in hypothesi, in qua

P

con-

contra Legis certitudinem probabilitas dari potest juxta doctrinam Scholii Suppositionis tertiæ. Et de præcepto tum formali, tum virtuali.

- Demonstratur prima pars. Libertas, ejusque possessio non tollitur nisi per Legis existentiam, atque sufficientem promulgationem (a): legis existentia, & sufficiens promulgatio debet esse certa (b). Ergo libertas, ejusque possessio non tollitur per incertam præcepti possessionem.
- Demonstr. 2. pars. Certa præcepti possessio non nisi certa existentia, ac promulgatione continetur (c). At probabilitate libertatis tollitur existentia, & promulgationis certitudo; quia contra probabilitatem certitudo esse, aut remanere non potest (d). Ergo certa præcepti possessio per incertam libertatis possessionem tollitur. Q. e. d.
- (a) per
Cor. Ax.
22.
(b) per
præced.
(c) per
eand.
(d) per
Schol.
Supp. 3.

SCHOLIUM.

- ATQUE hæc est differentia inter utrumque, & ratio cur primum fieri possit, secundum non possit. Nempe cum libertas præcepti existentiam, atque promulgationem suapte natura præcedat (e), ea antequam præceptum existat, & sufficienter promulgetur, in certa suæ operationis possessione est (f). Cumque lex, ut auferat libertatem, debeat esse certo existens, ac promulgata (g), priusquam id certo fiat, libertas semper in possessione remanebit. Nunc cum contra certam legis existentiam, vel promulgationem accedit probabilitas, aufertur existentia, vel promulgationis certitudo (h), ideoque aufertur ea conditio ex parte Legis, quæ ad tollendam libertatem omnino
- (e) per
Ax. 22.
(f) per
Cor. ejusd.
(g) per
Cor. Ax.
19.
(h) per
Schol.
Supp. 3.

ne-

necessaria est. Unde libertas in sui possessione perseverat. Itaque contra libertatem dari non potest prævalens probabilitas, bene vero contra Legem, quia hoc non Legis, utpote posterioris, sed libertatis, utpote prioris, privilegium est.

PROPOSITIO IV.

UT Præceptum Conscientiam obliget debet esse certum.

Intelligitur Propositio eodem modo, quo Propositio secunda; hoc est secundum doctrinam, & cum iis conditionibus Scholii Def. 44., & de præcepto quocumque cujuslibet Legis.

Demonstratur multipliciter.

1. Lex, & præceptum est Regula externa, ac Mensura moralis obligationis (a): Regula, & mensura debet esse certa (b) (scilicet in genere suo, & saltem moraliter (c)); ergo præceptum ad obligationem Conscientiæ debet esse certum.

(a) per
Ax. 18.

(b) per
Cor. 1.

ejusd.

(c) per
Cor. 2.

Ax. 18.

ALITER

2. Libertas non tollitur nisi per certum præceptum (d): præceptum tollit libertatem (e); ergo certum esse debet.

(d) per
Prop.

præced.

(e) per
Ax. 21.

(f) per
Ax. 19.

(g) per
Prop. 2.

ALITER

3. Præceptum obligans non nisi ejus existentia, ac promulgatione continetur (f): existentia, ac promulgatio certa esse debet (g); ergo præceptum obligans debet esse certum.

A L I T E R

4. Probabilitas nonnisi certitudine auferri potest (a). In hypothefi nempe Schol. Def. 44. n. 3. est probabilitas contra præceptum. Ergo non nisi præcepti certitudine tolli potest; ideoque ut in ea hypothefi præceptum conscientiam obliget, debet esse certum.

A L I T E R

5. Intellectus speculativus non cogitur veritate aliqua speculativa, nisi evidens, & certa sit (b); ergo neque Intellectus practicus veritate aliqua practica, seu obligatione, nisi pariter certa sit. Nam Intellectus speculativus, & practicus eadem omnino potentia est (c): & utriusque objectum idem verum sola ratione diversum (d): & quidquid uni competit, competit etiam alteri (e). Immo in practicis multo minus cogitur, cum minor adhuc persuasio requiratur (f). Quapropter adhuc minus Intellectus practicus poterit obligari, nisi præcepti obligatio certa sit.

S C H O L I U M.

- (a) per
Cor. Sup.
17.

NE ullus sit cavillationi locus, sensus hujus demonstrationis est, quod sicut possumus in speculativis licite opinari usque ad scientiam veritatis, neque tenemur unam potius, quam aliam partem necessario admittere; ita in practicis possumus licite opinari circa Conscientiæ obligationem usque ad scientiam illius; ideoque non tenemur admittere obligationem, nisi certa sit.

Por-

Porro si quæ sunt, quæ pro disparitate a speculativis ad practica quomodolibet afferri possunt, ea omnia in Corollariis præsertim Supp. 19. præoccupata reperiuntur.

A L I T E R

6. Nihil tenemur credere, nisi sit certo de fide (a). Igitur nihil tenemur observare, nisi sit certo præceptum: Etenim obligatio de credendis, & agendis par est, immo eadem est, quia æquali præcepto tenemur credere quicquid de fide credendum proponitur, ac observare quicquid faciendum præcipitur. (b)

(a) per
Cor. 10.
Sup. 19.

(b) per
Sch. Ax.
15.

S C H O L I U M.

SENSUS hujus demonstrationis est idem ac præcedentis, nempe quod sicut in rebus etiam ad fidem pertinentibus licet utrinque opinari usque dum aliquid sit ad credendum certo & clare propositum, ideoque quamquam id asseratur esse de fide, & utcumque probetur, tamen non teneor ei assentire, & credere, nisi constet esse de fide, seu non teneor cum, & donec incertum, & opinabile est: ita in rebus pertinentibus ad mores licet utrinque opinari, quousque præceptum clare, & certo propositum sit, ideoque etsi aliquid affirmetur præceptum, & quomodocumque probetur, tamen non teneor illud admittere, & adimplere, nisi constet esse præceptum, seu non teneor cum, & donec incertum, & opinabile est. Quod tamen juxta doctrinam, & conditiones Sch. Def. 44. n. 6. : & Sch. Ax. 5. : & Sch. Supp. 3. intelligendum est. Cujus diver-

(a) *per
idem.*

fitatis ratio, & causa est, quod fides pendet ex sola veritate, & infallibilitate Dei revelantis, mores autem etiam ex conscientia, opinione, ac persuasione ipsius operantis. (a) Unde est, quod certitudo fidei, seu objectorum ejus est suprema, & infallibilis, ideoque major etiam metaphysica, ac mathematica ipsa certitudine, & evidentia, quamquam illa ob sui obscuritatem, & inevidentiam Intellectum omnino non cogat, sicut ista. Certitudo vero, & evidentia de veritate solius fidei nostræ, ideoque de credibilitate eorum, quæ fide continentur, est tantum moralis, & quidem non *perfecta*, cujusmodi est hujus propositionis: *existit Roma*: quæ adeo ad assensum cogit, ut nemini dubium relinquat, sed *imperfecta*. Consurgit enim ex quibusdam motivis, ut vocant, *Credibilitatis*, jam notis, quæ licet satis, ac superabundanter Viros prudentes, & cordatos persuadere valeant, ac certos, & securos reddere, non tamen omnes cogunt, sicut certitudo moralis perfecta supradicta, ut experientia liquet. Ex quo fit, quod tam de objectis ipsis fidei, quamvis in se certissimis, ac infallibilibus, quam de illorum credibilitate dubium quandoque, licet omnino imprudens, oriri soleat, ac possit. Oritur enim illinc ob inevidentiam, uti diximus, & obscuritatem, hinc ob moralem tantum *imperfectam* evidentiam, ac certitudinem. Quæ omnia etiam pluries alias, nempe Schol. Def. 5. n. 1. & 5.: & Cor. 6. 7. 12. 13. Ax. 9. 10.: & Schol. Cor. 16. Ax. eorundem num. 1. jam a nobis tacta sunt.

Sicut igitur non tenemur credere, nisi quod est

est certo de fide; ita neque observare, nisi quod est certo præceptum.

Nam sicut mensura, & regula morum est lex divina (a); ita & mensura, ac regula fidei veritas, & revelatio divina (b): unde utraque & semper eadem est, & vel certa apud nos, vel incerta ex æquo est.

Et sicut, & quo modo illa obligat, ne aliquid efficiatur ipsi contrarium; ita, eodemque modo ista obligat, ne aliquid contrarium ipsi credatur, quandoquidem & fidei, & morum æqualis obligatio est (c).

Et sicut in opinativis morum adest periculum temere asserendi, & eligendi falsum practicum, seu aliquid falso licitum, ideoque efficiendi aliquid ei oppositum, quod DEUS præcepit; ita in opinativis fidei adest periculum asserendi, & eligendi falsum speculativum (v. g. de Incarnatione, de Trinitate &c.: nam de his speculativis comparate ad practica nunc intelligimus, cum alioqui etiam complura practica simul de fide sint) seu credendi aliquid ei oppositum, quod DEUS revelavit: quia in omnibus opinativis, utpote æqualiter incertis (d), periculum ex æquo hujusmodi reperitur. Quod sane periculum in utrisque facile ex æquo vitari potest vel per suspensionem, illinc operationis, hinc assensus, vel per electionem partis tutioris, nempe illinc partis legi, hinc partis certæ, & cognitæ veritati faventis (e).

Reliqua omnia utrisque communia, videlicet quod in utrisque veritas inveniri absolute non potest, atque ideo non est obligatio eam inveniendi, verbo quod in utrisque ignorantia

(a) per
Ax. 18.

(b) per
Sch. Def.
5. n. 1.

(c) per
Sch. Ax.
15.

(d) per
Cor. 1.
Def. 7.

(e) per
Sch. Def.
24. n. 4.

invincibilis continetur: quod in utrisque non est obligatio vitandi errorem, seu culpam materiale, sed sufficit vitare formalem, in quo sufficiens conscientiae securitas habetur: quod in utrisque dubium ex æquo oritur, & Intellectus ad unam partem, nempe ad probabiliorē necessario determinatur: quod tandem in utrisque potest Voluntas non solum *physice*, sed etiam *moraliter*, seu prudenter, vel saltem licite dubium deponere, & Intellectum ad partem quamlibet determinare &c.; hæc, inquam, omnia vide deducta, inter se collata, & applicata, tum in Corollariis Supp. 19., tum aliis multis in locis: nam ea refricare superfluum est.

Immo in opinativis morum, multo magis potest Voluntas licite, & prudenter dubium practicum deponere, & Intellectum ad partem quamcumque determinare, quam in opinativis fidei, quia multo plures, & graviores rationes, atque causas habere potest in illis (a), quam in istis.

(a) per
Schol. 1.

Cor. 16.

Ax. 9. 10.
n. 3.

(b) per

Ax. 7.

(c) per

Cor. 7.

Ax. 17.

(d) per

Ax. 7.

Quod si in dubio practico de peccato pars tutior ex præcepto eligenda est (b) (quæ unica inter res fidei, & morum differentia esse potest) non absolute, sed conditionate tantum, nempe dubitatione permanente, minime ea prudenter deposita, (prudenter autem deponi potest (c)) eligenda est (d).

In summa tam de credendis, quam de agendis eadem omnino ratio est. Quocirca sicut non teneris credere, nisi quod est certo de fide; ita nec adimplere, nisi quod est certo præceptum.

Quinimmo minus adhuc tenemur in moribus, quam in fide; tum quod fidei respectus
no-

nobilior, quam morum, ac necessitas major est; tum quod res fidei rebus morum periculosiores sunt (a). Q. e. d.

Cor. Hinc præceptum incertum, seu opinativum, ideoque probabile, vel probabilius conscientiam non obligat; unde non obligat, si non certo, sed tantum opinative quomodolibet est vel existens, vel promulgatum, quia tam existentia, quam promulgatio certa ad vim præcepti requiritur (b).

(a) per
Sch. Ax.

(b) per
Prop. 2.

SCHOLIUM.

HÆC quarta Propositio ut purum Corollarium Propositionis secundæ sub ea collocari poterat, quia cum præceptum ejus existentia, ac promulgatione contineatur, si ad Conscientiæ obligationem certa existentia, & promulgatio requiritur, jam patet, certum præceptum requiri. Sed quia multimodis demonstrari poterat, ut factum est, seorsim tanquam Propositio posita est.

PROPOSITIO V.

IN Probabilismo defectus existentiz Legis, vel sufficientis ejus promulgationis reperitur.

SCHOLIUM.

SENSUS est, in iis, in quibus versatur Probabilismus, vel reipsa non existere Legem obligantem, vel si existit, saltem non esse sufficienter promulgatam.

Intelligitur autem Propositio, ne æquivocatio-

tio-

tioni locus pateat, de existentia, ac promulgatione quomodo explicuimus Cor. 5. Supp. 4.

- Demonstratur. Probabilismus est dumtaxat de præceptis *virtualibus*, & quidem opinativis (a). Horum, vel existentia, vel promulgatio est incerta (b). Existentia, & sufficiens promulgatio Legis obligantis debet esse certa (c).
 (a) per Cor. 2.
 Supp. 4.
 (b) per Cor. 3.
 ejusd.
 (c) per Prop. 2.

PROPOSITIO VI.

IN Probabilismo certa libertatis possessio continetur.

Intelligitur quo modo deduximus, & explicavimus in Cor. Ax. 22.

- Demonstratur. Ibi est certa possessio libertatis, ubi præcepti certitudo non invenitur, cum illa nonnisi per certum præceptum auferatur (d):
 (d) per Prop. 3.
 (e) per Supp. 4.
- in Probabilismo Præcepti certitudo non reperitur (e). In eo igitur certa possessio libertatis continetur. Q. e. d.

ALITER

- Ubi non adest existentia certa Legis obligantis, ejusque sufficiens promulgatio, ibi certa possessio libertatis reperitur (f). In Probabilismo non est certa existentia, vel saltem promulgatio sufficiens Legis obligantis (g). Ergo in illo adest certa possessio libertatis. Q. e. d.
- (f) per Cor. Ax. 19.
 (g) per Sch. Sup. 4.

SCHOLIUM.

PROBABILIORISTÆ tertiam, quintam, & sextam Propositiones tantum abest, ut demon-

monstrationes existiment, quin potius puros paralogismos manifestam principii petitionem continentes putent. Ajunt enim, in Probabilismo jam supponi existentem, ac sufficienter promulgatam Legem obligantem; ideoque ablatam possessionem libertatis.

Sed hæc in vulgari methodo utcumque vera fortassis esse possint, in nostra certe non possunt. Nam quomodo Legis *existentia*, *promulgatio*, *libertatis possessio*, a nobis accipiat, & ad usum demonstrationis adhibeatur, ex Schol. Def. 46., ex Supp. 4. Cor. 5., ex Ax. 22., ejusque Schol. 1., aliisque locis satis liquet. In qua quidem acceptione, etiam Probabilioristas nobiscum convenire; atque propterea nihil esse æquivocationis, aut suppositionis, aut falsitatis, quod ab illis notari, minus contra nos objectari possit, ex ibidem dictis manifestum est.

PROPOSITIO VII.

NON est Præceptum per se, & universale vetans usum opinionis probabilis faventis libertati in conflictu, vel æque probabilis, vel probabilioris faventis Legi; verbo vetans Probabilismum: neque esse potest.

SCHOLIUM.

DICTUM est *per se*, hoc est ex natura rei, & *universale*, quia *per accidens*, seu aliunde, & peculiare esse potest, scilicet Voto, Juramento, Contractu, Superioris jussu, Dubio practico, Conscientia erronea (quamquam hæc deponi & debet, & potest) quemadmodum Cor. 16. Supp. 19. de Probabilismo in speculativis, de *tutis* Schol.

Schol. Ax. 5., & de usu opinionum D. Bonav., & D. Thom. Cor. Supp. 28., ac de aliis rebus alibi admonuimus.

Demonstratur prima pars tripliciter.

1. Non est Præceptum hujusmodi in speculativis, & practicis politicis (a). Igitur nec in practicis moralibus. Est enim eadem omnino ratio in utrisque. Nam Intellectus speculativus, & practicus eadem omnino potentia est (b). Unde quidquid convenit *per se* uni, convenit etiam alteri; atque ideo quod Ratio *per se*, dicat, præscribit, exigit erga unum, etiam dicat, præscribit, *per se* exigit erga alterum (c).
- (a) *per*
Cor. 16.
Supp. 19.
(b) *per*
Ax. 11.
(c) *per*
Cor. ejusd.

S C H O L I U M.

NE, Lector, hic a me tædio afficiaris applicando singula peculiariter singulis, Tu ipse perpende, & applica omnia Corollaria ejusdem Suppositionis 19. Nam in illis omnes excogitabiles Probabilioristarum responsiones, distinctiones, exceptiones, differentias, cavillationes, verbo evasiones, quibus Probabilismus astrui potest illicitus in practicis, non vero in speculativis, ex æquo præoccupatas demonstrative, atque præclusas invenies.

- Quinimmo si non adest præceptum hujusmodi in speculativis, multo major ratio est, cur esse non debeat in practicis. Nam ad habendam veritatem practicam, seu ad prudenter assentiendum, & operandum in practicis, minor persuasio requiritur, quam in speculativis (d). Quare si in his sufficit electio opinionis minus probabilis, & minus tutæ quomodolibet comparatæ, neque ultra præcipitur; multo magis
- (d) *per*
Cor. Sup.
17.
- suf-

sufficiet hæc electio in practicis, neque amplius injungetur.

A L I T E R

2. Si est præceptum, est vel Naturale vel Divinum, vel Humanum (*a*); & potissimum Naturale (*b*). Rursus, vel formale, & explicitum, vel virtuale, & implicitum. Denique vel certum, vel opinativum (*c*). Atqui nullum ex his est.

Et quidem primo generatim. Non extat neque Naturale, neque Divinum, neque Humanum formale, & explicitum (*d*): neque virtuale clarum, & certum (*e*); igitur, si extat, est opinativum. At hujusmodi verum præceptum non est, neque conscientiam obligare potest (*f*). Nullum igitur est.

Præterea speciatim. Non extat Naturale. Nam si extaret, ad Legem Naturæ vel *strictè*, vel *late* pertineret (*g*). At non primum. Quod enim *strictè* ad Legem Naturæ pertinet, practicis tantum principiis, & conclusionibus demonstratis continetur (*h*). Quod autem sit illicitus Probabilismi usus, hoc neque principium practicum, neque conclusio demonstrata est. Hoc enim omnibus esset notum, & apud omnes nationes commune (*i*); neque proinde a tot Sapientibus rem potissimum ex professo discutientibus, ignoraretur ad Legem Naturæ pertinere (*k*).

Non secundum. Quæ enim *late* ad Legem naturæ spectant sunt vel *absolute*, vel etiam *respective* consona practicis principiis, & conclusionibus demonstratis (*l*). Illicitus autem Probabilismi usus neque *absolute*, neque *respective* consonis continetur. Non primis; quia cum hæc æque, ac practica principia, & conclusiones

(a) per
Sch. Def.

45. n. 1.

(b) per
Sup. 8.

(c) per
Sch. Def.

45. n. 4.

¶ 5.

(d) per
Sup. 7.

(e) per
Cor. ejusd.

(f) per
Cor. prop.

4.

(g) per
Sch. Ax.

20.

(h) per
Ax. 20.

ejusq. Sch.

(i) per
Cor. 1.

ejusd.

(k) per
Cor. 2.

ejusd.

(l) per
Sch. ejusd.

(a) *per* nes demonstratæ clara, & evidentia sint (a), id
Cor. 1. omnibus pariter innotesceret, & a Sapientibus
ejusd. præsertim ignorari non posset (b). Non secun-
 (b) *per* dis; quia cum hæc ad Naturæ Legem ita per-
Cor. 2. tineant, ut etiam eorum opposita possint ad
ejusd. eandem pariter Legem pertinere (c), poterit
 (c) *per* tam Probabiliorismi, quam Probabilismi usus se-
Schol. & cundum naturæ Legem licitus esse.

Cor. 4. Non præceptum formale, aut virtuale cer-
ejusd. tum, quia illud principiis, istud conclusionibus
 (d) *per* demonstratis continetur (d); quæ omnia evi-
Sch. ejusd. dentia sunt (e), atque ideo a nemine ignora-
dem. rentur (f).

(e) *per* Non denique virtuale opinativum: tum quod
Cor. 1. hujusmodi verum præceptum conscientiam obli-
ejusd. gans non est (g): tum quod ad Legem natu-
 (f) *per* ræ non pertinet, quæ solum practicis principiis,
Cor. 2. conclusionibus demonstratis, & ad hæc omnia
ejusd. absolute consonis continetur (h). Hæc autem
 (g) *per* non opinativa, & incerta, sed certa, & evi-
Cor. Pro- dentia sunt (i), & a nemine propterea igno-
pos. 4. rantur (k).

(h) *per* Et ut penitius, ac specialius rem demonstre-
Ax. 20. mus. Si extat præceptum Legis Naturæ, hoc
 & *per* ad rectam Rationem, seu Prudentiam pertinet,
Sch. e- & consistit in eo, quod est contra Prudentiam,
jusd. & Rationem rectam, eligere partem proba-
 (i) *per* bilem libertati faventem in noto conflictu,
Cor. 1. quia Prudentia ipsa, & Ratio recta dicat, in
ejusd. conflictu opinionum æqualiter probabilium, tan-
 (k) *per* quam in dubio practico, partem tutiorem, seu
Cor. 2. Legi favorabilem esse sequendam, ne peccandi
ejusd. periculo te committas; in concursu vero in-
 æqualiter probabilium partem, quæ verosimi-
 lior, ac veritati propinquior apparet, tum
 quia

quia major certitudo haberi non potest (a), tum quia ab ea parte Intellectus magis determinatur (b). Itaque electionem partis probabilis faventis libertati ob has rationes esse difformem Rationi rectæ, & imprudentem. Atqui primum, quod Ratio recta, & Prudentia ita dicet, hoc non est neque practicum principium, neque conclusio demonstrata, neque aliquid his absolute consonum: alioquin omnibus innotesceret (c), & a Sapientibus præsertim non ignoraretur (d). Deinde Probabilismi electio non difformis rectæ Rationi, & imprudens, & exposita periculo peccandi formaliter, sed conformis, & prudens, & secunda est; quia opinio probabilis favens libertati in utroque conflictu, & rectæ Rationi conformis (e), & prudens (f), & tutissima est (g). Tandem non obitante Probabilioritatis excessu, quo Intellectus magis ad unam partem determinatur, prudenter, & licite ad oppositam a Voluntate determinari potest (h). Prohibitio igitur hujus electionis non potest ullo modo ad Legem Naturæ pertinere.

Atque vel ex hoc solo de Probabilioristarum causa actum est. Nam inter nos, & illos convenit, præceptum aliquod, si extat, de vitando Probabilismo, illud de Lege Naturæ esse, ut Sup. 8. determinatum est.

A L I T E R

3. In Probabiliorismo favente Legi duo tantum continentur, nempe tutius ex parte Legis, & probabilius ex parte opinionis (i). Probabilius autem est idem, ac prudentius (k), prudentius idem ac melius (l). Atqui non est præceptum universale, & per se sequendi tutius, aut melius (m). Ergo non est præceptum

se-

(a) per hypoth.
& per Sch. Cor. 7. Ax. 17.
(b) per Cor. 7. Ax. 9. 10.
(c) per Cor. 1. Ax. 20.
(d) per Cor. 2.
(e) per Cor. 5. Def. 26. 27.
(f) per Cor. 6. earum d.
(g) per Prop. 1.
(h) per Cor. 7. Sup. 19. & Prop. 9. infra afferend.
(i) per hypoth.
(k) per Cor. 5. Ax. 17.
(l) per Def. 16.
(m) per Ax. 8

sequendi Probabiliorismum, seu vitandi Probabilismum.

- Demonstr. 2. ⁱ pars. Impossibile est, extare præceptum universale vetans usum illius, quod est tutum (*a*), quod prudens, ac bonum (*b*), injungens vero usum ejus, quod est tutius (*c*), quod prudentius, ac melius (*d*). Probabilismi usus est tutus (*e*), prudens, ac bonus (*f*); Probabiliorismi autem suo sensu tutior (*g*), prudentior, ac melior (*h*). Ergo præceptum universale injungens Probabiliorismum, & vetans Probabilismum esse non potest. Q. e. d.

8.
(d) per
idem.

P R O P O S I T I O V I I I .

(e) per
Prop. 1.

SI extat præceptum, non est sufficienter promulgatum.

(f) per
Cor. 6.
Def. 26.

S C H O L I U M .

27.

(g) per
Sch. Def.

24. n. 9.

(h) per

Cor. 5.

Ax. 17.

SENSUS est, quod si etiam reipsa esset præceptum hujusmodi, sive Naturale, sive Divinum, sive Humanum, non est tamen nobis ita intimatum, ut sufficienter innotescat, habeatque vim obligandi. Intelligitur autem Propositio de promulgatione sive authentica, sive non authentica ubi locum habet, & tunc cum promulgatio tanquam aliquid diversum ab existentia sumi potest.

- Cum autem *authentica* non habeat locum nisi in Lege Divina, & Humana, atque in solis præceptis *formalibus*; *non authentica* vero etiam in Lege Naturæ, & in omnibus cujusque Legis præceptis *virtualibus* (*i*); idcirco de omnibus Propositio demonstranda est.

(i) per
Sch. Def.
46. n. 4.

Et

Et quidem de præceptis *formalibus* Divinæ, & Humanæ Legis patet ex Ax. 19., ejusque Corollario. Nam cum in his promulgatio *authentica* sit, ideoque clara, & manifesta, ea ab omnibus cognosceretur; unde a tot Sapientibus, qui præsertim ex professo de ea inquirunt, ignorari non posset (*a*), quæ tamen hætenus ab iis ignoratur (*b*).

Demonst. de *non authentica* in Lege Naturæ, & de præceptis *virtualibus*.

Præcepta hujusmodi in hac Lege esse non possunt, nisi conclusiones practicæ, vel demonstrativæ, vel opinativæ deductæ (*c*). Sed conclusiones demonstratæ, primum antequam evidenter deducantur, seu antequam evidens earum connectio cum principiis cognoscatur, promulgatæ non sunt (*d*): deinde cum sunt deductæ, jam claræ, & evidentes sunt (*e*); atque ideo necesse est omnibus, & præsertim Sapientibus innotescere (*f*): quod tamen in hypothesi non contingit, cum a pluribus Sapientibus ignorentur (*g*). Conclusiones vero opinativæ deductæ obscuræ, & incertæ sunt (*h*), ac proinde non sufficienter promulgatæ, quia sufficiens promulgatio certa, & clara esse debet (*i*). Immo neque de Lege Naturæ sunt (*k*).

Demonst. denique de *non authentica* in omnibus præceptis *virtualibus* Legis sive Divinæ, sive Humanæ.

Hujusmodi præcepta in utraque Lege sunt, quæ vel scientificæ, vel opinativæ deducuntur (*l*). Neutra autem sufficienter promulgantur. Non prima, quia si scientificæ deducerentur, omnibus innotescerent (*m*), neque a pluribus Sapientibus ignorarentur (*n*): quod tamen in re præsent

(a) per
Cor. 1. &
2. Ax. 20.
(b) per
hypoth.
(c) per
Sch. Def.
45. n. 5.
(d) per
Sch. Def.
46. n. 4.
(e) per
Ax. 20.
(f) per
Cor. 1.
ejusd.
(g) per
hypoth.
(h) per
Sch. Def.
45. n. 5.
(i) per
Prop. 2.
(k) per
Cor. 3.
Ax. 20.
(l) per
Sch. 45.
n. 5.
(m) per
Cor. 1.
Ax. 20.
(n) per
Cor. 2.
ejusd.

- (a) *per Sch.Def.* contingit (a). Non secunda, quia horum promulgatio obscura, & incerta est (b): promulgatio vero clara, & certa esse debet (c). Igitur si est (b) *per Prop. 2.* præceptum de vitando Probabilismo, siue Naturale, siue Divinum, siue Humanum, non est (c) *per hypoth.* tamen sufficienter promulgatum. Q. e. d.

PROPOSITIO IX.

IN practicis moralibus potest Voluntas Intellectum positum inter opiniones contradictorias, vel æqualiter, vel inæqualiter probabiles, ad partem libertati faventem, & prudenter, & licite determinare, eamque proinde sine temeritate, & crimine eligere.

SCHOLIUM.

- DICTUM est *prudenter*, & *licite*, quia hæc duo idem non sunt. Tametsi enim quod est prudens sit licitum, & licitum aliquo modo sit prudens, quia licitum ut tale est bonum (d); tamen prudens plus importat, quam licitum. Prudens enim importat etiam rectitudinem operationis (e), licitum vero operationis tantum permissionem, seu carentiam peccati: quia licitum est, quod nullo præcepto prohibetur (f) atque ideo sine peccato fieri potest.
- (d) *per Def. 13.*
 (e) *per Def. 48.*
 (f) *per Def. 12.*

Affirmat igitur Propositio, 1. Voluntatem præfatam determinationem *prudenter*, deinde saltem *licite* facere posse.

Demonstratur dupliciter. 1. generatim.

1. Voluntas potest Intellectum *prudenter*, & *licite* hoc modo determinare in speculativis, etiam ad fidem pertinentibus, & practicis politi-

liticis (a). Ergo & in practicis moralibus. (a) per
Eadem enim ratio est de utrisque, & quidquid Cor. 7.
Voluntas potest in Intellectum in speculativis, Supp. 19.
potest & in practicis (b). (b) per
Cor. Ax.

Recole omnia Corollaria Supp. 19., eaque tu
ipse ad rem applica. In illis enim quæcumque
ab Adversariis pro disparitate rationabiliter af-
ferri possunt, demonstrative soluta reperiuntur.
Præcipua autem hæc tria sunt. 1. quod in mor-
alibus practicis homo necessario constituitur in
dubio practico, in quo ex præcepto tutior pars
eligenda est. 2. quod in his adest periculum pec-
cati, ideoque salutis, minime vero in specu-
latis. 3. quod in speculativis non tenemur
inquirere veritatem, aut eam admittere, nisi
manifesta sit, in moralibus autem tenemur eam
investigare, & hujus defectu eam arripere, e-
tiam in dubiis, seu arripere securitatem, ob
periculum peccati, atque salutis præfatum.

Sed hæc tria tum Supp. eadem 19. per di-
stincta Corollaria, tum pluribus aliis in locis
multipliciter demonstrative soluta sunt. Tu in-
quam, Lector, recole, & applica: nam eadem
repetere non vacat.

Quinimo potiori jure potest Voluntas id ef-
ficere in opinativis moralibus, quam in specu-
latis sive indifferentibus, sive pertinentibus
ad fidem; tum quia universim in illis minor
adhuc persuasio sufficit ad Intellectum deter-
minandum, quam in istis (c): tum quia in
opinativis, maxime circa operabilia . . . in
potestate habet homo, quod assentiatur uni, vel
alteri parti contradictionis juxta D. Thomam (d):
tum quia, præsertim quod ad res fidei pertinet,
ex practicis moralibus, & magis necessariæ, Ax. 9. 10.

(c) per
Cor. Sup.
17.

(d) per
Schol. 1.
Cor. 16.

(a) *per* & nobiliores, & periculosiores sunt (a).
Sch. Ax. 2. Specialiter quod Voluntas id possit *pruden-*
 15. *ter*, & quidem tam ex parte sui, quam ex parte Intellectus.

Determinatio ad assensum unius partis, & electio ejusdem est prudens, si & ille assensus sit certo prudens, & magnæ, ac graves causæ adsint hujus electionis (b). Atqui utrumque
 (b) *per* adsint hujus electionis (b). Atqui utrumque
Sch. 1. in hypothesi reperitur. Nam ex parte Intellectus, assensus illius partis prudens est, utpote
Cor. 16. nixus rationibus vere gravibus, & magnis, seu
Ax. 9. nixus opinione vere probabili, quæ conformis
 10. n. 3. Rationi rectæ (c), quæ virtuosa, & prudens
Cor. 7. etiam in noto conflictu est (d). Idque ab Intellectu certissime cognoscitur (e). Ex parte
 19. *Sup.* 19. vero Voluntatis adsunt, vel adesse possunt multæ causæ rationabiles, & magnæ (f). Ergo determinatio ad assensum partis probabilis faventis libertati in conflictu æque probabilis vel probabilius faventis Legi, ejusque electio prudenter
 (c) *per* a Voluntate fieri potest.
Cor. 6. Et quidem quod spectat ad electionem inter opiniones æqualiter probabiles, mirum est, quod
 17. *Ax.* 17. quispiam vel dubitet, prudenter fieri non posse.
 (d) *per* Nam cum spectata rationabilitate, utraque opinio sit æqualiter prudens, nulla apparet ratio,
Cor. 5. cur Voluntas nequeat prudenter alterutram ad
ejusd. libitum eligere, ac Intellectum ad alterutrius assensum determinare. Sed tamen de electione in utroque conflictu Propositio æque demonstrata est.
 (e) *per* Tandem quod possit saltem licite. Illud licite fieri potest, quod nullo præcepto prohibetur (g): determinatio ad partem probabilem faventem libertati in noto conflictu, ejusque electio, seu electio Probabilismi nullo præcepto pro-

Sch. Def. 37.
 (f) *per* 37.
Schol. 1. 1.
Cor. 16. 16.
Ax. 9. 10. 9. 10.
 n. 3. 3.

(g) *per* 12.
Def. 12. 12.

pro-

prohibetur (a): ergo Voluntas potest Intellectum (a) *per*
ad eam partem saltem licite determinare, eam- *Prop. 7.*
que eligere. Q. e. d.

S C H O L I U M.

A DVERTAT Lector id, quod etiam in Cor.
7. Supp. 19. indicatum est, nempe ad pru-
dentem determinationem, & electionem ex parte
Voluntatis sufficere etiam solum, quod assensus
Intellectus sit certo prudens, etiam sine ulla alia
causa ex parte Voluntatis ipsius. Cum enim
Voluntas dirigatur in suis operationibus ab In-
tellectu (b), perspicuum est, eam sine impruden- (b) *per*
tia illi imperare, ac facere posse, quod ab eo- *Sch. Ax.*
dem sibi ostenditur esse certo rationabile, ac *10.*
prudens. A nobis tamen utrumque conjunctum
est, ut res validius, & undequaque demonstra-
retur.

Cor. Hinc tanquam e proprio loco evidentis-
sime patet, operari prudenter, vel saltem non
imprudenter, seu licite, qui probabilem opinio-
nem in hypothesis amplexatur; ideoque legiti-
mam demonstrationem esse illam, qua Proba-
bilistæ in asserendo licito Probabilismi usu pas-
sim utuntur. Est autem hujusmodi. Qui pru-
denter operatur non peccat: qui sequitur opi-
nionem probabilem libertati faventem in con-
flictu vel æque probabilis, vel probabilioris fa-
ventis legi prudenter operatur: non peccat igitur.

S C H O L I U M.

HANC nihilominus Probabilioristæ communiter asserere non verentur putidum paralogismum apertam, si Superis placet, principii petitionem continentem.

Sed hoc ex præpostera rei intelligentia procedere perspicuum est. Falluntur enim in eo, quod existimant, nos Prudentiæ rationem sumere ex approbatione Prudentum, & Prudentum approbationem ex natura ipsa Prudentiæ. Ad hæc Prudentis nomine quoscumque de trivio Magistellos, non Doctores summos, & approbatos a Nobis significari. Quæ cum omnia falsa sint, ut ex Schol. 2. Def. 26. 27., ex Ax. 16. 17., eorumque Corollariis, & Scholio, atque ex aliis bene multis locis liquet; etiam istuc ipsum, quod Probabilioristæ passim affirmant, falsum est.

P R O P O S I T I O X.

IN Probabilismo ignorantia invincibilis omnino excusans a peccato formali continetur.

S C H O L I U M.

HOc est ignorantia invincibilis tam *physice*, quam *moraliter* licet *prævisa*. Nam constat, in eo de pravitate operationis dari non solum suspicionem aliquam, timorem, simplicem apprehensionem, aut probabilem opinionem juxta ea, quæ docuimus in Schol. Def.

44. , verum etiam opinionem probabiliorē : quo hujusmodi de actionis malitia prævisio continetur, ut major in hypothesi dari non possit.

Demonstr. In Probabiliorismo favente libertati ignorantia invincibilis *prævisa* omnino excusans a peccato formali continetur (a) . Ergo & in Probabilismo . Cum enim omnia utrinque paria sint, excepto Probabilitatis excessu (b) ; si ignorantia hujusmodi in Probabiliorismo potius, quam in Probabilismo reperitur, necessario oriri debet ex solo hoc excessu . At ex hoc solo excessu vel non oritur, aut oriri potest; vel si oritur, non ita potius oritur, quin & in Probabilismo ex æquo inveniri possit (c) . Igitur & in Probabilismo reperitur . Q. e. d.

ALITER

Ea ignorantia, licet *prævisa*, & *physice*, & *moraliter* invincibilis est, cujus vincendæ possibilitas, & obligatio non est (d) . Ignorantiæ autem, quæ Probabilismo continetur, vincendæ possibilitas, & obligatio non est . Cum enim ignorantia *prævisa* de actionis malitia tribus in universum modis vinci debeat, ac possit, nempe vel per certam scientiam de illius honestate, aut pravitate, vel per reductionem ad dubium practicum, ideoque per electionem partis tutioris, vel per electionem opinionis de operationis honestate (e) : si est obligatio vincendi *prævisam* ignorantiam Probabilismi, erit obligatio illam vincendi aliquo ex his tribus modis . Cumque quod ad secundum modum spectat, dubium practicum potissime habeatur in conflictu æqualium opinionum, quamvis etiam in conflictu inæqualium haberi soleat, ac possit (f) ;

(a) per
Sup. 6.
(b) per
Cor. 8.
Def. 26.
27.

(c) per
Sch. Sup.
6. n. 5.
¶ 6.

(d) per
Sch. Def.
44. n. 1.
¶ 2.

(e) per
idem n. 3.

(f) pe.
Sch. Ax.
7.

(a) *per
hypoth.*

quod vero ad tertium modum, in casu non habeatur nisi opinio probabilis, & probabilior(a): si est obligatio vincendi ignorantiam secundo modo, erit obligatio in utroque conflictu, vel manendi in dubio practico, si jam adest, vel ad illud se reducendi, ideoque eligendi in utroque conflictu partem tutiorem, seu Legi faventem: si vero vincendi tertio modo (supposita Probabilioristarum hypothese, quod per electionem opinionis minus probabilis faventis libertati licite vinci non possit), erit obligatio eam vincendi per electionem opinionis probabilioris. Itaque, ut eam ignorantiam vincas, teneberis vel reperire certam veritatem de actionis pravitate, aut honestate; vel permanendo in dubio practico, si in eo ades, vel te ad illud reducendo, eligere in utroque conflictu partem tutiorem; vel denique in secundo conflictu partem probabiliorem. Atqui, supposita opinione probabili de honestate operationis, non est obligatio vincendi eam ignorantiam ullo ex his tribus modis.

(b) *per
Sch.Sup.*

4.

(c) *per
Sch.Sup.*

3.

(d) *per
Sch.Def.*

44.

(e) *per
Prop.præ-
ced.*

Non primo: quia certitudo de bonitate, aut malitia actionis, etiam quacumque adhibita diligentia, absolute inveniri non potest, cum Probabilismus solum in opinativis versetur, & incertis(b); & quia contra probabilitatem de honestate certitudo de malitia in sensu composito dari non potest(c): ejus autem, quod est impossibile, obligatio non est(d).

Non secundo, & tertio: tum quia in utroque conflictu potest Voluntas, & prudenter, & licite dubium practicum in Intellectu ortum deponere, seque ad partem probabilem libertati faventem determinare(e): tum quod nullum de

de sequendis, vel æque probabilibus, vel probabilioribus tutioribus, verbo de sequendo Probabiliorismo præceptum est (a). Ergo non est possibilitas, aut, supposita probabilitate de actionis honestate, obligatio vincendi ignorantiam, quæ in Probabilismo continetur; atque ideo ea, licet *prævisa*, & *physice*, & *moraliter* invincibilis est. Q. e. d.

(a) per
Prop. 7.

SCHOLIUM I.

PROBABILIORISTARUM nonnulli invincibilem ignorantiam Probabilismo minime contineri, a D. Thoma loco de *Errore ex Quæst. Disput. Supp. 16.* allegato, insolubili demonstratione ostensum putant.

Sed hunc textum, primum nequidem ad rem esse, tum omnino falsum, denique Probabiliorismum ipsum libertati faventem pariter evertere perspicuum est. Non est ad rem, quia ignorantia diversum aliquid ab errore est (b). Est falsus, quia opinio minus probabilis error neque formalis, neque materialis est (c). Accedit, quod ignorantia Probabilismi non solum defectu potentiæ inveniendi veritatem (d), sed etiam, & potissimum defectu obligationis eam vincendi invincibilis est (e). Tandem Probabiliorismum ipsum ex æquo subruit, quia utriusque opinionis tam minus probabilis, quam probabilioris libertati faventis attributa omnia, excepto uno probabilitatis excessu, paria sunt (f). Locum relege, & perpende. Ex quo liquet, num Probabilioristæ quæstionem intelligant, quam impugnant, quibus fundamentis eorum sententia innitatur, & quantum eorum demon-

(b) per
Def. 42.

(c) per
Cor. 3.

Def. 26.
27.

(d) per
Supp. 4.

ejusque
Cor. 3.

(e) per
id. Cor.

& Prop.
præced.

(f) per
Cor. 8.

Def. 26.
27.

stra-

ſt rationibus, cujuſmodi uſus frequentiffimus eſt, ſit inſolubilibus deferendum.

S C H O L I U M II.

ATQUE ex his omnibus, quæ hætenus dicta ſunt, ſatis patet, quomodo ſe habeat Intellectus conſtitutus inter contrarias opiniones probabiles, quæque ſint illius in opinando proprietates, & jura, quidve etiam in præſenti quæſtione ad ejus ſolutionem cognoſcat. Quæ doctrina ad calcem reſervata eſt, quippe quæ quemdam veluti doctrinæ totius epilogum continet.

1. Itaque ſicut cum Intellectus actu directo ſcit, aut dubitat, actu reflexo certo ſcit ſe ſcire, aut dubitare, ita cum directe opinatur, reflexe certo ſcit, ſe opinari, & quidem rationabiliter opinari (a), etiam ex parte opinionis minus probabilis in conſpectu probabilioris, cum illa etiam in iſtius conſpectu non deſinat eſſe probabilis (b).
2. Certo ſcit, quamlibet ex contradictoniis opinionibus ſive æqualiter, ſive inæqualiter probabilibus æque poſſe eſſe veram, vel falſam; ideoque neutram ſibi fore determinate veram, aut falſam, quamquam in conſictu neceſſe ſit, alteram in ſe eſſe veram, alteram falſam. Nam & omnis opinio eſt æqualiter incerta (c); & æqualiter contingit, quod opiniones probabiles evadant probabiliores, vel certæ, ac probabiliores tantum probabiles, vel falſæ (d); & idem homo eandem opinionem nunc habet probabilem, nunc vero probabilioſiorem (e): & contradictonia ſimul vera eſſe non poſſunt. (f)
- (a) per Sch. Def. 37.
 (b) per Cor. 4. Def. 26.
 (c) per Cor. 1. Def. 25.
 (d) per Supp. 9.
 (e) per Schol. 2. Def. 26.
 (f) per 27. n. 3. Ax. 1

3. Pro-

3. Probabilioritatem non esse absolutam, realem, ac objectivam, sed respectivam, & subjectivam (a): & ideo quamvis aliqua opinio sibi certo videatur probabilior, tamen fieri posse, ut opposita, quæ sibi videtur minus probabilis, sit reipsa probabilior: & de facto ab aliis haberi tanquam probabiliorem (b). Quare de probabilioritate, utcumque certo sibi visa, nunquam tamen Intellectus omnino certus est, sed circa illam absolute semper falli potest.

4. Se non cogi absolute, & simpliciter ad assensum, nisi a vero, & evidenti (c): ab opinativis autem quibuscumque solum vel æqualiter, vel magis, vel minus moveri (d): se in his subjici tamen imperio Voluntatis (e): atque discrimen opinionis probabilioris a probabili in hujusmodi majori permotione dumtaxat situm esse (f). Unde nec ferrinativo pondere in probabilius, tanquam in naturale proprium, primum, & rigorosum objectum, quia hujusmodi objectum est solum reale verum (g), quod aliter esse non potest (h), quodque propterea Intellectum ad assensum tantum cogit (i).

5. Inter opinativa nullam de veritate licitæ, vel illicitæ actionis certitudinem haberi posse (k), ideoque nullam certitudinem de existentia, aut promulgatione præcepti (l); atque consequenter se in invincibili ignorance (m), & in libertatis possessione remanere (n).

6. Opinionem probabilem, etiam in conflictu, esse prudentem (o), rectæ Rationi conformem (p), securam (q). Et de Probabilismo sectando nullum omnino præceptum esse (r).

7. Ut

- (o) per Cor. 5. Ax. 17. (q) per Prop. 1.
 (p) per Cor. 6. ejusd. (r) per Prop. 7.

(a) per Cor. 4.
 Sup. 10.
 (b) per Sup. 10.
 (c) per Cor. 2.
 Ax. 9. 10.
 (d) per Cor. 8.
 eorumd.
 (e) per Cor. 13.
 eorumd.
 (f) per Cor. 8. Def. 26. 27.
 (g) per Cor. 2.
 Ax. 9. 10.
 (h) per Sch. Def. 5. n. 1.
 (i) per Cor. 3. Ax. 9. 10.
 (k) per Sup. 4.
 (l) per Cor. ejusd.
 (m) per Prop. 10.
 (n) per Præp. 6.

7. Ut omnia in summa dicam, quidquid opiniononi probabiliori convenit, vel non convenit, atque de ea affirmari, aut negari potest (excepta una majori veritatis apparentia, & mentis permotione) totum etiam minus probabiliter convenire, vel non convenire, atque de ea negari, vel affirmari posse (a).

(a) per

Cor. 8.

Def. 26.

27.

(b) per

Cor. 11.

Ax. 9. 10.

(c) per

Sch. Def.

37.

8. Hæc omnia Intellectus opinans certissime cognoscit, non per actus directos, sed per reflexos a se elicitos ex imperio Voluntatis (b): nam actus reflexi certissimi sunt (c).

9. Ex quo postremo liquet, Controversiam de Probabilismo, atque Probabiliorismo multiplicibus reflexionibus plenam esse, & ideo sine illis recte, velint, nolint Probabilioristæ, tractari non posse.

Jam vero his omnibus fuscè pertractatis, restat, ut priusquam demonstretur, Controversiam iterum, ut initio polliciti sumus, proponamus, & analytice resolvamus. Est igitur.

Q U Æ S T I O.

AN opinio probabilis favens libertati in conflictu æque probabilis, vel probabilioris faventis Legi, licite, & sine peccato eligi, atque ad praxim deduci possit.

Q U Æ S T I O N I S I N T E L L E C T U S, L I M I T A T I O N E S, E T E X C E P T I O N E S.

INtelligitur quæstio 1. universim, & per se, non ex accidenti, nempe in hypothese, quod quis peculiariter teneatur ad tutiora, vel probabiliora.

2. De

2. De opinione tum absolute, tum respecti-
ve vere, certo, ac practice probabili.

3. De opinione, sive absolute, sive respecti-
certo probabiliore; hoc est etiam cum operans,
vel certo scit, opinionem esse absolute probabi-
liorem, vel cum hujusmodi certo sibi apparet.

4. Non intelligitur de opinione minus proba-
bili considerata in actu exercito, ut Scholæ lo-
quuntur, tanquam probabiliore; hoc sensu, quod
probabiliorem in praxi censetur eligere, qui
minus probabilem eligit, eo quia unusquisque
habet proprias opiniones probabiliores (a). Hoc
enim pacto Quæstio se ipsam destruit, & vana
est: sed intelligitur de opinione considerata, &
habita, etiam in ipsa praxi, atque electione,
tanquam minus probabili in conflictu.

(a) per
Sup. 10.

Ex his duabus explicationibus, & limitatio-
nibus apparet, Quæstionem strictius, ac pressius
proponi, & agitari non posse.

5. Non intelligitur hoc sensu, quasi sit obli-
gatio, ut quis, antequam ad operandum sen-
tentiam eligat, semper debeat inquirere, & in-
vestigare, quænam ex contradictoriis opinio sit
probabilior. Hoc enim onerosissimum est, neque
semper vel ab ipsis Sapientibus, nedum ab
omnibus, fieri potest. Neque vero Probabilio-
ristæ ipsi hoc exigunt. Sed intelligitur, cum
operans vel jam in promptu habet, quænam
sit probabilior, vel mediocriter consulendo Li-
bros, vel Doctores id comperit.

6. Non inquiritur, an electio opinionis pro-
babilis faventis libertati in utroque conflictu
sit prudens, recta, virtuosa, & multo minus
meritoria, sed an sit licita, seu permissa, &
minime peccaminosa. Quamquam enim hæc
duo

duo aliquo modo idem esse videantur ; tamen stricte diversa sunt , ut in Propositione 9. admonui , ideoque unum etiam sine altero haberi potest .

7. Denique intelligitur de sola actus bonitate, seu honestate, non vero de actus efficacia, & validitate. Nempe intelligitur in iis, in quibus agitur , an aliquid honeste , & licite fieri possit, vel non possit , non vero in iis, ubi agitur, an aliquid consequatur suum effectum, nec ne. Clarius . Non in iis, ubi, valor, effectus , successus pendet ex natura , existentia veritate , & applicatione rei, sed in iis , ubi honestas , vel turpitudine attenditur præcipue ex Conscientia operantis.

Hinc liquet, quas exceptiones præsens Quæstio patiat. Igitur.

1. Excluduntur opiniones probabiles tantum absolute, non etiam respectivæ, hoc est illæ , quæ in oppositarum conspectu deperdunt suam probabilitatem . Hoc namque accidere potest .

2. Opiniones dubie, tenuiter, & speculative tantum probabiles. Quamquam hæc vox *tenuiter* superflua est , quia tenuiter probabile vere hujusmodi non est.

3. Minister , & Suscipiens in SACRAMENTIS quoad ea omnia, quæ ad eorum validitatem, & efficaciam spectant, & Medicus. Hi enim obligantur ad tutiora.

4. Denique Judex, cæterique Reipublicæ Officiales, Consultores, Magistri , si , & quando stipendio, contractu, conventionem , Lege lata , Juramento ; immo, & privati quicumque , qui vel Voto, vel superioris præcepto, vel quolibet alio vinculo tenentur rem publicam, aut privam

tam curare modo sive tutiore, sive probabiliore.

Aliis pluribus modis Quæstio proponi potest secundum diversos aspectus, sub quibus potest considerari, juxta ea, quæ in proxima Analysis dicenda sunt, & præcipue, ut aliquod exemplum afferatur, hoc modo.

5. An Confessarius consultus a Pœnitente super prohibitionem, aut permissionem alicujus operationis, seu super malitia, aut honestate illius, cognoscens vel æque probabilem pravitatem ac honestatem, vel honestate probabiliorem malitiam actionis ejusdem, sciens, & prudens possit universim sine peccato ei respondere, licitam esse illam actionem; ideoque sine crimine fieri posse. Additum est *universim*, quia adesse possunt circumstantiæ aliquæ, in quibus id a Confessario prudenter responderi non possit.

V. G. An consultus, utrum sit obligatio confitendi circumstantias notabiliter aggravantes, ipse tenens affirmantem tanquam probabiliorem, & sciens, D. ex. ca. Thomam, & D. Bonav. tenere negantem, an possit, relicta sententia propria, Pœnitenti consulere juxta sententiam D. Bonav., & D. Thomæ.

6. Vel an sciens, hos duos Sanctos tenere sententias de moribus contradictorias, & omnes sibi videantur vel æque probabiles, vel aliæ aliis probabiles, possit nihilominus sine culpa, vel pro se eligere quaslibet etiam libertati faventes, vel aliis consulere eligendas.

7. Vel cum quilibet habeat sententiam propriam tanquam probabiliorem, sciat tamen, Doctores magnos etiam contrarium tenere, inquiritur, num visa in hoc casu ista sibi probabilitas debeat esse, vel pro se, vel pro aliis

Regu-

Regula de honestate operationis, ita ut non possit sine culpa se aliorum Doctorum opinioni minus probabili sibi visæ, tanquam honestæ operationis Regulæ, conformare.

QUÆSTIONIS ANALYSIS.

PROPOSITA quæstio commodius in hanc generalem transformari potest.

AN LICITUS SIT PROBABILISMI USUS.

CUMQUE duas partes habeat, oriuntur primo generales quæstiones duæ.

- I. An sit licitus in æqualiter probabilibus.
- II. An etiam in inæqualiter, nempe in minus probabili, & probabiliori.

Probabilistæ existimant utrumque licitum, Probabilioristæ illicitum. Utrique suis argumentis rem probant: utrique vicissim contraria solvunt.

Argumenta Probabilistarum ad suprema capita, & in compendium redacta hujusmodi sunt.

1. Quia Ecclesia Probabilismum sciens, & prudens permittit, atque ideo approbat permissive.
2. Quia Doctores antiqui licitum asseruerunt, & exemplo ad praxim licite reduci posse demonstrarunt.
3. Quia qui illum sequitur prudenter operatur.
4. Quia illius usus est securus in conscientia.
5. Quia ex præcepti incertitudine, cujusmodi Probabilismo continetur, non oritur obligatio.
6. Quia consequenter deficit existentia præcepti.

7. Quia

7. Quia saltem deficit sufficiens præcepti promulgatio.

8. Quia in eo adest ignorantia invincibilis excusans a formali peccato.

9. Quia nullum existit præceptum de sequendo Probabiliorismo.

10. Quia etiamsi existit, tamen non est sufficienter promulgatum.

11. Quia in illo libertas humana in certa suæ licitæ operationis possessione est.

12. Quia illius usus est licitus in speculativis, unde & in practicis.

13. Quia licitus est in rebus fidei, unde, & in rebus morum.

14. Quia in moralibus sufficit quæcumque ostensio persuasiva, cujuscemodi in Probabilismo reperitur.

15. Quia in incertis proprium judicium alieno submittere prudens, ac laudabile est.

16. Quia a Probabilioristis, ad quos id spectat, certo illicitus non demonstratur.

17. Denique quia ex admissione Probabiliorismi multa sequuntur absurda.

1., 2., 15., & 16. veluti rei extrinseca, reliqua omnia argumenta, velut intrinseca sunt.

Hæc omnia negant Probabilioristæ, hisque statuunt contraria, & suis argumentis probant, ut in tertia Parte apparebit, ubi omnia brevissime demonstrative solventur.

In utraque parte plura æquivoca, incerta, confusa, indigesta, manca, arbitraria, perfunctoria, involuta, levia, non concludentia, falsa, saltem ut vulgo quæstio tractari solet, reperiuntur, sicuti peritis notum est. Ego propterea ex immensa horum farragine, uti in Præ-

R

fatio-

fatione dixi, solum certa, & communiter admissa feligenda duxi, eaque evolvi, distinxī, explicavi, digessi, dilucidavi, ordinavi. Ad hæc valde multa e penu mea supplevi, & adjeci; plura etiam, ut fortius rem demonstrarem, liberalius, quam oporteat, dedi, ut ex Ax. 20., ex Schol. 2. Supp. 26. 28., aliisque pluribus locis liquet; & quod caput est, omnia ad altiora, & certa principia reduxi.

Et quidem quod ad primum argumentum attinet, permissivam Ecclesiæ approbationem, qua Probabilistæ communiter uti solent, reliqui, quod ea acrius intuenti non est visa hujusmodi, unde aliquid certi pro usu Probabilismi confici possit; eique electivam in Doctrina Sanctorum Bonaventuræ, & Thomæ substitui, qua major dari non potest, & qua res, opinor, invictè demonstratur.

Quod ad secundum, qui, & cur ad Scholæ Principes restrinxerim, ex secunda Parte apparebit, sicut etiam quid in eo tractando præstiterim, & quomodo evexerim ad usque certitudinem.

Quod ad decimum septimum, seu ultimum multa quidem absurda a Probabilistis in medium afferuntur, sed ego uno tantum, eoque certissimo usus sum, orto ex approbatione Doctrinæ Sanctorum Bonav., & Thomæ, ut in demonstrationibus proximis videbitur, quod cætera vel levia, vel inutilia, vel æquivoca, vel incerta judicata sunt.

Quod ad reliqua omnia argumenta, de Prudentia operationis, conscientiæ Securitate, præcepti Incertitudine, Defectu Legis obligantis, hoc est vel ejus existentiae, vel sufficientis promul-

mulgationis, Ignorantia invincibili, Carentia præcepti de Probabiliorismo, Possessione libertatis, cæterisque, qua ratione singula tractata, ac demonstrata sint, quidve denique in tota hac versanda Quæstione a me supra communem morem factum, atque præstitum sit, jam peritus Lector hætenus cognovit, & amplius cognoscet.

Ergo cum 17. sint argumentorum Capita, quæstio generalis in totidem primum quæstiones particulares resolvi potest.

1. An Ecclesia Probabilismum electiva approbatione approbaverit.

2. An Schola licitum, & Auctoritate, & Praxi asseruerit.

3. An operetur prudenter qui eo utitur.

4. An sit tutus in conscientia.

5. An cum præceptum est incertum obliget, & præcepti incertitudo in Probabilismo reperiatur.

6. An in eo contineatur defectus existentie præcepti.

7. An saltem sufficientis promulgationis ejusdem.

8. An in Probabilismo sit ignorantia invincibilis omnino excusans a peccato.

9. An sit præceptum de sectando Probabiliorismo.

10. An si adest, sit etiam sufficienter promulgatum.

11. An in eo reperiatur certa possessio Libertatis.

12. An sit licitus in speculativis, & practicis politicis, & si sit, inde etiam in moralibus practicis.

13. An sit licitus in rebus Fidei, & si sit, inde etiam in moribus.

14. An in moralibus ad actionis honestatem sufficiat persuasio tantum probabilis, & hujusmodi in Probabilismo reperiatur.

15. An sit laudabile in incertis proprium judicium alieno submittere, & juxta illud operari; idque in Probabilismi usu contingat.

16. An Probabilioristæ probent certo illicitum usum Probabilismi.

17. Denique an ex Probabiliorismi admissione sequantur certa absurda.

Hæ autem quæstiones omnes demonstrative jam resolutæ sunt, præter 2., & 16., quæ secunda, & tertia Parte resolventur.

Et quidem. 1. resoluta est per Cor. 7. Prop. 1.

3. per Cor. 3. Ax. 16., & Cor. 7. Ax. 17., & Prop. 9.

4. per Prop. 1.

5. per Prop. 4.

6., & 7. per Prop. 5.

8. per Prop. 10.

9. per Prop. 7.

10. per Prop. 8.

11. per Prop. 6.

12. per Supp. 19., ejusque Corollaria.

13. per Cor. 10. Supp. 19.

14. per Ax. 12., ejusque Corollarium.

15. per Ax. 13.

(a) per 17. Denique per Scholium Corollarii Supp. Supp. 2. 26. 28.

(b) per Sed pergamus. Cum hæc quæstio inquirat de Def. 12. licito, vel illicito (a); & licitum sit quod nullo (b), illicitum quod aliquo præcepto prohibetur (c): inspiciendum omnino in hac Con-

tro-

troverſia eſt, an præceptum aliquod vetans Probabiliffimum, & jubens Probabilioriffimum repariatur. Atque id unum eſt, quo omnes conatus tendere debent. Hoc enim uno invento, Controverſia vel pro Probabiliſtis, vel pro Probabilioriffis certiffime roſoluta, etiam ſine alio adminiculo, remanebit. Et ſane omnia argumenta huc denique reducuntur, ut nimirum oſtendatur, eſſe, aut non eſſe huiusmodi præceptum, ut conſideranti liquet. Non enim quaeritur, ut ſupra in Quæſtionis propoſitione, & expoſitione dixi, num *bene, recte, virtuoſe, prudenter, laudabiliter*, multo minus *meritorie* operetur, qui opinionem probabilem libertati faventem ſequitur in conflictu æque probabilis, vel probabilioris faventis Legi, ſeu num id *bonum, prudens, virtuoſum, laudabile, vel meritorium* ſit, ut ſupra admonui: quo tamen ſenſu quæſtionem tractare, ideoque involvere Probabilioriffæ ſolent; ſed proprie, & ſtriſte inquiritur, num operetur *male*, & peccet, qui ſequitur, ſeu an id ſequi *malum, imprudens, illicitum, peccatum* ſit. Id quod ſola præcepti exiſtentia, vel non exiſtentia, ac promulgatione determinandum, & reſolvendum eſt. Quamquam, & illud ſit liberaliffime a nobis abunde multipliciter demonſtratum, ut ex toto Opere liquet. Ex quo patet, quæſtionem principem, qua res tota continetur, eſſe nonam, & decimam eidem annexam, nempe: *an ſit præceptum de ſequendo Probabilioriffmo; & an ſi adefſt, ſit etiam ſufficienter promulgatum*: cum Legis exiſtentia, ac promulgatio ad culpam contrahendam requiratur (a): cæteras quæſtiones eſſe (a) per
Ax. 19,

tatas. Nihil enim aliud per illas contenditur, quam ex multis capitibus demonstrare, hujusmodi præceptum esse non posse. Quare cum omnes aliæ quæstiones his duabus principalibus involvantur, ab iisque pendeant, illæ omittendæ, iitæ excutiendæ, & resolvendæ ulterius sunt.

Itaque cum præceptum sit vel Naturale, vel Divinum, vel Humanum: rursus vel formale, vel virtuale: denique virtuale, vel certo deductum, vel opinative (a); promulgatio vero sit, vel authentica, vel non authentica (b): illæ duæ principales quæstiones in sequentes resolvendæ, hæque illis substituendæ sunt.

(a) per Sch. Def. 45. n. 1. 2. & 3. (b) per Sch. Def. 46. n. 1.

1. An sit præceptum Legis Naturæ de sequendo Probabiliorismo.

2. An sit Divinum.

3. An sit Humanum.

4. An sit formale, vel virtuale.

5. An sit virtuale certum, vel opinativum.

6. An sit *authentice*, vel *non authentice* promulgatum.

In quibus quæstionibus inter Probabilistas, & Probabilioristas de his omnibus certo convenit.

1. Non esse Divinum, Humanum, aut Naturale formale (c).

(c) per Supp. 7. 2. Non esse virtuale certum apud omnes (d).

(d) per Cor. ejusd. 3. Igitur vel esse tantum certum apud plures, nempe in hypothese apud Probabilioristas, vel esse dumtaxat opinativum.

(e) per Sch. Def. 46. n. 4. 4. Consequenter non esse *authentice*, sed ut summum *non authentice* promulgatum (e).

(f) per se (f). 5. Si est præceptum, porissimum naturale est.

Supp. 8. Quoniam vero, si est tantum certum apud Pro-

Pro-

Probabilioristas, evidenter patet, etiam oppositum posse esse certum apud Probabilistas (hujusmodi enim certitudo esset tantum respectiva (a)) atque ideo æquis juribus, sicut ab illis affirmatur, ita ab his negari posse; idcirco tota quæstio recidit in præceptum opinativum. Unde sequentes quæstiones substituendæ sunt.

1. An præceptum Divinum tantum opinativum, seu solum opinative existens, vel promulgatum de sequendo Probabiliorismo sit verum præceptum vim habens obligandi conscientiam.

2. An humanum.

3. An Naturale.

Quæ tres quæstiones simul Propositionibus 2., & 4., earumque Corollariis negative resolutæ sunt.

Jam vero quod potissimum ad Legem Naturalem spectat, cum hæc principiis practicis, conclusionibus inde demonstratis, & ad hæc sive *absolute*, sive *respective consonis* contineatur (b): & cum, loquendo de *respective consonis*, nihil exinde contra Probabilismum confici possit (c), erunt subrogandæ hæc quæstiones.

1. An præceptum de sequendo Probabiliorismo sit practicum principium.

2. An conclusio inde demonstrata.

3. An aliquid *absolute consonum* his conclusionibus, & principiis.

Hæc autem tres quæstiones pariter negative Prop. 8. resolutæ sunt.

Denique cum hæc Naturæ Lex principiis, conclusionibus, & *absolute consonis* contenta, sit idem ac Ratio recta (d); hæc vero idem ac Prudentia (e), præceptum istud ad rectam Rationem, ac Prudentiam pertinebit; neque pote-

(a) per
Sch. Def.
5. n. 6.

(b) per
Ax. 20.,
& Sch.
ejusd.

(c) per
Cor. 4.
ejusd.

(d) per
Sch. Def.
45. n. 1.

(e) per
Cor. 1.
Def. 48.

rit consistere, nisi in eo, quod Ratio recta, & Prudentia dictet, esse sequenda æqualia probabilia, & probabiliora tutiora, seu faventia legi, vel absolute, & simpliciter tanquam aliquid *melius*, aut *tutius* (nam etiam *probabilius* ipsum, utpote *prudensius* (a), in se, & seorsum

- (a) *per* Cor. 5. acceptum est *melius*, aut aliquo modo *tutius*) (b):
Ax. 17. vel loquendo de æque probabilibus tanquam in
 (b) *per* dubio practico, quod inter illa potissimum necessario oritur (c), in quo pars tutior eligenda est (d), loquendo vero de probabilioribus ob
 (c) *per* illum probabilitatis excessum (e), a quo mens
Sch. Ax. suapte natura ita magis ad unam partem impellitur, atque determinatur, ut ad contrariam
 7. (d) *per* flecti non possit (f). Itaque ob has duas causas neque Intellectum in utroque casu opinioni
Ax. 7. (e) *per* vel æque, vel minus probabili minus tutæ, seu
Cor. 8. faventi libertati assentire, neque Voluntatem
Def. 26. hanc eligere posse.

27. Quapropter hæ quæstiones erunt substituendæ.

- (f) *per* 1. An sit præceptum a natura eligendi absolute, & per se meliora, aut tutiora.
Cor. 8.
Ax. 9. 10. 2. An in æqualibus præsertim probabilibus Intellectus ita necessario constituatur in dubio practico, ut non possit ad partem quamlibet determinari.

3. An in inæqualibus probabilibus ita necessario determinetur ad partem probabiliorē, ut nequeat ad partis minus probabilis assensum determinari. Quod est idem ac dicere, num iste probabilitatis excessus sive realis, & absolutus, sive respectivus, & apparens Intellectum cogat ad eam partem.

Ex his autem quæstionibus 1. *Ax.* 8. jam negative resoluta est. Quod est ad reliquas, illud con-

convenit, Intellectum in priori conflictu per se quidem manere necessario in dubio practico, in posteriori vero impelli ad partem probabilior-
rem (a), non tamen ita absolute, & omnino ad hæc cogi, quin possit saltem a Voluntate
physice in partem quamcumque determinari (b).
Quare restat videre, si id fieri possit etiam
moraliter, seu prudenter, vel saltem licite, seu
non temere, ac imprudenter.

(a) per
idem.
(b) per
Cor. 13.
corumet.

Unde hæc quæstio substituenda est.

An in utroque conflictu possit Voluntas Intellectum ad partem tantum probabilem libertati faventem *moraliter*, seu prudenter, vel saltem licite, & non imprudenter determinare, eamque propterea sine peccato eligere. Quod idem est ac quærere, num hoc facere sit juxta, vel contra Rationem rectam, ac Prudentiam.

Hæc autem quæstio ab ea pendet, an hæc determinatio, & electio in utroque conflictu sit alicujus, quod sit difforme Prudentiæ, & Rationi rectæ, seu irrationabile, vel potius rationabile & conforme. Quare cum id, quod in hypothesisi eligitur, sit opinio probabilis, videndum est, num hæc in utroque conflictu sit conformis Rationi rectæ, seu Prudentiæ, ac rationabilis, vel potius difformis, & irrationabilis. Si enim hoc statuatur, profecto licite, & sine crimine eligi poterit. Unde hæc postrema quæstio substituenda est.

An opinio probabilis favens libertati in conflictu tam æque probabilis, quam probabilioris faventis Legi, sit Rationi rectæ, & Prudentiæ conformis, ac rationabilis, an potius difformis, & irrationabilis.

Hæc

- (a) per
 Cor. 5.6. Demonstrative multipliciter resoluta est (a),
 Def. 26. simulque propterea superior quæstio resoluta,
 27., & solum licite, sed etiam prudenter Intellectum
 Cor. 5.6. ad partem libertati faventem determinare, eam-
 Ax. 17. que eligere (b). Itaque tota quæstio resoluta est.
 (b) per
 Prop. 9. Unde apparet, quo tandem recidat adeo fa-
 mosa Controversia (quæ fortasse ex parte Pro-
 babilioristarum de puro nomine est), & quod
 sit purum, putumque filum contentionis. Nam
 si loquamur de prima Probabilismi parte est:
 an in eo casu Homo necessario constituatur in
 dubio practico, ideoque ad partem tutiorem te-
 neatur. Si vero de secunda parte: an in eo
 casu ex vi illius excessus probabilitatis tenea-
 tur ad eam partem probabiliorem: seu an ille
 excessus habeat vim præcepti naturalis orti a
 Ratione recta, seu Prudentia Hominem obli-
 gantis ad eam partem rationabiliorem: seu
 etiam, an ille solus excessus rationabilior ita
 sit rectus, ac prudens, ut opposita minor pro-
 babilitas sit temeraria, & imprudens. Quæ cum
 omnia jam demonstrative resoluta sint, etiam
 Controversia ipsa demonstrative confecta est.

1. Ex hac quæstionis Analyfi manifeste liquet
 primo, quo tandem fundamento a Ratione de-
 sumpto nitatur adeo celebrata Probabilioristarum
 sententia. Nam quod ad primam Probabilismi
 partem attinet, tota ratio nititur puro æqui-
 voco; quod vero ad secundam, pura supposi-
 tione falsa. Nititur in primo casu puro æqui-
 voco, quod consistit in eo, quod ipsi non dis-
 tin-

stinguunt dubium ab assensu, seu opinione, & assensum, seu iudicium directum a reflexo. Cum enim menti inter æquales opiniones probabiles constitutæ oriatur dubium practicum (*a*), putant eam debere in hoc dubio necessario permanere, neque propterea illud prudenter deponere posse. In quo insigniter decipiuntur, cum per iudicia reflexa Intellectus certissime cognoscens (*b*) utramque partem æque rationabilem, per electionem alterutrius, ex imperio Voluntatis, dubium prudenter deponere possit. Nitiur in secundo casu suppositione falsa, quia existimant, probabilem opinionem probabiliori comparatam imprudentem esse. Dixi *existimant*, quia hoc nunquam a ratione est ab illis probatum, nunquam probabitur, quodque amplius est, probari non potest, cum contradictionem includat, imprudens esse, quod rationabile est. Unde ex sola probabilitatis definitione, simulque Suppositione 29., sine aliis argumentis, ut supra dixi, demonstrative convincuntur.

2. Eos quætionem, si Superis placet, non intelligere, & nunquam intellexisse.

3. Non Probabilitas, sed eos petere semper principium. Nam cum Quæstio hæc inquirat de licito, vel illicito (*c*); & illicitum sit quod aliquo præcepto prohibetur (*d*); atque Probabilioristis, utpote Aggressoribus hujus probatio incumbat (*e*): cumque a Probabilistis saltem multis gravibus illud rationibus negetur (*f*), quæ nisi certitudine auferri non possunt (*g*), tenentur illi afferre omnino certum de sectando Probabiliorismo præceptum (*h*). Nunc non afferunt, nisi vel tantum opinativum, vel ut summum respectivo, seu sibi certum (hoc est denique

(*a*) per
Sch. Ax.
7.

(*b*) per
Cor. 1.
Schol. 2.
Prop. 10.

(*c*) per
Supp. 2.
(*d*) per
Def. 13.
(*e*) per
Can. 3.
(*f*) per
hypoth.
(*g*) per
Cor. Sup.
3.
(*h*) per
idem.

que

(a) *per Sch. Def.* que purum, putum opinativum (a),) ideoque nihil afferunt, quod Probabilistas convincere possit, qui & oppositum sibi certum putant. 5. n. 6. Unde non solum æqua, sed potiori ratione, & conscientiæ securitate possunt isti in suo sensu abundare. Ex quo sequitur, omnem Probabilioristarum vim hac denique ratiocinatione concludi. Est præceptum, quia est præceptum (nam hoc non probant, quia non probant præceptum absolute certum, uti dixi, sicuti tenentur, sed ut summum respective, seu opinativum, quod in casu non sufficit): qua putida manifesta principii petitio continetur.

ATQUE ex his omnibus universim, & sigillatim fuse demonstratis, expeditus tandem patet aditus ad singulas demonstrationes, quibus Probabilistarum Sententia stricte, & presse demonstratur. Ubi admonendum est, singulis quidem rem demonstrative totam constare, omnibus vero simul omnino invincibilem esse.

Item demonstrationes 1., & 2., licet extrinsecas, nec non 7., & 8., intrinsecas potiores esse. Unde Probabilismus vel his quattuor solis demonstrationibus, vel etiam earum singulis, sed præsertim 1., & 2. invictissime a nobis satis abunde demonstrari poterat. Id quod paucis tantum paginis, atque ideo Opere multo brevius absolutum fuisset, ut consideranti liquet. Sed ut quæstio tota ex professo ad omnium, sed potissimum minus peritorum commoditatem (Sapientibus enim, & Insipientibus debitores sumus) tractaretur, atque omnino exauriretur, simulque quam certa Probabilistarum Sententia sit, prorsus demonstraretur, utque etiam omnia,
& fin-

& singula eorum Argumenta ad justam, sicuti initio diximus, demonstrationem promoverentur, omnibus aliis demonstrationibus demonstratus est. Hoc autem in tanta quæstionis ipsius celebritate, atque difficultate, in tanta rerum copia, atque diversitate, non nisi pluribus paginis a nobis, ideoque prolixiori Opere fieri pro dignitate potuisse, manifestum est.

DEMONSTRATIO I.

QUÆ *electiva* approbatione sive *formaliter*, sive *virtualiter* approbat Ecclesia, per se licita sunt (a).

Ecclesia *electiva* approbatione & *virtualiter*, & *formaliter* approbavit Probabilismum (b).

Igitur Probabilismus per se licitus est. Q. e. d.

DEMONSTRATIO II.

LICITE possunt ad praxim per se deduci omnes sententiæ morales faventes libertati D. Bonav., & D. Thomæ (c).

In hac praxi Probabilismus per se continetur (d).

Ergo per se licitus est. Q. e. d.

ALITER EX ABSURDO.

Si Probabilismus non esset per se licitus, non possent ab omnibus, & per se ad praxim deduci sententiæ faventes libertati D. Bonav., & D. Thomæ; sed ab iis solum, quibus videntur, vel tum solum, cum videntur, vel illæ solum, quæ sunt, aut videntur probabiliores (e).

Hoc est absurdum (f).

Ergo Probabilismus per se licitus est. Q. e. d.

SCHO-

(a) per

Ax. 23.

& Cor.

Ax. 27.

(b) per

Cor. 7.

Prop. 1.

(c) per

Cor. Sup.

28.

(d) per

Prop. 1.

& hyp.

(e) per

hypoth.

& Sch.

Cor. Sup.

28.

(f) per

idem.

SCHOLIUM.

ADVERTAT Lector, has Demonstrationes locum habere, etiam in hypothefi approbationis folius Doctrinæ D. Thomæ, ut suo loco demonſtravimus; ſimulque ex his ſolis rem æternum, ut ſupra diximus, omnino confici, etiamſi cæteræ omnes deficerent. Nos enim Eccleſiæ iudicium ſecuti, Probabiliſmum licitum ſine religione reputabimus, quouſque eadem illud retractaverit, noſque admonuerit, non eſſe in praxi tutas ſententias faventes libertati D. Bonav., & D. Thomæ. Quod num, & quando contingere poſſit, Lector idem iudicabit.

DEMONSTRATIO III.

(a) *per Ax. 5.* **Q**UOD eſt tutum eſt per ſe licitum (a).
 Probabiliſmus eſt tutus (b).
 (b) *per Prop. 1.* Ergo eſt per ſe licitus. Q. e. d.

DEMONSTRATIO IV.

(c) *per Cor. 2. Def. 16. & Def. 12. 13.* **Q**UOD eſt rectum, rationi conforme, & prudens, vel ſaltem non malum, & imprudens eſt licitum (c).
 (d) *per Cor. 5. 6. Ax. 17., & Prop. 9.* Probabiliſmus eſt rectus, rationi conformis, prudens, vel ſaltem non malus, & imprudens (d).
 Ergo licitus eſt. Q. e. d.

ALITER

(e) *per Cor. Prop. 9.* Qui operatur recte, & prudenter, vel ſaltem non temere, & imprudenter, licite operatur (e).
 Qui ſequitur Probabiliſmum, operatur recte, & pru-

& prudenter, vel saltem non temere, & imprudenter (*a*).

Ergo licite operatur; ideoque Probabilismus licitus est. Q. e. d.

(*a*) per
eamd.

DEMONSTRATIO V.

NON tenemur ad melius, aut tutius (*b*).
Probabiliorismus est melius, aut tutius (*c*).

Ergo non tenemur ad Probabiliorismum, ideoque Probabilismus licitus est. Q. e. d.

(*b*) per
Ax. 8.

(*c*) per
Cor. 5.

Ax. 17.,
& Schol.

Def. 24.
n. 9.

(*d*) per
Cor. Prop.

4.
(*e*) per

Cor. 3.
Supp. 4.

DEMONSTRATIO VI.

QUANDO præceptum est incertum, non obligat (*d*).

In Probabilismo præceptum est incertum (*e*).

Igitur non obligat; ac propterea ille licitus est. Q. e. d.

ALITER

Cum Lex non existit, vel saltem non est sufficienter promulgata, non obligat (*f*).

In Probabilismo Lex non existit, vel saltem non est sufficienter promulgata (*g*).

Ergo in eo Lex non obligat; ideoque licitus est. Q. e. d.

(*f*) per
Ax. 19.

(*g*) per
Prop. 5.

DEMONSTRATIO VII.

QUOD nullo præcepto prohibetur licitum est (*b*).

Probabilismus nullo præcepto prohibetur (*i*).

Ergo licitus est. Q. e. d.

Hæc est Demonstratio principalis, qua res tota in-

(*h*) per
Def. 12.

(*i*) per
Prop. 7.

intrinsece continetur, & ad quam cæteræ omnes, ut in *Analysi* dixi, reducuntur.

DEMONSTRATIO VIII.

- C**UM præceptum, etiamsi vere existit, non est tamen sufficienter promulgatum, non obligat (*a*).
- (a) per *Ax. 19.* Præceptum de vitando Probabilismo, etiamsi existit, non est tamen sufficienter promulgatum (*b*).
- (b) per *Prop. 8.* Igitur non obligat; ideoque ille licitus est. Q.e.d.

DEMONSTRATIO IX.

- I**GNORANTIA invincibilis, etiam prævisa, excusat a peccato (*c*).
- (c) per *Sch. Ax. 14., & Cor. 4.* In Probabilismo est ignorantia invincibilis, licet prævisa (*d*).
- Sup. 5. 6.* Ergo ille excusat a peccato; ideoque licitus est. Q. e. d.
- (d) per *Prop. 10.*

DEMONSTRATIO X.

- C**UM Libertas humana in possessione est, ejus operatio licita est (*e*).
- (e) per *Cor. Ax. 22.* In Probabilismo Libertas humana in possessione est (*f*).
- (f) per *Prop. 6.* Ergo sua actio licita est; & ideo licitus Probabilismus. Q. e. d.

DEMONSTRATIO XI.

- (g) per *Sup. 19.* **I**N speculativis, & practicis politicis Probabilismus est licitus (*g*).

Igi-

Igitur & in practicis moralibus . Etenim omnia utrobique paria sunt (a).

Quinimmo in his practicis moralibus multo magis licitus est , quam in speculativis : cum minor adhuc persuasio requiratur in istis , quam in illis (b) . Q. e. d.

DEMONSTRATIO XII.

IN rebus Fidei Probabilismus est licitus (c). Ergo etiam in moribus . Nam utrobique par ratio est (d).

Quinimo in moribus potiori ratione , quam in rebus fidei , licitus est ; tum quod res fidei nobiliores , tum quod magis necessariae , tum denique quod periculosiores sunt (e) . Q. e. d.

DEMONSTRATIO XIII.

IN moralibus licita est quaecumque ostensio persuasiva (f).

Probabilismus est aliqua ostensio persuasiva (g) . Ergo licitus est .

DEMONSTRATIO XIV.

IN rebus obscuris , & incertis proprium iudicium alieno submittere licitum est (h) .

Probabilismus est in rebus obscuris , & incertis (i) ; in eoque proprium iudicium alieno submittitur (k) .

Ergo licitus est .

Imo ejus usus , non solum licitus , verum etiam virtuosus , laudabilis , quinimo & valde laudabilis est , quandoquidem proprium iudicium

(a) per
Cor. Ax.
11. , &
Prop. 9.
Demon.
1.

(b) per
Cor. Sup.
17.

(c) per
Cor. 10.
Sup. 19.

(d) per
Schol.
Ax. 15.

(e) per
idem .

(f) per
Ax. 12.

(g) per
Cor. ejusd.
& hypoth.

(h) per
Ax. 13.

(i) per
Supp. 4.

(k) per
hypoth.

cium alieno submittere, non tantum licitum, sed etiam & laudabile, & multum laudabile

(a) *per* est (a). Q. e. d.
Ax. 13.

DEMONSTRATIO XV.

(b) *per* Q UOD in moribus licite defendi, ac doceri potest, potest etiam per se licite practitari (b).
Sup. 13. Probabilismus potest licite defendi, ac doceri (c).
(c) *per* Igitur & licite per se practitari. Q. e. d.
Cor. Sup. 14.

DEMONSTRATIO XVI.

(d) *per* Q UOD Schola, & Auctoritate, & Praxi licitum asserit, licitum est (d).
Cor. 2.3. Schola Auctoritate, & Praxi asserit licitum Probabilismus.
Def. 5. Ergo licitus est. Q. e. d.

DEMONSTRATIO XVII.

(e) *per* Q UOD probabiliter ostenditur licitum, neque certo demonstratur illicitum, licitum est (e).
Sch. Def. Probabilismus ostenditur saltem probabiliter
44. n. 5. licitus (f), neque certo probatur illicitus.
& *Cor.* Ergo licitus est. Q. e. d.
Supp. 3. In assumptione XVI, & XVII Syllogismi quoad
(f) *per* secundam partem vis tota, ut liquet, Demon-
hypoth. strationis continetur, quæ secunda, & tertia Parte pertractabitur.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

PRO-

PROBABILISMUS
 METHODO
 MATHEMATICA
 DEMONSTRATUS.
 PARS SECUNDA.

*In qua ostenditur ex Scholæ Authoritate,
 ac Praxi Probabilissimum licitum
 esse.*

TSI in prima Parte ita Probabilissimus abunde sit Ratione licitus demonstratus, ut omnino superflua ulterior demonstratio videatur; tamen ad doctrinæ amplitudinem, consummatamque persuasionem libet Scholæ

etiam ipsius Authoritate, atque Praxi demonstrare; ut vel ex hoc præsertim appareat, non antiquitati incognitum, ac sexto dumtaxat divergente Sæculo inventum, uti Probabilioristæ criminantur, sed antiquum, & superioribus etiam sæculis cognitum extitisse.

Scholæ autem nomine diversarum Scholarum Principes, eorumque simul sectatores intelligimus. Quinam autem hi Principes sint, Præmonitione tertia Partis primæ diximus. Sed ut istorum meritum magis cognoscatur, & ad Lectorum utilitatem, totiusque Operis illustrationem, præstat brevem quamdam historiam, tum eorum, tum aliorum Doctorum, quos iisdem adjecimus, præmittere, sicut ibidem polliciti sumus.

1. Primus igitur tempore est S. Raymundus. Hic fuit ex Ordine Prædicatorum, Vir doctus, & sanctus. Natus est anno 1205., vita functus valde senex 1295.. Primus composuisse dicitur eam Summam de Moribus, quæ jam nota est: de qua Summa Clemens ipse VIII. in Bulla Canonizationis: *Romana Catholica Ecclesia* 1601. hæc habet. *Conscripsit etiam Summam Casuum Conscientiæ, qui solent in Foro Pœnitentiæ frequenter occurrere, magnæ Doctrinæ, atque authoritatis, & tam Confessariis, quam Pœnitentibus valde utilem, & necessariam.* Hanc animadversionibus illustravit F. Wilhelmus, seu Guillelmus Rhedonensis Gallus Ordinis Prædicatorum, qui floruisse perhibetur ante medietatem Sæculi decimi tertii. Vide, si lubet, Editionem hujus Summæ Veronensem 1744. Edidit etiam Decretalium Collectionem jussu Gregorii IX., cujus fuit Capellanus, & Pœnitentiarius.

2. B. Albertus Magnus Ordinis Prædicatorum. Fuit Theologiæ Professor primum Coloniz, ubi Auditorem habuit D. Thomam, deinde Parisiis, Magister Sacri Palatii, & Episcopus Ratisponensis. Vir doctissimus in qualibet facultate,

ita

ita ut paucos pares habuisse legatur, & innumera composuit Opera, quæ jam edita sunt. Natus 1205.; mortuus 1260.

3. Alexander Alensis Ordinis Minorum, Vir eximiæ Doctrinæ, & summæ pietatis. Fuit Professor Theologiæ Parisiis, & Magister S. Bonaventuræ. Primus Summam integram Theologicam confecit, jussus ab Innocentio IV., quam ob Auctoris mortem imperfectam, Alexandri IV. imperio, complevit, & perpolivit Gullielmus de Milirona Ordinis Minorum, eidemque Pontifici præsentavit. Pontifex vero Opus a septuaginta duobus Parisiensibus Theologis recognitum, approbatum, & commendatum, edito Diplomate etiam approbavit, & confirmavit, ac Parisiensi Academiæ sequendum, & docendum proposuit. Florebat 1240. nam occubuit 1245. Doctor Irrefragabilis, licet pro Sæculi more, tamen jure merito dictus est.

4. D. Thomas, & D. Bonaventura florebant post medium Sæculi tertiidecimi; nam an. 1274. mortui sunt. Supervacaneum est de his plura dicere, cum & illi, eorumque Opera jam satis nota sint. Fuerunt ambo eximiæ Doctrinæ, & sanctitatis, ambo Parisienses Theologiæ Professores, ambo inter sanctos adscripti, ambo declarati Patres, & Doctores Ecclesiæ, ac Primarii, & Præcipui inter eos, qui Theologiæ Magisterio excelluerunt, alter a Pio V., alter a Sixto V., amborum Doctrina ab Ecclesia est approbata, quo modo in prima Parte traditum est. Ad hæc D. Bonaventura fuit sui Ordinis Generalis, Episcopus Albanensis, & Cardinalis. Hic Ordinis Minorum, ille Ordinis Prædicatorum lumen, ac decus fuit. D. Thomas est

Princeps Scholæ Thomisticæ longe omnium universalissimæ, ac celeberrimæ; nam illum Theologi majori ex parte sequuntur. Sancti vero Bonaventuræ Doctrinam, præter alios, Capucinatorum Ordo potissimum amplectitur, & proficitur. S. Thomas Doctor Angelicus, S. Bonaventura Doctor Seraphicus nuncupatur.

5. Henricus Goethals a Gandavo Ordinis Servorum B. M. V. Colonia Albertum Magnum audivit, & inter Gandavenfes primus Doctoris Theologi nomen adeptus est, atque Theologiam in Gymnasio Parisiensi docuit. Floruit a medietate Sæculi tertiidecimi, & anno 1299. defunctus est. Scripsit multa, inter quæ Quodlibeta, quæ sunt hujus Doctoris præcipuum, aureumque Opus. Doctor solemniter dictus est. Hunc veluti Principem Servitæ sequuntur.

6. Joannes Duns Scotus Ordinis Minorum. Floruit labente Sæculo tertio decimo; nam 1308. obiit. Fuit Vir subtilissimus, & doctissimus in Theologicis, Philosophicis, Mathematicis, aliisque, ut ex pluribus ejus Operibus liquet. Est Princeps alterius valde celebris Scholæ, Scoticæ, ac Subtilis nuncupatæ, eumque Minoritæ omnes ingenti numero, & latissime per Orbem diffusi, alique permulti sequuntur. Parisiis primum, deinde Oxonii Theologiæ Professor fuit. Doctor Subtilis vocatur.

7. Eodem tempore floruit Ægidius Columna Romanus Ordinis Heremitarum S. Augustini; e vivis enim decessit an. 1306. Hic primus ex suo Ordine Parisiis Doctoratus Lauream accepit, & Theologiam professus est. Fuit Auditor, & Discipulus D. Thomæ, ejusque Doctrinam strenue defendit. Sui Ordinis Generalis,

lis, & Cardinalis, & undequaque Doctissimus. Scripsit varii generis Opera. Hic appellatur Doctor Fundatissimus, cumque Heremitarum Ordo in Ducem suæ Scholæ adoptavit.

8. Joannes Bakonus Anglus Ordinis Carmelitarum, Doctor Resolutus nuncupatus, Vir doctissimus, ac subtilissimus. Fuit enim insignis Philosophus, Theologus, Jurisperitus. Plura scripsit. Claruit sub ann. 1345. Est Princeps Scholæ Carmelitanæ.

9. Gullielmus Okamus Anglus Ordinis Minorum, Scoti primum Discipulus, postea acerrimus Impugnator. Fuit Vir ingenio subtilissimo, sed nimis fervido, ac doctissimus. Multa reliquit Opera. Scholam vel inchoavit, vel maxime stabilivit Nominalium, unde istorum Princeps est. Claruit potissimum tempore Joan. XXII.

10. Horum omnium Opera, quæ usui in hanc rem esse poterant, quæque in promptu fuerunt, legi, consului, expendi, contuli, ex iisdemque quæ opportuna visa sunt in Adversaria conieci.

Et quidem D. Thomæ Theologorum facile Principis hæc Opera legi.

Integram Summam.

In Quatuor Sententiarum Primo, & Secundo Scripto. Nam in hos Libros semel, atque iterum scripsit.

Quæstiones Disputatas.

Quodlibeta.

Ethicam.

Opuscula omnia certa, & genuina.

D. Bonaventuræ in Quatuor Sententiarum.

Scoti in Quatuor Sententiarum.

Quodlibeta.

Reportata Parisiensia.

Henrici Gandavensis Quodlibeta.

Ægidii Romani in Primum, & Secundum Sententiarum. Nam Quartus Sententiarum, quod sciam, editus non est, & Tertius ad manum haberi non potuit.

Quodlibeta.

Bakoni in Quatuor Sententiarum.

Quodlibeta.

Okami in Quatuor Sententiarum.

Alberti Magni in Quatuor Sententiarum.

Summam Theologiæ.

Alteram pariter Summam de Creaturis.

Alexandri Alensis Summam Theologiæ.

Sancti Raymundi Summam Casuum Conscientiæ.

Ex horum Doctorum communi Doctrina Opus compactum, atque elucubratum est. Quo fit, ut nihil sit a me positum, & affirmatum, quod non, licet aliunde certum sit, vel omnium, vel plurium, vel saltem alicujus ex his Principibus, aliisque adjectis Doctoribus autoritate etiam confirmari possit, quemadmodum Docti experiri poterunt, & Ego in Prima Parte pro re nata pluries ostendi. Non enim omnia sunt in singulis, quandoquidem non omnia a singulis, vel universe, vel eodem modo tractata sunt: est tamen simul in omnibus, unde res universa confici possit. Quæ causa fuit, cur unius dumtaxat, aut alterius testimonio, cum res postulabat, sæpe contentus fui. Non enim aliter potui.

11. Cur autem istorum tantum potissimum Antiquorum auctoritate, atque exemplo utar, his-

hisque solis consensum totius Scholæ concludam, cum alii plures magni Doctores sint, qui postmodum in ea floruerunt, quique pariter antiqui sunt; præter eminentem horum aliquot sanctitatem, omnium vero jam cognitam doctrinam, ac venerandam ipsam primævam ejusdem Scholæ Theologicæ vetustatem, duo præsertim in causa sunt. Alterum, quod Probabilioristæ toti antiquitati, ut supra dixi, & his præcipue Doctoribus, Probabilismum incognitum fuisse arbitrantur. Alterum, quod aliorum testimonia, aut exempla congeminare omnino supervacaneum est. Primo etenim hanc Spartam alii adornavere, qui omnium ferme antiquorum textus, & exempla diligenter excusserunt, ut Doctis notum est. Tum posteriores priores describere, hoc est non solum sententias, verum etiam verba ipsa passim sequi solent. Tandem ex quo Scholastica methodus inventa est, omnes, qui studiis sacris dant operam, quique in hac propterea Controversia partem habent, (non enim alii, nempe profanis, aut politioribus studiis addicti habere solent) non solum hos Scholarum Principes magni faciunt, ac venerantur, sed etiam sub unius, vel alterius vexillo, aut expresse militant, (his nunc adde etiam Suarium, & Vasquium, duarum aliarum Scholarum quoque Principes, quos Præmon. 3. p. p. commemoravi) aut saltem unius, vel alterius, vel plurium simul opiniones sequuntur. Sed præsertim Scoti, & D. Thomæ, qui in Re Theologica utramque inter cæteros paginam faciunt, quorumque Scholæ frequentiores, & celebriores habentur, quamvis istius adhuc magis, illius minus. Quapropter si ostendatur tum ex
com-

communi horum omnium tantum Principum, aliorumque adjectorum Doctorum, qui istos etiam ætate præcefferunt, scientia vero pares sunt, Doctrina, quod etiam prima Parte fecimus; tum auctoritate, ac praxi, quod hac secunda facturi sumus, Probabilissimum illis Doctoribus placuisse, is non poterit non esse antiquus, atque omnibus approbatus. Quamquam hoc negotium etiam communi solius Scoti, ac D. Thomæ Doctrina, ac auctoritate ob utriusque Scholæ, ut dixi, celebritatem; vel D. Thomæ, & D. Bonaventuræ ob utriusque doctrinæ, sicuti in Supp. 21. 22. ostendimus, approbationem, facile terminari potest. Immo, ut tandem expromam quod res est, solius D. Thomæ. Primo enim Probabilioristæ fere omnes ejus Sectatores sunt. Deinde tum illi in rejiciendo, tum Probabilistæ in asserendo Probabilismo hoc potissimum Doctore utuntur, quia hunc illi maxime affirmant, hi negant maxime ab eo abhorruisse. Quocirca si ex hoc solo Principe, vel ea tantum sumantur, de quibus inter utrosque conveniat, vel etiam quæ solum a Probabilioristis admittuntur, poterit certo lis hæc demonstratione vel absoluta, vel comparativa, seu *ad hominem*, ut Schola loquitur, tandem aliquando determinari. Omnibus his modis fuisse a me determinatam Lector ex Opere toto cognoscet.

His explicatis secundam quoque Partem ingrediemur, postquam aliquot Canones, Præmonitiones, ac Suppositiones pro recta intelligentia de Auctorum mente, ac Praxi, præmiserimus.

C A N O N E S.

I.

IN practicis moralibus hæ locutiones: *verius*; *certius*; *verosimilius*; *verior*; *certior*; *verosimilior opinio*; *sententia est*, &c. non intelliguntur de veritate, & certitudine reali, absoluta, & objectiva, sed de subjectiva, apparenti, & relativa.

Tum quod ita intelliguntur etiam in speculativis, & politicis practicis (a), quibus moralia practica omnino similia sunt (b): tum quod veritas realis, & objectiva nequit esse major, aut minor, quia indivisibilis est (c).

(a) *per*
Cor. 13.
Supp. 19.
(b) *per*
Cor. Ax.
11.

I I.

In practicis moralibus a comparativo ad positivum, etiam in diversis suppositis, ex Auctorum mente, ac praxi valet consecutio.

(c) *per*
Cor. Def.
2.

V. G. Valet. Opinio A est probabilior, aut tutior: ergo opinio B contradictoria est probabilis, aut tuta.

Intelligitur cum conditionibus Cor. 8. Supp. 19. primæ Partis: nam per se non valet (d).

(d) *per*
Can. 12.
p. p.

Cor. Hinc cum Auctores in practicis moralibus, de oppositis opinionibus censendo, verbis comparativis, *probabilius*; *melius*; *verosimilius*; *tutius*; *probabilior*; *verior*; *tutior*; *melior sententia est*, &c., ex una parte utuntur, oppositam tanquam probabilem, ac tutam admittunt.

Cum

I I I.

Cum in practicis moralibus non *asserendo*, sed *opinando*, vel *oppositum tanquam erroneum minime reprobando*, partem unam quæstionis, sive tanquam æque probabilem, sive etiam ut probabiliorem eligunt, alteram eligi quoque posse permittunt.

Porro tunc tantum *opinando*, & non *asserendo*, vel *oppositum velut errorem non improbando* eligunt, cum utuntur locutionibus, vel modis in Schol. Supp. 19. primæ Partis allegatis. Unde Bakonus in 4. Dist. 22. quæst. 1. art. 6., Dubio de aquisitis in Excommunicatione, similia habet in Re practica, ac D. Thomas ibidem allegatus in Re speculativa. *Ostiensis quoque*, inquit, *loquitur in hac materia opinando, & putando, & modicum exemplificat. Unde dicit, videtur, &c.*

Hi Canones intelliguntur in practicis, eodem modo, atque cum iisdem conditionibus, & explicationibus, quibus intelligitur Doctrina his contenta in speculativis, & practicis politicis; ob easdemque rationes hi veri, & certi sunt (a). Unde quo sensu, & qua ratione ex locutionibus, vel modis disputandi inferitur, Doctores Probabilismi usum admisisse in politicis practicis, atque speculativis, sicut Supp. 19. primæ Partis traditum est; eodem sensu, eademque ratione inferitur, admittere etiam in moralibus practicis. Recole ibi omnia, confer, & expende.

(a) per
Cor. Ax.
11.

PRÆ-

PRÆMONITIONES.

I.

QUOD ad usum Probabilismi, inter Scholæ Principes, ex Okamo nullum speciale exemplum allatum est, quia in toto Opere super Quatuor Sentent. nulla est quæstio practica moralis, sed omnes speculativæ, & quidem subtilissimæ sunt.

Item nullum ex Henrico, (quamquam afferri sane aliquo modo poterat, uti Cor. Supp. 4. dicemus) ob rationem infra afferendam Supp. 2. . Sed huic propterea S. Raymundus, Alex. Alenf., & Alb. Magn. substituti sunt.

Perro dictum est de Okamo, *nullum exemplum speciale*, quia quod ad generalem Doctrinam de licito usu probabilitatis comparatæ spectat, locum præcisum, & formalem infra dabo, quo res determinata continetur.

I I.

Exempla specialia non eodem modo a singulis Doctoribus postulanda sunt. Non enim singuli Res omnes eadem via, ac ratione tractaverunt, ut in eorum lectione exercitatis notum est. Quapropter non est opus, ut exempla afferantur juxta omnes modos, qui Supp. 19. primæ Partis expositi sunt, ex quorum quolibet licita probabilitatis comparatæ electio legitime colligi potest, sed satis est juxta unum, aut alium; cum secundum quemlibet res sufficienter conficiatur.

In

I I I.

In his Doctoribus, ubi exempla præsertim vel juxta Canon. 2., ejusq. Coroll., vel juxta 3. clarioribus, atque fortioribus loquendi formulis expressa, cujusmodi illæ sunt: *neutram reprobō: utraque sustineri potest: si quis contrarium velit sustinere: elige quam mavis:* & similes, inveniuntur, ea utpote ad rem demonstrandam aptiora tantum afferentur, relictis aliis, quæ juxta alias loquendi formulas, aliosque censendi modos afferri possent, ne superfluis Lectores graventur. Ubi vero ejusmodi desunt, his utemur, quia, ut supra dixi, non apud omnes Doctores Res eadem via, ac ratione tractatæ sunt. Nam etsi ex sola methodo Res discernendi *opinando*, non *asserendo*, atque ideo ex usu alicujus locutionis, aut modi ex assignatis Sup. 19., legitime permixta a Doctoribus comparatæ probabilitatis electio colligatur, unde per solum generalem 3. Can. supra traditum res universa absolvi possit: tamen distinctius, & fortius per Canon. 2., & 3. juxta prædictas expressiores, & efficaciores formulas agi potest, quia in iis vis major deductionis comprehenditur. Ubi etiam advertendum est, cum a nobis variæ opiniones de re aliqua per Doctores commemoratæ referuntur, nos vim non facere in ipsa veritate probabilitatis, quasi quod omnes illæ oppositæ opiniones vere probabiles sint, sed solum in efficacia deductionis. Etenim opiniones multæ, quæ veteribus aliquibus placuerunt, jam antiquatæ, & obsoletæ, vel etiam nunc falsæ, aut improbables sunt. Itaque exempla tantum afferuntur, ut appareat, ex modo lo-

loquendi Doctorum, & censendi de rebus practicis legitime colligi posse, eos probabilitatem libertati faventem quomodolibet comparatam licitam admisisse.

I V.

Ad rem conficiendam satis esset exempla tantum ex D. Thoma, & D. Bonav.; vel ex D. Thoma, & Scoto, vel etiam ex solo D. Thoma in medium afferre ob rationes superius allegatas (a): sed nos ad Doctrinæ abundantiam ex omnibus Doctoribus, (excepto Okamo, & Henrico) commemoratis aliquot afferemus.

(a) *In
Historia
n. 11.*

S U P P O S I T I O N E S.

I.

ANTIQUITAS Quæstio de Probabilismo ex professo agitata non est.

Hoc enim agitari cæpit circa ann. 1577., deinceps vero summo studio, & calore, ut Docti norunt, peractum est. Ex quo liquet, quid per *antiquitas* hoc a me loco intelligatur. Intelligo enim spatium trium circiter Sæculorum cum dimidio, quod fluxit, ex quo Scholastica Theologia a Scholarum Principibus, aliisque Doctoribus commemoratis potissimum tradita est ad usque tempus dimidii, & amplius, hujus Sæculi xvi.

Cor. 1. Hinc si qui sunt Veteres, qui de ea mentionem faciunt, potius indicasse, vel ut summum levissime tetigisse, quam pertractasse dicendi sunt. Quod constat, si comparentur cum tot Doctoribus recentibus, qui a sesqui Sæculo, & am-

& amplius eam pertractarunt. Quare ex nullo antiquo Doctore exacta illius decisio desumenda est.

2. Hinc in veteribus Auctoribus non sunt quaerenda verba praecisa, & formalia pro alterutra Probabilismi parte, neque ex quibusdam brevibus, ambiguis, luxatis, perfunctoriis, obscuris, hinc inde dispersis locis, sed ex communibus eorum principiis, ex ratione, ac modo loquendi, disputandi, quaestiones dirimendi, vel potius ex ipsa Rei, seu opinabilitatis natura, de eorum mente in hoc negotio dijudicandum est.

I I.

Nemo Scholæ Principum quaestionem Probabilismi quoad primam ejus partem, nempe quoad conflictum in opinionum aequalitate, in terminis proposuit, ac pertractavit: Unus tantum quoad secundam, licet sub aliis terminis.

Hoc enim nusquam in illis reperitur; immo neque in Alberto Magno, Alexandro Alensi, ac S. Raymundo, ut ego in lectione omnium expertus sum, & quilibet experiri poterit.

Dictum est autem, *quoad primam partem, & in terminis; unus tantum quoad secundam, sed in aliis terminis*; quia Henricus eam proposuit, leviter tractavit, & in partem negantem determinavit, ut in calce Operis apparebit, ubi integram ejus quaestionem afferemus; ut cognoscat Lector, nos nihil ingenue dissimulare. Quæ ratio est, cur nullum ex eo speciale exemplum attulimus, uti Præmonitione prima indicavimus, etsi nihilominus aliquo modo afferri posset, quemadmodum Cor. Supp. 4. innuemus.

Pau-

I I I.

Pauci Antiquorum aperte docent obligationem sequendi probabiliora; bene multi vero ita hac de re varie loquuntur, & ita in tractandis diversis opinionibus, ac quæstionibus resolvendis passim se gerunt, ut ambiguum relinquunt, quid sequantur, ac propterea Probabilissimum alicubi rejecisse, alicubi, asseruisse videantur; quod in causa est, cur tam a Probabilioristis, quam a Probabilistis in suæ causæ patrocinium allegari soleant.

Hoc exercitatis in Veterum lectione perspicuum est, & quilibet experiri poterit consulendo Auctores, qui ex professo de Probabilismo tractaverunt. Porro per to *Antiquorum* eos, qui a Sæculo XIII. inclusive ad usque circiter XVI. Sæculi medietatem scripserunt, ut Supp. 1. tantum est, intelligimus.

Exemplo sit inter alios unus S. Antoninus. Is enim Par. 1. Summæ tit. 3. cap. 10. §. 10. Probabiliorissimum aperte asserere videtur, unde Probabilioristæ a se certissime stare putant. Ibi enim Regula quarta docens quomodo quis se gerere debeat in rebus moralibus, ubi varietas opinionum reperitur, affirmat, posse quemlibet opinionem quamlibet amplecti, dummodo bonam sibi Conscientiam, & credulitatem formet de eo, quod credit, tanquam de probabiliori parte. Simile repetit Reg. 6. Inquit enim, posse, dum adheret opinioni alicujus Doctoris, & habet rationes probabiles pro ipsa magis, quam pro opposita opinione. Idem astruit tit. 9. cap. primo, §. 3. Reg. 10.. Et Par. 2. tit. 4. cap. 6., §. 8. Et Par. 3. tit. 14. cap. 19., §. 8.

T

Aliis

Aliis vero locis Probabilismum licitum insinuare videtur, unde pariter Probabilistæ pro se stare arbitrantur, qui propterea loca opposita apte interpretari, & explicare nituntur. Id autem habetur Par. 2. tit. 1. cap. 11. §. 28. & præsertim 32. Et tit. 3. cap. 11. §. 6. Et tit. 4. cap. 8. Et tit. 5. cap. 9. §. 2. Et cap. 11. §. 2. Et tit. 12. cap. 4. Et Par. 3. tit. 1. cap. 20. §. 3. Et tit. 14. cap. 19. §. 15. Et tit. 16. cap. 1. §. 12. Et tit. 17. cap. 16. §. 1., & 2. Et cap. 20. §. 2. In omnibus his locis ita agit, & loquitur S. Doctor, ut Probabilismum reipsa, licet non verbis, admittere legitime colligatur. Quæ varietas unde oriri possit, in proximo Scholio a me planum fiet. Interim utut sit de mente S. Antonini, nihil ad institutum refert, quia tantum in declarationem Suppositionis exemplum illius allatum est. Nam nonnisi a nobis certa, & utrinque admissa in hoc Opere sumenda sunt.

Porro S. Antoninum verum Probabilismum, cujusmodi in defensione est, non obstantibus iis clarioribus superius allegatis locis, admisisse, facile demonstrari potest. Sed quidquid sit de mente ejus, in præsentia, ut dixi, determinare nihil refert. Non enim hujusmodi Doctore pro causæ nostræ victoria indigemus.

S C H O L I U M.

QUONIAM hoc loco indicavi fieri posse, ut Probabilismus ab aliquo Doctore re, & veritate admittatur, licet verbis clare negari videatur, ne hoc a me dictum a Lectoribus paradoxicum, & ad ostensionem potius inge-

genii, quam veritatis excogitatum existimetur, qua ratione verum esse possit explicandum est. Cur igitur hoc fiat (etiam eo prætermisso, quod possunt Auctores vel docere contradictoria, vel sententiam mutare, vel docere probabiliter utrumque, vel pro his, aut illis circumstantiis secundum utrumque respondere) rerum moralium primo incertitudo, ac difficultas, tum mentis diversitas, ac imbecillitas, ipsius denique opinabilitatis natura in causa est. Cum enim Probabilioritas non sit realis, absoluta, & objectiva, sed subjectiva, apparens, & respectiva (a), hic probabilitatis excessus ob rerum incertitudinem, & obscuritatem, mentiumque varietatem, & infirmitudinem vix cognosci potest (b): cumque unusquisque Doctor suas sententias tanquam probabiliores tueatur (c); hinc fit, quod generatim quidem, & universe esse sequenda probabiliora facile, speciatim vero, & in peculiaribus difficilibus casibus quid sit probabilius determinare, hoc opus, hic labor est. Præsertim ubi Doctores approbati, ac magni, v. g. S. Thomas, S. Bonav., Scotus, Ægidius &c.: cum rationibus pariter magnis inter sese dissentientes inveniuntur. Quare cum ad hosce casus deventum est, ut dici solet, aqua hæret, neque quænam ex duabus contradictoriis pars eligenda sit, de facili determinari potest. Unde tunc rem potius *opinando*, quam *asserendo* transigere necesse est. Quod fit, vel problematice utramque partem adductis, ac solutis contra, proque rationibus expresse defendendo; vel allegatis aut solis rationibus, aut solis sive tacite, sive nominatim Auctoribus, utramque partem in eo statu relinquendo, nihilque de suo addendo:

T 2

sive

(a) per
Cor. 4.
Supp. 10.
p. p.
(b) per
Schol. 2.
Def. 26.
27. n. 4.
(c) per
Supp. 10.
p. p.

sive cum his eisdem conditionibus, in partem alterutram tanquam probabiliorem, sive tacite, sive expresse declinando; atque ideo aliquo ex iis modis, quos in Scholio Supp. 19. Partis primæ tradidimus, utendo, quibus opinionis utriusque permessa, atque licita electio apud Auctores significatur. Hac autem agendi forma, ac praxi Probabilismus ipsissimum nostrum, sin verbis, at re tamen, factò, & veritate contineri (nihil enim denique aliud Probabilismi nomine, quam hæc inter varias probabiles opiniones cujuslibet electio intelligitur) ex tota prima Parte, sed præsertim ex ipsa posteriori Controversiæ expositione, perspicuum est.

I V.

Nullus est ferme Doctor, qui de moralibus incertis non agat, vel frequenter, vel aliquando *opinando*, non *asserendo*; & ideo non utatur locutionibus, aut aliis modis in Schol. Supp. 19. primæ Partis in hanc rem allegatis.

Hoc enim ex Doctorum antiquorum lectione patet, & peritis notum est.

Cor. Hinc nullus est ferme Doctor sive ex Antiquis, sive ex Recentioribus, unde exempla liciti usus Probabilismi merito desumi non possint; etiam ex iis ipsis, qui vel expresse Probabiliorismo favere (a), vel de eo leviter (b), vel ambigue, ac varie locuti sunt (c). Nam

- (a) per
Supp. 2.
(b) per
Cor. 1.
Supp. 1.
(c) per
Supp. 3.

etioribus agendi ratione, nempe *opinando*, non *asserendo*, atque formula locutionis ex præfatis aliqua utendi, libera, ac licita Probabilismi electio, sin verbis, at re, quod majus est, ac factò ipso, ut supra dixi, luculentissime continetur.

ne-

netur (a). Quod qua ratione esse possit, proximo Scholio satis explicatum, atque probatum est. Unde a nobis exempla etiam ex D. Antonino, aliisque pluribus Supp. 3. generatim indicatis; imo etiam ex Henrico ipso, manifesto cæteroque Probabiliorismi Assertore, facile afferri poterant; cum etiam isti, sicut & cæteri, de rebus moralibus incertis, vel sæpe, vel aliquando hac ratione agant, quemadmodum per se Lectores poterunt experiri. Sed non est omnino opus, sicuti univérse Præmon. 4., & sigillatim Supp. 3. indicavimus.

Atque quod ita gerere potuerint olim se Veteres, mirum sane non est. Sed enim quod possint ita se gerere etiam num Recentissimi, non solum valde mirum, verum etiam lepidum est. Sunt etenim præsentis etiam temporis Scriptores, jurati alioqui Probabilioristæ, qui, editis Operibus, Probabiliorismum initio acriter defendentes, generatim quidem, non nisi tutiores vel æque probabiles, vel probabiliores sequi opiniones se profitentur; at cum ad peculiare quædam difficiliore quæstiones devenit, pro eo, quod has tantum opiniones affirmando seligere, & speciatim Lectoribus proponere, ac ostendere debent, suæ professionis, & obligationis videlicet obliti, rem totam etiam sibi ipsi solum transigunt opinando, ideoque forma disputationis aliqua utuntur ex iis, quibus libera cujusvis opinionis optio permittitur. Neminem indigito, sed solum Lectores cautos, & admonitos facio. Quæ procedendi diversitas, & inconstantia qui fieri possit, & unde oriatur, superiori Scholio satis, inquam, ostensum est.

His præmissis tota hæc secunda Pars una Propositione demonstrabitur.

PROPOSITIO.

SCHOLA, & Auctoritate, & Praxi Probabilismi usum licitum demonstrat.

Demonstratur generatim dupliciter.

1. Primo. Cum Auctores *opinando*, non *asserendo* aut *oppositum non improbando* sententiam aliquam eligunt, oppositam etiam permittunt, & licitam faciunt (a). Nullus est autem, vel ex Scholæ Principibus, vel aliis Doctoribus commemoratis, qui vel sæpe, vel aliquando aliquam de rebus moralibus incertis sententiam *opinando*, non *asserendo*, vel *oppositum non improbando*, non eligat (b). Igitur Schola universa usu, ac praxi Probabilismum licitum facit.
- (a) per
Can. 3.
- (b) per
Supp. 4.

2. Secundo, Okamus in 4. quæst. 3. litt. R de ea quæst. *An in parvulis virtutes per Baptismum infundantur*, hæc habet. *Ad tertium dico, quod nec potest probari per rationem, nec per auctoritatem Ecclesiæ, quod virtutes Theologicæ sufficienter infundantur in Baptismo; quia licet Ecclesia reputat illam probabiliores (nempe eo tempore, nam nunc id esse de fide in Schol. 2. Def. 26. 27. notatum est) quæ tenet, quod illæ virtutes infundantur, tamen contrariam opinionem non damnat, sicut patet Extra. de sum. Trinit., & Fide Catholica cap. Multo lib. 7., & Extra. de Baptismo, & ejus effectu . . . & ideo utrum infundantur, vel non dimittitur Doctoribus disputandum, & investigandum. Sic igitur patet, quod non apparet necessitas ponendi istas virtutes Theologicas in Baptismo.*

Idem affirmat etiam Major antiquus Scholasticus in 4. Dist. 4. q. 1. concl. 2.: imo clarius

rius dicit, *quod licet cuique tali determinationi* (nempe Ecclesiæ) *contraire*. Quem Doctorem propterea addo, quia est Probabiliorista.

Opinio igitur, quæ non damnatur ab Ecclesia, generatim teneri, & defendi potest, etiam in conflictu oppositæ probabilioris, quia ea, de qua hic sermo est, probabilior est. Et advertat Lector, id affirmari ab Okamo, & Majore in casu probabilioritatis approbatæ, & declaratæ per Ecclesiam; ideoque probabilioritatis absolutæ, & realis, qua major dari non potest. Quare si in hujus conflictu electio opinionis minus probabilis licita, multo magis in conflictu probabilioritatis respectivæ, & apparentis licita est.

Ægidius Quodlib. 6. quæst. 5., quæ est. *An ad meritum, præter habitum gratiæ in essentia animæ, requiratur habitus Charitatis in voluntate.* De sententia Magistri id negantis hæc habet. *Diximus vero, inquit, super Primum Sententiarum, quod opinio Magistri subtilis esset, & quod non posset per rationes cogentes improbari. Quod sic exponimus: non potest improbari per rationes cogentes, idest nondum vidimus, nec adhuc etiam videmus rationes, quæ sic cogant, quod opinio Magistri non possit tolerari, sicuti opinio aliorum, & maxime secundum eos, qui dicunt, quod idem sit Charitas, & Gratia. Potest autem contingere, (notet bene hoc Lector) quod una opinio sit probabilior, & rationabilior, quam alia; hoc tamen non obstante alia toleretur ut opinio. Sic communis opinio multo probabilior, & multo rationabilior est, quam opinio Magistri: sed propter hoc non sequitur, si probabilior est ea opinio, quam alia, quod alia non possit opinio sustineri.*

Et in calce loquens de ea laudata opinione,

quæ statuit Charitatem, & Gratiâ esse idem, sicuti etiam esse idem sive formaliter, sive virtualiter animæ essentiam, & potentiam, subdit. *Si hoc ergo toleratur ut opinio, quamvis oppositum videatur nobis probabilius, & tolerabilius, potest & dictum Magistri ut opinio tolerari.*

Igitur de mente Ægidii minus probabilis opinio in conflictu probabilioris licite sustineri, & doceri potest.

Neque refert, hæc fuisse ab Okamo, Majore, & Ægidio dicta in rebus speculativis, & occasione quæstionis speculativæ. Nam eadem omnino ratio est de speculativis, ac practicis (a): & quod teneri, ac defendi licite potest, potest etiam licite practici (b).

(a) per
Cor. Ax.

11.

(b) per

Sup. 13.

p. p.

SCHOLIUM.

EX hoc Ægidii loco plura colliguntur. 1. Doctores per to *rationes cogentes* non intelligere rationes probabiliores, sed certas, & evidentes in genere suo, seu tales, quibus probabilitas auferatur. 2. consequens, probabilitatem non auferri, nisi per rationes hujusmodi, atque ideo opinionem semper probabilem remanere, etsi in conspectu probabilioris reponatur, neque per hanc enervari posse. 3. De utraque opinione sive probabili, sive probabiliori vere dici, quod *tolerari* possit. Itaque utraque tolerabilis est, illa minus, ista magis, seu illa *tolerabilis*, ista *tolerabilior*. 4. Denique, opinionem probabilem in conspectu non solum probabilioris, sed etiam multo probabilioris, ac rationabilioris tolerari, & sustineri posse.

D. Th.

D. Thom. Quodl. 3. a. 10. , ubi inquit ,
 utrum Auditores diversorum Magistrorum tenentium diversas opiniones excusentur a peccato erroris, si opiniones Magistrorum suorum sequantur, diserte docet, in rebus fidei, & morum manifestis ex Scriptura, vel Ecclesiæ auctoritate, neminem excusari a vitio erroris, si opinionem erroneam alicujus Magistri sequatur; excusari vero in rebus fidei, & morum hoc modo minime certis, ac declaratis, in hisque propterea utramque ex diversis opinionibus absque erroris periculo sequi posse. Et addit hujusmodi esse, in quibus locum habet illud Apostoli ad Rom. 14. *Unusquisque in suo sensu abundet.*

Vide integrum articulum in fonte productum in calce Operis, & attente confer antecedentia cum consequentibus, atque hunc esse genuinum, & unicum hujus articuli sensum clare perspicias. Unde mirari satis non poteris, quomodo locus tam aperte Probabilioristis oppositus, ab iisdem tamen nobis objectari possit. Nam is unus præsertim ex illis est, quibus iidem contra nos utuntur, ut in tertia Parte apparebit.

In rebus igitur pertinentibus ad fidem, hoc est speculativis non solum, sed etiam pertinentibus ad mores, hoc est practicis per Scripturam, vel Ecclesiæ auctoritatem non declaratis, hoc est minime certis, ex D. Thom. testimonio potest quilibet universim in suo sensu abundare; atque ideo ex diversis opinionibus sive æqualiter, sive inæqualiter probabilibus quamlibet sine peccato amplecti; quia nulla opinio sive æque, sive minus, aut magis probabilis Scripturæ, aut declarationi Ecclesiæ opponitur,
 seu

(a) *per* seu error est (a), sed omnis incerta, & æqualiter incerta est (b). Et quod licite sequi potest, potest etiam per se licite ad praxim deduci (c).

(b) *per*
Cor. 2.
earumd.

S C H O L I U M.

(c) *per*
Sup. 13.
p. p.

PRO assequenda, ac retinenda integra intelligentia, ac vi hujus loci, quattuor advertenda sunt. 1. hic a S. Doctore quæstionem de eo, quod inter diversas Magistrorum opiniones sine erroris peccato sequi licet, vel non licet, non peculiariter, seu in aliqua speciali materia, ut pluries alibi fecisse constat, sed universaliter, hoc est in materia qualibet fuisse propositam, ac resolutam, ut ex verbis ipsis patet. 2. eidem quæstioni sufficienter fuisse ab eo satisfactum. Contrarium enim sentire injuriam irrogat ingenio, ac doctrinæ S. Thomæ. 3. omnes Antiquos (hi autem multi sunt) qui eandem quæstionem agitarunt, & hoc eodem loco ad verbum usi sunt, in hunc sensum intellexisse; & eorum neminem aut ei quæstioni non fuisse a S. Doctore sufficienter satisfactum indicasse, aut se quoque non satis fecisse reputasse. 4. denique, has diversas Magistrorum opiniones, quas sequi licet, præter id, quod manifestæ Scripturæ, aut determinationi Ecclesiæ cognoscantur non repugnare, jam supponi insuper niti rationibus magnis, seu esse vere probabiles. Nam quod alicui principio certo tantum non opponantur, hoc solum facit, ut ab Ecclesia damnari non possint (d); quod autem sine vitio teneri, & multo magis ad praxim deduci possint, etiam fundamentis solidis, ac magnis fulciri

(d) *per*
Sch. Ax.
24.

ciri

ciri necesse est, cum utrumque requiratur ad licitam probabilitatem (a).

Tandem D. Bonav. in 3. Sentent. Dist. 40. dub. 3. in quæst. *An Sacramenta Legis veteris contulerint gratiam*; explicans quomodo se gesserit in opinionibus tractandis, & eligendis, de semetipso hæc ait Cui communi positioni (nempe quod Sacramenta Legis veteris gratiam non conferebant) pro viribus meis in omnibus præcedentibus Libris adhæsi, tanquam via securiori, & sicut scio, & possum, mihi, & aliis consimilibus parum intelligentibus persuadeo adhærendum. Et quoniam per totum Librum hoc diligentius observavi, sicut advertenti clarius apparebit, ut in iis quæstionibus dubiis, & difficultibus, in quibus non potui deprehendere, quæ esset via communis, quia sapientes opinantur contrarie sapientibus, sic unam partem tanquam magis probabilem sustineri, ut tamen aliam minime improbarem.

(a) per
Cor. Sup.
29. p. p.

SCHOLIUM.

EX hoc pariter loco quattuor colliguntur. 1. per electionem partis probabilioris oppositam minus probabilem non rejici, aut improbari, ideoque eligi posse, non solum simpliciter, & in sensu diviso, sed comparate, & in sensu composito, seu qua minus probabilis est. Affirmat enim S. Doctor, minus probabiles non improbari, cum oppositæ tanquam probabiliores a se defenduntur. 2. Doctores opinionibus communibus, seu probabilioribus adhærere sole-
re tanquam via securiori, quod est, non ex necessitate, & obligatione, quasi vero via oppo-
sita

sita secura non sit, sed ex consilii bonitate.

3. Non improbari opiniones minus probabiles, licet oppositæ probabiliiores eligantur, propterea quia *Sapientes opinantur contrarie Sapientibus*; ob idque potissimum *in dubiis, ac difficilibus* opiniones contradictorias non esse improbandas, sed permittendas, & admittendas, quamquam probabiliiores eligantur; ac propterea dissentientibus Sapientibus inter se licite quaslibet eligi posse.

(a) per
Cor. Ax.
11.

4. denique, id esse verum tam in speculativis, quam in practicis, etiam seclusa ea ratione, quod par sit omnino ratio in utrisque (a). Etenim D. Bonav. affirmat, se adhæsisse quidem opinionibus probabilioribus, ac securioribus *in omnibus præcedentibus Libris* suis, alias tamen oppositas minus probabiles non improbasse. In Libris vero præcedentibus, nempe in eodem Tertio, & in Secundo multæ quæstiones practicæ sunt, ut quilibet videre potest. Quod idem fecisse consequens est in Quarto, ubi magna ex parte quæstiones practicæ reperiuntur. In omnibus igitur his quæstionibus practicis *dubiiis* quidem, ac *difficilibus*, in quibus proinde *Sapientes opinantur contrarie Sapientibus* S. Bonav. eligit, defendit, docet opiniones probabiliiores, ac securiores, oppositas tamen sibi minus probabiles, & minus securas non rejicit, ac improbat, sed permittit, admittit, & licitas facit.

(b) per
Sch. Sup.
3.

Quod autem hi quattuor Doctores claris verbis expresserunt, & fecerunt, id ipsum sensisse, quamvis iisdem verbis non explicaverint, ac fecisse, tamen si id minime aliunde constaret, cæteri Doctores censendi sunt. Ita enim postulat natura rei, nempe opinabilitatis ipsius, incertitudinis, & difficultatis (b); ita modestiæ ratio;

tio, & reverentia Doctoribus varie opinantibus debita. Immo idipsum re vera omnes, licet non iisdem verbis, tamen consimilibus expressisse, cum illis locutionibus: *neutram reprobo: utraque sustineri potest: elige quam mavis: sine præjudicio*; & aliis hujusmodi usi sunt; nam re ipsa omnes id genus formulis usi sunt (a). His enim loquendi, & censendi formulis unius quidem partis electio tanquam rationabilioris, ac tutioris, minime tamen alterius rejectio, ac improbatio significatur (b).

(a) per
Supp. 4.

(b) per
Can. 3.

Schola igitur universa generali testimonio, ac praxi usum Probabilismi licitum ostendit. Q. e. d.

Demonstratur speciatim quoad exempla.

Incipiamus a D. Thoma, cujus quidem plura afferri possunt, sed aliquot dumtaxat afferenda sunt.

*Exempla usus liciti Probabilismi
ex D. Thoma.*

PRIMA 2., & 2. 2. quæst. 74. art. 8. *Utrum consensus in delectatione sit peccatum mortale.* Duas Opiniones recenset, alteram pro libertate, seu talem consensum non esse peccatum mortale, alteram pro lege, videlicet esse. *Dicendum*, inquit, *quod circa hoc aliqui diversimode opinati sunt. Quidam enim . . . alii vero . . . de affirmante pro lege ait. Et hæc opinio est communior, & verosimilior.*

*Juxta
Can. 2.
ejusq.
Cor.*

Iterum Lectorem admoneo, me in his exemplis vim non facere in veritate probabilitatis sententiarum oppositarum, sed in deductione.

In 3. Sentent. Dist. 36. art. 6. *Utrum modus charitatis sit in præcepto.* Affert quattuor opiniones cum suis rationibus, tres absolute enun-

*Juxta
cumd.*

tian-

tiantes, quartam distinguentem, quam amplectitur. De hac ait. *Et hæc opinio videtur probabilior.*

Juxta eumd. In 4. Sentent. Dist. 1. quæst. 2. art. 3. ad 5. quæstiunculam ad 2. argum.. *An sit Simonia dare pretium Sacerdoti nolenti sine ipso in necessitate baptizare.* Duas opiniones innuit, affirmantem pro libertate dari posse, saltem ad redimendam vexationem, alteram negantem pro Lege, dari posse etiam pro redimenda vexatione. Hanc sequitur, sed inquit tamen. *Quidam vero dicunt, quod potest pretium dare, quia hoc non est Simoniam committere, sed redimere vexationem. Sed primum melius videtur.* Nempe dari non posse. Inter eos, qui affirmantem defendunt, est S. Bonaventura, ut Supp. 13. dixi.

Juxta eumd. Distinct. 8. quæst. 1. art. 4. ad 2. quæstiunculam ad 2.. *An qualibet sumptio impediatur jejunium necessarium ad receptionem Eucharistiæ.* Loquens de aqua, duas affert, negantem pro libertate, affirmantem pro lege. Ait enim: *Sed de aqua diversa est opinio. Quidam enim dicunt, quod quia nullo modo nutrit, non solvit neque jejunium naturæ, neque Ecclesiæ. Sed quamvis aqua in se non nutriat, tamen commixta nutrit; & in stomacho oportet, quod aliis humoribus admisceatur, & in nutrimentum cedere potest. Et ideo alii probabilius, & securius dicunt, quod etiam post aqua potum Corpus Christi sumendum non est.*

Juxta eumd. Dist. 18. quæst. 2. art. 2. ad. 1. quæstiunculam. *An quilibet Sacerdos possit excommunicare.* Duas ponit, negantem pro lege, & affirmantem pro libertate. Ait enim. *Et propter hoc soli Episcopi propria Auctoritate, & majores Prælati*

lati secundum communioem opinionem possunt excommunicare ; sed Presbyteri Parochiales non nisi ex commissione eis facta , vel in certis casibus , sicut in Furto , Rapina , & hujusmodi , in quibus est eis a Jure concessum , quod excommunicare possint . Alii autem dixerunt , quod etiam Sacerdotes Parochiales possunt excommunicare . Sed prædicta opinio est rationabilior .

Distinct. 19. art. 3. ad 1. quæstiunculam ad 4. An etiam in foro Conscientiæ possit procedi ad accusationem alicujus monitione non præmissa , nec emendatione expectata . Ponit duas , affirmantem pro libertatè , & negantem pro lege , & ambas admittit , & ambabus in responsionibus utitur . Ait enim . Dicendum , ut quidam dicunt vel dicendum secundum alios . Itaque problematicus est .

*Juxta
Can. 3.*

In 4. Dist. 24. q. 1. a. 1. ad 5. quæstiunc. ad 3. quæ est , an Sacramentum Ordinis habeat materiam ; & specialiter , an contactus materiæ requiratur de Sacramenti necessitate , vel sufficiat materiæ porrectio . Ponit duas opiniones , negantem aliquorum , contactum hujusmodi esse de essentia Sacramenti : ait enim in oppositione 3. Sed ut a quibusdam dicitur contactus dictorum materialium ab eo , qui suscipit Sacramentum , non est de necessitate Sacramenti , sed solum porrectio : & affirmantem esse de essentia , quam ipse defendit . Nihilominus aperte , & fatetur negantem sustineri posse , & causam assignat , cur sustineri possit . Ait namque ad 3. Ad 3. dicendum , quod sustinendo illud dictum apparet ex dictis causa ejus . Quia enim , inquit , potestas Ordinis non accipitur a materia , sed a Ministro principaliter , idcirco porrectio materiæ magis est

*Juxta
eumd.*

est de essentia Sacramenti, quam tactus: tamen ipsa verba formæ videntur ostendere, quod tactus materiæ sit de essentia Sacramenti, quia &c. Hæc autem quæstio, & speculativa simul, & practica est, ut liquet.

Juxta Distinct. 32. q. 1., art. 4. ad 3. in quæst. *An*
Can. 2. *unus Coniugum emittere possit Votum non peten-*
ejusq. *di debitum, aut non redendi sine consensu alterius.*
Cor. *Duas affert, alteram affirmantem pro libertate,*
alteram negantem pro lege. Et ait. Dicendum
quod circa hoc duplex est opinio. Quidam enim
dicunt, quod unus absque consensu alterius potest
vovere, quod non petat debitum, non autem quod
non reddat, quia in primo uterque est sui Juris,
non in secundo. Sed quia si alter nunquam peteret
debitum, ex hoc alteri Matrimonium onerosum red-
deretur, dum oportet unum semper confusionem
petendi subire; ideo alii probabilius dicunt, quod
neutrum potest unus sine consensu alterius vovere.

Juxta Distinct. 33. quæst. 2. ad 2. quæstiunculam.
Can. 3. *An illi, qui sub Lege Moſis Uxores dimittebant*
per Libellum repudii, excusarentur a peccato. Duas
ponit, alteram negantem, alteram affirmantem,
& ambas admittit. Ait enim. Et quamvis hoc
probabiliter dicatur, tamen primum communius su-
ſtinetur; ideo ad utrasque rationes respondendum est.

Ut autem magis appareat. D. Thomam
utramque opinionem admisſiſſe, ad 3. quæstiuncu-
lam hæc habet. Dicendum quod secundum pri-
mam opinionem Uxor peccabat poſt repudium altero
Viro coniuncta . . . ſed ſecundum aliam opinionem,
ſicut licebat ex Divina diſpenſatione Viro Uxorem
repudiare, ita Uxori alium Virum ducere. . . . Ut
ergo ad utrasque rationes respondeamus. Qua du-
plici opinione etiam ad 4. quæstiunc. utitur.
Ita-

Itaque vel problematicus est, vel manifeste affirmat, opinionem minus probabilem, & minus tutam in concursu probabilioris tutioris licite sequi posse.

Dist. 37. quæst. 1. art. 2. ad 3. in quæst. *An Græci uxorati possint accedere ad sacros Ordines sine consensu Uxorum.* Duas innuit, affirmantem, & negantem, de qua ait. *Dicendum, quod sicut probabilius videtur, quamvis quidam contrarium dixerint, etiam Græci non debent accedere ad Sacros Ordines sine consensu Uxorum.*

*Juxta
Can. 2.
ejusq.
Cōr.*

Atque ex his solis D. Thomæ exemplis Controversia, etiam si cætera exempla deficerent, jam confecta est; cum tam Probabilistæ, quam Probabilioristæ unanimi consensu compromittant in D. Thomam, uti Præmonitione 4. diximus.

Exempla ex D. Bonaventura.

IN 2. Distinct. 24. art. 2. quæst. 2. *An pars inferior possit peccare mortaliter absque superiori.* De Delectatione, an sit peccatum, hæc habet. *Aut advertit, inquit, periculum, & delectationem illam non repellit; sed mentem in talibus cogitationibus revolvit sinit: & tunc dicunt Magistri, quod peccat mortaliter; quia quamvis non sit ibi consensus verus, est tamen ibi consensus interpretativus . . . hoc tamen non est usquequaque certum. Negant enim aliqui esse mortale in negligentia reprimendi, ubi est displicentia, quantumcumque quis periculum advertat; sed tamen securior via tenenda est, quidquid sit veritas. Et si cui hoc contingat, sanum est consilium, quod de ipso, ut de mortali pœniteat: in dubiis enim securior
V
via*

*Juxta
Can. 2.
& 3.*

via eligenda est. Itaque duas sententias innuit, affirmantem pro lege, nempe mortaliter peccare, & negantem pro libertate, nempe non peccare, & illam tenet tanquam probabiliozem, & securiorem. Ubi etiam significat, in hujusmodi incertis de consilio (ait enim *sanum est consilium*) viam securiorem tenendam esse.

*Juxta
Can.3.*

Distinct. 38. art. 1. quæst. 4. *An omne mendacium sit mortale Viris perfectis.* Ponit tres opiniones, quarum secunda libertati favet, nempe mendacium hujusmodi non esse mortale, sed veniale, tertia vero favens legi, nempe Viros perfectos publicos peccare mortaliter, si scienter mendacium dicant. Hanc tenet D. Bonav., motus præsertim auctoritate quadam D. Augustini, quem putat ita sensisse. Ut autem ostendat etiam contrariam sententiam teneri posse, ad quartum subdit. *Hæc autem sunt dicta de mendacio secundum quod verba B. Augustini prætendunt, qui* Postea sequitur. *Et propterea si quis vellet intelligere, quod mendacium, quod est aliis veniale, non sit Viris perfectis mortale, poterit ad verba Augustini respondere, intelligendo per ea mendacium semper esse indecens, & malum Viris perfectis, quoniam mentiendo disponunt se, & alios ad malum, non autem quod semper sit eis mortale peccatum: & per hoc declinari possunt omnes rationes adductæ ad oppositum. Quidquid autem horum verum sit, Viro tamen, qui perfectionem proficitur, cavendum est omne mendacium.* Itaque defendit, Viros perfectos publicos peccare mortaliter, & quidem tanquam probabilius de more, aperte tamen significat, etiam contrarium teneri posse, cum etiam solutionem ad suæ sententiæ argumenta adducat.

In

In 4. Distinct. 1. par. 2. quæst. 2. art. 3. *An in Lege Moyſi poſſet differri, aut præveniri dies octavus Circumciſionis*. Affert duas ſententias, affirmantem pro libertate, nempe potuiſſe præveniri ſine peccato ob neceſſitatem, v. g. ob periculum mortis Pueri, etiam ſecluſa DEI diſpenſatione; & negantem pro lege, nempe non potuiſſe ſine peccato præveniri, etiam ob neceſſitatem, ſine DEI diſpenſatione. De prima dicit. *Sed hæc opinio licet probabilis videatur, tamen &c.* Eam impugnat. Poſtea de ſecunda ait. *Et ideo alia opinio eſt, & probabilior.*

*Juxta
Can. 2.
ejuſq.
Cor.*

Distinct. 21. Part. 2. art. 2. quæst. 1. *An Sacerdos poſſit revelare Confeſſionem*. Ponit duas, alteram pro libertate, nempe non teneri Sacerdotem ad ſigillum, quando Pœnitens non confitetur ad obtinendam abſolutionem, ſed fictæ v. g. ut revelet propoſitum occidendi, pejerandi &c., alteram pro lege, nempe teneri etiam in hiſ caſibus ad ſigillum. Hanc tenet S. Doctor; de prima tamen ait. *Sed quamvis iſtud videatur dici probabiliter, tamen cum &c.* Eam impugnat de more.

*Juxta
Can. 3.*

Distinct. 38. art. 2. quæst. 3. *An Pontifex poſſit diſpenſare in Voto*. (advertat Lector, quod quamquam hæc quæſtio, utpote tractans de po-teſtate Papæ, videatur ſpeculativa, tamen revera practica eſt. Nam id decidit, quod ſi Pontifex facit, peccat, vel non peccat.) Ubi diſtinxit diſpenſationem in duplici ſenſu, nempe, ut eſt Juris relaxatio, & Juris declaratio, duas ſententias affert, primam affirmantem pro libertate, nempe poſſe diſpenſare diſpenſatione in primo ſenſu, ſecundam negantem pro lege, nempe non poſſe in eodem ſenſu, poſſe tamen

*Juxta
Can. 2.
& 3.*

in secundo sensu. De hac negante, quam sequitur ait. *Et hæc positio est rationabilior, & securior, & quia magis per ipsam satisficit Conscientia*. Itaque tenet dispensare posse in Voto dispensatione accepta, ut est Juris declaratio, affirmatque in hoc omnes convenire. Descendens postea ad peculiaria Vota, in quibus dispensare possit, affirmat quoque tanquam communiter admissum, dispensare posse *in omni Voto, quod recipere potest compensationem melioris boni, sive simpliciter, sive pro loco & tempore*. Quæ vero sint ista Vota, quæ compensationem hujusmodi recipere possint, ait non omnes convenire. Itaque hac de re tres sententias ponit. Prima est pro libertate, nempe esse Vota omnia, ideoque in omnibus Votis dispensare posse. Secunda favens aliquantulum Legi, nempe non posse recipere compensationem hujusmodi Votum Castitatis, bene vero omnia alia Vota, ideoque posse dispensare in omnibus, excepto illo. Tertia adhuc magis favens legi, videlicet non posse recipere talem compensationem tria solemnissima Vota Paupertatis, Castitatis, Obedientiæ, bene vero alia omnia, atque ideo, exceptis his tribus, posse in aliis omnibus dispensare. Postea subdit. *Quæ istarum trium opinionum sit verior, fateor me nescire, & satis quælibet potest bene sustineri, ideo nullam assero. Si quis tamen vult hanc ultimam acceptare, non occurrit ei inconveniens manifestum, ut dicatur, quia nec in nullo, sed in quodam sic, & in quodam non.* (En quomodo universe affirmare esse sequenda probabiliora facile, in casibus vero difficilibus, quid sit probabilius, determinare, ut in Scholio Supp. 3. dixi, difficile est.) Ita-
que

que omnes præfatas sententias admittit, dum affirmat, quamlibet satis bene sustineri posse.

Atque ex his D. Bonavent. exemplis simul cum exemplis D. Thomæ, multo magis, etiam si cætera deficerent, Controversia de licito Probabilissimi usu demonstrative confecta est. Etenim istorum duorum Doctorum Doctrina ab Ecclesia approbata est (a).

(a) per
Sup. 21.
28. p.

Exempla ex Scoto.

IN 4. Dist. 33. quæst. 3. *Utrum in Lege Mo-
saica fuerit licitum repudiare Uxorem.* Duas
sententias affert, negantem pro lege, & affir-
mantem pro libertate. Ponit rationes pro utraque,
& utriusque rationes solvit. Et quamvis videat-
ur inclinare in partem pro libertate, & quia
præter rationes communes assignat modum con-
venientem, quo sustineri potest, adducendo
nempe argumenta pro dispensatione Divina ad
repudium; (nam ait... *Modus conveniens, quo
opinio ista teneri posset, est iste, &c.* Et infra. *Sic
ergo posset dici, quod sicut Deus dispensavit in
Bigamia propter majus bonum, ita cum ista Gen-
te in repudio propter majus malum vitandum;*)
& quia huic affirmanti diutius inhæsit; propter
quod Scholiales in 2. Scholio dicit, Doctorem
hanc partem libertati faventem tenere: Tamen
quia in calce ait. *Qui vult tenere primam opi-
nionem, ad argumenta in oppositum potest faci-
liter respondere;* fatetur Scholiales idem ibi-
dem, Doctorem problematicum esse; Commen-
tator vero affirmat, negantem pro lege tenuisse
tanquam probabiliorem, licet affirmanti diu-
tius inhæserit. Nam ait, non ideo id fecisse,

*Juxta
Can. 2.
vel 3.*

quia istam teneret, sed fecisse, ut reduceret eam ad debitum sensum, in quo potest sustineri, & expediret difficultates, quæ sunt urgentes. Id quod legitime colligit ex superioribus loquendi formulis modus conveniens &c., & sic ergo posset dici, &c., quibus significatur, si ea teneatur, hoc modo a Doctore assignato melius defendi posse. Itaque Scotus juxta Scholiastem in hac quæstione problematicus est; juxta Commentatorem, sententiam negantem pro Lege defendit tanquam probabiliorē. Quidquid autem asseratur, ex hoc exemplo usus Probabilismi, ut liquet, licitus est.

Juxta
Can. 2.
ejusq.
Cor.

Distinct. 35. quæst. unica §. *Sed hic est dubium.* Primo ponit casum. An si Vir conjugatus vivente propria Uxore nubat cum alia Muliere nescia hujus Conjugii, ideoque impedimenti dirimentis inde consequentis, mortua propria Uxore, possit, habita impedimenti dispensatione, sine peccato simul cum illa permanere; quod est idem ac, an Matrimonium illud reddatur validum, si Vir ipse tantum de novo in Matrimonium consentiat, Muliere de priori impedimento nec certiorata, nec de novo consentiente. Hunc resolvit negative, nempe Matrimonium non revalidari, ideoque sine peccato habitare simul non posse, quia docet utrumque requiri ad Matrimonii validitatem, ideoque ad licitam eorum cohabitationem, & quod Mulier de prioris Conjugii nullitate certioretur, & quod uterque in Matrimonium de novo consentiat. Postea ponit alium casum. An hoc locum habeat etiam in casu impedimenti orti ex promissione futuri Matrimonii simul cum Adulterio. De hoc duas sententias innuit, nempe
affir-

affirmantem pro libertate, hoc est valere Matrimonium, ideoque sine peccato cohabitare posse, etiamsi mulieri insciæ non exprimatur Matrimonii defectus, nec Vir de novo consentiat, & negantem pro lege, nempe non valere Matrimonium, & ideo sine culpa cohabitare non posse, nisi pars inscia certioretur de Conjugii nullitate, & uterque de novo consentiat. Ait enim de priori sententia. *Videtur ex isto capite, (nempe ex capite quodam Glossæ superius a se laudato) quod simpliciter est Matrimonium, etiamsi nunquam exprimatur Personæ insciæ defectus ille, nec ipse post expressionem defectus de novo consentiat.* Postea de negante ait. *Sed prima sententia videtur certior &c.*, nempe non valere Matrimonium, & Conjuges peccare simul permanentes sine assignatis conditionibus.

Distinct. 38. quæst. unica §. *ex dicta distinctione*. In casu: An contrahens Matrimonium cum Voto simplici Castitatis peccet in reddendo debitum, & prima vice, & post. Duas opiniones innuit, alteram pro lege affirmantem, peccare mortaliter, & prius, & post, alteram pro libertate affirmantem peccare reddendo prima vice, post vero non peccare. Ait enim. *Quando etiam consummat, videtur peccare mortaliter, quia contra Votum suum* (quod intelligitur, quando contraxit cum intentione non consummandi, ut hic admonet Commentator, & ex proximis superioribus Scoti verbis colligitur) *licet secundum aliquos post primum actum non peccet mortaliter in reddendo, quia ad illud est jam obligatus vinculo fortiori; peccat tamen mortaliter potendo, quia nihil habet Juris in hoc,*

*Juxta
Can. 3.*

cum renuntiaverit tali Juri in Voto . Itaque opinando utramque admittit .

Exempla ex Ægidio .

*Juxta
Can. 2.
ejusq.
Cor.*

IN 2. Par. 2. Sent. Dist. 24. Par. 2. quæst. 2. art. 2. *An consensus in delectationem sit peccatum mortale .* Affirmat cum Magistro . Subdit tamen . *Quamvis autem aliqui in hoc contradicant Magistro , tamen tutior est opinio Magistri &c.*

Et ibid. art. 3. An omnia peccata carnalia sint ex carne , vel oriantur a carne , & præcipue , utrum motus secundo primi sint peccata : duas sententias innuit , affirmantem , quam defendit , & negantem . Ait autem . Cum enim sensualitas movetur ad illicita , semper est ibi peccatum saltem veniale . Fuerunt tamen aliqui dicentes , quod in sensualitate potest esse peccatum , & vitium , sed non culpa , nisi hoc procedat a voluntate . Assentiunt ergo Augustino , quod nonnullum vitium est , cum caro concupiscit adversus Spiritum , & Spiritus adversus carnem , sed illud vitium , vel peccatum nisi a voluntate , vel ratione procedat , non habebit rationem culpæ . Sed tutius est dicere , quod licet primi motus naturales nullam habeant rationem culpæ , qui motus sunt primo primi , motus tamen secundo primi , qui sunt sensualitatis sequentes imaginationem nostram , habent rationem culpæ juxta illud Apostoli &c.

*Juxta
Can. 3.*

Exempla ex Bakono .

ISTE Author hujusmodi exemplis plenus est , nam ipse in moralibus decidendis fere nihil de suo ponit , sed solum opiniones varias Aucto-

ſtorum allegat cum ſuis rationibus , præcipue Canonistarum . Unde fere ſemper ex aliorum mente opinando , non aſſerendo reſolvit .

In 4. Diſt. 1. quæſt. 3. art. 2. §. primo , in quæſtione . *An Judex poſſit condemnare innocentem , ſibi tamen Reum , juxta allegata ; ſeu An univerſim debeat ſemper judicare juxta allegata .* Duas ponit , affirmantem pro libertate , condemnare poſſe , & negantem pro lege , nempe condemnare non poſſe . Hanc ſequitur , & multis rationibus probat , & de iſta dicit . *Sed videtur contrarium verius eſſe .*

Juxta
Can.3.

Diſtinct. 22. quæſt. 4. art. 1. dub. 1. *An cum paratus ire ad nundinas , petit mutuo pecuniam , qua indiget , cum pacto certum quid reddendi commodanti pro lucro , poſſit commodans tale lucrum recipere .* Aſſert duas , agentem pro libertate Oſtienſis , negantem pro lege Innocentii , cum ſuis rationibus . De hac ſecunda ait . *Sed ſecurior eſt opinio Innocentii .* Hanc ſequitur ; immo conatur in eam trahere etiam ipſummet Oſtienſem .

Juxta
eumd.

Et quæſt. 7. dub. 8. *An intrantes Religionem poſſint pactiorem facere cum recipientibus , quod de voluntate Prælatorum poſſint de bonis ſuis , quæ portant , aliquam portionem ſibi retinere ad ſuam diſpoſitionem .* Aſſert duas , affirmantem cum duabus rationibus , & negantem pariter cum rationibus ſuis . Hanc ſequitur his verbis . *Credo per Caput Tua nos , quod ſit Simonia .*

Juxta
Can.3.

Et quæſt. 8. dub. 1. *An occultus Simoniacus in Ordine eſt ſuſpenſus quoad ſe , & quoad alios .* Duas ponit cum ſuis Auctoribus , & rationibus , affirmantem pro lege , negantem pro libertate . Poſt de prima ait . *Sed verius videtur , quod*

Juxta
Can.2.
ejuſq.
Cor.

quod sint suspensi pro occulta Simonia, quia indigent dispensatione licet in foro Pœnitentiæ pœniteant .

Exempla ex Alberto Magno.

*Juxta
Can. 3.* IN 2. Dist. 37. art. 14. *An in Usura transfe-
ratur dominium. Solutio. Dicendum, quod hic
sunt opiniones Magistrorum diversæ. Legistæ enim
Œc. Itaque duas ponit, Legistarum affirman-
tium pro libertate, Theologorum, & Canoni-
starum negantium pro lege. Affert utrinque
rationes, & argumentorum solutiones. Ipse vero
quæstionem non determinat, neque quidquam
addit de suo. Unde Problematicus est.*

*Juxta
cumd.* In 4. Dist. 15. art. 44. ad quæst. 5. loquendo
de mutuo pecuniæ ad certum diem nundina-
rum, *an sit Usurarium*, & consequenter, *an*,
& quantum Usurarius reddere teneatur. Cum
asseruisset, hoc magis pertinere ad Juris peri-
tos, quam ad Theologos, affirmat teneri red-
dere his verbis. . . . *Et ideo sine præjudicio dico,
quod rationale videtur Œc.*, nempe teneri red-
dere &c.

*Juxta
Can. 2.
ejusq.
Cor.* Distinct. 37. art. 7. *An Uxores Orientalium con-
sentientes Ordinationi suorum Maritorum tenentur
continere post mortem eorum.* Duas ponit, affir-
mantem pro lege, & negantem pro libertate.
Primam tenet Auctor: subdit tamen. *Tamen
Hugo, inquit, dicebat contrarium, scilicet quod
licet eis ducere alium; sed dicta opinio est cele-
brior.*

Et art. 6. . *An Clerici Orientales reclamanti-
bus Uxoribus possint in sacris ordinari.* Ipse ne-
gativam tenet pro lege, sed inquit, contrariam
pro

pro libertate. Ait enim. *Responsio. Hoc ultimo probatum mihi videtur esse conveniens, licet anti-* *Juxta*
Can. 3.
qui quidam dixerint contrarium.

Exempla ex Alexandro Alense.

HIC Doctor exemplis hujuscemodi cæteris plenior est. Aliquot tantum expressiora afferemus rem ipsam clarius continentia.

Parte 4. memb. 2. art. 2. quæst. 11. §. 4., quæstiunc. 4. *An Pugiles debeant accedere ad S. Communionem.* Duas affert, affirmantem pro libertate de quibusdam Duellantibus sub distinctione, negantem pro lege de omnibus. De hac, quæ est ordine prima, ait. *Prima opinio securior est, & illi consentio, quod nullo casu licet Duellum offerre, neque illatum, vel oblatum suscipere, &c.*

Juxta
Can. 2.
ejusq.
Cor.

Et quæstiunc. 9. *An Fardantes, sive Fucantes, aut crines adulterinos, sive mortuorum, sive viventium sibi adornamentum usurpantes, debeant accedere ad S. Communionem.* Affert opiniones, affirmantem pro libertate, & negantem pro lege cum multis rationibus. De hac negante, quæ prima ordine est, dicit. *Prima autem definitio videtur mihi verior, & certior.*

Juxta
eumd.

Et articulo 3. §. 2. quæstiunc. 5. *Utrum a Simoniacis dispensandum sit Corpus Christi.* Contradictorias affert pro libertate, & pro lege. Hanc sequitur, & ait. *Aliter dicunt alii, & melius, secundum judicium meum, quod etiam Simoniacus occultus est suspensus a Canone &c.*

Juxta
eumd.

Et quæst. 35. memb. 2.. *An Eleemosyna absolvat raptorem Usurarium a debito restitutionis, si fiat sine consensu ejus, qui dedit Usuras, dum-*
Juxta
eumd.
modo

modo illum raptor admonuerit, ejusque voluntatem requisierit. Duas ponit, affirmantem pro libertate, seu eximentem raptorem a debito restitutionis, & negantem pro lege, seu raptorem restitutioni obnoxium facientem. De hac ait. *Alii dicunt e contrario, quod ille nunquam absolvitur, si sine consensu alterius facit eleemosynam de Usura. Et hoc videtur mihi probabilius propter plures rationes, &c.* & solvit argumenta contraria.

Sed quid inutiliter plura exempla conquiro, cum duobus tantum res tota invictissime confici possit.

Juxta Itaque quæst. 28. memb. 6. art. 2. §. 3. *Quo*
Can.3. *tempore obligantur homines ad jejunium.* Tres ponit: primam affirmantem non teneri, nisi an. 21., secundam teneri 20. an., tertiam 15. an. Post ait: *Neutram opinionem reprobo, sed tamen medium eligendo dico, quod tempus aptum jejunio est tempus 18. an.* Quid ad institutum clarius?

Denique Par. 3. quæst. 31. memb. 4. *An Juramentum coactum obliget.* Hæc habet. *Resolutio.*
Juxta *Dux sunt sententiæ ad hoc, elige quam mavis.*
eumd. Et has utrinque probat, earumque utrinque rationes solvit. Vide, si lubet.

Quid amplius, Lector, cupis. Ecce quingentis ab hinc annis Probabilismus in Alexandro Alense, qui primus Theologiæ Summam confecit, cujusque Doctrinam Pontifex edito Diplomate approbavit, claris verbis expressus. Nam sive in alterutro ex his duobus locis, sive in utroque consideretur Auctor inter opiniones vel æque probabiles constitutus, vel inter minus probabilem, & probabiliorem, ex hoc solo

folo Controversia de licito Probabilismi usu confecta est. Recole Canones hujus secundæ Part. simul cum doctrina Schol. Supp. 19. p.p., præfertim num. 8. 9. 10.

At inquires. Fortasse hæc non Alexandri Alensis, sed Gulielmi de Militona, qui ejus Summam perfecit, sunt. Vide, Lector, me nihil contra dissimulare.

Sane id esse potest. Cum enim nesciamus, ubi Alexander desierit, & Gulielmus inceperit, quamquam admodum credibile est, nonnisi extremam Operis partem perfecisse; idcirco quænam sint unius, quænam Doctoris alterius, determinate certo assignari non potest. Sed hoc utut sit, quid est? Nam quisquis sit Auctor istius pericopes, certe antiquus, & Alexandro sin æqualis, at suppar est. Nam Gulielmus ipse floruit sub Innoc. IV. paulo post mortem Auctoris, ut in hujus historia tactum est.

Exempla ex S. Raymundo.

ETIAM hic Sanctus hujuscemodi exemplis plenus est, quamquam, Probabilioristarum sententia, omnium Doctorum maxime Probabiliorista est. Etenim in toto Opere nihil aliud facit, quam diversas Canonistarum sententias cum rationibus ex Jure Canonico desumptis afferre, easque nihil, vel parum sæpissime de suo addendo, ex eorum opinionibus determinare.

Lib. 1. tit. 4. de Judæis, & Saracenis, §. 2. in quæst.: *An Christiani possint comedere cum his Infidelibus.* Duas ponit, affirmantem pro liber-

Juxta bertate posse comedere cum Saracenis, non cum
Can. 2. Judæis, negantem pro lege, nempe non posse,
ejusq. neque cum Saracenis. Hanc sequitur, & dicit:
Cor. *Alii, scilicet Laur. Joan., & multi sequaces dicunt indistincte, & melius, &c.*

Lib. 2. tit. 7. de Usuris §. 5. De duobus quibusdam casibus. Præsertim, An propter periculum pecuniæ, quod ab eo suscipitur, qui illam confert, ut in Navigatione, Nundinis, &c. si accipiatur aliquid lucri, committatur Usura. Duas affert, negantem pro libertate, pro qua affert unam rationem, & unam Decretalem; *Juxta*
cumd. & affirmantem pro Lege, quam sequitur. Ait enim. *Ad hoc dicunt quidam, quod non alii vero contrarium notaverunt, & verius, quod sit Usura & ideo tutior est hæc ultima opinio, maxime quia tales semper faciunt tale propter spem mutui pecuniarii, quod non licet.*

Et ibidem §. 9. *An Christiani a Judæis, vel Paganis, vel cæteris hostibus Fidei possint exigere Usuras.* Postquam attulit auctoritatem Ambrosii *Caus. 14. quest. 4. Cap. Ab illo:* qua expresse asseritur hoc licitum, super hujus explanatione quatuor affert opiniones. 1. Intelligi de lege veteri respectu Hæbreorum; 2. Posse exigi Usuras ab Hæbræo; 3. A Paganis, & Hostibus Reipublicæ; 4. A nullo posse exigi. Ait enim: *dicunt quidam alii intelligunt alii intelligunt alii dicunt, quorum opinio communior est, quod a nullo homine Christiano, Judæo, Pagano, vel alio licet exigere Usuram.*

Lib. 3. tit. 3. §. 2. *An Episcopus possit dispensare cum Bigamo, ut promoveatur.* Duas ponit, affirmantem; *dicunt quidam, quod Episcopus &c.*
 & ne-

& negantem; & utramque probat. Hanc sequitur, & ait. *Alii dicunt, & forte verius, quod hodie non licet Episcopis cum Bigamo dispensare, quia Jus expressum est.*

*Juxta
Can. 2.
ejusq.
Cor.*

Et tit. 14. De Neophyto. *An possit recipere Ordines, antequam sit probatus.* Duas affert, affirmantem pro libertate de Ordinibus Minoribus, non de Sacris, & negantem pro lege de omnibus: & utramque probat Jure Canonico. Dicit autem. *Item Neophytus potest, ut quidam dicunt, recipere minores Ordines, sed non sacros . . . alii contra, quod nec Minores recipere potest, donec sit probatus . . . Et hoc credo verius his, quæ dicta sunt.*

*Juxta
cumd.*

Lib. 3. tit. 33. de Sentent. defin. præcep. ff. 7. pag. 406. Edit. Veron., in quaestione, *quid debeat facere Debitor Excommunicati.* Duas opiniones ponit, alteram debitorem teneri ei debitum persolvere, alteram debere deponere debitum in Æde sacra, donec excommunicatus ab excommunicatione absolvatur; & utramque admittit, Ait enim. *Solutio. Dicunt quidam, quod licet ille non possit petere, ego tamen debeo ei persolvere. Alii dicunt, quod non debeo persolvere, sed debeo deponere in Æde sacra, donec ille sit absolutus. Hæc ultima opinio bona est, & secuta: vel si vis tenere primam, consulo quod veniat Debitor cum Testibus in domum Creditoris, & dicat, &c.* Quæstio præcisa est. An obligatus juramento aliquid solvere in certo termino, & interim excommunicetur Creditor, an possit ei solvere adveniente termino prædicto.

*Juxta
Can. 3.*

Probabilioristæ fortasse dicent, hoc exemplum, omnium cæteroqui clarissimum, ad rem non esse, propterea quia hæc duæ resolutionis partes
non

non diversæ, & contradictoriæ, sed unum idem-
que sunt, ideoque utrinque ex æquo securæ.
Sed eos decipi, ex clariori, & strictiori quæ-
stionis propositione, atque in suas partes reso-
lutione liquet. Nam hæ sunt. 1. *Debitor excom-
municati debet*, seu tenetur, *ei ipsi debitum per-
solvere*. 2. *non debet*, seu non tenetur, *ei ipsi
persolvere*. Ait enim: *dicunt quidam, quod li-
cet ego tamen ei debeo persolvere*. *Alii di-
cunt, quod non debeo* (nempe *ei ipsi*) *persolvere,
sed debeo deponere in Æde sacra, donec &c.* In qua
propositione, ac resolutione ambas partes esse in-
ter se contradictorias, ideoque alteram quidam
libertati faventem, seu minus tutam, alteram
vero faventem legi, seu tutiorem, manifestum
est.

Schola igitur speciali etiam exemplo; ac pra-
xi Probabilissimum licitum ostendit. Q. c. d.

FINIS SECUNDÆ PARTIS.

strative, ne a rigore Mathematico recedamus, etsi idipsum non sit necessarium. Constat enim tum disputationis natura, tum Scholæ exemplo, ac praxi, ad stabiliendam sententiam propriam satis esse, si ea prius, sive probabilius, sive etiam certo probata, Argumenta opposita ratione probabili diluantur. Sed prius Canones, Præmonitiones, & Suppositiones quædam ponendæ sunt.

C A N O N E S.

I.

QUÆ Auctoritas, aut Ratio probabili responsione solvitur, ea certa non est.

Etenim contra certitudinem Probabilitas dari non potest (a).

(a) *per*
Sch. Sup.
3. par. 1.

I I.

Auctoritas, quæ non est clara, præcisa, formalis, sed obscura, ambigua, incerta, nihil certo conficit.

I I I.

Ea Auctoritas non clara, & præcisa, sed obscura, & ambigua habenda est, quæ diversim intelligi, & explicari rationabiliter potest, & præsertim circa cujus intelligentiam multi magni Interpretes dissentiant inter se.

Res enim hujusmodi ad eorum jus, ac iudicium pertinet (b).

(b) *per*
Cor. 2.
Def. 5.

I V.

Cum agitur de mente alicujus classici Doctoris, ex. g. D. Thomæ, Scoti, &c. ratio Interpretum potissimum domesticorum habenda est.

Quam-

Quamvis enim etiam Extranei mentem Doctoris æque nosse possint, ideoque etiam sint adhibendi, domestici tamen, utpote majori studio erga illum affecti, atque in defendendis illius sententiis magis exercitati, ejus mentem magis tenere præsumendi sunt.

V.

Quæ factò ipso innotescunt esse falsa, evidenter sine aliena ope confutata sunt.

Ut si v. g. autoritas aliqua afferatur, quæ non reperitur, vel mutilata, adaucta, luxata, extra chorum, & in alieno sensu producta ad oculum demonstretur; aliquod historię factum per monumenta falsitatis convincatur, &c.

V I.

Non ex eo, quod plerique Doctores veteres aliquibus in locis affirmant aliquid, unde Probabiliorismus inferri posse videatur; v. g. cum asserunt in dubiis, & incertis certa, & segura esse sequenda, versari autem in dubio Intellectum inter opiniones æque probabiles, inter vero probabiles inæqualiter determinari ad probabiliorē, eamque sequi debere, & his similia: propterea Probabilissimum nostrum semper rejecisse dicendi sunt.

Etenim omnia hujusmodi loca de dubio practico, eo manente (a); de dubio circa ipsiusmet opinionis probabilitatem (b); de dubio potissimum in rebus facti, non juris (c); vel de dubio aliter accepto (d); de consilio, non de præcepto (e); vel in re Sacramentaria, aut alia a Probabilistis jam excepta (f); de certitudine, atque securitate directā, non reflexa (g); de

- (a) per
Ax. 7.
(b) per
Sch. ejusd.
(c) per
Sch. Cor.
15. Ax. 9.
10. n. 1.
(d) per
Def. 6.
(e) per
Ax. 8.
(f) per
Exposit.
quæst. an-
te Ana-
lys. n. 3.
& 4. in
Except.
(g) per
Sch. Ax.
6.

- determinatione ex parte Intellectus, non Voluntatis (a); de conflictu opinionis minus probabilis in alieno sensu acceptæ, v. g. in sensu levis credulitatis, & temerariæ opinionis (b); vel non habentis ex una parte rationem expressam (c); de opinione probabiliori in actu exercito, non signato (d), cum exercite unusquisque amplectatur probabiliora (e); denique in alio quopiam sensu ex iis, quos Opere toto deduximus, apte, ac rationabiliter intelligi, & explicari possunt, sicuti ea expendenti, & conferenti patebit.
- (a) *per Cor. 8.*
 (b) *per Ax. 9. 10.*
 (c) *per Def. 25.*
 (d) *per Sch. 1.*
 (e) *ad Def. 26.*
 (f) *per Expof.*
quæst. ante
te Analy-
lysim n. 4.
 (g) *per Sup. 10.*
p. p.
 (h) *per Supp. 1.*
2. p.

P R Æ M O N I T I O.

OMNIA fere Argumenta non solum a ratione, verum etiam ab auctoritate, quæ a Probabilioristis contra Probabilismum afferuntur, etiam adversus Probabiliorismum ipsum libertati faventem ex æquo retorqueri possunt. Quidquid enim affirmari, aut negari debet, aut potest de opinione minus probabilis favente libertati in conflictu probabilioris faventis Legi, excepto uno attributo majoris apparentiæ de veritate, ac permotionis, etiam de opinione probabiliori favente libertati in conflictu minus probabilis faventis Legi affirmari, aut negari debet, ac potest (g). Hoc verissimum esse, sin-

(g) *per Cor. 8.*
Def. 26.
 27.

gu-

gulorum Argumentorum consideratione, & collatione Lector ipse experimento cognoscet : & nos in prima Parte de pluribus pro re nata jam ostendimus, atque de aliquibus præsertim auctoritatibus D. Thom. infra peculiariter ostendimus. Quæ causa est, cur Tutioristæ ad labefactandum non minus Probabilismum, quam Probabiliorismum iisdem omnino argumentis utantur.

S U P P O S I T I O N E S.

I.

ONNES Probabilioristarum responsiones, & oppositiones tum ab authoritate, tum a ratione petitæ, quæ quidem in medium sunt hætenus allatæ, a Probabilistis vel certa, vel saltem probabili, & quidem multiplici solutione dilutæ sunt.

Et quidem quod ad certitudinem attinet, patet vel ex solo Opere nostro, in quo omnes demonstrative solutæ sunt. Quod vero ad probabilitatem, patet præsertim ex Doctoribus sive antiquis, sive modernis, qui quæstionem hanc ex professo pertractarunt. Nam ab illis hæc omnia vitra satis abunde fracta sunt. Consule, si libet, præcipue Recentissimos, qui occasione hujusce controversiæ hoc tempore acrius excitatæ, scripserunt. In his enim omnes Probabilioristarum hallucinationes, sive ad rationem, sive ad auctoritatem, sive ad historiam quomodolibet pertinentes, multipliciter confutatas, & explosas invenies. Nam ego, ut in prima Parte dixi, non Criticus, aut Scholasticus in hoc Opere, sed Mathematicus sum.

I I.

In Doctoribus classicis sunt nonnulla loca ambigua, & obscura, de quorum intelligentia Interpretes etiam domestici dissentiunt inter se.

Hoc liquet potissimum in Schola D. Thomæ, & Scoti, in qua eorum sequaces non conveniunt aliquando circa illorum mentem, unde in varias opiniones distrahuntur.

Sit exemplo locus D. Thomæ Quodlib. 8. art. 13. Nam plures, & magni Doctores etiam Thomistæ hunc uno modo, plures, & magni alii, quos inter etiam S. Antoninus, alio modo interpretantur. Vide Auctores hac de re pertractantes. Nam hæc afferre, & peculiariter ad crisim revocare in nostra methodo nihil refert.

Cor. Hinc loca hujusmodi non clara, certa, & præcisa, sed ambigua, obscura, & incerta sunt, quandoquidem id, de cujus intellectu plures, & magni Interpretes dissentiunt, hujusmodi est (a).

(a) per
Can. 3.

NUNC innumera sunt Argumenta, quæ a Probabilioristis tum antiquis, tum recentioribus afferuntur: his enim ingentia Volumina plena sunt. Omnia vero ad duo suprema capita reducuntur, nempe ad Auctoritatem, & ad Rationem. Nos non singula, quod omnino supervacaneum est, sed singulorum summa capita proferemus.

Incipiamus a Ratione. Et quidem quod ad hoc caput spectat, cum ii contraria rationibus nostris statuant, sicuti in Analyti diximus, eorum argumenta ex his locis eruuntur.

1. Ab Existencia, & sufficienti Promulgatione

ne Legis, ideoque a Certitudine præcepti, qua in Probabilismo actio illicita continetur.

2. Ab Existentia, ac Promulgatione Legis, si-
ve Divinæ, si-ve Humanæ, si-ve potissimum Na-
turalis præcipientis usum Probabiliorismi.

3. A Carentia securitatis requisitæ ad Con-
scientiam.

4. A Defectu Ignorantiæ invincibilis.

5. A Defectu possessionis Libertatis.

6. Ab Imprudentia operationis.

7. A Doctrinæ Novitate. Ajunt enim, Pro-
babilissimum antiquitus incognitum fuisse, quip-
pe qui solum anno 1577. ortus est. Novitas au-
tem ipsa sola in rebus Fidei, & morum indi-
cium falsitatis est.

8. A Probabilistici systematis perniciæ. Pro-
babilissimus enim (inquiunt ipsi) est origo, &
fons omnium laxitatum: omnia scelera licita
facit; cuilibet Sectæ viam aperit, eique secu-
ritatem inducit: Pontificiæ etiam, & Civili
Potestati bellum indicit.

9. Ab Absurdis. Plura proferuntur. Quia ve-
ro multa minoris momenti sunt, & omnia in
argumentis ipsis, vel a Ratione, vel ab Aucto-
ritate petitis involvuntur, atque ex iis colli-
guntur, ea proferre superfluum est. Nam in
Demonstrationibus contrariis nostris satis abun-
de manent confutata. Unum inter omnia ra-
tionabilius, & ad rem propius est. Igitur

10. Ab Inutilitate Scientiæ Moralis. Ajunt
enim, si Probabilissimus foret licitus, hujusce
Scientiæ studium superfluum futurum. Nam ni-
hil aliud a Doctores fit in Scientia Morali,
nisi discussio Opinionum ad hoc, ut cognosca-
tur in unaquaque re veritas, seu certitudo, vel

(a) *per* Sup. 10. part. 1. probabilioritas, & inde sententiæ, vel certæ, vel saltem probabiliores statuuntur, quæ propterea jam cognitæ a Doctoribus defenduntur (a). Si autem has ad praxim deduci non oportet, ut quid opera hujusmodi, ac tam difficilis labor sumendus est?

Quod vero ad alterum ab Auctoritate caput attinet, hæc proferuntur.

11. Plura Scripturarum loca inculcantia prudentiam operandi, conscientiæ securitatem in rebus incertis, salutis difficultatem, morum lubricitatem, & laxitatem, ac similia.

12. Plura aliquorum Patrum testimonia in eundem, similemve sensum.

13. Plura Juris Canonici loca, & exempla, ubi in dubiis, & incertis eligitur, vel præcipitur via securior, aut probabilior.

14. Plurium antiquorum Theologorum testimonia. Putant enim, antiquitatem totam Probabilismum exhorruisse. Ex his autem sunt etiam Alb. Magn., Alex. Alenf., D. Bonav., & Scotus, quos idcirco speciatim commemoro, & quod ex iis Doctoribus sint, quos Probabilismo favere, tum ex communibus eorum principiis Parte prima, tum etiam peculiaribus exemplis secunda Parte adductis demonstravi, & ut videas, Lector, me in hoc Opere nihil ingenue dissimulare. Ne autem frustra onereris, satis est horum plura loca universim indigitare. Etenim ea per extensum videre licet apud Auctores hac de re pertractantes. Nisi quod facere non possum, quin ad verbum afferam unum locum Alb. Magn., quia celebrior est, & duos Scoti, potissimum ut cognoscas quorundam Probabilistarum in allegandis testimoniis exactitudinem, atque fidelitatem.

Alex.

Alex. Alenf. in Sum. p. 2. qu. 112. memb. 6.
Casu 5.

D. Bonav. Opusc. de Processu Religionis Process. 5. cap. 3. (In editione Romana Opusc. de Profectu Religios. Lib. 2. cap. 12.) *Dubia interpretatio &c.*

Et Process. 6. cap. 41. *Cum Deo autem &c.*

Et in 2. Sent. Dist. 22. art. 2. qu. 3. *Quod quoties quis &c.*

Et Dist. 39. art. 1. qu. 3.

Et in 4. Dist. 38. art. 2. qu. 3.

Alb. Magn. Sum. de Creaturis, de Homine Tract. 1. q. 70. a. 2. q. 2. *Queritur hic de regula quorundam dicentium, quod si aliquis est dubius de aliquo, an sit mortale peccatum, & facit illud peccatum, mortaliter peccat propter contemptum. Ponamus enim quod dubitet, & habet probabiles rationes ad oppositum, sed tamen non sufficientes, tunc enim non videtur contemnere, eo quod sequitur magis probabile. Huic quaestioni respondens ait. Duplex est dubitans, scilicet dubitans supponens aliquid magis esse, quam non esse, & de tali intelligitur regula, & est dubitans nihil supponens, & hoc non est verum. Ecce per Albertum dubitans per rationes probabiles magis esse peccatum, quam non esse, si operatur, mortaliter peccat propter contemptum.*

Scotus in 1. Sent. q. 2. Prolog. ff. *Habito igitur ad 3.*

Et in 3. Dist. 25. q. 1. ff. *Sed est ne necessarium.*

Et in 4. Dist. 11. q. 6. ff. *Sed hic est dubium.*

Et in Report. Parisiens. Lib. 3. Dist. 25. qu. unica ad 1., & 2.

Porro secundus, & tertius locus insigniores sunt,

sunt, & his verbis concepti a Probabilioristarum nonnullis afferuntur.

Secundus. . . . *Sicut in moralibus, quando sunt altercationes de aliquo peccato, quando primo est mortale, ut si unus peritus in scientia dicat, quod non licet sic mercari, & alius dicat quod licet: tutius est non procedere sic, nec sic, sed expectare quousque veritas pateat aliunde. Si enim ita esset, quod unus Doctor diceret, aliquem peccare mortaliter nisi sic faceret, & alius, quod peccaret, si sic faceret, tunc simplex foret perplexus. Ideo bene videndum est in moralibus antequam aliquid asseratur. Quia videlicet cum habens duas opiniones contrarias perplexus sit, periculose se determinaret ad unam, nisi re diligenter inspecta, illam probabiliorē agnosceret.*

Tertius. . . . *Cum multis sit probabilior pars negativa, non sine peccato aliquis se exponit dubio sequendo affirmativam minus probabilem.*

Potuit ne Scotus clarius Probabilismum rejecisse? Et quomodo Scotista aliquis hunc amplius defendere, ac tenere poterit?

15. Plures præsertim Auctoritates D. Thomæ. Præter autem illas, quas Operis decursu pro Probabilioristis attuli, & minime iis favere pro re nata demonstravi, tres sunt insigniores. Sunt autem art. 10. Quodl. 3., & art. 15. Quodl. 9., & potissimum art. 13. Quodl. 8. Hunc locum rei sedem ipsam putant, ideoque hic quæstionem a S. Doctore pro se evidenter determinatam. Cum hæc loca alioquin proluxa cognoscere sit Lectoribus necessarium, ne istarum objectionum cursus iterrumpatur, in calce ad verbum integra dabimus.

His addi potest quartus brevior locus a Probabili-

babilioristarum nemine adhuc tactus (an ob causam infra in respons. afferendam, an ob aliam?) qui me iudice, iis magis favet, quam cæteri omnes, quos ipsi afferunt, etiam ex iis, quos insigniores, ut dixi, aut rei sedem ipsam putant. Habetur autem Opusc. 72. in fine Prologi, estque huiusmodi. Cum ibi proposuisset concordare diversas opiniones, quas in suis Operibus docuerat, quæ videbantur oppositæ, postquam dixit, se hoc perfecisse quoad eas, quæ sibi venerunt in mentem, subdit. *Supplicantes si quid aliquis invenerit a nobis non concordatum, si ei non sit magna causa dicendi, ex qua secundum Hilarium accipienda est intelligentia dictorum, discretum, & magis exercitatum consulat; si vero non fuerit inventum, quod simul utrumque stare possit, id illorum eligat, quod magis veritati consonum judicaverit, (nota hæc verba, quibus Probabilismi rejectio clare continetur) alterum vero revocemus, si talis nobis discordia occurreret.*

16. Henrici Scholæ Serviticæ Principis auctoritas. Nam is unus ex Scholarum Principibus quæstionem tractavit, & Probabiliorismum clare tutatus est. Hoc argumentum addo ego, ut cognoscat Lector, me nihil dissimulare. Etiam locus iste ad Lectorum commoditatem in calce integer dabitur.

17. Præsertim S. Raymundus, & S. Antoninus. Putant enim, hos Sanctos Probabilismum aperte rejecisse. Nam hi frequentissime affirmant, inter opiniones, præsertim æque probabiles, esse dubium practicum; ideoque in his incertis semper securiorem partem esse eligendam. Potissimum vero S. Anton. clare asserit
obli-

obligationem Probabilismi, uti patuit Supp. 3. p. 2.

Et hæc quidem Argumenta vetera sunt. Recentiora autem.

18. Probabilismus est rejectus ab Alex. VII. in Prologo notæ Constit. per ea verba : *modus opinandi irrepsit, alienus omnino ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum Doctrina &c.*

19. Est damnatus in Sacramentis Propos. 1. Innoc. XI.

20. In materia Fidei Prop. 4. ejusdem.

21. In materia Judicii Prop. 2. ejusdem. Adde: non condemnatum, sed tamen illicitum in Medico, Magistro, cæterisque Officialibus Republicæ. Quidni ergo illicitus etiam in aliis rebus ad propriam cujusque salutem pertinentibus? Utrobique enim, vel æqua ratio, vel etiam ex hac parte major est. Et quidem in his Propositionibus virtualiter, seu arguitive probabiliter damnatum existimant.

22. Universim autem damnatus est Prop. 3. Innocentii ejusdem. *Generatim dum probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca quantumvis tenui, modo a Probabilitatis finibus non exeat, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.* Atque hic esse proscriptum vi ratiocinii evidentis arbitrantur, quod est idem, ac evidenter.

23. Quoddam Concilium Gallicanum 1700. De hoc vero, præter alia, quæ parum ad rem faciunt, tria asserunt. 1. in eo fuisse Probabilismum condemnatum. 2. fuisse Concilium Nationale. 3. fuisse plenius, & celebrius omnium, quæ hætenus in Gallia facta sunt. Fortasse plenissimo Concilio Generali Lateranensi 4. simillimum putes. Addunt, ex eo tempore Probabilis-

bilissimum ultimum lethale vulnus accepisse. Itaque, Lector, cave speres illum amplius videre, quia jam mortuus est.

Vide hoc Concilium integre productum in calce, excerptum ab Auctore minime suspecto, nempe a Natali ab Alexandro Tom. 2. Theol. Dogmat. in fine.

24. Multorum insignium Doctorum recentiorum Probabilissimum rejicientium consensus.

25. Plurium Diœceseon contra illum Decreta.

26. Multarum Universitatum, præsertim Galliæ, & Flandriæ judicia.

27. Denique plurium Ordinum Regularium pariter Decreta Probabiliorismi Doctrinam injungentium, Probabilismi vero prohibentium.

Ne Lector alibi ea quærat, inveniet pariter simul cum aliis Monumentis in calce Operis.

Responsiones demonstrativæ generales.

1. **H**ÆC omnia Argumenta, præsertim a Ratione, evertunt pariter Probabiliorissimum libertati faventem. Nam contra ipsum ex æquo regeri possunt (a).

2. Ex his omnibus Argumentis nihil certi conficitur: quod tamen a Probabilioristis præstandum est (b). Singula enim, vel certa, vel saltem probabili, & quidem multiplici solutione diluuntur (c): quæ autem saltem probabiliter solvuntur, ea certa non sunt (d). Quapropter cum Probabilioristis, utpote Aggressoribus, probatio incumbat (e); eaque, supposita probabilisticæ sententiæ ut minus probabilitate, certa esse debeat (f): hinc fit, ut illi nihil

(a) per
Præmon.
hujus.

(b) per
Can. 3.
p.p., &
Cor. Sup.
3. p.p.

(c) per
Supp. 2.

(d) per
Can. 1.

(e) per
Can. 4.

p.p.

(f) per
Cor. Sup.
3. p.p.

nihil conficiant, ideoque vel ex hoc solum ipso causa demonstrative cadant.

3. Cum hujus Controversiæ scopus generatim, & univérse sit investigare, num extet præceptum injungens Probabiliorismum, eoque propterea collineent omnia, quæ contra, proque afferuntur argumenta; filum vero ipsum, in quod ultimo resolvitur quæstio, in eo denique contineatur: utrum sit imprudens, & minime tuta, an vero secus, Probabilismi electio, sicuti ex tota Analyfi liquet; ideo omnia Adversariorum Argumenta, vel ex contrariis capitibus, vel aliunde mutuata in universum soluta demonstrative manent per solas Propositiones 1., 7., 8., 9.

Responsiones demonstrativæ peculiare.

QUOD spectat ad Argumenta a Ratione.
Primum demonstrative solvitur per Cor.
3. Supp. 4. P. 1., & Prop. 5.

Secundum per Prop. 7.

Tertium per Prop. 1.

Quartum per Prop. 10.

Quintum per Prop. 6.

Sextum per Prop. 9.

Septimum per totam Partem secundam.

Octavum per Def. 13. Etenim nullum scelus licitum esse potest, cum certo prohibeatur & contra certitudinem vera probabilitas dari non possit (a).

(a) per
Supp. 3.
p. p.

Nonum per omnes totius Operis demonstrationes simul. Nam nullum absurdum contra rem adeo multipliciter certam, sive demonstratam locum habere potest, cum argumentatio

tio

tio certa pariter e contrario, atque demonstrativa sit (a).

(a) per
Can.10.
p.p.

Decimum per Cor. Supposit. 29. P. 1. Cum enim ad hoc, ut opinio sit vere, certo, & practice probabilis quatuor requirantur, nempe ut ejus rationes sint solidæ, ac magnæ; ut ab oppositis non elidantur, & enerventur; ut nullo certo principio opponatur; ut fundamenta contraria apte solvantur: hæc omnia inspicienda, & examinanda sunt, siquidem constare debeat, opiniones vere, certo, atque practice probabiles esse; quod nisi per exactam rei discussionem, ideoque per studium Scientiæ Moralis fieri, ut liquet, non potest.

Quod vero unusquisque suas sententias sequatur tanquam probabiliores, hoc non ex obligatione eas sequendi in praxi, sed ex natura disputationis, & Intellectus ipsius repetendum est (b).

(b) per
Sch.Sup.
10. n.3.

Quod vero ad Argumenta ab Auctoritate spectat.

Undecimum, Duodecimum, & Tertiumdecimum per Can. 6. Nam uno, aut alio modo ex ibidem traditis intelligi apte, & explicari possunt. Ut omittam, hæc Argumenta potius concionatoria, quam theologica esse.

Quartum decimum per Supposit. 1. P. 11. ejusque 1. & 2. Cor., & Supp. 2. Etenim cum pauci tantum Veteres levissime hanc quæstionem tractaverint, paucissimi in terminis proposuerint, reliqui vero eam penitus etiam omiserint, illorum Auctoritates non claræ, & præcisæ, sed obscuræ, & ambiguæ sunt; ideoque nihil certo conficere possunt (c); neque ex iis tantum de eorum mente judicandum est. Unde uno,

(c) per
Can.2.

uno, aut alio ex modis Can. 6. assignatis rationabiliter intelligi, & explicari possunt. Item per Sch. Supp. 3. Nam fieri potest, ut Probabilismus re, & praxi admittatur, licet verbo negari videatur. Quare ex nullo Antiquorum certa hujus quæstionis resolutio expresse, & clare desumi potest. Quæ responsio generalis etiam ad quattuor Doctores inibi peculiariter commemoratos universim extendenda est. Sed quod ad Alb. Magn. præsertim, & Scotum attinet, quoniam quædam eorum loca distincte proposita, ita distincte solvenda sunt.

Itaque quod est ad textus Scoti, secundi quidem vim nihil reformidet Lector, quia verba illa: *Quia videlicet*: usque ad finem, in quibus solum ea continetur, a Probabilioristis pro sua, ut alias diximus, liberalitate, vel ut minus indiligentia addita sunt. Tertii vero verba partim mutilata, partim mutata, partim adjecta pariter sunt. Nam locus hic integer, ac genuinus hujusmodi est.

Sed hic est dubium primo de Amido &c.

Hic breviter potest dici, quod cum certum sit, farinam tritici purgatam secundum communem purgationem, eo modo scilicet, quo Pistores solent eam purgare, esse materiam convenientem ad faciendum panem consecrabilem: (Jam nunc incipit Lector intelligere, qua de re loquatur Scotus, & num hic locus, etiamsi esset germanus ac verus, ad rem facere possit): & dubium sit, an Amidum sit hujusmodi materia; & pars negativa multum sit probabilior, non sine peccato aliquis se exponit tali dubio: maxime ille, qui exponit hostias consecrandas, quia sibi simpliciter est certum, quod de tali materia præparat. Utens sorte po-

te potest magis excusari de peccato, quia supponit talem materiam esse bene preparatam.

Quod tandem ad locum Alb. Magn., qui re vera clarius est, is dupliciter peculiariter solvitur. 1. per illius exempla P. II. allata, & Sch. Sup. 3. p. ejusdem. Nam in illis Probabilismus re, & praxi diserte licitus invenitur, licet hoc loco verbis clare negari videatur. 2. per Schol. 1. ad Def. 26. Fortasse enim per minus probabile, quod ex *to magis probabile* hoc loco necessario infertur, non intelligit veram, & propriam probabilitatem, sed potius impropriam, ac diminutam, nempe eam, quæ pro se *non habet rationem expressam*; ideoque aliter intelligit, ac nos intelligimus. In qua usurpatione, ejus testimonium nobis non solum non obesse, sed ne quidem ad rem esse, perspicuum est.

Quod vero Antiquitas fere tota Probabilismum non rejecerit, sed approbaverit, ex tota secunda Parte in Scholarum Principibus, aliisque Doctoribus liquet.

Quintumdecimum per Cor. 2. Ax. 15., & Can. 6., ac Supp. 2. p. hujus. Siquidem quod ad primum locum attinet, de opinionibus Magistrorum diversis in rebus Fidei aut Morum necessariis intelligitur, quæ sunt erroneæ, seu quæ certo principio opponuntur, nempe vel manifestæ Scripturæ, vel Ecclesiæ determinationi. Hæ autem opiniones probabiles esse non possunt, quia opinio probabilis error non est (a). Unde hic locus potius Probabilioristis vel maxime nocet, ut secunda Parte notavimus. Lege articulum in fonte, & id ipsismet oculis cognosces.

Quod ad secundum, cum hujus loci vis contineatur in illis verbis: *præcipue autem periculo-*
Y sum

(a) per
Cor. 3.
Def. 26.
27.

sum est, ubi veritas ambigua est; quod in hac quaestione accidit, quia inveniuntur Theologi Theologis, & Juris Juristis contraria sentire: ea aptissime intelligi, & explicari possunt de ambiguitate, ac dubietate practica, & directa, minime de speculativa, & reflexa (a). Practica autem, & directa reflexe certo removeri potest (b).

(a) per

Can. 6.

(b) per

Schol. 2.

Prop. 10.

n. 8.

(c) per

Can. 2.

Quod ad tertium, cum is locus sit non solum obscurus, sed omnium obscurissimus, eo minime omnium quidpiam conficitur (c). Tu ipse, Lector, periculum fac, atque, seclusa etiam Interpretum dissensione, locum esse intellectu valde difficilem experimento cognosces. Et tamen hoc loco Probabilismus a D. Thoma evidenter, si Deo placet, rejectus est. Quod a veritate tamen longissime abesse illud magnopere confirmat; & quod etiam Probabilistæ ipsi hoc eodem loco ad probandum ex D. Thoma licitum Probabilismi usum maxime utuntur; & quod non distinguit S. Doct. de Opinione minus, æque, vel magis probabili, sed de opinionibus contrariis magistrorum universim loquitur; & quod affirmat diserte, non peccare quempiam, si ex contrariis opinionibus in *dubitationem* non adducatur; & quod alia dicit, ex quibus bene consideratis, atque perpensis ratiocinando legitime colligi possit, S. Doct. Probabilismum admisisse. Vide Scriptores hunc locum ex professo interpretantes, ac discutientes. Sed nos hoc loco minime usi sumus, quia non ambigua, involuta, incerta, peculiaria, contentiosa, sed clara, certa, & communia solum a nobis sumenda sunt (d).

(d) per

Præm. 4.

p. p.

Quartus denique locus de novo additus invicte
sol-

solvitur per hoc primum, quod Opusculum illud communi consensione non est fœtus genuinus D. Thomæ. Quæ fortasse causa est, cur a Probabilioristis non fuerit hætenus usurpatus. Deinde etiam fac esse, solvitur tamen demonstrative per Supp. 10., & 19. Etenim per ea verba, quibus vis continetur, nihil aliud astruitur, quam mos amplectendi, defendendi, consulendi proprias sententias tanquam probabiliores, qui apud Doctores obtinet; non vero astruitur, minus probabiles opiniones in probabiliorum conflictu sequi non posse. Nam contrarium posse licite fieri etiam per D. Thom., nisi si eum sibi turpiter contradicentem velis, cum ex Scholio ejusdem Supp. 19., tum ex Propos. 2. p., tum denique ex toto Opere luculentissime demonstratum est.

S C H O L I U M.

QUONIAM ex solius D. Thomæ auctoritate, si de illius mente certo constet, consentientibus in id Probabilioristis simul, atque Probabilistis, controversia hæc nullo negotio definiri potest (a); & illi tribus superioribus peculiariter locis evidenter pro se definitam putant, sed præsertim loco tertio, quem propterea quæstionis sedem appellant; isti vero contra arbitrantur: ut Lectoribus facile appareat, cujusmodi sint vel illæ auctoritates, quæ habentur demonstrativæ, juvat retorsionem omnibus argumentis applicabilem generatim responsione prima universali traditam, his tribus locis peculiariter applicare.

(a) per
histor. 2.
p. n. 11.

Ajo igitur, has tres auctoritates, vel Probabilis-

num nihil omnino tangere, vel etiam Probabiliorismum libertati faventem simul ex æquo labefactare. Ut cætera omittam, quæ in mea Methodo ad rem modicum faciunt, tota istorum locorum efficacia in illis verbis majusculo charactere impressis continetur. Lege, Lector, & confer. Nunc etiam Probabiliorismus favens libertati versatur in dubiis, ac ambiguis, ubi veritas expresse non habetur (*a*): Etiam opinio probabilior favens libertati error esse potest æque, ac opinio minus probabilis (*b*): Et exposita æquali peccandi periculo (*c*); quamquam neutra determinate error est (*d*): Cum sunt duæ opiniones contradictoriæ de eodem, oportet esse alteram veram, alteram falsam (*e*); idque sive æqualiter, sive inæqualiter sint probabiles: Neque cum opinione probabiliori adest ulla certitudo (*f*): Etiam inter probabilem, & probabiliorē dubitatio oriri solet, & potest ob ipsam opinionum contrarietatem (*g*): In summa opinionis minus probabilis, vel probabilioris faventis libertati, omnia paria sunt (*h*). Quare si in his locis Probabilismus utcumque evertitur, everti quoque Probabiliorismum utcumque necesse est. Sed nec unus, nec alter ullo modo evertitur, cum hæc loca certo non intelligantur, quemadmodum Probabilioristæ contendunt. Vide interpretationes varias apud Auctores.

- (*a*) per
Supp. 4.
p. p.
(*b*) per
Cor. 8.
Def. 26.
27.
(*c*) per
Sch. Sup.
5. 6. n. 2.
¶ 6.
(*d*) per
Cor. 3.
Def. 26.
27.
(*e*) per
Ax. 1.
(*f*) per
Cor. 2.
Def. 26.
27.
(*g*) per
Sch. Ax.
7.
(*h*) per
Cor. 8.
Def. 26.
27.

Adde, quod ad secundum locum attinet, illum magis adhuc Probabilioristis, quam Probabilistis obesse. Etenim affirmat D. Thomas, periculose determinari quæstionem de peccato mortali, nisi expressa veritas habeatur, & præcipue, ubi illa ambigua est, quia errari potest. Subdit vero, errorem, quo non creditur esse peccatum

mort-

mortale, quod est peccatum mortale, Conscientiam non excusare a toto, licet forte a tanto (hoc est efficere, ut sit peccatum veniale, vel saltem mortale levius) errorem vero, quo creditur esse mortale, quod non est mortale, ex Conscientia obligare ad peccatum mortale. Jam vero inter opiniones utrinque vel æqualiter, vel inæqualiter probabiles, veritas expressa nunquam habetur, sed ea ambigua est (a). Probabilioristæ determinant, esse peccatum mortale, quod probabilius mortale est, licet probabiliter non sit mortale; Probabilistæ vero determinant, non esse mortale, quod probabiliter mortale non est, quamvis probabilius sit mortale. Quamobrem etiamsi peccatum mortale a parte rei non sit, Probabilioristæ tamen ligant Conscientiam ad mortale, & quidem ita grave, sicuti in conscientia est; Probabilistæ vero, etiamsi peccatum mortale a parte rei sit, Conscientiam tamen solvunt, vel omnino a mortali, vel a mortali graviore; ideoque illi periculosius quæstionem de mortali determinant, quam isti, & propterea in D. Thomæ Doctrinam impingunt, eo vel ipso maxime loco, quem sibi potissimum evidenter favorabilem arbitrantur.

(a) per
Supp. 4.
p. p.

Sextumdecimum per Supposit. 2. P. II. Nam Henricus ita leviter quæstionem pertractavit, ut fere nihil contulisse ad ejus decisionem videatur. Lege in fonte. Et unum tantum argumentum ex capite Conscientiæ, & rectæ Rationis desumptum affert, quod falsum esse a nobis demonstratum est. (b) Accedit, quod loquitur tantum de conflictu minus probabilis cum probabiliori, non vero cum æqualiter probabili. Unde Probabilismus ex ea parte, qua inter opinio-

(b) per
Cor. 6.
Ax. 17.

nes æque probabiles versatur, etiam data auctoritate Henrici, fartus tectus est.

Decimum septimum per P. II. in calce, & Supp. 3. ejusd. & Can. 6. hujus. Nam quod ad S. Raymundum attinet, cum Probabilismum non rejecisse ex secunda Parte jam liquet; quod vero ad S. Antoninum, de eo ita varîe locutus est, ut quid de illo senserit, revera certo definiri non possit. Accedit, quod etiam iste de solo conflictu opinionis minus probabilis cum probabiliori loquitur; ideoque altera Probabilismi pars, etiam admissa ejus Sententia, licita est. Porro quæ hi Sancti dicunt de opinionum incertitudine, ac practica dubietate, sicut & alia Probabilismo opposita, quæ ex his afferri possunt, uno, aut alio modo ex assignatis Can. 6. apte intelliguntur.

Decimum octavum per Supposit. 14. P. I. & Cor. 7. 8. 9. Prop. 1. Quid enim opus est recurrere ad hujusmodi implicitam, & incertam Probabilismi condemnationem, præcipue ubi quærenda non est (quis enim unquam audivit, rejici in Proëmio Pontificiæ Constitutionis, quod postea censura peculiari rejciendum est?) si is non est reprobatus in terminis tum, cum reprobari merito, & potuisset, & debuisset? Et quomodo Ecclesia potuit *virtualiter* Probabilismum reprobasse, si nedum *virtualiter*, sed etiam *formaliter* approbavit? Adde, quod alienum est ab Evangelica simplicitate, & Sanctorum Patrum Doctrina, ipsorum Probabilistarum sententia, probabile esse non posse, (a) quia error est.

(a) per
Cor. 3.
Def. 26.
27., &
Cor. 2. 3.
Def. 5.

Decimum nonum, Vigesium, & Vigesium primum per Exposit. ipsius quæst. ante
Analysim in Except. Materia enim Sacramen-

to-

torum, Fidei, Judicii, Medici, aliorumque Reipublicæ Officialium ab hac quæstione suo quælibet modo excepta est. Cur igitur ab una Re ad plane diversam argumentari a nobis ipsis exceptam? Porro illæ Propositiones tanquam falsæ per certa principia damnatæ sunt (a): unde non erant vere, & absolute probabiles. Quænam igitur contra veram, & absolutam probabilitatem hujusmodi argumentatio est?

(a) per
Sch. Ax.
24.

Vigesimum secundum per Supp. 14. P. I. & Cor. 7. 8. 9. Prop. 1. Non enim Ecclesia in illa Propositione 4. Probabilissimum virtualiter, & implicite damnasse censenda est, quæ in terminis explicitum, manifestumque indemnatum dimisit, tum maxime, cum damnare, & potuisset, & debuisset; quæque non solum implicite, verum etiam explicite approbavit. Cum autem addunt Probabilioristæ evidentiam hujus arguitivæ condemnationis, de sua, an de communi loquuntur? Nos enim omnes, licet non prorsus bardi, ac stupidi evidentiam hujusmodi non videmus: imo e contrario evidentiam non solum virtualis arguitivæ, sed etiam formalis approbationis videmus. Ne autem ignoret Lector, quid in ea Propos. 4. sit ab Ecclesia fulguritum, breviter accipiat, condemnationem potissimum contineri in his verbis *generatim*; & *probabilitate quantumvis tenui*. Etenim certo falsum est, & *generatim* esse prudentem minorem probabilitatem; & *tenuem probabilitatem* esse veram, solidam, practicam, & certam probabilitatem, de qua Probabilistæ loquuntur. Nam tenuis probabilitas, non magis vera probabilitas, quam pictus homo, verus homo est.

Vigesimum tertium per Can. 5. Nam factò

ipſo omnia in argumento aſſumpta falſa ſunt . Falſum primum . Non enim fuit Concilium Nationale, ſed ſimplex Conventus, qui quotannis fieri ſolet . Falſum ſecundum . Nam cum in Gallia ſint 18. Archiepiſcopi, & 112. ut minus Epiſcopi, huic Conventui ſolum 16. adfuerunt . Falſum tertium . Probabilismus etenim neque in propoſitione aliqua expreſſe damnatus, neque ulla cenſura affectus eſt; cum tamen multæ aliæ propoſitiones fuerint hoc modo in eo condemnatæ: Lege in fonte . Itaque huius Gallicani Conventus (vel etiam, ſi mavis, Concilii Nationalis) auctoritas magna quidem, & reverenda, ſed minime certa, & decretoria eſt (Concilia enim Nationalia communem, & certam fidem non faciunt, niſi ab Apoſtolica Sede approbata) unde adverſus Probabilismum nihil certo conficit. (a)

(a) per
Can. 2.

Tandem velim dicant mihi Probabilioriſtæ, quoniam Gallicanus Conventus plenior, celebrior, atque ſolemnior habendus ſit, an iſte An. 1700., in quo contra Probabilismum, an vero ille An. 1682., in quo contra Pontificis poteſtatem, ejuſque infallibilitatem, atque ſupra Concilia Œcumenica ſuperioritatem definitum eſt . Sane præter alias communes utrique ſolemnitates, iſte & ordinaria tantum convocatione, & *permiſſione ſolum Regia*, ille autem & extraordinaria, & *Mandato Regio* indiſtus, & ille præ iſto majori Patrum numero peractus eſt . Nam in iſto Epiſcopi duntaxat ſexdecim, alii vero Viri Eccleſiaſtici viginti; in illo autem Epiſcopi triginta quattuor, aliique Eccleſiaſtici Viri triginta octo interſuerunt . Ut omittam in illo expreſſius, & ſolemnius repræſen-

sentari Gallicanam Ecclesiam per verba hujusmodi, *Ecclesiam Gallicanam representantes*, quæ in isto desiderantur. Et tamen quid ab illo sit confectum, & quanti a Theologis minime Gallicis, imo & ab ipsamet Apostolica Sede sit faciendum, atque protecto fiat, Doctis comper-
tum est.

Vigesimum quartum, Vigessimus quintus, Vigessimus sextus per Hypothesim, & totum Opus nostrum. Nam ex his omnibus nihil certi conficitur, cum quod spectat ad Doctorum recentiorum numerum, vel æqualis, vel etiam multo major Probabilistarum ei numerus opponatur: & illi rationibus certis destituantur, ut ex nostris demonstrationibus liquet. Humana vero auctoritas, quanta quanta sit, sine efficaci ratione, aut nihil, aut modicum valet. (a) Quod vero spectat ad Diocesæon Decreta, & Universitatum Judicia, his quoque multæ opponuntur, quæ nihil contra Probabilismum statuere. Ut omittam pluribus de causis, quæ ea, quæ in manu est, aliquid moliri contra Probabilismum potuisse. Itaque earum momentum grave quidem, & non parvi faciendum, non tamen certum est.

Ultimum denique per Schol. Supp. 10. P. I. n. 4. Etenim omnia illa Decreta solos Magistros, ac Lectores afficiunt, qui sane etiam ex ipsa disputationis natura, ne dum ex munere, seligere tenentur, & docere sententias communiores, tutiores, & probabiliores modo ibidem explicato. Quod si id facere a Superioribus vero præcepto præcipiantur, multo magis tenentur; sed hoc contra nos nihil est. (b) Aliud est de re aliqua scholastice decernere, aut etiam

(a) per
Sch. Def.
29. n. 1.

(b) per
Exposit.
quæst. ante
Analys.

con-

- consulere, aliud eam ad praxim deducere. Qui eo modo decernit, immo qui & in praxi consulit, nititur ad probabilius, ac tutius. Sed quoniam privatum iudicium alieno præjudicare non debet, aut potest, cum uni unum, alii oppositum probabilius videatur (a); hinc quod privato est probabilius, sola regula liciti tum apud se, cum apud alios per se esse non potest: unde & oppositum licite eligi potest. Adde, quod cum Confessarius ex. gr. respondens Pœnitenti, ei aliquid consulit, non dicit simpliciter, id sibi videri probabilius, aut speculative verum, sed dicit solum, posse id fieri sine peccato ex probabiliorum Doctorum sententia (b). Quare etiam ex modo decernendi, vel consulendi rigoroſe nihil contra conficitur. Adde, Sententiam de licito usu Probabilismi non solum communioſem, & probabilioſem opposita, tum præſertim, cum huiusmodi Decreta emanata sunt, sed etiam certam fuiſſe & nunc eſſe, uti demonſtravimus. Quapropter probabilioſa, immo certa defendit qui licitum Probabilismi uſum defendit. Afferant Probabilioſiſtæ Ordinum Decreta clare ſuis prohibentia, vel uſum Probabilismi a nobis demonſtrati, vel etiam Magiſtris, ac Lectoſibus, ne defendant, aut doceant ſententiam, quæ ſtatuit, eum licitum eſſe, & aliquid fortasſe contra Nos probabunt. Nam in iis, quæ afferuntur, nihil tale reperitur.

Corollaria Universalia Tria.

- I. **A**TQUE hinc ex toto Opere liquet, num Probabilismus ſit res vetus, an nova, ſicuti Probabilioſiſtæ arbitrantur. Veritas enim,
ac

ac certitudo non nova, aut certi temporis, sed antiqua, & æterna est.

I I. Quomodo Scientiæ Morali constantia, soliditas, securitas, certitudo, atque ideo dignitas, ac utilitas facile comparari possit. Cum enim hujus facultatis munus sit docere, quid certo liceat, quidve non liceat, hoc nullo negotio obtineri potest, si quod ad res hætenus jam satis examinatas, atque discussas attinet, statutis prius, ex mutua Probabilistarum, ac Probabilioristarum consensione, veris certisque fontibus, hoc est Doctoribus, unde vera, ac solida probabilitas certo hauriri possit, primo certa quælibet in unaquaque materia ponantur, deinde omnes sententiæ certo probabiles faventes libertati ex singulis Doctoribus exacte, ac fideliter colligantur, (hoc jam fecit Mendo in Epitome Opinionum Probabilium, num satis pro rei dignitate, ac necessitate, judicare modo non refert) adjectis unicuique breviter suis potioribus fundamentis; quod vero ad res de novo in dies emergentes, ac satis nondum discussas pertinet, si collatis mutuo auxiliis, opiniones per exactam discussionem, vel ad certam probabilitatem promoveantur, vel ex albo probabilitatis expungantur. Hoc pacto Moralis solidæ, constantis, firmæ, securæ, certæ Corpus breve, succinctum, expeditum, ac numeris omnibus absolutum haberi facile potest. Atque hoc præstat magis, quam æternas de Probabilismo lites serere, productis ad nauseam Operibus tempus consumere, se mutuo cum fidelium scandalo proscindere, atque Orbem clamoribus implere. Hoc Confessariis, cunctis fidelibus ipsis, toti denique Ecclesiæ ne dum utile, sed etiam pernecessarium est.

III. An ab Ecclesia damnari debeat, ac possit Probabilismus, quemadmodum Probabilioristæ cupiunt, venditant, postulant, & fortasse sperant, an vero Probabiliorismus. Quod ut intelligas, hæ duæ Propositiones contradictoriæ distinguendæ sunt.

Prima. In rebus ad solam actionis honestatem pertinentibus licet sequi, & ad praxim deducere opinionem vere, absolute, certo, & practice probabilem libertati faventem in conflictu opinionis, vel æque probabilis, vel probabilioris faventis legi, seu tutioris.

Secunda. Non licet.

Prima Probabilistarum, secunda Probabilioristarum est.

Nunc quæ ex istis duabus contradictoriis Propositionibus ab Ecclesia damnari debeat, si id oporteat, aut possit, an Prima, an Secunda, si Probabilismus sit vere a Nobis toto hoc Opere demonstratus, periti, & æqui iidem Lectores judicabunt.

FINIS TERTIÆ PARTIS.

MONUMENTA

AD PROBABILISMI CONTROVERSIAM PERTINENTIA.

S. AUGUSTINUS CONTRA CRESCONIUM
GRAMMATICUM.

LIB. 3. CAP. 73.

TU vero callidus Examiner, appensorque verborum, doces nos quid valeat comparativus gradus, & tanquam victor exultas, quod non possem dicere, traditionem probabilius nos vobis objicimus, nisi vos nobis eam probabiliter objicere confiterer. Si enim vos, inquis, probabilius, nos ergo probabiliter. Et hoc doces, quia sic est probabiliter, & probabilius, ut si dicas, vere, & verius: & quia gradus iste quod ante positum est auget, non quod ante dictum est improbat. Adjungis alia verba, quibus hoc evidentius intelligamus: ac dicis, sic est bene, & melius, male, & pejus, horribiliter & horribilius, sic esse ostendens probabiliter, & probabilius. Unde colligi putas, quia si ego probabilius, quod falsum est objicio, superest, ut vos probabiliter, quod verum est objecisse confirmes. Hic ego nunquid dico, quod in questione, vel disputatione ecclesiastica nos artificiali grammatica docere conaris, quid valeat comparativus

De vi
compara-
tativi
gradus.

trivus gradus, quia id, quod ante positum est, auget, non quod ante dictum est, improbat? Video enim, quam hoc inepte tibi objiciam, quod tu videre noluisti, quando mihi anticategoriam velut ex arte rhetorica objiciendam putasti: quod genus questionis, ubi dicitur, non ego feci, sed tu fecisti, etiam in auctoritate prophetica demonstravi.

C 'A P. 74.

Considera tamen diligentius, ne forte invenias in Latinae locutionis auctoribus, quibus grammaticorum artificialia serviunt, non semper istum gradum quod ante positum est augere, sed aliquando contrario superferri. Cujus locutionis exemplum interim mihi ex Apostoli Epistola occurrit, quam scripsit ad Hebræos. Cum enim loqueretur de benedictione terræ, quæ accepta pluvia fructum reddit, deinde subjecit, Proferens autem spinas, & tribulos, reproba, & maledictioni proxima est, cujus finis in unctionem. Quod ne illis, quibus loquebatur, optasse videretur. Confidimus autem, inquit, de vobis fratres charissimi, meliora, & hærentia salutis. Attendis certe quomodo hic dixerit meliora: non quia bona erant, quæ supra dixerat, proferre spinas, & tribulos, unctionem mereri; sed magis, quia mala erant, ut illis devitatis meliora eligerent, & optarent, hoc est, bona tantis malis contraria. Sed forte Apostolum sic audiendum esse arbitraris, quemadmodum de se ipse dicit, tanquam hominem, & si imperitum sermone, sed non scientia: & ideo non verborum in eo, sed rerum, atque sententiarum auctoritatem putas esse sectandam, bona
poni

poni debuisse, contendens, ubi posuit ipse meliora? Quid si & ego sum his litteris assuesfactus, & illas, quas puer didici, oblitus, sic dixi, Objicis traditionem, hanc ipsam multo probabilius nos vobis objicimus, tanquam dicerem probabiliter, comparativum pro positivo ponens, non quia vos probabiliter, sed magis quia improbabiliter: sicut ille meliora, non quia illa erant bona, sed magis quia mala: tu quare tam temere concludis, ex hoc confirmasse me, vos probabiliter, quia dixi nos probabilius?

C A P. 75.

Quanquam nec secundum grammaticos in verbo me errasse reprehenderes, si saltem verborum ipsorum auctores, vel attendere, vel memoriter recollere voluisses. Pueriles enim habent litteræ, sed non a puero imperito dictum.

Dii meliora piis, erroremque hostibus illum: Discissos nudis laniabant dentibus artus.

Quomodo ergo meliora piis, quasi bona essent istis, ac non potius magna mala, qui discissos nudis laniabant dentibus artus? Jam vides certe, quia sicut iste piis potuit optare meliora, quamvis illa, in quorum comparatione optabat, non essent bona: sic & ego potui dicere, traditionem probabilius vobis objicimus, quamvis eam vos nobis non probabiliter objiceretis. Ut omittam, quia probabile quando dicitur, non consequenter est verum; cum ea dicuntur, quæ fieri possunt, ac solent, & ideo probantur; hoc est approbantur, & creduntur, etiam si facta non sint: quod autem verum est, cum ostenditur, necessario probabile est, & illo utique probabilius. Recole libros, ubi
ver-

Comparativus gradus non semper auget. Virg. l. 3. Georg.

verba didicisti, quam te non fallam, profecto reperies.

C A P. 76.

UNde etiamsi vestros probabiliter nostris traditionem obieciſſe concederem, non ideo verum obieciſſe contenderem, & recte non dicerem probabilius hanc objicere: quandoquidem a vobis nominari tantum traditores ſolemus audire, nullis autem geſtis, vel eccleſiaſticis, vel publicis recitari, demonſtrariſſe conſeſſos; a nobis autem proferri & geſta publica, ubi veſtri tradiderunt, & eccleſiaſtica, ubi conſeſſi Deo judici dereliſti ſunt.

C A P. 77.

Retor-
quet in
adverſa-
rium.

SEd non omitto tam manifeſtum adjutorium tuum, quo nobis etiam neſciens plurimum favet, docendo regulas comparativi gradus: quia id quod ante poſitum eſt auget, non quod ante dictum eſt improbat, ſecundum enim hanc regulam tuam, ſecundum quædam verba tua in Episto-
la tua, ſine ulla difficultate obtinuimus cauſam noſtram. Tu enim dixiſti in primis partibus litterarum tuarum, velut noſtram pertinaciam criminando; tot documenta legalia, quod melius, & verius eſt, nobis perſuadere non poſſe. Ubi ego concludo ſecundum artificialia tua, jam nos verum, & bonum tenere, ſi quod verius, & melius eſt, nobis perſuaderi non poteſt. Cum ergo nos non reſcindamus, ut ſecundum te loquar, verius, & melius baptiſma veſtrum, quare vos reſcinditis verum, & bonum noſtrum? Item cum dixiſſes, hoc & nos volumus, ut Chriſtus ſit
ori-

origo, & radix, caputque Christiani: continuo subjecisti. Sed quærimus per quem hoc melius fiat? Quod dicendo utique concessisti & per malum ministrum bene hoc fieri, sed melius per bonum. Cum itaque nos non rescindamus baptismum, quem per vestrum, tanquam per bonum ministrum dari dicitis: quare vos rescinditis baptismum, quem per nostrum, tanquam per malum ministrum datum esse contenditis? Tu enim dixisti, quærimus per quem melius fiat. Et tua regula est, quia gradus ille quod ante positum est auget. Unde si per vestrum, sicut putas, melius fit, ergo & per nostrum bene fit. Ac per hoc quando per nos baptizatum rebaptizatis, id quod ex ista tua regula bene factum esse conceditis, sacrilega præsumptione rescinditis.

ET LIB. 4. CAP. 55.

Quin etiam qui dixi, traditionem multo probabilius nos vobis objicimus. Respondes me hoc fuisse confessum, quod eam vos nobis probabiliter objicitis; doces etiam regulam locutionis, qua comparativus gradus quod ante positum est auget, non quod ante factum est improbat: & adjungens, sicut bene, & melius, male, & pejus, horribiliter, & horribilius, ita esse probabiliter, & probabilius. Unde tibi colligere videris, & dicis; Si vos probabilius, nos ergo probabiliter. Hinc ego in illo prolixiore trium librorum Opere suo loco tibi satis, aut plusquam satis fortasse respondi, & ostendi ex illis litteris ubi verba didicimus, quomodo comparativus gradus non semper augeat, quod comparat, aliquando improbat, cui comparatur. Inde est:

Z

Dii

Lib. 1.
contra
Pet.cap.
21.
Sup.lib.
3.cap.73.
74. 75.
76.77.

Virg.lib.
3.Georg.
Æneid.3.

Dii meliora piis.

Inde est:

— melioribus opto Auspiciis . Lege diligenter ,
plura ipse reperies . Sed nonne miraris , obsecro te ,
in hac caussa Maximianensium , ex qua tibi ad
omnia nunc statui respondere , nec hujus mihi de-
fuisse locutionis exemplum ? In illa quippe luculen-
tissima , & sæcundissima sententia Bagajensis Con-
cilii . Inventa est , inquiunt , causa salubrior , ne
per cuncta membra pestilens irrepāt virus , ut
compendioso dolore natum decidat vulnus . Certe
secundum regulam tuam salubris , non salubrior di-
cere debuerunt . Neque enim illud salubre , sed per-
niciosum erat , ut per cuncta membra pestilens vi-
rus irreperet . Salubrior ergo erat causa , ut com-
pendioso dolore natum decideret vulnus , quamvis
non esset salubris , sed contra exitiabilis , ut per
cuncta membra pestilens irreperet virus . Sic tradi-
tionem probabilius nos vobis objicimus , quamvis
eam vos nobis non probabiliter objiciatis .

D. THOMAS QUODL. 3. ART. 10.

AD secundum sit proceditur : Videtur quod Au-
ditores diversorum Magistrorum tenentium
diversas opiniones excusentur a peccato erroris , si
opiniones Magistrorum suorum sequantur . Dicit
enim Dominus Matth. 23. Super Cathedram
Moysi federunt Scribæ , & Pharisei ; omnia ,
quæ dicunt vobis , servate , & facite . Multo er-
go magis servanda sunt illa , quæ traduntur a Do-
ctoribus sacre Scripturæ ; ergo non peccant qui eo-
rum opiniones sequuntur . Sed contra est quod dici-
tur Matth. 15. Si Cæcus ducatum cæco præstet ,
ambo in foveam cadunt . Sed quicumque errat ,
cæ-

cæcus est in quantum errat ; ergo quicumque sequitur opinionem errantis Magistri , in foveam peccati cadit .

Resp. Dicendum , quod diversæ opiniones Doctorum sacræ Scripturæ , si quidem non pertineant ad fidem , & bonos mores , absque periculo Auditores utramque opinionem sequi possunt . Tunc enim habet locum quod Apostolus dicit ad Rom. 14. Unusquisque in suo sensu abundet . IN HIS VERO , QUÆ PERTINENT AD FIDEM , ET BONOS MORES NULLUS EXCUSATUR , SI SEQUATUR ERRONEAM OPINIONEM ALICUJUS MAGISTRI . IN TALIBUS ENIM IGNORANTIA NON EXCUSAT , alioquin immunes a peccato fuissent qui secuti sunt opinionem Arii , Nestorii , & aliorum Hæresiarcharum , nec potest excusationem habere propter simplicitatem Auditorum , SI IN TALIBUS ERRONEAM OPINIONEM SEQUATUR . IN REBUS ENIM DUBIIS NON EST DE FACILI PRÆSTANDUS ASSENSUS , quinimmo ut August. dicit Lib. 3. de Doctrina Christiana . Consulere debet quis regulam fidei , quam de Scripturarum planioribus locis , & Ecclesiæ auctoritate percepit . Qui ergo assentit opinioni alicujus Magistri contra manifestum Scripturæ testimonium ; sive contra id , quod publice tenetur secundum Ecclesiæ auctoritatem , non potest ab erroris vitio excusari .

Ad illud ergo , quod in contrarium objicitur dicendum , quod ideo præmisit , super Cathedram Moyfi sederunt Scribæ , & Pharisei , ut quod postea subdit : omnia quæ dixerint vobis servate , & facite : de illis intelligatur , quæ ad Cathedram pertinent , ad quam non pertinent ea , quæ sunt contra fidem , vel bonos mores .

QUODLIB. 8. ART. 13.

Quis titulus fuerit huic articulo a D. Thoma præfixus non convenit. Alii enim volunt hunc.

Utrum ille, qui habet plures præbendas peccet.
Alii vero istum.

Utrum quando sunt diversæ opiniones de aliquo (alii legunt: de eodem) facto, ille qui sequitur minus tutam peccet: sicut de pluralitate præbendarum. Vide, Lector, num hic articulus clarus esse possit, quemadmodum Probabilioristæ dicunt, si vel ipse titulus in quæstione positus est. Neque vero parum ad Probabilismi quæstionem conducit, utrum unus, vel alter verus statuatur, ut consideranti liquet.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod ille qui habet plures præbendas, peccet ex hoc ipso, quod opiniones Magistrorum sunt in contrarium. Quicumque enim committit se discrimini in his, quæ sunt ad salutem, peccat; sed iste committit se discrimini, ut videtur, cum faciat contra multorum peritorum sententiam; ergo videtur, quod peccet. Sed contra. Potest esse; quod in tali casu aliquis adhibeat diligentiam inquirens, an habere plures præbendas sit licitum, nec invenit aliquid, quod eum moveat ad hoc, quod sit illicitum; ergo videtur quod sine peccato possit plures præbendas habere.

Resp. Dicendum, quod duobus modis aliquis ad peccatum obligatur: uno modo faciendo contra legem, ut cum aliquis fornicatur: alio modo faciendo contra conscientiam, etsi non sit contra legem, ut si conscientia dicat alicui, quod levare festucam de terra sit peccatum mortale. Ex conscientia au-
tem

tem obligatur aliquis ad peccatum, sive habeat certam fidem de contrario ejus, quod agit, sive etiam habeat OPINIONEM CUM ALIQUA DUBITATIONE. Illud autem quod agitur contra legem semper est malum, nec excusatur per hoc, quod est secundum conscientiam, & similiter quod est contra Conscientiam est malum, quamvis non sit contra legem; quod autem nec contra conscientiam, nec contra legem est, non potest esse peccatum.

Dicendum est ergo, quod quando sunt DUÆ OPINIONES CONTRARIÆ DE EODEM, OPORTET ESSE ALTERAM VERAM, ET ALTERAM FALSAM. Aut ergo ille, qui facit contra opinionem Magistrorum, utpote habendo plures præbendas, facit contra veram opinionem, & sic cum faciat contra legem Dei, non excusatur a peccato, quamvis non faciat contra conscientiam, sic enim contra legem Dei facit. Aut illa opinio non est vera, sed magis contraria, quam iste sequitur, ita quod vere licet habere plures præbendas; Nunc distinguendum est; quia aut talis habet conscientiam de contrario; & sic iterum peccat contra conscientiam faciens, quamvis non contra legem: aut non habet conscientiam de contrario, sed certitudinem (alii legunt: seu certitudinem). (Ex quo iterum patet, hunc locum esse obscuriorem. Nam ob hanc variam lectionem, redditur clarior certe, vel obscurior, ut liquet), sed tamen IN QUAMDAM DUBITATIONEM INDUCITUR EX CONTRARIETATE OPINIONUM, ET SIC SI MANENTE TALI DUBITATIONE PLURES PRÆBENDAS HABET, PERICULO SE COMMITTIT, ET SIC PROCULDUBIO PECCAT, utpote magis amans beneficium temporale, quam propriam salutem. Aut ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem adducitur, & sic

non committit se discrimini, nec peccat. Unde patet solutio ad objecta.

QUODLIB. 9. ART. 15.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod habere plures præbendas sine cura animarum, absque dispensatione, sit peccatum mortale. Quicumque enim facit contra statutum Concilii peccat mortaliter: sed qui habet plures præbendas facit contra statutum Concilii generalis; ergo peccat mortaliter.

Probatio mediæ; Distinctione 7. dicitur in quodam Decreto Urbani Papæ, quod incipit: Sacrorum Canonum. Omnino aliquem in duabus Ecclesiis titulari non liceat, sed unusquisque in qua titulus est, in ea tantum Canonicus habeatur. Licet enim Episcopi dispositione unus diversis præesse possit Ecclesiis, Canonicus tamen præbendarius, nisi unius Ecclesiæ, in qua conscriptus est, esse non debet. Præterea 15. q. 1. dicit quoddam Decretum Septimæ Synodi. Clericus ab instanti tempore in duabus non connumeretur Ecclesiis, negotiationis enim est hoc, & turpis lucri commodum, & ab Ecclesiastica consuetudine penitus alienum. Et sic idem quod prius.

Præterea Chrysostomus dicit. Quod tenebra erubuit, lumen erubescat; quod figuræ non fuit concessum, rei reor esse illicitum; figuræ autem non fuit concessum, quam inter Levitas: qui capiebat in Bethlehem, caperet in Jerusalem, quomodo cum perfectiores esse debeamus, qui capit in Tyro, non capit in Damasco? Præterea Bernard. dicit. Qui non unus, sed plures est in beneficiis, non unus, sed plures erit in suppliciis. Sed qui ha-

habet plures præbendas, plures est in beneficiis; ergo plures erit in suppliciis, & sic gravissime peccat.

Præterea, quicumque committit se discrimini, & periculo peccati mortalis, peccat mortaliter. Iste est hujusmodi, quia recipiendo plures præbendas jurat statuta utriusque Ecclesiæ, in quibus præbendatur, quæ aliquando non possunt simul servari, utpote si eodem tempore vocetur ad electionem in utraque Ecclesia, vel ad aliqua Ecclesiæ negotia peragenda; & præcipue si sit causa inter duas Ecclesias, cum utrique teneatur; ergo videtur quod peccet mortaliter.

Sed contra est, quia illud, quod vergit in commune periculum, non est ab Ecclesia sustinendum; Sed Ecclesia sustinet, ut aliqui communiter habeant duas præbendas; ergo in hoc non est periculum peccati mortalis.

Præterea licitum est alicui patrimonium habenti præbendam accipere; sed major est convenientia inter Ecclesiastica beneficia, quam inter patrimonium, & præbendam; ergo etiam licet habenti unam præbendam, accipere aliam.

*Resp. Dicendum, QUOD OMNIS QUÆSTIO IN QUA DE PECCATO MORTALI QUÆRITUR, NISI EXPRESSE VERITAS HABEATUR, PERICULOSE DETERMINATUR, QUIA ERROR, QUO NON CREDITUR ESSE PECCATUM MORTALE, QUOD EST PECCATUM MORTALE, CONSCIEN-
TIAM NON EXCUSAT A TOTO, LICET FORTE A TANTO. ERROR VERO, QUO CREDITUR ESSE MORTALE, QUOD NON EST MORTALE, EX CONSCIENCIA LIGAT AD PECCATUM MORTALE. PRÆCIPUE AUTEM PERICULOSUM EST, UBI VERITAS AMBIGUA EST, QUOD IN HAC*

QUÆSTIONE ACCIDIT . CUM ENIM HÆC QUÆSTIO AD THEOLOGOS PERTINEAT, IN QUANTUM DEPENDET EX JURE DIVINO, VEL EX JURE NATURALI, ET AD JURISTAS IN QUANTUM DEPENDET EX JURE POSITIVO; INVENIUNTUR IN EA THEOLOGI THEOLOGIS, ET JURISTÆ JURISTIS CONTRARIA SENTIRE . *In jure namque Divino non invenitur determinata expresse; cum in Sacra Scriptura expressa mentio de ea non fiat; quamvis ad eam argumenta ex aliquibus auctoritatibus Scripturæ forte adduci possint, quæ tamen non lucide veritatem ostendunt .*

Determinando vero eam secundum jus naturale, sic videtur ad præsens de ea dicendum, quod actionum humanarum multiplex est differentia . Quædam enim sunt, quæ habent deformitatem inseparabiliter annexam, ut Fornicatio, Adulterium, & alia hujusmodi, quæ nullo modo bene fieri possunt . De numero talium non est habere plures præbendas, aliter in nullo casu dispensationem recipere posset, quod nullus dicit . Quædam vero sunt actiones, quæ de se indifferenter sunt ad bonum, vel malum, ut levare festucam de terra, vel aliquid hujusmodi, inter quarum numerum quidam computant habere plures præbendas, dicentes . Ita licitum est plures præbendas, sicut habere plura Poma . Sed hoc non videtur esse verum; cum hoc, quod est habere plures præbendas, plurimas in se inordinationes contineat, utpote quia non est possibile aliquem in pluribus Ecclesiis deservire, in quibus est præbendatus, cum præbendæ videantur esse ordinatæ, quasi quædam stipendia Deo ibidem ministrantium . Sequitur etiam diminutio cultus Divini, dum unus loco plurium instituitur . Sequitur etiam in aliquibus defraudatio voluntatum

tum testatorum, qui ad hoc aliqua bona Ecclesiis contulerunt, ut certus numerus Deo deservientium ibi esset. Sequitur etiam inæqualitas, dum unus pluribus beneficiis abundat, & alius nec unum habere potest, & multa alia hujusmodi, quæ de facili patent; unde non potest contineri inter indifferentes actiones, & multo minus inter eas, quæ sunt secundum se bonæ, ut dare eleemosynam, & hujusmodi.

Sunt vero quædam actiones, quæ absolute considerata deformitatem, vel inordinationem quamdam important, quæ tamen aliquibus circumstantiis advenientibus, bonæ efficiuntur, sicut occidere hominem, vel percutere in se deformitatem quamdam important. Sed si addatur occidere malefactorem propter Justitiam, vel percutere delinquentem causa disciplinæ, non erit peccatum, sed virtuosum. In numero harum actionum videtur esse habere plures præbendas. Quamvis enim aliquas inordinationes contineat, tamen aliæ circumstantiæ possunt supervenire ita honestantes actum, quod prædictæ inordinationes totaliter evacuantur; ut puta, si sit necessitas in pluribus Ecclesiis ejus obsequio, & possit plus servire Ecclesiæ, vel tantumdem absens, quantum alius præsens; & si quæ alia sunt hujusmodi; & tunc istis conditionibus supervenientibus cum recta intentione, non erit peccatum, etiam nulla dispensatione interveniente, si consideretur tamen secundum Jus naturale, quia dispensatio ad Jus naturale non pertinet, sed solum ad positivum. Si vero aliquis hac intentione plura beneficia habeat, ut sit ditior, ut lautius vivat, & ut facilius ad Episcopatum perveniat in aliqua Ecclesiarum, ubi est præbendatus, non tolluntur prædictæ deformitates, sed augentur, quia cum tali in-

ten-

tentione, & unum beneficium habere, quod nullam inordinationem importat, esset illicitum. Et sic quidem esset dicendum secundum Jus Naturale, etiam nullo Jure Positivo superveniente. Nunc autem certum est per antiqua jura hoc esse prohibitum. Patet etiam huic prohibitioni consuetudinem esse contrariam, per quam quidam dicunt, illa Jura esse abrogata; nam per contrariam consuetudinem Jura humana abrogantur. Quidam vero dicunt per hanc consuetudinem antiqua Jura non abrogari, eo quod quædam Decretalis &c. multa per patientiam tolerantur, quæ si in judicium fuerint deducta, justitia cogente, cessarentur. Et hæc controversia Juristis est relinquenda, quamvis videatur hoc esse probabile, quod quantum ad hoc, quod Jura illa antiqua continent Jus naturale, abrogari non possunt per contrariam consuetudinem, utpote irrationalem.

Quantum autem ad hoc, quod solum de Jure positivo continent, possunt esse abrogata; præcipue si simulantes hanc contrariam consuetudinem, in quorum potestate est Jus Positivum mutare, intendunt per talem dissimulationem antiqua Jura mutare. Si ergo antiqua Jura, quæ hoc prohibent, in suo robore maneant, contraria consuetudine non obstante, certum est non posse aliquem plures præbendas habere absque dispensatione, etiam illis circumstantiis supervenientibus, quæ secundum considerationem Juris naturalis actum poterant honestare. Si autem antiqua Jura sunt per consuetudinem abrogata, tunc prædictis circumstantiis supervenientibus etiam sine dispensatione, licitum est plures præbendas habere; sine quibus circumstantiis licitum non est, quantumcumque dispensatio interveniat, eo quod dispensatio humana non aufert ligamen Juris

Na-

Naturalis, sed solum ligamen Juris Positivi, quod per hominem statuitur, & per hominem dispensari potest. Et ex his de facili potest patere responsio ad objecta.

HENRICUS QUODL. 5. QUÆST. 33.

Utrum Doctoribus contrariantibus circa aliquid agibilem, & agere secundum unam opinionem est periculum, & dubium de peccato mortali, agere autem secundum aliam est sine periculo, mortaliter peccet ille, qui agit illud, de quo est dubium, an sit peccatum mortale, ut emere redditus ad vitam.

Circa secundum arguitur, quod mortaliter peccat exponens se illi periculo, quia dicitur Ecclesiast. 3. Qui amat periculum peribit in illo.

Contra. Tunc multi essent in periculo mortalis peccati, & damnationis.

Resp. Dicendum quod questio ista generalis est de omnibus, in quibus Doctores contrariantur. Et certum est, quod in altero contrariorum est peccatum mortale, sicut est in tenere redditus ad vitam, & accipiendo ultra sortem, si hoc sit vere Usura, super quo variantur opiniones Doctorum.

Et sunt circa ejus dissolutionem tria advertenda.

Primo status Doctorum. Secundo rationes, & fundamenta eorum. Tertio conditio Auditorum, quos appello omnes, qui agere volunt secundum consilia alterius partis Doctorum.

Primo status Doctorum advertendus est, quales inventi sunt in aliis determinationibus suis, utrum veraces, dubii, vel mendaces secundum magis, & minus, qualiter vivunt, si ostendunt se esse amatores veritatis, non tam sermone, quam opere, qua-

qualiter instructi sunt, & illustrati in notitia eorum, quæ pertinent ad quæstiones terminandas, quæ affectione in determinando moveantur, qualia hæcenus determinabant ipsi, vel amici eorum, ad quæ sequitur forte, vel non sequitur id, quod nunc super proposita quæstione determinant; qualia consilia dare super casu proposito quæstionis ipsi, vel conjuncti eis consueverunt. Facilius enim homines sententiant secundum talia.

Secundo rationes, & fundamenta Doctorum in sententiando respicienda sunt, quorum rationes efficaciores, & validiores, & auctoritates expressiores.

Tertio conditio Auditorum, an sint litterati, & discreti potentes discernere determinationes, & ea comparare, an simplices, quos oportet alteri parti credere, & etiam an utraque pars Doctorum quoad omnia æqualiter nota est eis, an altera tantum. Et secundum hoc combinando prædicta varie tenentur conscientias suas ipsi Auditores informare. Et secundum hoc est aliquando uni peccatum mortale exponere se dubio illi, & periculo, & non alteri.

Si enim Auditor peritus sit, & novit statum Doctoris, qui sentiat contra partem periculosam, habere omnes bonas conditiones prædictas, aut plures ex eis, quam alius, novit etiam rationes ejus esse efficaciores, & expressiores auctoritates, quas adducit, iste procul dubio exponens se illi periculo, mortaliter peccat, quia quod agit non est ex fide, sive conscientia, sed contra dictamen conscientia, & Rationis recta.

Si vero Auditor simplex sit, non potens discernere Doctorum determinationes, neque conditiones prædictas circa Doctorem, qui stat contra partem periculosam, sed novit probas esse illos, qui sententiant contrarium, aut præsumit eos esse magis fide-

de dignos, iste exponendo se illi periculo, non peccat mortaliter, quia non reputat illud periculum, & si sit in rei veritate.

Quod si non sit in rei veritate, licet non peccet exponendo se illi periculo, peccat tamen mortaliter faciendo quod Regula Fidei prohibet, licet occultum sit ei, quod illud prohibet, quia huiusmodi ignorantia non est facti, sed Juris, quæ neminem excusat. Nisi forte distinguendum sit inter ea, quæ pertinent ad principia Legis naturalis, ut sunt illa, quæ sunt expressa in præceptis Decalogi, quæ neminem habentem liberum arbitrium ignorare licet; & inter ea, quæ sunt post illa principia, & ex illis ductu rationis elicienda, quæ forte licet aliquos simpliciores ignorare, & maxime habentes ignorantiam invincibilem ex debilitate ingenii ad illa cognoscenda.

Per hæc patet primum objectum.

Ad secundum. Quod tunc multi essent in periculo mortalis peccati, dicendum. Quod ex casu propositæ questionis non sunt aliqui in periculo mortalis peccati, nisi solum illi, qui contra conscientiam illi periculo se exponunt, & si forte sint multi, qui peccant ratione rei factæ, utpote potentes ex se ipsis circa hoc veritatem dijudicare; non quia ille, qui huiusmodi periculo se exponit, semper duo ex hoc peccata incurrit, unum ex temeritate, aliud ex facto; sed quin etsi factum non esset mortale in veritate, propter temeritatem tamen in agendo contra conscientiam, quæ illud reputatur mortale, esset mortale.

Censura, & Declaratio Conventus Generalis
Cleri Gallicani congregati in Palatio
Regio San-Germano An. MDCC.

IN MATERIA FIDEI, ET MORUM.

Religionem Christianam Fidei, & Moribus
constare, Dogmatum autem tum Fidei, tum
Morum eundem esse fontem

Sequuntur autem damnatae Propositiones, nec
probatis aliis Propositionibus, aut erroribus, quos
pro angustia temporis pratermisimus.

CENSURA PROPOSITIONUM.

I.

DE observandis Innocentii X., Alex. VII.
Constitutionibus, &c.

De Opinionum Probabilium usu.

Absit vero, ut probemus eorum errorem, qui
negant licere sequi opinionem, vel inter
probabiles probabilissimam: sed ad rectum usum
probabilium opinionum, has Regulas a jure præ-
scriptas agnoscimus. Primum, ut in dubiis de
salutis negotio, ubi aequalia utrinque animo se se
offerunt rationum momenta, sequamur id quod tu-
tius, sive quod est eo in casu unice tutum: neque
id consilii, sed præcepti loco habeamus, dicente Scri-
ptura: Qui amat periculum peribit in illo. Hæc
prima Regula. Altera, ut circa probabiles de Chri-
stiana Doctrina sententias, sequamur id, quod
Viennense Æcumenicum Concilium circa insusas
tam

Eccl. 3.
27.

tam parvulis, quam adultis in Baptismo virtutes decrevit his verbis. Nos hanc opinionem Clem.un.
tanquam probabiliorē, & dictis Sanctorum, de Sum.
ac Doctorum modernorum Theologiæ magis con- Trin., &
sonam, & concordem. . . . duximus eligendam. Fide Ca-
Quod Concilii judicium eo magis ad regendos mo- thol.
res pertinere constat, quo magis ex ipsis Fidelium
sanctitas, ac salus pendet.

Ex hac igitur Regula sit consequens. Primum,
ut in rebus Theologicis ad Fidei, & Morum dog-
mata spectantibus, Theologos quidem etiam mo-
dernos audiamus, si tamen consonas Sanctis Patri-
bis tradant sententias. Deinde, ut si ab eis re-
cedant, harum opinionum inhibeatur cursus, ne-
dum earum aliqua ratio habeatur, aut ulla eis
tribuatur auctoritas. Denique, ut nemini liceat eli-
gere eam sententiam, quam non veritati magis
consentaneam duxerit.

Quod ergo in praxi eam nobis liceat sequi sen-
tentiam, quam nec ipsi ut probabiliorē eligen-
dam judicemus, hoc novum, hoc inauditum, hoc
certis, aut notis Auctoribus postremo demum Sæ-
culo proditum, & ab iisdem pro regula morum Vincent.
positum, repugnat huic effato a Patribus celebra- Lirin.
to, Quod ubique, quod semper, quod ab omni- Conimon.
bus; nec habere potest Christianæ Regulæ securi- 1, cap. 3.
tatem.

Hoc initium malorum esse, atque omnium ante
dictarum corruptelarum caput, & Doctrinæ consec-
*utio, & series temporum ostendit. Hoc ab **
Antecessoribus nostris viris fortibus, ac religiosis cen-
sorie notatum, hoc sæpe reprehensum, hodieque re-
prehendi, nullo incusante, immo bonis probanti-
bus, diffiteri nemo potest.

Nos quoque iis de causis, has novas sententias,
in

* In Cen-
 furis A-
 polog. Ca-
 suist.

- in salutis negotio periculosas, re diligenter inspecta, summa ope caveri, ac prohiberi oportere censuimus, ac censemus. Placet autem illa prudentia, ut ante omnia custodiamus, & in tuto collocemus id, quod Unum est necessarium, fiatque illud dominicum, Estote prudentes sicut serpentes, qui protecto, quod præcipuum est, capite sibi consulunt; neque quisquam in dubio salutis ad actum profiliat, nisi ipso dubio, non ad nutum voluntatis, aut ex cupiditatis instinctu, sed ex re-
 Luc. 10. 14.
 Matt. 10. 6.
 Rom. 2. 1.
 Prov. 14. 16.
 1. Theff. 5. 21.
 Rom. 14. 23.
 Ibid. 11. 15.
- cta ratione deposito, dicente Scriptura: Rationabile obsequium vestrum; & iterum: Sapiens timet, & declinat a malo, stultus transilit, & confidit: postremo audiat Apostolicum illud: Omnia probate, quod bonum est, tenete: & iterum: Omne quod non est ex fide: id est ex conscientia, sive ex persuasione, peccatum est: denique Testimonium reddente illis conscientia ipsorum, non aliorum utique, sed ipsorum, & sua.

ADMONITIO, ET CONCLUSIO.

- A Dmonemus autem Compresbyteros nostros, si-
 ve Sæculares, sive Regulares, quicumque
 Episcoporum auctoritate, vel verbum Dei prædi-
 cant, vel Sacramenta administrant: Ne ullo un-
 quam tempore viam salutis, quam suprema ve-
 ritas Deus, cujus verba in æternum permanent,
 arctam esse definivit, in animarum perniciem
 dilatarî, seu verius perverti sinant, plebemque
 Christianam ab ejusmodi spatiosa, lataque, per
 quam itur ad perditionem, via, in rectam se-
 mitam evocent. Quæ Christi Verba ab Alexan-
 dro VII. inculcata, alte animis insidere optamus,
 & oramus; speramusque in Domino fore, ut qui-
 cum-
- Aless. VII.
 in Præfat.
 Decret.
 24. Sept.
 1665.

eumque hactenus, laxiores illas sententias, nulla certa ratione, sed alii alios secuti docuerunt, docere ipsas jam desinant; quippe quas, & Episcopi, ipsique Romani Pontifices reprehendant; Heretici vero, immerito illi quidem, sed tamen pro more suo Ecclesiæ imputent, atque invidiæ vertant: filii quoque sæculi, ut vanas, rideant. Quare inanem, adeoque, & hominibus exosam sophisticam aliquando averfati, auctore Sancto Hieronymo, ad recta se conferant: Ut qui prius populum blandimentis decipiebant, postea vera annuntiando deterreant, & ad rectam revocent viam; & qui causa erroris fuerunt, incipiant mederi vulneribus, quæ intulerunt, & esse occasio sanitatis.

Hieron.
in Mich.
cap. 3. ad
illa verba:
Hæc dicit Dominus.

Datum in Palatio Regio San-Germano, in Comitibus Generalibus Cleri Gallicani, die quarta Mensis Septembris anno Millesimo Septingentesimo. Sic signatum in Originali.

- ✠ L. A. Card. de Noailles Archiep. Parisiensis Præses.
- ✠ Carolus M. Arch. Dux Rhemensis.
- ✠ Anna, Arch. Auxitanus.
- ✠ Armandus, Arch. Viennensis.
- ✠ Leo P. P. Arch. Bituricensis.
- ✠ Armandus, Arch. Burdigalensis.
- ✠ J. Benignus, Episc. Meldensis.
- ✠ Henricus, Episc., & Comes Cabilonensis.
- ✠ Joannes Baptista, Episc. Rhedonensis.
- ✠ Carolus, Episc. Massiliensis.
- ✠ Henricus, Episc. Montis alban.
- ✠ Henricus, Episc. Cadu. ensis.
- ✠ Carolus, Episc. Glandatenfis.
- ✠ Josephus Ignatius, Episc. Aptensis.

A A

✠ Lu-

- ✠ *Ludovicus, Episc. Sagiensis.*
- ✠ *D. Franciscus, Episc. Trecentis.*
- Jo. B. de Cailus.*
- Rogierius de Buffis Rabutin.*
- C. Mauritius de Roquepine, Abbas S. Nicolai Andegavensis.*
- Henricus Carolus Arnauld de Pomponne, Abbas S. Medardi.*
- Joannes Franciscus Paulus de Caumartin, Abbas B. M. de Buzayo.*
- Joannes de Catellan.*
- Jacobus Benignus Bossuet, Abbas Saviniaci.*
- Ludovicus Armandus de Gourgue.*
- Franciscus de Thomassin de S. Paul.*
- Claudius le Mazuyer.*
- Cl. de Biet. de Maubranche.*
- J. Franciscus Petit de Ravanne.*
- Floardoardus Moret de Bourchenu, Præpositus Ecclesiæ S. Andreae Gratianopolis.*
- Franciscus Prosper Choart de Buzanval.*
- H. de Beaujeu.*
- Camillus le Tellier de Louvois.*
- Carolus Mauritius Colbert de Villacerf, nuper Agens Generalis, & Promotor.*
- Gabriel de Cosnac, Agens Generalis in rebus Cleri.*
- Carolus Andrault de Langeron Maulevrier Agens Generalis in rebus Cleri.*
- Vincentius Franciscus Desmaretz nuper Agens in rebus Cleri, nunc a Secretis.*

Aliquorum Ordinum Regularium Decreta ad
Quæstionem Probabilismi pertinentia .

ORD. SOC. JESU CONSTITUT.

Par. 4. cap. 5. n. 4.

S Equantur in quavis facultate securiorem , &
magis approbatam Doctrinam , & eos Aucto-
res , qui eam docent .

Hæc Constitutio pluries renovata est , sed
præsertim in Duodecima Congregatione cele-
brata anno 1682. Decret. 28. his verbis .

Quamvis contra novitatem , laxitatemque opi-
nionum , præsertim in rebus moralibus , abunde pro-
visum sit , & Præpositorum Generalium ordinatio-
nibus , & Superiorum Congregationum Decretis ,
& Constitutionibus ipsis , quibus jubemur sequi
in quavis facultate securiorem , magisque appro-
batam Doctrinam : in re tamen tanti momenti ,
postulante pro suo Zelo Patre Nostro , omnium-
que conspirantibus votis , nihil prætermittendum
rata Congregatio præsens , Decretorum , quibus no-
væ illæ , laxioresque opiniones doceri , typisque
mandari prohibentur , vim totam renovat , roborat ,
& confirmat .

ORD. CARMELIT. DISCALCEATORUM .

P Relector Casuum Conscientiæ breviter dubia
dissolvat , & omnes opiniones in tutiorem par-
tem incumbens , semper sequatur .

ORD. TOTIUS FRANCISC. ut est in Directorio
Trium Ordinum S. Francisci Romæ edito
1688. , & ab Innocentio XI.
approbato n. 63.

Omnibus nostri Ordinis, ac aliis sub nostra
directione, seu Obedientia degentibus perso-
nis in Domino suademus, ac mandamus, ut Do-
ctrinas tutiores, & probabiliores semper doceant,
& amplectantur.

ORD. SANCTISSIMÆ TRINITATIS
de Redemp. Captiv.

In opinionum delectu habeant Patres Lectores
specialem advertentiam, & enixe suadeant
communiores, magisque probatas sententias tueri,
ne ad ostendendam ingenii subtilitatem, adducant
opiniones. . . . minus probabiles.

ORD. PRÆDICATORUM in Cap. Generali
celebrato anno 1656.

CAveant ab omni pruritu exoticarum, minus-
que cum littera S. Thomæ coherentium opi-
nionum, præcipue vero in moralibus, ubi pressius
de salute, ac indemnitate animarum agitur. Porro
in his studeant omni cautela evitare opiniones la-
xas, novas, ac parum tutas, abstineantque a pa-
radoxis, & monstris recentium placitorum, seu
problematum, quæ magis vanitati, ac periculosa
ostentationi militent, quam veritati. Denique sa-
tagant non tantum fidelissime in omnibus adhæ-
rescere sanæ Doctrinæ Nostri Angelici Præcepto-
ris,

ris, quam ille ex limpidis, & incorruptis Sanctorum Patrum fontibus integerrime in Alveos suorum Operum corripavit; verum etiam assuescere propriæ ipsius phrasi, & modo loquendi, ita quod quantum fieri potest, ne quidem ab ipso verborum ejus ordine, stylo, emphasi longius discedatur.

Hæc sunt Decreta, quæ peculiariter, & distincte a Probabilioristis contra Probabilismum afferuntur, quæ propterea eodem sicco modo, quo ab iis afferri solent, allata sunt. Attente consideret Lector omnia eorum verba, & manifeste perspiciet, num vere adversus Probabilismum nostrum quippiam univèrse conficiant, & num propterea contra eundem a Probabilioristis legitime afferri possint.

F I N I S.

ERRATA CORRIGE.

Pag. 31 lin. 8. Antonio.	Antonino .
Pag. 53 (e) per Sch. Def. 11.	per Sch. Def. 2. n. 2.
Pag. 146 lin. 7. eligendum .	eligendam .
Pag. 215 lin. ult. cognoscerent .	cognoscent .
Pag. 233 (a) per Sch. Ax.	per Schol. Ax. 15.
Pag. 234 (g) per Sch. Supp. 4.	per Cor. 3. Supp. 4.
Pag. 241 (l) per Sch. 45. n. 5.	per Sch. Def. 45. n. 5.
Pag. 242 (a) per Sch. Def. 46. n. 4.	per hypothetim .
(b) per Prop. 2.	per Sch. Def. 46. n. 4.
(c) per hypoth.	per Prop. 2.
Sunt enim hæ citationes transpositæ .	
Pag. 248 (b) per Sch. Supp. 4.	per Supp. 4.
Pag. 251 (l) per Cor. ejusd.	per Cor. 3. ejusdem .
Pag. 312 Juxta Can. 3.	Juxta eundem .
Pag. 313 Juxta Can. 3. primo.	Juxta Can. 2., ejusq. Cor.
Pag. 332 lin. prima. Probabilismi,	Probabiliorismi .

Alia quædam pauca levissima Lector ipse corrigeret per se se .

E L E N C H U S

RERUM NOTABILIMUM.

- A**CTUS . Directus, & reflexus quid sint . *Pag.* 54. primus perfectior, sed secundus semper certior . 55. elicitus, seu immediatus, & imperatus, seu mediatus, eorum definitio . 57.
- ÆGIDIUS** . Columna, ejus brevis historia . *pag.* 278. Doctrina ejusdem generalis de licito usu Probabilismi . 295. exempla specialia practica, de eodem usu ab eo desumpta . 312.
- ALBER. MAGN. B.** ejus brevis historia . *pag.* 276. exempla practica liciti usus Probabilismi ab eo mutuata . 314. opinionem probabilem aliter ac communiter accipitur, usurpasse videtur . 43. ejus locus specialis contra Probabilismum . 329. qui solvatur . 337.
- ALEX. ALENS.** ejus brevis historia . *pag.* 277. exempla practica liciti usus Probabilismi ab illo excerpta . 315.
- ANTONINUS. S.** De Probabilismo varie, & ambigue locutus est . *pag.* 289. illum tamen clarius rejecisse videtur . *ibid.* nihilominus ab eo exempla practica usus Probabilismi desumi possent . 293. unde & ab eodem fuisse admissum facile ostendi potest . 290. opinionem probabilem aliter ac communiter accipitur, intellexisse videtur . 44. qui ejus auctoritas contra Probabilismum solvi possit . 342.
- APPROBATIO.** Ecclesiæ . ejus sicut & improbationis definitio . *pag.* 75. approbatio multiplex . 76. quæ de moribus approbat, vel improbat Ecclesia, licita, ac tuta, vel illicita sunt . 131. non damnat nisi

nisi falsum, & per principia certa. *ibid.* cognitum errorem nullo modo, incognitum autem electiva approbatione approbare potest. *ibid.* approbare potest tanquam tutum non solum certum, sed etiam quodcumque opinativum. 132. cum approbat aliquid formaliter, approbat etiam virtualiter quidquid eo evidenter continetur. 133. approbavit doctrinam S. S. Bonavent. & Thomæ, & quomodo. *pag.* 174. & *seq. usque ad* 192. Probabilissimum in terminis non damnavit. 152. neque vetuit, ut defendatur, ac doceatur. *ibid.* imo & virtualiter, & formaliter approbavit. 207. unde nequit esse virtualiter damnatus neque ab Alex. VII. neque ab Innoc. XI. *ibid.* quare modus opinandi alienus ab *Evangelica simplicitate* &c. vera, solida, ac positiva probabilitate non continetur. *ibid.* potius subiectivum Probabiliorissimum condemnavit. *ibid.* paucissimas Propositiones tanquam probabiliores approbavit. 47. multas vero veluti probabiles, ac tutas. 175. & *seq.*

AUCTORITAS. quæ probabili responsione solvitur, certa non est. 322. quæ non est clara, nihil certo conficit. *ibid.* non est clara, quæ diversim intelligi, & explicari potest. *ibid.*

AXIOMA. Vide *Mathematica*.

AUGUSTINUS. ejus locus insignis contra Probabilissimum. *pag.* 194.

BACHONUS JO: ejus brevis historia. *pag.* 279. exempla practica liciti usus Probabilissimi ab eo desumpta. 313

BENEDICTUS XIV. quomodo approbavit Probabilissimum. Vide *Approbatio Ecclesiæ*.

BONAV. S. ejus brevis historia. *pag.* 277. ejus doctrina generalis de licito usu Probabilissimi. 299. exempla practica specialia de eodem usu ab illo exce-

excepta. 305. Ejusdem doctrina approbata ab Ecclesia, & quomodo. Vide *Approbatio*. habet sententias morales contradictorias sententiis D. Thomæ. 151.

BONITAS. Moraliter. Quid sint. *pag.* 28. bonum

BONUM. est vel verum, ac reale, vel apparens 87. actus bonus, prudens, virtuosus, rectæ rationi conformis idem est, sicut & bonitas, recta ratio &c. 29. mali definitio. 28. boni moralis conformitas, & mali moralis difformitas, quæ in negatione conformitatis continetur. *ibid.* in indivisibili consistit. 29. melius. Ejus definitio. *ibid.* melius non conformius rationi rectæ, quam bonum. 30. tam bonum quam melius est per se licitum. *ibid.* ac tutum. 38. non est obligatio per se sequendi melius, sed satis est sequi bonum. 82.

CERTITUDO. Vide *Veritas, Verum.*

CERTUM.

CONCILIUM. Gallicanum 1700. cujusmodi sit, & quid contra Probabilismum egerit. *pag.* 332. & 344.

CONSCIENTIA. ejus definitio. *pag.* 55. illius dictamen duplex, directum, & reflexum. 56. primum esse potest incertum, & falsum, secundum verum, & certum. *ibid.* ultimum Conscientiæ dictamen debet esse certum, & quomodo. 79. est interna regula, & mensura moralis operationis. 120.

CONTRADICTORIA. Non possunt esse simul vera, certa, evidentia, neque probabiliora; bene vero æqualiter, & inæqualiter probabilia, ac tuta. *pag.* 77. 78.

CONSEQUENTIA. Quomodo valeat a comparativo ad positivum vel in eodem, vel in diversis suppositis. *pag.* 9. 167.

CON-

CONTRARIA. Contrariorum eadem est lex, ac disciplina. pag. 8.

COROLLARIUM. Vide *Mathematica*.

DEFINITIO. Definitio, & definitum convertuntur. pag. 8. quid sit, quotuplex. Vide *Mathematica*.

DEMONSTRATIO. Quid sit, & quotuplex. omnis est certa. 3. & 4. etiam ab *Absurdo*, & quomodo, & ad *Hominem*. 8. 9. *Mathematica* quibus perficiatur. 3.

DOCTOR. Doctores etiam Sancti habent sententias morales faventes libertati. pag. 150. & inter se contradictorias. 151. Doctores tam in practicis, quam in speculativis tractandis verbis *securum*, & *securius* usi sunt. 156. Unusquisque Doctor suas sententias in topicis defendit tamquam probabiliores. 147. Unde quilibet in his topicis impugnat Sententiæ oppositæ probabilioritatem, non vero probabilitatem. 149. quomodo, & num Doctores, Magistri, Consultores teneantur ad probabiliora, aut tutiora. 148. cujusmodi esse debeat Doctor ad hoc, ut conferat opinionibus probabilitatem. 45. Pauci Doctores antiqui aperte docent obligationem sequendi probabiliora; nonnulli vero de hoc varie, & ambigue loquuntur. 289. Fieri potest, ut ab aliquo Doctore, re Probabilissimus afferatur, licet verbis negari videatur. 291. Omnes Doctores tractant tum speculativa tum practica incerta, & opinativa opinando, non asserendo. 163. unde tunc optionem eligendi dant. 163. Cum agitur de mente alicujus Doctoris classici ratio Interpretum potissimum domesticorum habenda est. 322. in hujusmodi Doctoribus sunt loca obscura, de quibus Interpretes dissentiant inter se. 326. Doctores non sunt censiendi

fendi Probabiliorismum rejecisse, quia aliquid dicunt, unde Probabiliorismus inferri videtur. 323.

ECCLESIA. Quid possit, aut non possit circa approbationem, vel improbationem alicujus; quid egerit circa doctrinam D. Bonav., & D. Thom. nec non circa Probabilismum. Vide *Approbatio*.

ERRONEUM. Quid proprie sit. *pag.* 20.

ERROR. Quid, & quotuplex. 22. differt ab ignorantia 58. Error manifestus, seu falsum nunquam teneri potest. 154. magis errari potest in practicis, quam in speculativis. 155. num, & qui error ab Ecclesia approbari possit. Vide *Approbatio*.

EVIDENS. Vide. *Veritas, Verum*.

FALSUM.

HÆRETICUM. Quid proprie sit. 20.

HENRICUS. Goethals de Gandavo. Ejus brevis historia. 278. Probabilismum quoad 2. partem rejecit. 288. Exempla tamen practica usus illius ab eo desumi possent. 293. quomodo ejus locus contra Probabilismum solvi possit. 341.

IGNORANTIA. Ejus definitio. *pag.* 58. differt ab errore. *ibid.* Vincibilis, & invincibilis. Earum definitiones. *ibid.* invincibilis adhuc multiplex. 59. quomodo vinci debeat, ac possit. 60. & *seq.* Tam in Probabiliorismo, quam in Probabilismo ignorantia continetur, & quidem invincibilis & physice, & moraliter, licet prævisa, excusans a peccato formali. 138. 143. tam in Probabilismo, quam Probabiliorismo datur ignorantia invincibilis excusans a peccato formali, non obstante legis existentia, ac promulgatione, & quomodo. 140. omnis ignorantia invincibilis excusat a peccato, & quomodo. 107.
dari

dari potest etiam in lege naturæ, & quomodo. 126.
ordinarie non datur in necessariis ad salutem sive
quoad fidem, sive quoad mores. 109.

ILLICITUM. Vide. *Licetum*.

IMPROBABLE. Vide *Probabile*.

IMPROBABILIS. Vide. *Opinio*.

IMPROBATIO. Vide. *Approbatio*.

IMPRUDENS. Vide. *Prudens*.

INCERTITUDO. Vide *Veritas, verum*.

INCERTUM.

INTELLECTUS. Speculativus, & practicus. utriusque
definitio. 53. utriusque objectum est verum sub
diversa consideratione, sive reale, sive apparens :
ibid. speculativus ad scientias theoricæ, practicus
ad practicam, seu moralem pertinet. 54. est ma-
xime reflexivus ; & suis reflexionibus potest mul-
ta certo cognoscere. *ibid.* speculativus, & practi-
cus eadem re ipsa potentia est. 103. unde omnia
essentialia attributa, ac proprietates utrique com-
munes sunt, & quidquid convenit uni, convenit
etiam alteri. 104. est potentia naturalis, & ne-
cessaria 84. a quibus determinetur, & cogatur,
vel non cogatur ad assensum ; & in quibus subji-
ciatur, vel non subjiiciatur imperio voluntatis :
quosque actus hujus imperio possit elicere, & cir-
ca quæ. 86. & *seq.* usque ad 88. quomodo se ha-
beat constitutus inter opiniones probabiles ; quæ-
nam sint in hujusmodi ejus jura : quidve etiam in
hac Probabilissimi quæstione de eodem certo cogno-
scat. 250. 251. 252. Ubi non cogit evidentia ve-
ritatis potest laudabiliter suum judicium alieno sub-
mittere. 105.

LEMMA Vide *Mathematica*.

LEX. Seu præceptum. Ejus definitio. 62. & di-
vi-

visio multiplex. *ibid.* & *seq.* usque ad 66. est mensura, & regula externa Conscientiæ. 120. lex ut conscientiam obliget debet esse certa. *ibid.* Unde præceptum utcumque opinativum nequit esse regula moralium operationum, & conscientiæ. 122. Lex opponitur libertati, libertas legi. 127. Lex naturæ quotuplex, & quibus contineatur. 123. & *seq.* quæ naturæ lex sit nota omnibus, & communis apud omnes, & a nemine ignoretur. 125. & *seq.* opinative deducta ex primis principiis moralibus legis naturæ ad eam legem non pertinent. 126. quomodo opposita de lege naturæ esse possint. *ibid.* ad hanc non pertinent conclusiones demonstratæ antequam demonstratio earum cognoscatur. *ibid.* Lex naturæ est idem, ac Ratio recta. 62. Legis promulgatio, ejus definitio. 68. & multiplex divisio. *ibid.* quæ promulgatio, & in qua lege diversa ab existentia est, & locum habere potest. 69. non est necessarium ut promulgetur singulis, sed sufficit promulgari communitati. 70. in lege divina, & humana ad conscientiæ obligationem requiritur existentia, & authentica promulgatio. 122. & utraque clara, & certa esse debet. 123. cujus legis, quomodo, & quando existentiam, & promulgationem humana libertas præcedat; & quando in possessione certa sit. 127. & *seq.* usque ad 129. circa legis existentiam, & promulgationem in Probabilismo idem sentiunt; & omnino statuunt Probabilioristæ, ac Probabilistæ. 144.

LIBERTAS. Opponitur legi, lex libertati. 127. possessio libertatis non tollitur per incertam possessionem præcepti, bene vero certa possessio præcepti per incertam possessionem libertatis. 225. quomodo, & quam legem libertas præcedat. 127. & *seq.*

LICITUM. Et Illicitum. Ejus definitio. 28. licitum
ut

ut tale est bonum , sicut illicitum ut tale est malum. *ibid.* quæ certo sunt licita sunt tuta 35. minime vero quæ certo illicita. 38. in quæstionibus de licito, vel illicito ei incumbit probatio, qui astruit illicitum. 6. item in quæstionibus hujusmodi nihil aliud inquiritur, quam existentia, vel non existentia legis, ejusque sufficiens, vel non sufficiens promulgatio. 134.

MATHEMATICA. Methodus quibus instrumentis perficiatur. *pag.* 1. & *seq.*

MEDIUM. Virtutis. Vide *Virtus*.

MELIUS. Vide *Bonitas, bonum*.

MENSURA. Seu Regula. Vide *Regula*.

MORALIS. Scientia ad intellectum practicum pertinet. 54. ea traditur propter operationem. *ibid.* In moralibus non requiritur certitudo demonstrativa, sed sufficit quælibet ostensio persuasiva. 104. de quo dictamine id intelligatur. 104. opinio probabilis est ostensio utcumque persuasiva, ideoque in moralibus sufficit. *ibid.* quomodo corpus solidum, certum, securum, succinctum, ac breve Scientiæ Moralis facile comparari possit. 347.

NEGATIO. Et privatio formaliter in indivisibili consistit. *pag.* 8.

OBLIGATIO. Quilibet tenetur scire necessaria ad salutem pro statu suo, & quæ ista sint. *pag.* 108. unde non excusatur a culpa qui in his necessariis sequitur opiniones cujuscumque magistri his contrarias. 109.

OCCAMUS. Gullielmus. Ejus brevis historia. 279. ejus generalis doctrina de licito usu Probabilismi. 294. cur exempla practica specialia de eodem usu

ex

ex illo minime proferantur. 285.

OPINATIVUM. Ejus definitio. 25. omne opinativum est incertum, & æqualiter. *ibid.* ejus adhæſio non est firma, & perfectæ. *ibid.*

OPINIO. Ejus definitio. 39. varie sumitur. *ibid.* omnis est incerta & æqualiter: non habet firmam adhæſionem: nullo modo est error: non est dubium, neque cum illo coire potest: quomodo potest esse tuta. *ibid.* Opinio probabilis, probabilior, probabilissima, æque probabilis, speculative, intrinſece, extrinſece, præctice, certo probabilis, improbabilis earum definitiones, & doctrina. 40. & *ſeq.* uſque ad 46. tam probabilis, quam probabilior aſſenſum imperfectum habet: utraque est incerta, & æqualiter, neutra est ullo modo error 48. utraque potest esse tuta, & quomodo. 50. probabilis in conflictu probabilioris non amittit probabilitatem. 48. & alibi ſæpe. est rectæ rationi conformis, & æqualiter, ac probabilior. 49. est prudens, etiam in conflictu. *ibid.* & 118., & alibi pluries. probabilior vero prudentior. 118. in quo discrimen probabilis a probabiliori unice conſiſtat, & quomodo omnia attributa, & proprietates utriusque communes ſint, 52. in utraque incertitudo præcepti continetur. 137. & ignorantia, & quidem invincibilis, licet præviſa, tam phyſice, quam moraliter. *ibid.* & 143. 246. opiniones probabiles evadunt probabilioreſ, & contra, imo tam probabiles, quam probabilioreſ vel certæ, vel etiam improbabiles & falſæ, & quomodo. 146.

ORDO. Ordines Regulares num, & quæ Decreta fecerint contra Probabilismum. 333. & 345.

PECCATUM. Materiale, & formale quid ſit. 33. & *ſeq.* potest incurri etiam per ſimplicem apprehen-

hensionem &c. de malitia actionis. 62. quando malitia debet, vel non debet probari argumentis certis. *ibid.*

POSTULATUM. Vide *Mathematica*.

PRÆCEPTUM. Vide *Lex*.

PRIVATIO. Vide *Negatio*.

PROBABILE. Probabilius. Probabilissimum. Eorum definitiones. *pag.* 26. improbable, ejus definitio. *ibid.* probabile, & prudens, probabilius, & prudentius, probabilissimum & prudentissimum, improbable, & imprudens, seu temerarium sunt synonyma. 31.

PROBABILIOR. Opinio. Vide *Opinio*.

PROBABILIORISMUS. Vide *Probabilismus*.

PROBABILIORISTÆ. In hac quæstione sunt Aggressores, Probabilistæ vero Defensores. *pag.* 15. unde illis probatio incumbit 6. quæ certa esse debet. 135. quæstionem non intelligunt, & inepte tractant. 193. & alibi. peccant contra Dialecticas regulas, & communem Suppositionem, & tamen Probabilistas traducunt. *ibid.* eam etiam involvunt. 259. eorum sententia puro æquivoco, ac falsa suppositione nititur. 266. Illi, non Probabilistæ petunt semper principium. 267. omnia eorum argumenta ex æquo contra illos regeruntur. 324. In hac quæstione Stoicos imitantur. 119. omnia eorum argumenta a Probabilistis vel certa, vel probabili, & quidem multiplici solutione diluuntur. 325. neque illi faciunt quantum satis, ut agant prudenter, & ad conscientiæ securitatem. 144. in summa omnia illis cum Probabilistis paria sunt. *ibid.* periculosius quæstionem de peccato mortali determinant, quam Probabilistæ. 330. eorum systema multis certis immanibus absurdis obnoxium est. 190. & 222.

PRO

PROBABILIORITAS. est vel absoluta, vel respectiva. 46. fere semper non realis, & objectiva, sed apparens, & subjectiva est. *ibid.* & 150. & alibi sequi potest probabilioritas favens libertati in conflictu probabilitatis faventis legi. 138. unde est tuta. 139. non tamen simpliciter, sed *secundum quid.* *ibidem.*

PROBABILIS. *Opinio.* Vide *Opinio.*

PROBABILISMUS. Est tutus tutissimus non minus, ac Probabiliorismus. 196. nullum scelus licitum facit. 324. non est novus, sed antiquus. 347. licet explicitus tantum circa an. 1577. ortus sit. 179. quomodo sit approbatus, vel improbatus. Vide. *Approbatio.* num, & quatenus vel Probabilismus, vel potius Probabiliorismus damnari possit. 348. licite defendi, ac doceri potest. 153. minus ab illo, quam a Probabiliorismo laxitatis in moribus timeri potest. 213. tenemur aliquando ad probabiliora. 153. quaestio de Probabilismo, & Probabiliorismo reflexa est, unde principiis reflexis tractanda est. 133. quare valde subtilis, ac retrusa est. habet tantum locum in opinativis. 136. & in praeceptis virtualibus. *ibid.* nullum est praeceptum de sectando Probabiliorismo. 235. etiam si esset, non est tamen sufficienter promulgatum. 240. si esset, ad legem naturae pertineret. 145. hoc est ad rectam rationem. *ibid.* In Probabilismo defectus existentiae legis, ejusque sufficientis promulgationis reperitur. 233. & certa possessio libertatis. 234. tam in Probabiliorismo, quam Probabilismo ignorantia omnino invincibilis excusans a formali peccato aequaliter continetur. 246. uterque iisdem armis oppugnari potest, & porro a Tutioristis oppugnatur. 325. Probabilismus est certo licitus in speculativis, & practi-

cis politicis. [157.](#) & in rebus fidei. [168.](#) anti-
quitus quæstio Probabilismi ex professo tractata
non est. [287.](#) nemo Scholæ Principum eam quo-
ad primam partem proposuit, ac tractavit, unus
tantum quoad secundam. [288.](#) Argumenta omnia
contra Probabilismum allata, & soluta. [326.](#) & seq.

PROBABILISSIMA. Opinio. Vide *Opinio*.

PROBABILISSIMUM. Vide *Probabile*.

PROBABILITAS. Absoluta favens libertati sequi po-
test, [138.](#) non amittitur in conspectu probabilitio-
ritatis. [192.](#) & alibi passim. est tuta, tutissima,
& æqualiter tuta ac probabilitas quæcumque. [196.](#)
debet esse vera, & realis, & quomodo. [45.](#)
quæ conditiones ad veram probabilitatem requiran-
tur. *ibid.* & [19.](#) contra probabilitatem non datur
certitudo, & quomodo. [134.](#) non nisi certis ar-
gumentis destrui potest. [135.](#)

PROBABILIUS. Vide *Probabile*.

PROBLEMA. Vide *Mathematica*.

PROPOSITIO.

PRUDENS. Prudentius, Prudentissimum. eorum defi-
nitiones. [30.](#) temerarium. ejus definitio. *ibid.*
quomodo prudens, & temerarium hoc loco sumat-
ur. [31.](#) sunt synonyma cum probabile &c. impro-
babile &c. *ibid.*

PRUDENTIA. Ejus definitio; munera, partes. [73.](#) [74.](#)
est regula, & forma aliarum Virtutum: habet a-
ctus elicitos, & imperatos: & primi non secundi
certi sunt. est virtus partim intellectualis, partim
moralis. *ibid.* est idem, ac virtus, & recta Ra-
tio. [74.](#) est tantum de rebus incertis, & residet
in parte animæ opinativa. *ibid.* medium præscri-
bit aliis Virtutibus. [110.](#) ejus actus in medio con-
sistunt. [112.](#) habet medium rationis. [110.](#) quod
non est indivisibile. [115.](#)

PRU-

PRUDENTISSIMUM. Vide *Prudens*.
PRUDENTIVS.

QUÆSTIO. Omnis quæstio unum supponit, & aliud quærit. 5. debet propriis principiis determinari. *ibid.* est vel directa, vel reflexa, & quid sit. *ibid.* in quæstionibus tractandis cavenda est fallacia Ignorationis *Elenchi*. 7. item *petitio principii*. *ibid.* quæstionis præsentis statu, & varia ejus propositio, ac expositio. 14. & 252. & 255. Eiusdem Analysis. 256. & *seq.* in quæstionibus defendenti incumbit omnia determinare &c. impugnanti vero iis stare &c. in præsentī Probabilioristæ Aggressores, Probabilistæ Defensores sunt. 15.

RATIO. Recta est idem ac Virtus. 73. & prudentia. 74. etiam ipsa in medio consistit. 112. quod non est indivisibile; unde potest bene, melius, optime agi juxta rationem rectam. 116. hoc medium præscribitur a Sapiente. *ibid.* ipsa regulat alias virtutes, iisque medium præscribit. *ibid.* est idem, ac Lex naturæ 62.

RAYMUNDUS. S. ejus brevis historia. 376. exempla practica usus liciti Probabilismi ab eo desumta. 317. omnium maxime juxta Probabilioristas Antiprobabilista est. 323. & 331. qui tamen ejus auctoritas solvi possit. 342.

REGULA. Et mensura debet esse certa, & quomodo. 121.

REGULARES. Ordines. Vide *Ordo*.

SCHOLA. Theologica. Ejus auctoritate, & exemplo Probabilismus licitus demonstratur. 294. & *seq.* qui, & quot sint ejus Principes. 12. cur eorum auctoritate præsertim in hoc opere utamur. 27. & cur exempla non eodem modo ab iis postulan-

landa sint. [285.](#) omnes opiniones cujuscunque Scholæ sunt probabiles, non vero probabiliores. [173.](#)

SCHOLIUM. Vide *Mathematica*.

SCIENTIA. Moralis. Vide *Moralis*.

SCOTUS. Joannes Duns. Ejus brevis historia. [278.](#) exempla practica usus liciti Probabilismi ab eo desumpta. [309.](#) ejus Schola una ex celebrioribus est. [281.](#) illius loca peculiaria contra Probabilismum [330.](#) quomodo solvantur. [336.](#)

SYNDERESIS. ejus definitio. [55.](#) notitia universali juris continetur. [56.](#)

TEMERARIUM. Vide *Prudens*.

THEOREMA. Vide *Mathematica*.

THOMAS. S. Ejus brevis historia. [277.](#) ejusdem auctoritas generalis de licito usu Probabilismi. [297.](#) exempla practica specialia usus ejusdem. [301.](#) sola illius auctoritate, & doctrina præsens quaestio decidi potest. [283.](#) ejus Schola omnium celebrior. [281.](#) est Princeps omnium Theologorum [188.](#) alia ejus elogia [176.](#) & *seq.* quomodo ejus doctrina approbata sit, & sequi possit. Vide *Approbatio*. habet plures sententias faventes libertati. [150.](#) & contradictorias sententiis D. Bonav. [151.](#) illius specialia loca contra Probabilismum. [330.](#) [331.](#) quomodo solvantur. [137.](#) & *seq.*

THOMISTÆ. Omnes Medinam primum Probabilismi assertorem per octoginta annos secuti sunt, post vero ab illo recesserunt, num bene, an secus. [222.](#) juramento tenentur defendere doctrinam D. Thomæ [216.](#) sub mortali tenentur sequi, ac defendere Probabilismum. [220.](#) ipsum re vera in praxi sequuntur. [221.](#) nequeunt sub mortali sequi omnes sententias D. Thomæ faventes libertati, si sunt Probabilioristæ. *ibid.*

TU-

TUTORISTÆ. negant licitum etiam Probabilioris-
mum, cumque sequi prudenti, & tuta conscien-
tia posse. 141. iisdem armis utrumque systema
evertunt. 82. & 325.

TUTIUS. Eorum definitio, divisio, ac integra do-
TUTUM.ctrina. 32. & *seq.* usque ad 38. non
est obligatio per se sequendi tutiora. 82. sed so-
lum aliquando. 153. tuta per se sunt licita 78.

V**ERITAS.** Ejus definitio. 17. falsum. ejus de-
VERUM. finitio. *ibid.* falsitas in negatione
consistit. *ibid.* veritas alia logica, alia metaphysi-
ca. *ibid.* evidens. certum. eorum definitio. in-
certum. quid sit. verum, certum, evidens pro
eodem sumuntur, inter se tamen discriminantur.
veritas item, evidentia, ac certitudo multiplex,
nempe Fidei, Theologica &c. quid unaquæque
sit. certum est quidquid ab omnibus fere in sua
facultate tenetur. quænam sententia sit vera, &
certa, vel falsa, quidve certo licitum, vel illicit-
tum. 18. & *seq.* usque ad 24. incertitudo in ne-
gatione consistit. 19. veritas, & falsitas in indivi-
sibili consistit. 18. etiam incertitudo. 22. ex vero
falsum sequi non potest. 8. verum est vel reale,
vel apparens. 54. contra certitudinem non datur
probabilitas. 134.

VIRTUS. Ejus definitio 71. quæ sint Cardinales vir-
tutes. 72. habet actus vel elicitos, vel imperatos;
& non isti, sed illi semper veri, ac certi sunt.
ibid. In qualibet Virtute assignantur quattuor gra-
dus. *ibid.* est idem ac recta Ratio. *ibid.* & pru-
dentia. 74. in medio consistit. 110. hoc medium
est Rei, vel Rationis. *ibid.* determinatur a Ra-
tione recta, seu prudentia. *ibid.* sola Justitia Com-
mutativa habet medium Rei. 110. cæteræ vero

Vir-

Virtutes medium Rationis. *ibid.* hoc medium non est indivisibile. 112. bene vero Justitiæ Commutativæ, ubi indivisibiliter assignari potest, secus vero, ubi potest assignari divisibiliter. 115. medium istud determinatur a Sapiente juxta rationem rectam. 116.

VOLUNTAS. Est potentia libera, ac domina sui, & aliarum potentiarum. 85. quibus tamen domine-
tur, & quibus non. *ibid.* dominatur præsertim Intellectui, & quidem directe, vel indirecte. *ibid.* ejus imperium est partim despoticum, partim politicum. *ibid.* ejus objectum est bonum vel reale, vel apparens. *ibid.* in quibus actibus, ac rebus, & quomodo possit imperare intellectui, eique dominari & physice, & moraliter. eumque ad partem quamlibet determinare 89., & *seq.* usque ad 103. æque potest in intellectum speculativum, ac practicum 104. magis in istum, quam in illum. 239. quæ sint causæ, cur hæc omnia facere possit. 101. in opinativis speculabilibus, & practicis politicis potest & physice, & moraliter intellectum ad partem quamcumque sive æque sive magis, sive minus probabilem in conflictu determinare. 166. & etiam in moralibus practicis. 242. imo in his multo magis. 243.

Finis Rerum Notabilium.

